

פרשת בלק

דעת תורה צרופה
מרבינו הגדול מרן גאון ישראל
הגר"ד לנדו שליט"א

[illegible]

ד"ר

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:08	8:24	9:00
בני ברק	7:24	8:26	8:57
קרית ספר	7:18	8:25	8:59
בית שמש	7:07	8:25	8:59
אופקים	7:16	8:25	8:58
חיפה	7:18	8:28	9:00

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב
הרב **דב ויסקי** שליט"א
נציגנו החשוב בקרית שמונה וכעת
בירושלים
לרגל **הולדת בנו** נ"י בשעטו"מ

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו
הרב **יצחק יהודה ויס** שליט"א
נציגנו החשוב בנתניה
לרגל שמחת **נישואי בנו**
הבה"ח **אברהם ישעיהו נ"י**

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו
הרב **יאיר קושניר** שליט"א
מג"ש דף היומי
בביהכנ"ס המרכזי שכון ג'
לרגל שמחת **הולדת הבן** נ"י
בשעטו"מ

רוצים להנציה את יקירכם ע"ג הקובץ?

נותרו עדין כמה שבתות פנויות בחודש הקרוב
להקדשות והנצחות צלצל: **053-3145900**

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות והגם במיוחד לשיבות,
מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת בימות החול ע"י
מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא
חיבור כלל לרשת החשמל. זמן פאנלים סולארים.
מאושד ע"י משמדת השבת.
להזמנות וברורים: **050-4112271**

קובץ ה-500

נשמח לקבל תמונות של גדולי ישראל כותבים
חידושי תורה וכן מימי בין הזמנים במיוחד תמונות
משנים קדמוניות
מפרסמים הרוצים להכניס פרסום בקובץ מיוחד זה
שיופץ בתפוצה רחבה מהרגיל יפנו בהקדם
053-3145900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: **03-7630585** שלוחה 486

קהילות: **073-2757000** שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

הרב
עקיב
ש"ס בבלי

זה קורה
כל שבוע

ואתה יכול
להיות חלק
מזה!

"ומצוה שעושים אותה הרבה בני אדם בשותפות כל אחד
נוטל שכר כאילו עשה כולה לבדו"
(שדי חסד מערכת מ כלל קצת)

בסה"כ 3.5 דפי גמרא
קבועים בכל שבוע, עמוד ליום

ואתה
שואל
בסיום
ש"ס בבלי

דפי גמרא
בכל שבוע ושבוע.

לפרטים והרשמה חייגו:

08.9710710

מס' המקומות מוגבל • מיועד לגילאי 17 ומעלה • פרסים והגרלות ללומדים • ערב סיומים ענק פעם בשנה

דעת ללב פיצוחו של עיון

בניתוח חד ומעמיק חוזר המחבר מתוך יראת כבוד
אל עולמם הטמיר והפנימי של מאורינו גדולי התורה.
משנתם הלמדנית וההשקפתית.
בצורה סדורה למחלקותיהם.
בשפה בהירה מותווים יסודות הלמדנות
והגישה העיונית וההלכתית בתורה שבטל פה.

דעת ללב פיצוחו של עיון

טל אינטואיציה, לוגיקה, מתודולוגיה תלמודית והשקפת התורה

ספר חובה לתלמידי חכמים, מרביצי תורה,
ולכל אשר דבק בדברי רבותינו.

ספרו החדש של מחבר רב המכר
"מבריסק עד קוסובה"
ניתן להשיג בחנויות הספרים

מכון
פלגים

Beaver 0504120116

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכון ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // גבעת שאו 28 // בית ונן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פלג 1 פינת פרדס • ביתר: דרכי איש 5 בחניה (מוז' שטיבלך המרכז) • מודיעין עיית-קרית ספר: אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • ברכפלד: רבי יהודה הנשיא 29 • בית שמש: תפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה אי-נחל שורק 31 מעל שוק מהדרין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונוביץ 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 47 // עזרא 45 • פרדס כץ: המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן הכפתא 10 רובע ז' • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 נוה הדר • אלעד: רבי יהודה הנשיא 90 • נוד: הרב אלישיב 8 שכונת גני איילון (אחיסמך) • קרית גת: האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעטשניף) • רכסים: סביון 39 (בנה ביתר) • נתיבות: האר"י 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה. • חדש! טבריה: שפע חיים 6 • חדש! חיפה: מיכאל 14 • חדש! רחובות: מנחה ונחלה 4

46581-581-1599-1 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

גיליון מס' 569 פרשת בלק
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

לעילוי נשמת
הגה"ק רבי חיים ב"ר משה
ה'אור החיים' הקדוש זי"ע
נלב"ע ט"ו תמוז תק"ג
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - צום י"ז בתמוז

התחלת ימי בין המצרים

כתב רבינו זצ"ל, כל דיני בין המצרים מתחילים כבר מליל י"ז בתמוז, (וכ"כ בארחות רבנו ח"ב עמוד קכ"ז בשם אביו מרן הקה"י זצ"ל), והיינו מעת שקיעת החמה, (דולה ומשקה סי' תקנ"א וכ"כ בס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' י"ב לענין משנכנס אב שהוא מהשקיעה של ר"ח וע"ש הערה כ"ז שאמר רבינו זצ"ל לשואלים עדתך לשלוח הזמנות לחתונה לפני י"ז בתמוז כדי למעט בשמחה), ואף במלוה מלכה שתמיד אכל בשר כשחל מוצ"ש בליל י"ז בתמוז אכל רק דג, כי המשנ"ב מזכיר בביאורו ל' (סי' תקנ"א ס"א ד"ה מר"ח) דיום י"ז בתמוז דינו כתשעת הימים, ואף שבשונה הלכות (סעיף ל"ח) השיג ע"ז שהוא ט"ס ע"ש, וכמש"כ מהרש"ם בדעת תורה שם, מ"מ הואיל ונפק מפומיה דהמשנ"ב החמיר בזה, (אלא ד"א של הלכה פנ"ב ס"ב פתחי חיים ח"א מועדים סל"ז וע"י שם ח"ב סי' י"ז דבצום גדליה לא החמיר בזה).

ההרגשה בבית רבינו בבין המצרים

מ"ז בתמוז הורגש בבית אוריה של אבל, אמנם לבנות היה כבר חופש והחברות נסעו לים, אבל אבא לא הרשה לנו לנסוע, באומרו כי אלו ימי אבל וסכנה. בימים אלו לא שרנו, לא קנינו בגדים או נעלים, ולא תפרנו בגדים חדשים. רק בגדים ישנים היו מתקנים. עד לאחר תשעה באב לא דברו בבית על תכניות לבין הזמנים, והרבנית ע"ה לא השיבה על שאלות מה ואיך להתארגן (שיח איש בין המצרים עמוד רס"ח מס' בית אמי פי"ט עמוד ש"ז), בתשעת הימים ניכר היה תמיד על רבינו דוק של עצבות (שם), ובפרט בת"ב שהיה ש"צ באמירת הקינות ומקונן בקול בכי ונהי, ושומע מגילת איכה מתוך קלף.

תיקון חצות

אמר רבינו זצ"ל, ששמע מאביו מרן הקה"י זצ"ל שבישיבה בנובהרדוק נהגו כל בני הישיבה לומר בציבור תיקון חצות בבין המצרים כל יום בצהריים, ומסתמא היה זה ע"פ הסבא מנובהרדוק זצ"ל, וגם היום זה דבר טוב לעשות כן היכא דאפשר (קרא על מועד פ"ב הערה כ"א), ואמר רבינו זצ"ל שכל השנה יש ענין לומר אבל לענין בין המצרים יש יותר ענין וכמו שמצינו במשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ק"ג) לענין חצות היום שכתב וז"ל ובכונת האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה ע"ל, (דעת נוטה השכמת הבקר הערות סי' כ"ג). ולענין בחור ישיבה השיב שיעשה כרצונו (שם).

תנאי שאין מקבל התענית בלילה

ההולך לישון בליל התענית ולא התנה שאין מקבל התענית אסור לאכול כשקם קודם עלוה"ש (שר"ע סי' תקס"ד), וכ"י ביושן שינת קבע על מיטתו ולא בנרדם על השולחן (קרא על מועד פ"א הערה ז), וכתב לי רבינו זצ"ל דלא מהניא תנאי מעתה ועד עולם שרוצה לאכול בקומו אחר ליל התענית, רק צריך להתנות בכל תענית קודם שהולך לישון, ולכתחילה לא סגי בתנאי במחשבה גרידא רק יתנה בפיו, (קרא על מועד פ"א הערה ז).

לסמוך על עלוה"ש השני

רבינו זצ"ל היה סומך לענין זה לאכול ע"י תנאי עד עלוה"ש, על זמן עלוה"ש השני, והיה שולח אותי לביהכנ"ס לראות בלוח א"י מתי עלות השחר שיוכל לקום ולאכול. וכ"כ בס' ארחות רבינו (ח"ב עמוד קס"ב) בשם מרן החזו"א שהיה אומר למקורביו בערב התענית שיעשו תנאי שאין מקבלים התענית בשינה ויקומו ויאכלו לפני החצי שעה שקודם עלוה"ש בלוח א"י, וכתב

רבינו זצ"ל, דבכה"ג שהתנה יכול לאכול גם לדעת הזהר המובא במשנ"ב (סי' פ"ט סק"ח) וכעין מש"כ שם המשנ"ב בשם מהר"ח לגבי מי שחלוש (כ"כ בהערה לס' קרא על מועד פ"א הערה ב').

רבינו אכילה ערב התענית

בענין מש"כ בבאה"ט (סו"ס תקס"ח) וא"ר (סי' תקס"ג) שלא יאכל בליל התענית יותר מהרגיל דאז לא יועיל לו התענית שהרי אותו מותר ישמור לגופו ליום מחר, אמר לי רבינו זצ"ל דהמשנ"ב לא העתיק דבריהם, וגם י"ל דהם מיירי שם רק בתענית יחיד אבל בתענית ציבור החיוב בעצם מניעת אכילה, וכמו ביו"כ שיש מצוה לאכול בערב יוה"כ והחיוב רק במניעת האכילה בצום.

שתיה מרובה קודם תענית

מי ששותה קודם התענית שלא יהיה צמא בתענית אבל כעת אינו צמא אם אינו נהנה כלל אינו מברך על זה (מועדי הגר"ח ח"ב סי' ס"ג) דשתיה שלא יהיה יבש או לסגולה לא חשיב לצמא (שמענו כן ראינו ח"א פי"ג סי' ג').

מים לבליעת תרופה בתענית

בענין מי שצריך מים לבליעת תרופה בתענית כתב רבינו זצ"ל שיש עצה לעשות המים מרים, כגון לתת בתוכם אפר וכה"ג שאז אין ראוי לשתיה כמבואר ברמב"ם (פ"ה מיסוה"ת ה"ח) ע"ש (כ"כ בהערה לס' קרא על מועד פ"א הערה ג').

רחיצה בג' תעניות

מן הדין שרי לרחוץ בג' תעניות ורק בט"ב אסור, ועכשיו אין נוהגים לרחוץ בחמין אבל בצונן מותר אפ"ל כל הגוף, ופניו ידיו ורגליו מותר אף בחמין (קרא על מועד פ"א הערה ט"ז).

קטן באמירת ענוו

קטן אי"צ להשלים תענית אפ"ל נעשה בר מצוה למחר, ומעולם לא שמענו שיהגו שיאמר ענוו אף כשמתענה לחינוך עד מנחה, כיון שאינו חייב בתענית (כ"כ רבינו בהערה לס' קרא על מועד פ"א הערה ד וע"י במועדי הגר"ח ח"ב סי' תי"ז שהשיב למעשה שיוכל לומר וע"י בביאורו ל' סי' תק"צ ד"ה הכל שאין חינוך לתעניות, ובס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' ג' השיב רבינו שאין להשלים התענית לפני בר מצוה רק מתענה קצת לשעות).

בענין נ"כ בתענית במנחה גדולה

השיב רבינו זצ"ל שהמנהג בבני ברק שכהנים נושאים כפיהם בתענית גם במנחה גדולה, (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' ב'), וכ"כ בקונטרס הזכרונות (סי' כ"ח ס"ה) שבביהכנ"ס של מרן החזו"א נשאו כפים בת"צ במנחה גדולה כמש"כ בחזו"א (א"ח סי' כ'), והבביא רבינו מש"כ אביו בקה"י ברכות (סי' כ"ט) דאע"פ שהחזו"א בספרו הניח ד"ז בצ"ע מ"מ הסכים למעשה דכן ראוי לעשות שלא להפסיד מצות נ"כ, והורה רבינו זצ"ל דאף בכהן יחיד דמבואר במשנ"ב (סי' קכ"ח סק"א) דהוא רק מדרבנן מ"מ יש לכהן זה לישא כפיו במנחה גדולה דהכריע החזו"א דנ"כ בתענית במנחה גדולה הוא חיוב גמור (מנחת עיון עמוד צ"ח ולמש"כ בס' הזכרון מאש וממנים עמוד שכ"ב דעת החזו"א דגם בכהן יחיד יש קיום מצוה מה"ת ורק חיוב ליכא), ואמר רבינו זצ"ל דגם מי שאינו נוהג לישא כפיו בתענית במנחה גדולה אם נמצא כעת במקום שהמנהג לישא כפיו יעשה נ"כ, (מנהגי ביהכנ"ס חזו"א פ"ח ס"א).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מזכר שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לַשְׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"

הג"ר דוב (בערל) רוטשטיין זצ"ל (כ"ח אייר תשס"ג) | הגאון רבי ישראל מאיר יוטקובסקי (גלב"ע י"ח תמוז תשס"ז)

הגה"צ רבי נחמן לייכטנאג ממתפללי בית הכנסת 'לדרמן' | בת רבינו הרבנית הצדקנית מרת חנה שטינמן ע"ה (ג) (י"ג אלול תשע"ד)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל חתן רבי יעקב הלפרין (ד' סיון תשל"א)

בקונטרס הזכרונות (כ"ט י'): תקיעות דמיושב, שברים ותרועה בנשימה אחת בלא הפסק כלל, רק מריע מתוך השבר, ובתקיעות דמעומד מפסיק ביניהם פחות מכדי נשימה, ותקיעות שאחר

התפילה מקצתן בהפסק פחות מכדי נשימה ומקצתן ללא הפסק. כן העיד הר"ר שלמה כהן ז"ל שהיה בעל תוקע אצלו כל השנים, שהזהירו כן וכן הוא בחזון איש וכו' ע"ש.

רבי שלמה ובנו רבי יצחק כהן ז"ל

רחוב רבי שלמה הכהן

אחד מהשואלים הקבועים שהיה כותב מכתבים לרבינו, היה תלמיד חכם כהן שהתגורר ברחוב רבי שלמה הכהן, בשכונת רמת אלחנן, בבני ברק. פעם בעת שהגיע אותו שואל אל רבינו, ביקש רבינו להביע שביעות רצון מהשאלות שלו ולכבדו, ואמר לו בבת שחוק: הנה המכתב שלך יש לו דין קדימה לפני האחרים מחמת כמה סיבות. ראשית משום שהנך כהן, ושנית כי אתה תלמיד חכם, וסיבה נוספת כי הנך גר ברחוב רבי שלמה הכהן....

בנו הגאון רבי יצחק כהן

ובשנים המאוחרות יותר, כאשר בנו ר' יצחק כהן ז"ל שימש כבעל תוקע בבית הכנסת 'לדרמן' שינה קצת מהנהגת אביו בגלל תלמיד חכם אחד ז"ל, ורבינו היה אכפת לו, וכשנפטר הגאון רבי יהודה שפירא ורבינו התמנה להיות מקריא בבית הכנסת, ביקש שיעשה בדיוק כמו אביו, ואכן הוא חזר למסורת אביו. והדברים כתובים בפירוט בספר הנהגותיו של רבינו 'אלא ארבע אמות', הנהגות ראש השנה.

כהן מיוחס

ובמשך השנים כיבד רבינו את רבי יצחק ז"ל וכשהיו נפגשים היה מקבלו בשמחה. וכשהיה נולד נכד בכור להוריו היו רגילים לקחת את ר' יצחק כהן ז"ל לקיים מצות פדיון הבן, כי

הוא נחשב כהן מיוחס. וכשקיים רבינו את מצות ראשית הגז, וכן את מצות נתינת זרוע לחיים וקיבה, כיבד את רבי יצחק כהן לבוא לקבל את המתנות.

רבינו משתתף בשמחת פדיון הבן לבנו בכורו של רבי קלמן אתרוג.

בשמאל נראה הכהן הפודה רבי יצחק ז"ל

התנצלות

הנה מחמת עומס המאמרים, המאמר שהיה צריך להתפרסם בשבוע הבא על הר"ר יחיאל לדרמן ז"ל מייסד בית הכנסת 'חזון איש' לדרמן, יידחה מחוסר מקום לעת אחרת.

בהזדמנות זו נודה לעשרות המגיבים מידי שבוע, קשה להתייחס לכל אחד בנפרד, אך כל הערה מתקבלת בשמחה ובכבוד ראש. נשמח לקבל עוד חומרים ותמונות מהקוראים שיחיו.

רבי שלמה כהן זצ"ל נכדו של הגאון ה'חשק שלמה' מוילנא זי"ע נולד ביום ל' סיון תרס"ו, בנערותו הסתופף בצילו של מרן הגר"ע זל"ה, ובהיותו כבן שבע עשרה בלבד כאשר שהה בעיירת המרפא 'ולקניק' הסמוכה לוילנא, שהה שם גם מרן החזון איש זצ"ל, ועיניו נחו על הבחור הצעיר. כאשר בירר אודותיו ביקש לקבוע עמו לימוד בחברותא, וכך למדו שניהם כמה שנים, כאשר רבי שלמה זוכה לקבל מהחזון איש תורה ויראת שמים ולשאוב מלוא חופנים ממעינו. בכמה מקומות החזון איש אף מזכיר בספריו ברמז את הרב ש"כ שיחיה' או 'הרש"ך נ"י. גם אחרי כן המשיך הקשר העמוק ביניהם ורבי שלמה ז"ל זכה לקירבה יתירה. גלב"ע בבני ברק ד' סיון תשל"א.

למי הוא שייך?

החזון איש היה זה ששידך את רבי שלמה ז"ל. היה זה כאשר באחד הימים הציע למקורבו הנגיד הרה"ח רבי חיים יעקב הלפרין ז"ל הצעת שידוך לבתו מרת שרה, את הבחור שלמה כהן מוילנא, ואכן לאור המלצתו רבי יעקב סגר את השידוך בשעה טובה והבחור בא לארץ ישראל והשתקע כאן, כאשר בשנים הבאות הוא ממשיך להתקרב למרן החזון איש, ואחרי פטירת חמיו, אף המשיך את מעשי הצדקה והחסד וניהל את המוסדות וההקדשות צדקה שייסד רבי יעקב הלפרין.

לימים, כאשר הגיע רבינו לנחם אחרי פטירת הרבנית כהן אלמנת רבי שלמה ז"ל, בחודש ניסן תשנ"ח, סיפר:

נכנסתי פעם אל החזון איש, והיה אצלו עידנא דחדוותא באופן מיוחד. החזון איש פנה אלי כשחיוך על שפתיו וסיפר לי שיש לו 'ויכוח' עם רבי יעקב הלפרין.... רבי יעקב טוען כי חתנו רבי שלמה 'הוא שלו' ואילו אני אומר כי רבי שלמה 'הוא שלי'... (רמ"מ, ח"א עמוד 192).

רבי שלמה הכהן זצ"ל בשמחה משפחתית

הוראות בנשיאות כפים

בקונטרס הזכרונות של רבינו מופיעים שני הנהגות הלכתיות ממרן החזון איש, אותם שמע רבינו משמו של רבי שלמה כהן, ורשם לדורות. נעתיק בלשונו מתוך הספר:

(סימן ט' סעיף ז') צויה לרבי שלמה כהן ז"ל שבנו ישא כפיו חצי שנה לפני הבר מצוה. עי' סימן קכ"ח סל"ד ומ"ב ס"ק קכ"ג.

(סימן ט' סעיף ט') אבל תוך ל' על אביו ואמו נושא כפיו. בן ר"ש כהן בשם אביו ז"ל, ועי' או"ח סימן קכ"ח סמ"ג, אך יש לומר דבארץ ישראל שאני.

בעל תוקע כהן

סיפר רבנו שרבי שלמה ז"ל היה כהן מיוחס לבית עלי הכהן, והוא שימש כבעל תוקע במנין שהיה בביתו של החזון איש בימי ראש השנה. ופעם שמע מאביו זי"ע, שהוא חושב שהחזון איש בחר דווקא בר' שלמה כהן שיהיה אצלו 'בעל תוקע', היות ויש בו מעלה שהוא כהן, והרי בבית המקדש הכהנים היו תוקעים, כמו שכתוב (במדבר י"ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות, ולכן העדיף אותו על פני שאר בעלי התקיעה. והחזון איש שימש כמקריא של התקיעות.

תרועה מתוך שבר

ואמר רבינו שהחזון איש לימד את ר' שלמה איך לתקוע, וזה לשונו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

670

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בלק תשפ"ד

כח ההשפעה בתפילה על רוחניות

ומעתה, הרי תפילה על רוחניות זה דבר שעוזר ומשפיע, וידוע מרבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, כי על רוחניות אין הגבלות, ורק בגשמיות יש קצבה, כמו שאמרו (ר"ה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, וגזר על כל אחד מי עני ומי יעשר, אבל מי יהיה צדיק ומי רשע לא גזר, ואין בזה קצבה, אלא תלוי בבחירה של כל אחד ואחד, והתפילה על רוחניות משפיעה ומועילה בזה.

וכבר דיברנו שלא רק תפילה בנוסח התפילה הקבוע, אלא גם כל תפילה שאדם מתפלל לפי מחשבתו, ואפילו תפילה בלב שאינו מוציא בדיבור גם כן מועילה, שהרי השם יודע מחשבות אדם (תהלים צד, יא), והדברים ידועים שאם אדם מבקש בלבו רחמים מן הקב"ה, על רוחניות של עצמו, ושל אחרים, יש סייעתא דשמיא, והתפילה מתקבלת! אם זה באמת כואב לו ואכפת לו ומבקש על זה באמת ממעמקי הלב.

ובקובץ איגרות החזון איש (ח"א עד) מובא נוסח תפילה שחיבר לאמא שבנה היה צריך חיזוק והשפעה לחזור בתשובה, וסידר לה החזון איש נוסח

בענייני דיומא

באחת מתקופות הגזירות על לומדי תורה, נכנס מרביץ תורה מחו"ל וסיפר לרבינו: בעבר עשיתי בישיבה סדר לימוד קצות החושן ביום שישי בבוקר, וקראנו לזה 'סדר קדאפי', כי באותה התקופה היה רשע בשם קדאפי, ממדינת לוב, והשישו ממנו מאד, ועשינו את סדר הלימוד לזכות שתהיה לו מפלה. וכך גם לפני כמה שנים, כשהתחילו הגזירות על הישיבות, עשינו סדר לימוד על שם הרשע (א"ה). כאן הוזכר שמו של אחד מראשי השלטון (דאז) לזכות שתהיה לו מפלה...

והגביר רבינו: **שיהיה לזכות על כל הדברים הטובים.**

השואל: זה היה חיזוק גדול בישיבה, ורק היו ששאלו אולי אסור לקרוא על שם הרשע...

רבינו: **מה צריך את זה? צריך סדר לשם שמים, תורה לשמה.**

השואל: שיהיה לו מפלה...

רבינו: **צריך לסייעתא דשמיא על כל העניינים.**

השואל: היום רוצים לעשות סדר למפלת הרשעים של עכשיו.

רבינו: **על גויים?**

השואל: על יהודים.

רבינו: **על היהודים צריך להתפלל שיחזרו בתשובה. יש גמרא (ברכות דף י') עם רבי מאיר ובדוריה שכתוב יתמו חטאים ולא חוטאים, צריך לבקש רחמים שיחזרו בתשובה, השיבנו אבינו, סלח לנו, מבקשים בלשון רבים, על כל כלל ישראל.**

הנוכחים: הרב שטינמן אמר על אחד מהם 'ימח שמו וזכרו'...

רבינו: **זה על המסיתים, מסית ומדיח זה משהו אחר, לא תחמול ולא תכסה עליו.**

השואל: אז עושים סדר שתהיה לו מפלה.

הנוכחים: אם אומרים לבחורים שהסדר הוא נגד הרשע, זה ממריץ ללמוד יותר טוב...

רבינו: **שהרשע 'לא יצליח', שלא יצליח בכוונות הרעות.**

וסיפר השואל: אנחנו מקבלים בקביעות את השיחות. הראש-ישיבה אומר וחוזר שלימוד המוסר זה העיקר, וזה נותן חיזוק. והגביר רבינו: ברוך השם, טוב מאד, אני שמח. בהצלחה רבה.

רבינו היה מעורר הרבה ובפרט בשנים האחרונות להרבות בתפילה ובקשת רחמים על אחינו בני ישראל הרחוקים שיחזרו בתשובה שלמה, וכך אמר בכמה משיחותיו:

לדאבונו יש יהודים עם נשמה יהודית שאינם יודעים שהם צריכים להתנהג אחרת, ואינם מבינים שהם יכולים להיות יותר מאושרים, עם חיים יותר טובים, וכעת הם לא מאושרים, ואין להם את השמחה שיש ליהודי חרדי, וצריכים לרחם עליהם!

ובתפילה אנו אומרים 'השיבנו' בלשון רבים, על כל עם ישראל! שיחזרו בתשובה לתורה, שיעסקו בתורה ויהיו מאושרים כמו שהם יכולים להיות, השיבנו לתורתך, וקרבתו לעבודתך – גם לעבודת השם חוץ מתורה, תפילה ומעשים טובים, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, מבקשים על כל עם ישראל, כי הם מסכנים ואנו מרחמים עליהם ומבקשים רחמים מהקב"ה שיתן להם אתערותא דלעילא, שמן השמים יתנו להם התעוררות שיהיו להם חיים מאושרים.

ובטוחני שאם כולם היו מתפללים כמונה ומבקשים באמת מכל הלב מתוך רחמנות על אלו שאינם עוסקים בתורה, שייכו לעסוק בתורה, השיבנו לתורתך, ולעבודתך, וגם לשמירת שבת, ולקיום כל המצוות, אם זה היה כואב באמת, והיו מבקשים על זה מעומק הלב, בודאי שהייתה סייעתא דשמיא והיו חוזרים בתשובה!

ונביא כאן מאחת השיחות שהפליג בגודל החיוב בזה.

חובת ההשפעה להחזיר בתשובה

יש פסוק ביחזקאל (ג, יט) "ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו ומדרכו הרשעה הוא בעונו ימות ואתה את נפש הצלת", היינו שאם אדם אומר תוכחה ומוסר לרשע שיחזרו בתשובה, והרשע לא מקבל את דבריו ולא חוזר בתשובה, אזי הרשע ימות בעונו, אבל המוכיח הציל את עצמו, שאם הוא לא היה מוכיח אזי היה עליו תביעה למה אינו מרחם על הרשע להחזירו בתשובה, אבל אחרי שהוא עשה מה שיכול וניסה להשפיע עליו וזה לא השפיע, הוא כבר אינו אשם, והרשע מסכן וימות בעונו, אבל המוכיח הציל את נפשו, כי מצידו הוא השתדל ועשה מה שהוא חייב.

ויש עוד פסוק (שם יח) "באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דיברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש", היינו שאם אינו מנסה כלל להשפיע על הרשע, כששייך להשפיע, כגון שיש לו שפת דיבור שיכול להשפיע בצורה נעימה, ואינו מנסה כלל להוכיח את הרשע ולהשפיע עליו, אזי הרשע ימות בעונו, 'ודמו מידך אבקש', כי כיון שהוא היה יכול להחזיר בתשובה את הרשע שלא יענש, והוא לא החזיר, ומחמת זה הרשע נענש, הוא גם כן אשם בעונשו של הרשע.

'ודמו מידך אבקש', היינו שהוא הגורם לזה שהרשע נענש ומת בעונו, מפני שלא הוכיח אותו, והוא כמו רוצח בשב ואל תעשה, כי היה יכול להציל את הרשע ולא הצילו. והוא בכלל מה שנאמר "לא תעמוד על דם רעך", שאם אחד רואה אדם שטובע בנהר, ויכול להצילו ואינו מציל, הרי הוא אשם ונתבע על זה, וכך גם ברוחניות מי שיכול להציל את הרשע ולהשפיע עליו להחזירו בתשובה ונמנע מכך, הרי הוא אשם ונתבע על דמו.

והנה זה נאמר על מי שיכול לומר תוכחה וידע שהתוכחה תשפיע, אכן מצינו בגמרא אף יותר מזה (שבת נה, א) שגם אם המציאות היא שבאמת אינו יכול להשפיע על הרשע, אבל הוא עצמו לא יודע מזה, ולפי דעתו הוא סבור שיש בכוחו להשפיע והוא נמנע מכך, אף על פי שכלפי שמיא גלוי שלא יצליח להשפיע, מכל מקום כיון שלפי דעתו הוא חושב שהוא יכול להשפיע ואינו משפיע – זה גם כן חטא! ונתבע על זה.

מיוחד שתבקש בברכת שמע קולנו, היכן שמוסיפים את הבקשות, בקשה מיוחדת על הבן שיחזור בתשובה, ומדוע? מפני שתפילה עוזרת! וכאמור לא דווקא תפילה בדיבור אלא גם בלב, וכבר סיפרנו מעשים שהיו אך ההתפילה בלב מועילה, על עצמו ועל אחרים, כי השם יודע מחשבות.

גודל החיוב להשפיע בתפילה

ואם כן מאחר שרואים שיש תביעה על מי שיכול להחזיר בתשובה ואינו מחזיר 'ודמו מידך אבקש', זה לא רק אם אינו משפיע בתוכחה, אלא גם אם יכול להתפלל, תפילה על הרוחניות של הרשע, שמן השמים ירחמו עליו שיחזור בתשובה, כי הרי הוא יהודי, והוא חייב לחזור בתשובה, אהבת הבריות מחייבת לבקש רחמים על יהודי אחר שיחזור בתשובה! וזוהי התפילה שאנו מבקשים 'השיבנו לתורתך', ומבקשים בלשון רבים, על כל כלל ישראל, ואם יש תפילה כזו סימן שזה יכול לעזור! וגם על זה נאמר 'ודמו מידך אבקש', שאם יכול להחזיר בתשובה את הרשע ואינו מחזירו, הוא אשם ונתבע על דמו של הרשע, שהרשע נענש ומת בעונו.

ואם לא מחזירים בתשובה את הרשע הרי יהיה לו גיהנום, והגיהנום זה יסורים איומים ונוראים שאין לתאר, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נ, ב) שהאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, והיינו כמו דבר שבטל בשמים, שהוא מציאות אחרת לגמרי, ואין לנו מושג כלל מה זה, והם ייסורי הנפש ולא ייסורי הגוף, ייסורים שהגוף אינו יכול לסבול אותם, והגוף היה נשרף ולא עומד באש כזו, אבל הנפש קיימת וסובלת את הייסורים, של אש כזו פי ששים מהאש שלנו, רח"ל.

ומי שיכול להחזיר בתשובה ואינו מחזיר, הרי הרשע סובל ייסורי גיהנום איומים מחמת זה שלא החזירוהו בתשובה, והאדם שהיה יכול להחזירו בתשובה ולא החזיר, אשם בייסורים האלו שיש לרשע, ונחשב שהוא גרם לו את ייסורי הנפש הללו. וגם זה בכלל מה שנאמר 'ודמו מידך אבקש', לא רק מיתת העולם הזה, אלא גם ייסורי הגיהנום שלו, כי הוא אשם בזה, למה לא החזירו בתשובה.

ולחיפך מידה טובה מרובה, מי שכן משפיע ומחזק ומחזיר בתשובה את הרשעים, אין לשער גודל שכרו, שכל המעשים הטובים שעושים המושפעים ממנו נוקפים לזכותו!

ולפי האמור הרי גם עם תפילה אפשר להשפיע, ואפילו עם תפילה בלב, אפשר להשפיע שמן השמים יהיה רחמי שמים להחזיר בתשובה את מי שצריך לחזור בתשובה.

ואמנם כמובן צריך שתהיה תפילה אמיתית, שבאמת אכפת לי וכואב לי, כי אחרת זה לא עוזר, ורק אם מתפללים מכל הלב, שאכפת לי ואני מרחם על היהודי הזה, שהוא מסכן שיהיה לו גיהנום, ואולי הוא שוגג, אך על כל פנים גן עדן לא יהיה לו! ואני מרחם עליו ומבקש רחמים שיחזור בתשובה, אזי התפילה משפיעה ומועילה, וזוהי כזו להרבה זכויות, שכל המעשים הטובים של הרשע שיחזור בתשובה, נזקפות לזכות המשפיע שהתפלל עליו.

וזוהי הזכות הגדולה שיש למי שמזכה את הרבים ומתפלל, הן בתפילות הקבועות, שמתפלל עם כוונה אמיתית, וגם שלא בתפילות הקבועות, אם הוא חושב בלב, שבלבו אכפת לו והוא מבקש רחמים מהקב"ה, יודע מחשבות, שיחזיר בתשובה את כל אלו שצריכים לחזור בתשובה, זה גם כן תפילה שמועילה! ואמנם התפילה בלב אינה מדיני תפילה, ולא יוצאים בה ידי חובת תפילה, אבל זה גם כן תפילה שמועילה לסייעתא דשמיא.

זהו מה שיש לנו אפשרויות לזכות זכויות עצומות על ידי מחשבות הלב, ומן השמים ירחמו על כל כלל ישראל, שיהיו להם הזכויות ששייך שיהיה להם, לפי הטבע שלהם, כי הטבע האמיתי של יהודי זה מידות טובות ואמונה, ורק יש יצר הרע שמכסה, ומן השמים ירחמו בסייעתא דשמיא.

בשיחה ביישיבה בחורף תשס"ד עמד רבינו על מה שרואים בתפילה, שמצד אחד מתפללים 'השיבנו' גם על הרשעים שיחזרו בתשובה, ומצד שני מבקשים והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר. להלן הדברים במלואם.

יש פסוק בהפטרות בלק "הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", ולכאורה משפט וחסד זה תרתי דסתרי, כי משפט זה דין, מידת הדין, וחסד זה רחמים.

אבל ממה שהוזכרו שני הדברים ביחד, סימן שזה לא סתירה, מפני שהמשפט והחסד תלויים זה בזה, שצריך להיות משפט מתוך חסד, וחסד על פי המשפט. כי באמת המשפט עצמו זה חסד, שהמשפט זה התיקון של הנשפט, וזו הכוונה 'עשות משפט', מתוך 'אהבת חסד'! שהמשפט אינו מתוך אכזריות ונקמה, אלא מתוך אהבת חסד.

וכן אהבת חסד צריך להיות תלוי במשפט, ואם יש אהבת חסד סתם מתוך רחמנות ומידות טובות בלי משפט ובלי חשבונות איך התורה מחייבת, ועושים חסד רק מצד הטבע, אזי לבסוף יעשו חסד עם מי שלא צריך לעשות לו חסד, וכמו שאמרו כל המרחם על אכזרים סופו שיתאכזר על רחמנים, ולכן גם החסד צריך להיות במשפט.

ורואים ענין זה גם בתפילה, שמבקשים בלשון רבים השיבנו לתורתך, וקרבנו, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, הכל בלשון רבים ולא בלשון יחיד, ומתפללים על סייעתא דשמיא לתשובה לכל כלל ישראל, ואפילו הרשעים, יש הרבה רשעים, ומבקשים גם על הכי רשעים, השיבנו! כי התפילה כוללת את כל כלל ישראל, ומתפללים על זה, תפילה של חסד, בקשת רחמים על רוחניות לכל כלל ישראל, גם על רשעים.

אבל יש עוד ברכה: ולמלשינים אל תהי תקוה, וכל הרשעה כרגע תאבד, וכל אויבך מהרה יכרתו, והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר, ורואים בזה את שני הדברים, שמצד אחד מבקשים השיבנו, תשובה, אבל אם לא חוזרים בתשובה יש משפט. חסד ומשפט.

ומדוע מבקשים תעקר ותשבר ותמגר? כי מדובר שם על אלו שמזיקים, משומדים, למלשינים זה משומדים, וכל המינים, אלו שמשפיעים, מחטיאי הרבים, שהם רודפים ומזיקים ברוחניות, ומצד אחד מבקשים רחמים גם עליהם שיחזרו בתשובה, אבל מצד שני עכשיו הם רודפים, ועל זה התפילה תעקר ותשבר ותמגר.

וכן רואים שמשם רבינו הלך לדתן ואבירם לפייס אותם, למרות שהם היו רשעים, הלך בעצמו לפייס אותם, אולי ירגיע וישקיט את המחלוקת, וזהו החסד, אבל כשזה לא עזר אמר 'סורו נא מעל אהלי האנשים החטאים האלה', סורו! ואל תיספו בכל חטאתם! ואם בריאה יבא השם, ותפתח הארץ את פיה, שזוהי המשפט.

וזוהי הענין שמצד אחד יש חסד, אהבת הבריות ותפילה ובקשת רחמים, ומצד שני יש משפט, ולאילו שהם מחטיאי הרבים הרי המשפט הוא התיקון שלהם, ומצד אחד מבקשים השיבנו שיחזרו בתשובה, וכמו שאמרו 'תמו חטאים ולא חוטאים', אבל אם הם מקלקלים ורודפים אין ברירה, ועל זה מבקשים תעקר ותשבר ותמגר!

אבל מקדימים את ה'השיבנו', קודם החסד ואחר כך המשפט.

בענייני הפרשה

נשאלתי למה נקראה פרשת בלק על שם גוי, ומצינו פרשיות על שם צדיקים כגון נח או חיי שרה, ומדוע קראו כאן על שם של גוי?

ויתכן שגם בלק שהיה גוי היו לו זכויות, כמו שאמרו חז"ל (נזיר כג ועוד) שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ולמדו מזה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והיינו שגם אצלו היה משהו לשמה, כי הרי הוא הקריב את הקרבנות מפני שפחד מעם ישראל (עיין מהרש"א בהוריות דף י'), והקריבם מצד האמונה שהאמין שזה יכול לעזור, והזכות הזו של האמונה השפיעה ועברה כמה דורות אחר כך, שיצאה ממנו רות המואביה, וגם יצא ממנו עגלון מלך מואב, שכאשר אמרו לו דבר אלוקים אליך, הוא קם מכיסאו, וכל זה בזכות ומכוח אותה נקודה של אמונה שהיה בקרבנות של בלק.

מתוך דרשה בשמחת נישואי נכדו, ליל ששי לסדר בלק תשע"ג

לעילוי נשמת הגאון

רבי **יעקב יהודה ברוורמן** זצ"ל
ראש ישיבת מאה שערים
נלב"ע י"ט תמוז תש"פ - תנצב"ה

נדבת משפחת הורנשטיין הי"ד
לזכות לסייעתא דשמיא במעבר הדידה
וליישוב טוב בביתם החדש
כברכת רבינו זללה"ה

לעילוי נשמת האשה החשובה

מרת **מלכה שרה מוגילינסקי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל
נלב"ע י"ז תמוז תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית

מרת **שולמית אדלשטיין** ע"ה
בת הג"ר מרדכי שמואל זצ"ל
נלב"ע ט"ו תמוז תש"ד - תנצב"ה

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פשר דבר | בעניני הפרשה

את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח. כג ד

כתב רש"י שאברהם לא העלה אלא איל אחד ואף שבנה אברהם ארבעה מזבחות כמו שכתב רש"י בדיבור הקודם וא"כ למה לא הזכיר שאברהם לא העלה אלא איל אחד.

אולי יתכן לומר שבלעם נשתבח בעצמו בשני דברים א' בבניית המזבחות שבנה לבד כנגד כל המזבחות שבנו כל האבות ב' ענין הקרבת דכלפי אברהם אבינו בהקריבו בעת שבנה את המזבח הקריב רק איל אחד הנה הוא בלעם על כל מזבח שבנה הקריב פר ואיל ולא היה יכול בלעם להזכיר גם קרבנותיהם של יצחק ויעקב וגם לא של אברהם דלא נודע כמה ומה ואימתי הקריבו רק כלפי אברהם שנודע מה הקריב ורק אז בפעם ההיא הוא שנשתבח בלעם בעצמו בקרבנותיו שהקריב באותו פעם פר ואיל שלו כנגד איל בלבד של אברהם אבינו בפעם ההיא. (חסד לאברהם להרה"ג ר' אהרן דרייזין שליט"א עמ' נז)

תלמידיו של בלעם הרשע וכו' נפש רחבה

כ"ב י"ח ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו'

וברשי"י למדנו שנפשו רחבה שמחמד מומן אחרים, אמר ראו לו ליתן כל כסף וזהב שלו.

ושנינו באבות [פ"ה מ"ט] עין רעה ורוח גבוהה נפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, ונפש רחבה הכונה לקרא הנ"ל כמש"כ רש"י. ושאלו לרבינו שליט"א שהרי בפרק קנין תורה שנינו א"ר יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מוהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום. אמר לי רבי נאזיה מקום אתה וכו', רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אף אלפים דברי זהב וכו', אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה. ותמוה אמאי מונה שאמר בלעם מלא ביתו כסף וזהב למדו חז"ל שנפשו רחבה, וכשר' יוסי בן קיסמא אמר כל כסף וזהב וכו' לא חשיב נפש רחבה. ואמר רבינו שליט"א שאם אדם מופרט ענין מציאותי כמלא ביתו כסף וזהב, מתגלית הנפש הרחבה של האומר, משה"כ ענין סתמי וכללי ככל כסף וזהב שבעולם, מתפרש שבו לענינים גשמיים ורק בתורת ה' חפצו. הנה בשפתי חכמים כתב שההוכחה שנפשו רחבה ומוחמד מומן אחרים היא ממה שלא אמר בלעם אם יחתך בלק את ראשי או שום דבר אחר יעשה לי.

ורבינו שליט"א תמה מהכתוב במלכים א' י"ג ח' ויאמר איש האלקים אל המלך אם תתן לי את חצי ביתך לא אבא עמך ולא אכל לחם ולא אשתה מים במקום הזה, רואים שגם הנביא אמר לשון של מומן אחרים, וצ"ע.

עמידת הבעלים על הקרבן בקרבן גוי וציבור

כ"ג ג' התייצב על עולתך וגו'

במולאת שלמה נוסכת תענית פ"ד מ"ב כתב בשם רש"י שגם בעולת ציבור צריך שיעמדו הבעלים על הקרבן בשעת ההקדשה (אף שאי"צ סמיכה) והביא רא' מהאי קרא דהתייצב על עולתך.

ואמר רבינו שליט"א דזהדר פשוט שבלעם לא קיים 'דין' עמידה, אלא שלמדו מושם צורת ההקדשה, שכן הוא עיקר ההקדשה שהעלים מוקריבו, ואף שמוציאו שהקריבו קרבן לנכרים בלי שעמדו על גביו, כגון בקרבנות ששלחו מלכי נכרים (א"ה ע"י גיטין נ"ו א'), אי"ז קושיא מושם שגם בקרבנות ישראל אין עמידה בעלים מעכבת. ועוד, יתכן שהיו שולחים שיהיה קרבן ציבור ולא שיהיה הקרבן שלהם.

אלא שיש לדון בראיה זו, שהנה עובד כוכבים אינו בר הרצאה, כמו שאמרו בזבחים מ"ה א' שלא שייך בהם ריצוי ציף. וא"כ גם עמידה על הקרבן לא שייך בהם שאינו קרב עבודם. ואמנם לפי מה שחידשו בבריסק שיש עוד ענין בעולת בקרבנות לבד מהמקדש והמתכפר, והוא 'מביא' הקרבן (והאריך בזה בכתבי הגר"ז בערכי). לכאן שייכת בעולת כזו גם בנכרי, שגם נכרי חשוב מביא הקרבן, ויתכן לדון שהעמידה תלויה במביא, וא"ש מה שהוכיח המולאת שלמה שיש דין בעולת ציבור שיעמדו הבעלים על הקרבן מבלעם.

וידקדק את שניהם וגו' (כ"ה ח')

בסנהדרין פ"ב א' איתא דאילו נהפך זמורי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. והקשו האחרונים (הגר"א מ"ה הלוי הורוין ויעו"א חו"מ סי' י"ז סק"ד) והא יכול פנחס להציל את עצמו בפרישה ואחר שפירש תו אין רשות לזמורי להורגו ולא גרע מיכול להצילו באחד מואיבריו, ועו"ש מה שתייצב.

ויש לתרץ עוד דמבואר בגמ' דהיכא דיצרו תוקפו חשיב אונס ויל"ד אם ה' תחילתו מויד ולבסוף יצרו תקפו אי חשיב המעשה כאונס. ואי נמא כן אפשר לומר דהכא נמי ה' בזמורי דלבסוף יצרו תקפו וה"ה כאונס ומהאי טעמא אינו חייב הרג לפנחס דהא לא ה' יכול לפרוש שה' אונס, ואע"פ שהוא ה' אונס ה' מותר לפנחס להורגו כדין בועל ארמית כיון שה' מויד בתחילתו והכניס עצמו לזה.

אבל אין נראה לתרץ (כדתייצב מוקצת אחרונים) דאין זמורי מחויב לפרוש כדי להציל עצמו באחד מואיבריו דאינו מחויב לנהוג כנגד רצונו כשאחר רודף אחריו למוטעו מקוים רצונו, דזה לא שייך במעשה זמורי שהוא מעשה האסור ובלא"ה חייב עפ"ד לפרוש.

הפטרות תענית ציבור (ל"ז בתמוז)

ובני הנכר הנלוים אל ה' לשרתו וגו' לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים

אמר רבינו שליט"א דהביאור בפסוק כאן הוא ע"פ המבואר בזבחים מ"ה ב' דקרבן עכו"ם אינו בא לרצון, וא"כ הנלוים על ה' לשרתו היינו שמתגיירים, ולאחר שמתגיירים קרבנותיהם באים לרצון, אבל קודם לכן שהם גוים אין קרבנותיהם באים לרצון. אך כל זה בנוגע לקרבנות, אבל לגבי תפילה כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים ואפילו לגוים, כמבואר בתפילת שלמה המלך במלכים פ"ה, וכמש"כ רש"י בחומש בפרשת תולדות עה"פ ויתן לך.

מה טובו אהליך יעקב (כד, ח) בענין כניסה לבית כנסת שלא לצורך

ע"י מוג"א סק"ו שכתב וז"ל, שאסור ליכנס בה אלא לדבר מצוה [רמב"ם] ועס"א. ע"כ. [וכותנתו ממה שציין לס"א דלא כתב שם רק ומפני החמה וכו'. ויל"ע י"ד ר"ס שס"ח לענין בית הקברות דנמי אסור לעשותו קפדניא ולא מצאנו שם אסור ליכנס שלא לדבר מצוה. וז"ל הח"י אדם, אסור ליכנס לביהמ"ד ולביהמ"ד כי אם לצורך תפילה או ת"ת וכו' [ודו"ק לענין לישיב שם וכמש"נ]. וע"י באה"ל ד"ה בחמה ודו"ק. ולפ"ז הנכנסים לביהמ"ד ולביהמ"ד לראות נוי הביהמ"ד לכא' לאו שפיר עבדי [ויל"ד].

איסור אכילה בבית כנסת ובית הקברות

אסור לאכול בבתי כנסיות ובבתי מדרשות (וע"י בהגר"א סעיף א' ד"ה גנון, וז"ל, וגו' ואין אוכלין וכו' דלא כרש"י, ע"כ). וע"י בהגר"א י"ד סי' שס"ח סק"א אהא דכתב רמ"א שם דאין לאכול בבית הקברות, וז"ל, דזהו שלוש ראש כמש"כ שם ב"ח א' וכפרש"י שם ד"ה א' אוכלין. ע"כ. ולהאמור בהגר"א בדברי השו"ע א"ח לא מצאנו איסור בזה בבית הכנסת. ויש לענין לענין שיחה בטלה בבית הקברות. וע"י פ"ת י"ד שם סק"א בשם החת"ס לענין שינה בבית הקברות.

[ומשכ"ש בשם החת"ס דלחכמים ותלמידיהם שרי שם שינה כמו בביהמ"ד, לכאן אין ענינם של חכמים לבית הקברות ואין הם שונים לענין זה מכל אדם ורק לענין ביהמ"ד וביהמ"ד שהוא מקום לימוד שרי, ולשון ירוש' דמייית בסמ"ק, עפרא דבי כנישתא לספרא ותלמידיהו. ועו"ע מוג"א קנ"א סק"ב. [ודו"ק].

מאימתי מתקדש ביהמ"ד

כתב השו"ע סי' קנ"א ס"ח. דבית הכנסת אינו קדוש עד שיתפללו בו. ויל"ע א"ע ע"י אמירת תשבחות כבר מתקדש או דוקא משיתפללו בו. וע"י רש"י ברכות ו' א' ד"ה במקום. ודו"ק.

מענה דבר

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמם לא תאור את העם (כב, יב)

שח הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: שאלתי את מרן רבינו הגר"ד לנדרו שליט"א, האם בלעם היה כל הזמן בדרגת נבואה של משה רבינו? והשיב: חס ושלום. והראה לי את המהר"ל דיסקין (בסוף שו"ת מהר"ל דיסקין). חז"ל דרשו "ולא קם כמשה וכו', אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם". וצ"ב ברי בלעם היה קוסם, הוא לא היה נביא, ובכלל, מה הקשר בין בלעם למשה? ועוד צ"ב, הרי הקב"ה אמר לבלעם לא לקלל, ובלעם אומר כמה פעמים שמה ה' יגיד לי לעשות אני יעשה, אז בשביל מה הוא הלך? כותב המהר"ל דיסקין, יסוד עצום. ידוע, שכל הנביאים ראו באספקלריא שאינה מאירה ומשה ראה באספקלריא המאירה. והביאור, שכל הנביאים ראו חידות, ראו משלים, ויאמר אלי מה אתה רואה ויאמר סיד נפוח אני רואה".

"מה אתה רואה מקל שקד אני רואה". הם ראו חידות, והם היו צריכים להבין מה הנבואה ואז להגיד. אבל במרים ואהרן הקב"ה אומר להם "במראה ולא בחידות" משה רבינו אני אומר לו בדיוק מה אני רוצה. בלעם עשה חשבון, אני ילך, ומה יהיה? הוא יתן לי נבואה, אבל הרי הנבואה שלי זה בחידות, זה תלוי בפירוש שלי, אין בעיה, אני יפרש את זה, ולכן הוא הלך לקלל. מה עשה הקב"ה? הרים אותו לדרגה של משה רבינו, שם לו את המילים בפה, אתה לא צריך לפרש כלום, פשוט תגיד מה אמרתי. זה הכוונה לא קם נביא בישראל כמשה, אבל באומות העולם קם, למה? בשביל עם ישראל. א"כ, אמר ר"ד שרק בגבואה שבפרשתנו היה כמו משה לתועלת עם ישראל. וקודם לא היה נביא כלל, רק נקרא בספר יהושע בלעם הקוסם (יהושע פרק י"ג) וכתב הרד"ק להודיע שלא נביא היה. וגם בגמרא נקרא בלעם הרשע. ומה שהקב"ה נתן להם נביא, להראות שאפי' שהיה נביא, תראה איזה רשע יצא מנונו.

וצריך לדעת כשהשאגת אריה אומר דבר, אי אפשר לשאול עליו, שלכאורה יש גמרא שלא כדבריו, אבל אפשר לשאול ולומר, שיש לעיין מגמ'. בפנקס העיר מץ יש תיאור שלם, דברים מרשימים מאוד, מה שהיה בפטירת השאגת אריה, שדיבר קודם פטירתו דיבורים גבוהים בקבלה, ולא היה ידוע קודם לכן שיש לו ידיעה בקבלה, ובכל ספרי השאגת אריה, לא מוזכר כלל עניני קבלה.

*

שח רבינו: יש ספר ברית אברהם שהיה בזמן הגרע"א והיה גאון מעניין, ויש קושיות מפורסמות שלו, וכותב בהקדמת ספרו בשם סבו שיש שלשה שינוי את העולם, והם התומים, ההפלאה, והנוב"י, וקשה למה לא הזכיר את השאג"א, וי"ל שאין כמעט שאג"א בענייני ממונות, משא"כ התומים זה על חו"מ. (דבר טוב)

*

ראיתי הסכמה של השאגת אריה שכותב על הגאון התומים בספרו יערות דבש, וכותב עליו הצדיק לפני הגאון, ובעיני זה היה תמוה למה כתב כך צדיק לפני גאון, וחשבתי פשט כי הרי רדפו את התומים מפני שחשבו ששייך לכת הש"צ, לכן הקדים את התואר הצדיק.

תמונת השאגת אריה

חביב עד לאחת תורתו של בעל השאלת אריה אצל רבינו, וכבר הבאנו בגליון חג השבועות מדברי רבינו: "אני בישיבה למדתי מסכת יומא, שהיא כולה (חוץ מפרק אחרון) בעניני קדשים, ושמענו שיעורים ממרן הרב מפוניבז' צוק"ל. למדתי בחברותא עם הגאון דבי יחאל צוקרוב צוק"ל. אני זוכר, שהייתה לי אז משיכה גדולה ללמוד מסכת חגיגה, בשל חיבורו של רבנו ה"טורי אבן" על מסכת זו. מאד אהבתי ללמוד את הספר הזה, ועל כן היה לי חשק מיוחד ללמוד את המסכתות שעליהן חיבר הוא את ספרו. לימים, סיפר לי שאר בשרי, כ"ק האדמו"ר מסטריקוב צוק"ל, שהיה גברא רבה ותלמיד חכם מופלג, תלמיד מרן הגר"ז צוק"ל, שהוא זוכר שבפולין גם היה מאן דהו שהתבטא כך. כנראה שזו תכונה פולנית... וכידוע, שאותו טורי אבן - הלא הוא רבנו השאגת אריה - כתב גם על יומא את ספרו 'גבורת ארי'. "אתם יודעים אולי מי הדפיס את הגבורת ארי על יומא?" שואל רבינו ומפנה אותנו לארון העומד בזווית החדר, "שם בתוך שקית, יש את ה'גבורת ארי'". ואכן, מתוך שקית אנו מחלצים כרך 'גבורת ארי' מתפורר, שדרתו אבדה מזמן, ודפיו גדושים הערות. [אחד הנוכחים מציע באדיבות להשיג כרך חדש ומתוקן - ונענה בשלילה כמוכן]. וידוע שמרן החזון איש התבטא על רבינו בצעירותו שהוא 'שאגת אריה בקדשים'.

הגאון המופלא רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל מראשי ישיבת קול תורה ומח"ס משאת המלך נלב"ע ט"ו תמוז תשנ"ט

כותב בספרו עה"ת: וכמו"כ נראה לישב לפ"ז מה שהק' לי ח"א למה שאמרו בסוכה ל"ה דאתרוג של תרומה לא יטול מפני שמפסידו והק' וכמו"כ לא יטול אתרוג של שביעית דהא מוזהר הוא על הפסד שביעית דהתורה אמרה לאכלה ולא להפסד ואף כאן נראה כנ"ל דהרי קי"ל כר"ש דדבר שאינו מחוין שרי ובודאי הפסד זה של האתרוג בנטילתו ה"נ דבר שאינו מתכוין ובפשוטו אין זה פסיק רישא וא"כ מ"ט לא יטול אתרוג של תרומה ואדרבה מה שהק' מאתרוג של שביעית נחא דהו"ל האי פסידא דבר שאינו מתכוין ושרי.

ובמכתב כתב ע"ז הגרש"מ: בענין הקושי' שהבאתי בשם ח"א הקושי' מאתרוג של שביעית שמעתי זאת מחברי הגאון ר' אפרים דב לנדו בעת לימודנו יחד בפוניבז' עוד כשאכלנו בבית האריזה בפרדס. ובדרך כלל נמנעתי מלהביא דברים בשם אומרם ורק ציינתי ח"א להעיר שלא אני שאלתי כי לא ידעתי באם מסכימים הם לזה והוא שאל זאת מדעתו.

*

ביבמות לג זר ששימש כשבת ובע"מ ששימש בטומאה יש כאן משום זרות ומשום שבת ומשום בע"מ ומשום טומאה דר"י ואמר זר ששימש בשבת במאי כו' אי בהקטרה האר"י הבערה ללאו יצאתה ופי' התוס' ראו"ג דבאיסור מוסיף לר"י חייל איסור קל על איסור חמור אכל בכולל לא חל קל על חמור ולכן לא חל העברה שהיא בלאו על איסור זרות.

ובעמדי בזאת זכור ואזכרנו בלמדנו בישיבה עם הגר"א דב לנדו שליט"א שהעיר אמאי לא משכח"ל במליחה שהר' נתרבה מקרא לאיסור שבת והוא כהו מלאכה ואם עשאה זר הרי פסול. והשבתי דלעולם הרי אין תיקון באוכלין וכל דמליחה הוי מלאכה הוא דבקרובן חשיב תיקון שמכשיר הקרבן וזר כיון דפסול אינו תיקון כלל.

ובנותי ככתובים ומצאתי לנוב"י מהדו"ת יו"ד סי' מ"ג שהק' לו אחד כעין זה ודחה דאין בזה מלאכת שבת, ועי' מל"מ פ"א מהל' שבת הל"ה שהביא הס' לחייב משום תיקון הקרבן וזה כדברינו אמנם בזרות וכל מ"ש"כ כיון שאין הקרבן כשר אין זה תיקון. (משאת המלך הערות והארת עמ' קצו)

הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל למד עם רבינו בישיבה ביחד, ובספריו משאת המלך הביא כמה וכמה דברים נפלאים מרבינו שליט"א הבאנו מקצתם כאן.

*

ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק. (וישלח לב, כג.)

ופרש"י ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו כו'. ומובא בשם הגר"א דמנין לרש"י שדינה היא החסרה אולי חסר אחד מן השבטים. ותי שהרי אמרו חז"ל שלמה לא נבנה בית הבחירה אלא בחלקו של בנימין לפי שכולם השתחוו לעשו ומעטה באם אחד מהשבטים לא היה עמו גלוי הרי עדיין היה אפשר לבנות ביה"ח בחלקו. ושמעתי בשם הגר"א דלנדו שליט"א להעיר שעדיין יקשה דילמא לוי היה חסר שלא היה לו נחלה פרט לערי הלויים והנה קרא כתיב כי אם אל המקום. [א"ה, ואי"ה נאריך בקושיא זו בפר' וישלח]. (משאת המלך עה"ת שם)

*

ויתחשב בזה מה שהק' הגר"א דלנדו שליט"א איך קס"ד בסנהדרין דבת כהן פנויה שזינתה תהא בשריפה הרי אין עונשין אא"כ מזהירין. והיכן האזהרה לשי' דלא ס"ל ד"ה איסור לאו דלא יהא קדש בזנות פנויה. (משאת המלך עמ"ס כתובות עמ' רו)

*

ובעמדי בזה אכ' מה שהעיר הגר"א דלנדו שליט"א לענין אי מחיר כלב שנאסר למזבח האם אף מחית נבלת כלב בכלל והוא מהנראה דמעיקר הדין שה שחוט חשוב שה. והנה יש לה"ר מהגמ' בפ' כ"ש ממה דלא הוכיחו דאמה"ה מותר בהנאה, דאל"כ מחיר כלב איך משכח"ל והרי התשלומין הם גזילה כמוש"כ הרמב"ן ריש חולין ע"פ הירושלמי ואין זה מחיר כלב אע"כ דגם כלב מת חשוב כלב שכבר אינו אמה"ח. (משאת המלך עמ"ס כתובות עמ' רפו)

*

לפ"ז נחא מאי דהקשה לי הגר"א דלנדו שליט"א בלימוד הישיבה בלוקה יין דיאמר ב' לוגין דחברי עתיד להפריש והו"ל תולה בדעת אחרים, דלמבואר הרי ל"ש באם הוא עתיד להפריש או תבירו מ"מ כל דאכתי אין הב' לוגין מבוררין הרי חסר בעיקר החלות וחשיב כתולה בדעת עצמו. (משאת המלך - מנחת חינוך עמ' קצ)

מכירת הדב

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

ברבד | על התורה

מדוע בתחילה לא התיר ולבסוף כן התיר

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם ויאמר לו אם לקרא לך באן האנשים קום לך אתם ויתייצב מלאך די לך עם האנשים. (כב יב כב לה)

כל הפרשה סתומה וצריכה ביאור מדוע בתחילה לא התיר לו ללכת עמהם, ולבסוף התיר, ואחר שכבר התיר מדוע שלח מלאך לעכבו הרי בהיתר הולך.

ועוד צריך עיון, שכאשר אמר לו המלאך 'לך עם האנשים', פירש רש"י בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ומדוע רק כאן כתב זאת רש"י, ולא כתב כן כשנתן לו הקב"ה רשות ללכת?

והגר"א ז"ל דייק שינוי הלשון שבתחילה אמר לו הקב"ה לא תלך עמהם, ולבסוף אמר קום לך אתם, ושינה את הלשון מ'עמהם' ל'אתם' שבשליה א"ל עמהם, וכשהתיר א"ל אתם, ובלעם קם והלך עם שרי מואב, ולא כתיב שהלך אתם שהרשות נתנה לו רק לילך אתם ולא עמהם.

וביאור החילוק נראה עפ"י מה שנכתב שהם רצו שיקלל בלעם את ישראל עם כוחות הנבואה ולזה לא ניתן לו רשות, ולמחרת א"ל הקב"ה קום לך אתם, ולא עמהם, כלומר אל תלך עמהם בעצתם ובכוונתם שרוצים שתקלל את ישראל בנבואה, רק אתם ולא כשלימות אלא שתקלל סתם ולא בנבואה, והוא לא שמע וקם והלך עמהם, ושלח לו הקב"ה מלאך לעכבו, עד שבסוף אמר לו המלאך לך עם האנשים. וע"ז כתב רש"י בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, שעד עכשיו לא הותר לו ללכת כפי שהוא חפץ, אמנם גם כעת נאמר לו שמי"מ לא תועיל הליכתך זו שתוכל לקלל בפועל, והדבר אשר ישים ד' בפך אותו תדבר.

מראש צורים אראנו

במודרש רבה כאן (פרשה כ פי יט) איתא "כתיב כי מראש צורים אראנו, להודיע שנאתו של אותו רשע שמתוך ברכותיו אתה יודע מחשבתו, למה הדבר דומה לאדם שבא לקוץ את אילן, מי שאינו בקי קוצץ את הגופים כל ענף וענף ומתייגע, והפיקח מוגלה את השרשין וקוצץ. כך אמר אותו רשע מה אני מקלל כל שבט ושבט, הריני הולך לשרשן בא

ליגע מצאן קשים, לכן אמר כי מראש צורים אראנו ע"כ. והיינו דמבואר שרצה בלעם לקוץ ולקלל את האבות אלא שמצאן קשים. ותמוה מאד שאין המשל דומה כלל, שהרי כבר מתו האבות, והבנים שהם הענפים והפירות עדיין חיים וקיימים ומה יועיל שיקללם להאבות, וכי יעלה על הדעת דמי שרוצה להחריב פיירות שכבר נתלשו מהאילן ילך ויקוץ האילן, והכא נמי בכאן שהאבות כבר אינם ומה שייך שיקללם ותועיל קללתו עליהם לקללת צאצאיהם הקיימים.

והמבואר בזה שאין ישראל תלושים כלל מהאבות, והאבות קיימים הם, וכל שורש יניקת החיות של כלל ישראל הוא מכחם של האבות הקדושים. ויתכן עדיין לקוץ האבות ולהחריב את ישראל על ידי שיקוצו את שורשיהם שהם האבות אלא שקשים הם ודו"ק.

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

ויאמר מלאך ד' אל בלעם לך עם האנשים. (כב, לה)

ופרש"י "לך עם האנשים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".

במכות (י, ב) דרשו חז"ל האי דרשא מהא דכתיב לעיל פסוק י"ב לא תלך עמהם. וכתיב לעיל פסוק כ' אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם' ומינה ילפינן שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ויל"ע מפני מה נטה רש"י מדברי הגמ' במכות ולא פירש דבריו לעיל על פסוק כ' דכתיב 'קום לך אתם' כדאיתא בגמ'. וגם אי נימא שכשומר לו המלאך כאן ילך עם האנשים כוונתו לומר לו שוב שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. הא גופא צ"ע למה היה צריך המלאך לחזור על זה שוב, וגם מה חידש לו המלאך אחרי כל העיכוב שהיה בדרך ומה יצא לו מכל זה, הרי גם מוקדם כבר אמרו לו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

עוד יש לדקדק מהי הלשון 'מוליכין אותו' והיינו שמוסייעים בידו. וצ"ע בתרי, חדא, מהא דאמרו חז"ל ברכות (לג, ב) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' הרי שלענין יראת שמים ניתנה הרשות בידי האדם. שנית, מהא דאיתא בשבת (קד, א ועוד) 'בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו' הרי שרק כשבא ליטהר מסייעין אותו ומוליכין אותו אבל כשבא ליטמא רק פותחין וכאן משמע שגם מוליכין. (קובץ עיון הפרשה)

משולחנו של רבינו

שישבו כל אחד ליד השני ולמדו לעצמם, ורק שהתעורר להם איזה שאלה או תירוץ היה אומרים אחד לשני. אך הוסיף רבינו שליט"א כיט בוודאי אין זו הדרך המתאימה לכל חברותא וכל ערום יעשה בדעת.

קשר רב שנים היה לרבינו עם ידידו הגאון המופלג רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל [נלב"ט ט"ז תמוז תשנ"ט] ועוד חזון למועד על הקשר ביניהם, ואף לאחרונה סיפר רבינו שליט"א שלמד עמו בבחורות חלקים רבים מהש"ס. וסדר החברותא היה באופן כזה,

מון הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר גלב"ע י"ט תמוז תשכ"ה

בנו של מון הגרא"י זצ"ל רבי בנימין ביינוש נישא עם הרבנית אסתר ע"ה בתו של הגאון רבי שמואל גרינמן זצ"ל והתגורר באותם השנים בבני ברק, כאשר התכונה לר"מ בישיבת מיר היה הוא מוסר את שיעוריו אחה"צ, כאשר בהוראת אביו הגרא"י זצ"ל היה עולה בבוקרו של יום השיעור למעונו של רבינו שליט"א להרצות בפניו את השיעור אותו יאמר.

היה פעם שהזדמן רבינו לירושלים בעת השיעור של רבי בנימין בינוש זצ"ל, וביקש מון הגרא"י מרבינו שליט"א שייכנס לשמוע את השיעור, שיבחן את צורת אמירת השיעור ומסירתו, אלא שרבינו שליט"א חשש כי עצם נוכחותו בשיעור יהיה הפרעה לשיעור, על כן עמד מאחורי הדלת הסגורה, ושם האזין לשיעור, ותיכף נכנס להביע את התרשמויותו לאביו. שח רבינו: פעם באתי כאברך צעיר להתפלל בישיבת מיר וישבתי בסוף.

קרא לי מון הגאון רבי לייזר יודל זצ"ל ואמר לי: לשבת בסוף זה גם גאוון, תשב באמצע.

לפני שנים אחדות פגש רבינו שליט"א בירושלים את הגאון רבי חיים אורי פריינד שליט"א חבר בד"צ העדה החרדית, לאחר פריסת שלום אמר הגרא"א לרבינו - ראש ישיבה שליט"א יש לי הכרת טוב גדולה עליכם,

תמונה נדירה - מון הגרא"י פינקל ראש ישיבת מיר בשמחת נישואי רבינו שליט"א

כי בזכותכם אכלנו בבית הורי שבת אחת דגים, ולפליאת רבינו שליט"א והסובבים סיפר, כי כידוע נוהג היה רבי אליעזר יהודה לשלם במטבע עבור כל שטיקל תורה טוב ששמע, ויהיה היום בבחורתי העניות היתה רבה ולא היה להורי כסף לקנות דגים לשב"ק, אמרתי לעצמי אכנס למעונו של ראש הישיבה ואציע בפניו חידוש תורה, אולי ייטב הדבר בעיניו ויעניק לי מטבע, ובזה אקנה דגים לשבת קודש, וכך עשיתי, נכנסתי לראש הישיבה זצ"ל ואמרתי בפניו חידוש, אך לחרדתי לא מצא חידושי חן בעיני ראש הישיבה זצ"ל, באתי לצאת את החדר בעצב אך אז שמעתי אותכם שליט"א ששיבתם על יד השולחן ואמרתם למורערי ראש ישיבה, מדוע לא מצא החידוש חן בעיניכם והלא בזה ניתן להבין פשט ברמב"ם הזה, וליישב דוחק אחר, וכך קילסתם את דברי באזני ראש הישיבה זצ"ל שאמר אם אתה אומר שמוציא לו אתן לו... והעניק לי מטבע, וכך היה לנו בשבת קודש דגים בזכותכם, סיים חבר הבד"צ שליט"א.

את גודל אהבתו לתורה של מון ראש ישיבת מיר זצ"ל מספר רבינו שליט"א את אשר ראו עיניו כי מון הגרא"י זצ"ל היה קם כל בוקר לפנות בוקר ללמוד, היה לו סדר לימוד מיוחד עד תפילת שחרית, ומנהגו היה ללמוד כל יום כשמונה דף ליום, וכל שנה היה מסיים את הש"ס, לאחר התפילה היה ממשיך ללמוד ורק אחר הצהריים היה נפנה לאכול ארוחת בוקר, ומה היה הארוחת בוקר שלו ? גביע לבן ! ניסיתי פעם לומר לו שאין בזה די, והוא אמר לי לקיום הגוף די בגביע לבן... זה היה רבי אליעזר יהודה, היה מופקע לגמרי מעולם הזה.

ובגודל אהבתו את התורה ידוע שהיה נותן מטבע למי שאמר לו חידושי תורה שמוצאו חן בעיניו, ומה שלא יודעים שתקופה ארוכה הוא קרא לי ואמר לי אודות שני בחורים מצויינים בישיבתנו שאבחנו אותם כל סוף זמן על תלמודם והוא יעביר לי סכום כסף ליתן להם, וכך היה כמה שנים שבחנתי אותם כל סוף זמן על המסכת שנלמדה בישיבה והוא שילם על זה...

סיפר רבנו: שפעם אמר לגרא"י פינקל ששמע שהרב מופוניבז' אומר שהיום יש בחורים מיוחדים עוד יותר מאשר לפני המלחמה, ענה לו ר' אליעזר יהודה תשאל אותו האם יש לו נחום לסמן אחד...

חורף תש"ד, ישיבת פוניבז' שזה עתה הוקמה על הגבעה במרומו המושבה מצויה בתנופת בניה, בני הישיבה שקודים על תלמודם בהיכל בית המדרש הזמני (כיום חדר שיעורים שרייבר בקומת שערי אשר) שגם הוא לא היה מושלם, ריצפה היתה, גם תקרה ומעזיבה, אך חלונות חסרו, ואת מקומם כיסו יריעות פלסטיק, הרוח העזה חדרה בינות ליריעות והרעידה את הצורבים.

באותם הימים נקרא מון ראש הישיבה רבי דוד פוברסקי זצ"ל לכהן פאר בראשות הישיבה לצידו של מון ראש הישיבה רבי שמואל רזובסקי זצ"ל, מון זצ"ל רצה להביא עמו את בנו הגדול הנער רבי ברוך דוב פוברסקי, אך אמו הרבנית שחרדה לשלוחו ולבראותו של בנה בכורה, ביקשה מבעלה ראש הישיבה לשלוח את הנער הרחק לירושלים

לישיבת חברון, שכבר היתה בנויה לתפארה, עד שיתיימו עבודות בנית הישיבה. וכך גלה הנער עוד טרם הגיעו לגיל מצות מבית אביו ורבו, ועשה הוא את דרכו לישיבת חברון המועטירה. המרחק מהבית היה קשה, נסיעות הביתה באמצע הזמן מאן דכר שמוייהו, טלפונים לא היו, ורק גלייה שבויעית היתה

לציר המקשר בין הנער להוריו. שם בימים ההם נקשרה נפשו בנפש מון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר שהיה לידיד אביו הגדול, על שולחנו סעד בכל שבת, ושעות רבות עשה במחיצתו. מפיו למד תורה ועל ברכיו גדל. מיני אז ועד היום כל צאצאי ראש הישיבה דמיר הלוכדים בישיבת פוניבז' מוזמנים אחר כבוד לסעוד את סעודת השבת בביתו של רבינו שליט"א כהכרת הטוב וכתשלום על אותם שבתות וימים טובים.

כשנישא רבינו שליט"א הגיע ראש הישיבה דמיר זצ"ל להשתתף בחופה, אך מראש הודיע כי מוכרח הוא תיכף אחר החופה לשוב למעונו, אך גם זה הודיע מראש כי על דרשת החתן לא יוותר... ואכן כמה דקות לאחר שנכנסו החתן והכלה שליט"א לחדר הייחוד כבר יצאו לאולם בו נערכה הסעודה, לכבד את ראש ישיבת מיר שלא יאלץ להתעכב יתר על המידה, ולכבודו הכין רבינו שליט"א שטיקל תורה מיוחד, מלבד השטיקל אותו נשא במרכז הסעודה.

כשנולד לרבינו בנו בכורו הגאון רבי ירוחם שליט"א הורה מון רבי דוד זצ"ל לבנו רבינו שליט"א שייכבד את ראש הישיבה דמיר בסנדקאות, כשעלה רבינו לירושלים להזמין את מון הגרא"י לסנדקאות, נענה הגרא"י בבדיחותא ואמר אשמח להשתתף בברית אך הנסיעה יקרה מידי... רבינו שליט"א אמר מייד: בוודאי שאני אשלם בעד הנסיעה, נענה הגרא"י כנגדו, וכי על ממונך אינני אחראי שיהיה לך די צרכך, ולא הסכים לקחת מרבינו דמי נסיעתו לברית.

כשהוציא רבינו שליט"א בשנת תשכ"ב את ספרו הראשון 'בד קודש' קיבל רבינו ממון הגרא"י זצ"ל הסכמה מיוחדת ונלהבת בה כתב-בא לפני ידיד נפשי וחביבי הרב חו"ב סיני ועוקר הרים כו' מכבר אנכי מכיר ואגיד שבחו גם בזה כי הוא אדם גדול בחריפות ובקיאות בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים דולה מים מבארות עמוקים וחידושי הקירים נאמרים בשכל וזך והבנה עמוקה וישרה. שמו המפואר הולך לפניו בהיותו אחד מן הרמזים הגדולים בישיבה הגדולה פוניבז'. והנה קנקן חדש מלא ישן בחידושי שהעלה פנינים יקרים ממוצולות ים התלמוד יתהללו כל ישרי לב ויהנו לאורו המאיר.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת בלק תשפ"ד (38)

מקדש ישראל והזמנים

יודע לכון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וע"ז אמרה לו האתון: אתה מתגאה על כך שיכול אתה לכון ולדעת את סגולת הזמן, אימתי הוא הזמן המתאים לבצע את זממך, אך ישראל גדולים הרבה יותר ממך, שכן הם בעלים על הזמן וביכולתם ליצור את סגולת הזמן, לחדש חדשים ולקבוע רגלים, ואמרו בירושלמי כתובות בת ג' שנים ויום אחד ונמלכו ב"ד לעבר את החודש בתוליה חוזרים, וכיון שהזמן עצמו תלוי בישראל א"א לך לשלוט בהם עי"ז.

מִה עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ רָגְלִים (פ"ב, כ"ה)

רמז לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת ג' רגלים בשנה (רש"י).

ויש לתמוה, מדוע דוקא ענין זה של ג' רגלים רמזו לבלעם, ולא רמזו לו שהולך לאבד אומה השומרת שבת, או אומה המנחת תפילין ושאר מצוות?

וגל"פ שהרי כל מעלתו של בלעם הי' שהוא יודע דעת עליון, ואחז"ל בגמ' סנהדרין דק"ה ב' מאי ויודע דעת עליון – שהי'

אספקלריא המאירה

כיסוי וחשכות, ובשעה שכתבן משה לא הי' זה כמעתיק ד' הראשונים שקיבלן במסורה מאבותיו, אלא באותו הזמן קיבל הכל שוב ברוח"ק ואספקלריא המאירה, ולכן הכל נחשב לנבואת משה, כיון שהוסיף לכתוב בספרו השגות יותר גדולות בפיתרון וקבלת נבואות הראשונים. משא"כ נבואתו של בלעם הרשע, שמחמת שפלותו לא רצה הקב"ה לגלות לו נבואה באופן שיצטרך לפרש אותה לפי הרהורי לבו, כדי שלא יטיל בה דופי ופגם לפי תאוותיו ורוח הטומא' שהי' שורה עליו, ולכן כביכול הוכרח הקב"ה לומר לו דברים ככתבן עד תכלית, אך לא הי' זה מחמת מעלה שהיתה בו וכמו אצל משה, אלא אדרבה, חסרון גדול הי' זה שהקב"ה לא הניח לו לבאר בעצמו את דברי הנבואה. ומעתה כשחזר משה לכתוב בתורה את נבואת בלעם, באמת כבר לא חידש בה דבר, כיון שגם לבלעם כבר נאמרו הדברים באופן של דברים ככתבן כדי שלא יפרשה לפי גריעות נפשו, ולכן אפי' שנכתבה ע"י משה מ"מ נשתנה שמה ל'פרשת בלעם'.

מעתה א"ש ואין שום קושי מד' רש"י לד' הגר"א, וכוונת הגר"א לפרש מה שבלעם לא זכה למעלת נביאי ישראל שנתנבאו ב'כה' כיון שלא הי' ראוי לפרש את דברי הנבואה בעצמו לפי שכלו, מה שכל נביאי ישראל זכו לזה בלבבם הטהור, ומשה רבינו ודאי שהי' ראוי ג"כ לפרש בשכלו, וכמ"ש רש"י "משה נתנבא ב'כה' וכו' והנביאים נתנבאו ב'כה', אבל נשתנה מהם למעליותא עוד לפי דרגת זכות נפשו, שנתאחדה השגתו ממש עם העליונה שבהשגות הנבואה, וזה שכתב רש"י: 'מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון 'זה הדבר'.

הַהֶסְפֵּן הַסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה (פ"ב, ל')

באדרת אליהו (לפר' בלק מהדורא רביעאה): אמרה לו איך אתה רוצה להתדמות לנביאי ישראל, שהרי הם מתנבאים ב'כה' וכמ"ש כל הנביאים נתנבאו ב'כה' ואין אתה מתנבא ב'כה' כמו שאתה חושב ואומר 'ואנכי אקרה כה' עכ"ל. וצ"ע דהא גבי משה רבינו מצינו שהי' זה ממעלתו על שאר נביאים במה שלא הי' נצרך להתנבא ב'כה', כמו שפי' רש"י בריש פר' מטות (להלן ל', ב'): משה נתנבא ב'כה' אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו ב'כה' אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון 'זה הדבר' ע"כ, וא"כ אדרבה יש כאן מעלה לבלעם שא"צ להתנבא ב'כה' כמו נביאי ישראל.

ונראה שאין כאן סתירה, עפ"י מ"ש מהרי"ל דיסקין וצ"ל בדברי הגמ' ב"ב די"ד ב' 'משה כתב ספרו ופרשת בלעם', שהרי בתורה נכתבו הרבה נבואות שנאמרו לאחרים קודם משה רבינו, וכגון הנבואות שנאמרו לאברהם ונח שלא נאמר על זה שמשוה כתב את 'פרשת אברהם' וכדו', ומדוע לגבי בלעם אנו חושבים דבריו לפרשה נפרדת מכל התורה, וביאר שכל הנביאים שהובאו דבריהם בתורה, הם בשעתם ראו את נבואתם באספקלריא שאינה מאירה ופירשו את מראה הנבואה כפי השגתם והבנתם, אבל משה ראה את נבואתו באספקלריא המאירה, כלומר שמחמת זכות נפשו זכה לראות את הנבואה בתכליתה, ללא צורך לפרש אותה מעצמו כלל, אלא להדיא כמו שכתבם בתורה, ולכן נכללו כולם בשם 'ספרו של משה' כיון שגם נבואות שכבר נאמרו לאחרים מ"מ משה רבינו השיגם יותר מהראשונים והבינם עד תכליתם בלא שום

אמירה ודיבור

באספקלריא המאירה כדי שלא יטה הדברים לפי תאוותיו ויטיל בהם פגם (ע' לעיל בהרחבה יותר). ונראה לפרש מה שאמר כאן 'וכה תדבר', והלא מבואר בחז"ל

וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בְּלָק וְכַה תְּדַבֵּר (פ"ג, ה')

יל"פ עפ"י מ"ש מהר"ל ד' בביאור החילוק בין נבואת בלעם לשאר נביאים, שמשום טומאתו הי' מקבל נבואתו

שנבואה הנאמרת בלשון 'כה' היא פחותה מדרגתו של משה רבינו והיא באספקלריא שאינה מאירה. אמנם י"ל שנביאי ישראל נתנבאו ב'כה אמר' בלשון אמירה, ואמירה היא בלב כידוע, כלומר שהנבואה נמסרה ללבם והם פירשוה בפיהם.

אך אצל בלעם נאמר 'כה תדבר' בפה, ר"ל שבאותן התיבות ששומע את הנבואה ה' חייב לדברך לאחרים, ולא היתה ללבו ולהשגתו הפרטית שום זיקה לדברי הנבואה שאותם מסר כמעתיק בעלמא.

מות ישרים

תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו (כ"ג, י)

וכ' באור החיים: ר"ל שבהגיעו ליום המיתה ייטיב דרכיו ממעשיו הרעים ותועבותיו, כי רשע שבאומות ה' ואתונו שהיתה לו סוכנת כמאמרם ז"ל (ע"ז ד' ב') תגיד עליו, אלא שנתאוה שבשעת מיתה ישוב ויהי ישר כישרים שבאומות, ולפי שעמד על מזגו והנה הוא רע בתכלית הרע ונמנע ממנו עשות יושר, לזה שאל דבר שיכול להיות - שבשעת דכדוכה של מות יהי ישר כי בחייו בוודאי א"א לו. וכיוצ"ב ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש, כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותיכף ימותו - היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם - מלך זקן וכסיל רח"ל עכלה"ק.

ואספר כאן עובדא נוראה שסיפר לי מרן הסטייפלער זצ"ל, כשהייתי מעורב בעניין איזה שידוך שבמהלכו ה' עיכוב כיון שצד הכלה שמעו על זקיניו של הבחור שאחרי המלחמה לא הלך בדרך התורה, ומרן זצ"ל ביקש ממני שאמסור בשמו שמאחרי המלחמה אין שום ראי' וא"א לפסול את המשפחה בהנהגתה לאחר השואה. וסיפר לי הסטייפלער באותו ענין, שקרוב משפחתו של מרן החזו"א זצ"ל שהיה לומד איתו בחברותא קודם שעלה לאר"י, ובצוק העתים כפה"נ מחמת המלחמה פירש ונעשה קומוניסט ופרק עול לגמרי, ה' נשוי לנכרית והוליד ממנה רח"ל, והגיע לבקר באר"י אחר שהכריזו

הציונים על מדינתם ובא לבני ברק לפגוש את מרן החזו"א, וא"ל שהוא קומוניסט ואינו מאמין, והחזו"א בכ"ז ניסה לעוררו לתשובה, עד שאמר לו הקומוניסט שאינו יכול בשום פנים לשוב כיון דאביק בה טובא (יש לו ילדים נכרים, והי' לו משרה חשובה בשירות החוץ של ברית המועצות, וזה הי' סיבת ביקורו באר"י) ורק קודם שימות יוכל לעשות תשובה, וישאלהו החזו"א זצ"ל אם רוצה שיתפלל עליו שימות כדי שלא יחטא עוד, ולא ענה לו ע"ז דבר, ואמר אח"כ החזו"א לסטייפלער זצ"ל שהבין ממנו שאינו מתנגד לכך, והנה אחר כמה ימים הגיעה השמועה כי בדרכו חזרה לבריה"מ עבר המטוס דרך טורקי, וכשבא לירד בסולם לקרקע (באותם ימים היו עולים ויורדים למטוס בסולם) נפל מראש הסולם ונחבט בקרקע ומת. וכשנודע הדבר להחזו"א, אמר כי אפשר שהיו לו הרהורי תשובה ומשו"ה זכה למות מיד. ובאמת כ"ה להדיא בגמ' ע"ז די"ז ב' דכל הפורש ממינות מיית, וכן בעריות היכא דאביק בה טובא ע"ש.

כמה צריכים להודות להקב"ה ששם חלקנו מיושבי ביהמ"ד, ולהתפלל שלא נבא ח"ו לידי נסיון ולא לידי בזיון, זכורני שגם כאן באר"י בתקופת המחתרות שלפני המדינה, כמה בחורי ישיבות נתקלקלו ונמשכו ע"י המסיתים ומדיחים לעזוב את ספסלי הישיבות הק', ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם.

משא רבינו הגדול מרן שליט"א

בהתכנסות גדולי התורה וחברי נשיאות ארגון "שובו" במעונו

גדול המוסר נפשו עבור "בן המלך"

ברשות מרנן ורבנן. אני תמיד מזכיר את זה, מו"ח הראש ישיבה זכר צדיק לברכה היה תמיד נאנח על מצב כלל ישראל, ובתחילת החודש הראשון (תחילת הלימודים) לא היה רוצה לאכול, ובימי חמישי לא היה רוצה לאכול בשר בצערו על המצב, וכך היה אומר: "לכלל ישראל יש למעלה ממיליון ילדים יהודים שאינם יודעים לומר שמע ישראל". ועל זה קם הארגון "שובו" וזו היא מטרתכם לתקן ענין זה, וזה התכלית - להגיע אליהם.

נמצאים היום בסוגיא של "מסירות נפש", במה שנוגע לצבא, שרוצים לגייס את בני הישיבות רח"ל, שכבר קם טיפוש אחד והודיע שהוא שולח "צוים" לבני הישיבות, צריכים לדעת שעכשיו אסור לשתף פעולה עם זה! בחור אחד שיהיה יום אחד בצבא - זה שמד! וכבר אמרתי כמה פעמים בשם מו"ח רבינו הגדול צוק"ל שצריך למסור את הנפש על זה! כל המלחמה עכשיו זה עבור המלך, עבור הקב"ה.

אני רוצה להראות לכם מה שהבאתי בספרי שערי אורה (ספר ראשון פר' קדושים) בשם הגה"צ ר' קלונימוס קלמן שפירא זצ"ל מח"ס הכשרת האברכים, "הרבה יותר גדולה המצווה, מי שמוסר נפשו עבור יהודי חבירו, מאשר המוסר נפשו עבור הקב"ה, דהמוסר נפשו עבור בן המלך, הרבה יותר גדול מהמוסר נפשו עבור המלך עצמו, דע"י מסירת נפש עבור בן המלך מראה הוא כמה אהוב עליו המלך".

אתם שומעים מה שכתוב כאן. "הרבה יותר גדולה המצווה, מי שמוסר נפשו עבור יהודי חבירו, מאשר המוסר נפשו עבור הקב"ה" ופירוש הדבר, שכשאתם מוסר את נפשו עבור המלך זה דבר גדול ונפלא, אבל כשמראה חיבתו למלך ע"י שמוסר נפשו ל"בן המלך", הרי זה חשוב הרבה יותר.

כמו שדברתי, אנחנו נמצאים היום בסוגיא של "מסירות נפש", אבל כל זה, זה מסירות נפש עבור המלך בעצמו, עבור כבודו של הקב"ה. ובוודאי זה דבר גדול מאוד, זה שעת השמד וצריך מסירות נפש. אבל יש למסור את הנפש עבור "בן המלך", שזה דבר גדול הרבה יותר. וזהו ארגון "שובו", שמוסרים את נפשם עבור "בן המלך" להציל את "בן המלך".

אשרי התומך בארגון "שובו" שזה הצלת "בן המלך" מי שתומך בשובו הוא תומך "בבן המלך". אשריכם.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת בלק תשפ"ד

הוראת שעה

הדרך להתמודד מול הרשעים - לדעת שהכל נסיון

נאמר בכינוס של 'חינוך העצמאי' בעקבות רדיפת החרדים לדבר ה'

המצב כאן בארץ עכשיו קשה מאוד. המצב של המלחמה גרם להתנגדות גדולה נגדנו מכל הבחינות, גם נגד עולם הישיבות, וגם נגד החינוך העצמאי. הם עושים ממש כל שביכולתם כדי להקשות על החינוך העצמאי, הם רוצים לקעקע את כל החינוך שלנו, זה המצב שיש היום. ונשאלת השאלה, מה הקב"ה רוצה שאנחנו נעשה בזמן הזה.

ואמנם אי אפשר לדעת בבירור מה הקב"ה רוצה מאיתנו בדוקא, אבל דבר אחד ברור בודאי, שיש כאן נסיון בענין של בטחון. 'בטחון' פירושו לדעת שכל הקשיים באים מהקב"ה כדי לנסות אותנו, והכל לטובתנו. ועד כמה שאנחנו מבינים זאת, זה גופא הפתרון.

רבינו יונה אומר בפירושו למשלי (ג כו), שפעמים יש מצב שראויה לבוא צרה על האדם, ובכל זאת הוא ניצל ממנה בשכר הבטחון, וכמאמר הכתוב (שם כט כה) 'בוטח בה' ישועה', דהיינו שבעבור זה שהוא בוטח בה', לפיכך 'ישועה', ניצל מהצרה.

הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"ב פ"ג) מסביר את ענין הנסיונות הבאים על האדם, בצורה שנותנת מבט אחר על כל הענין. ואומר, שהקב"ה חילק את נסיונות העולם בין האנשים, כמו שגור לפי עומק עצתו, ויש לכל אחד חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, 'והוא פקודתו ומשאו בעולם הזה, וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא'. והרי זה כעבדי המלך, שלכל אחד יש איזה חלק בעבודה, והשלימות של המלכות באה על ידי שכל אחד עושה את מה שהוא צריך, כדי לעמוד בנסיון שלו.

כשאנו מסתכלים על עצמנו עכשיו, אנו עומדים בנסיון מפני שאנחנו נמנים על חיילי המלך, ותפקידנו לעמוד בנסיון, וזה יגרום כבוד שמים וחיוזוק מלכותו. אם מסתכלים באופן כזה, שכל מה שעובר הוא נסיון כדי להתחזק, ומבינים שזה מהקב"ה ומקבלים את זה באהבה, זה מחזק את מלכות שמים! זה המבט שצריך להיות לנו, שאנחנו חיילים של הקב"ה, ותפקידנו לחזק את מלכות שמים, על ידי זה שאנו עומדים בנסיונות, וזה גופא יביא לכך שהרשעים ייכנעו.

הקב"ה יתן לכם את הכח להמשיך לבטוח בה', לעשות את עבודת הקודש, ולחזק את מלכות שמים, ועל ידי זה יתבטלו הרשעים.

'והצנע לכת' - תנאי לזכייה בתורה

וידוע המעשה שהיה עם שאול המלך, שהקב"ה ציווהו למחות את זכר עמלק, ושאל חמל על הצאן ולא הרג את כולם, ואמר לו שמואל הנביא שבגלל חטא זה 'קרע ה' את מומלכות ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך' (ש"א טו כח). וקשה, מדוע שאול הפסיד את המלוכה בגלל חטאו, ואילו דוד המלך לא הפסיד המלוכה בגלל מעשה דבת שבע. וכתב בזה בספר העיקרים (מאמר ד פכ"ו), שחטא שאול היה בענייני המלוכה, ואילו חטא דוד לא היה בענין המלוכה [הוא במלכ"ם שם (שמואל א' פט"ו)], ועיין שם עוד].

ובביאור חטא שאול, כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי השם, על הענוה): ושאל בחיר ה' באה לו מפלתו מגדולתו מפני שעבר על מצוות ה' יתעלה במלחמת עמלק, וסיבת עבירתו היתה פחדו מבני האדם, פן ישביתו את שלטונו הגשמי. ובהודאתו לשמואל אמר (ש"א טו כד) 'חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריו, כי יראתי את העם ואשמע בקולם'. שאול שקד איפוא על רדיפת הכבוד החיצוני, הארעי, אף כי מפני דרכי זו סר חינו בעיני ה'. כמו"ש (שם טו ל) 'כבדני נא נגד זקני עמי ונגד ישראל', עכ"ל. וזה מבואר על פי מה שנתבאר בגמ' במגילה, שמידת הצניעות מביאה לידי מלכות, משום שהצנוע אינו חושש לעשות את דבר השם, אף אם מחמת כן יחסר מכבודו, ואילו הרודף אחר הכבוד יימנע מלעשות את הנדרש מחשש שיגרע מכבודו, ועל כן ניטלה המלוכה משאול המלך, כיון שחטאו היה בענייני המלוכה.

ובזה יש להוסיף ולבאר את המעלה של לימוד תורה בצניעות, כיון שדבר זה נוגע מאוד גם בלימוד התורה, ולכן כתב הרמב"ם שכל היגע בתלמודו בצנועה מחכים, כיון שמי שאינו צנוע, ולומד כדי לזכות לכבוד, אינו עושה מה שיביא לו תועלת בלימוד, אלא מה שנראה לו שיביא לו כבוד, לדוגמא, כשאנו מבין איזה דבר הוא מתבייש לשאול, כי 'זה לא מתאים לו' להראות לאחרים שהוא לא יודע, ובודאי שאינו יכול לשאול את מי שנחשב פחות ממנו. גם עלול להיות שלאחר שאמר סברא או דבר חידוש, ומעירים על דבריו, הוא לא יסכים לחזור בו, כיון שזה לא לכבודו להודות בטעות. כך אי אפשר להצליח בלימוד!

יש עוד בעיה שעלולה לקרות אצל מי שלומד כדי לזכות לכבוד, שאינו לומד מה שמתאים לו. יש כאלו שמנסים להרשים ולומר חידושים עמוקים שמעבר להבנתם, וכך הם מתרגלים לדבר בלי להבין. וכן יש כאלו שלומדים עם חברותא שלא מתאים להם, אבל מחשש 'מה יאמרו הבריות' הם לא מוכנים להחליף חברותא וללמוד עם מי שמתאים להם.

הקב"ה יזכנו ללמוד תורה כראוי בהצנע לכת, ועי"ז נזכה לסייעתא דשמיא ולהצלחה בלימוד התורה, אמן.

כתוב בהפטרה (מזכ"ה ח), 'הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלוך'. ואיתא בסוכה (מט): תנא דבי רב ענן, מאי דכתיב 'חמוקי ירכין', למה נמשלו דברי תורה כירך, לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוך', 'עשות משפט' זה הדין, 'ואהבת חסד' זו גמילות חסדים, 'והצנע לכת עם אלוך' זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה. והלא דברים קל וחומר, ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנוע על אחת כמה וכמה'.

מבואר מדברי הגמרא, שמלבד זאת שיש מעלה בעצם הצניעות בכל דבר מצוה, יש מעלה מיוחדת בתלמוד תורה שיהא בצניעות. וכן איתא ברמב"ם (תלמוד תורה פ"ג ה"א), 'וכל היגע בתלמודו בצנועה מחכים, שנאמר ואת צנועים חכמה'. וצריך להבין מה המעלה המיוחדת שיש בתלמוד תורה בצנועה.

והנה כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א כד), 'ודע כי מעלות ההכנעה רבות, כאשר יתבאר בשערי הענוה בעזרת ה'. והמדרגה העליונה בהכנעה המוחיבת מדרך התשובה, שיגדיל ויאדיר עבודת השם, ולא יחזיק טובה לעצמו, כי יקטן הכל בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת השם, על כן ייכנע ויעבוד בהצנע, ולא יחמוד כבוד על מעשיו הנכבדים, ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים ויסתירם מדעתם כפי היכולת'.

ובזה מבוארת מעלת הצניעות בלימוד התורה, שהיא באה מכח אהבת השם, וההבנה שכל מה שאדם עושה הוא כאין וכאפס מול הטובות שהקב"ה עושה עמנו, וגודל החובה שאנו חייבים בעבודת השם, וכשהאדם מבין ומרגיש זאת, אז יש הצלחה בתורה, וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פ"ה נח), 'שרק מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ונפשו ומאודו יכול ללמוד תורה שבעל פה כראוי'.

עוד יש לבאר, דהנה מצינו בגמ' מגילה (יג), 'בשכר צניעות שהיתה בה ברחל וזתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר'. ומבואר שיש שייכות בין מידת הצניעות למלוכה. והביאור בזה, שאדם צנוע אינו עושה פעולות כדי למצוא חן בעיני הסובבים אותו, אלא כל מעשיו הם כדי לעשות את רצון השם, ועושה בכל מצב מה שצריך באמת, ומה שיביא תועלת, אבל אדם שאינו צנוע עושה את מעשיו כדי לזכות לכבוד, וזה מטה את שיקול דעתו מלפעול נכון, כיון שאינו מחפש את האמת, אלא את הכבוד שייגיע לו ממעשיו, ואם כן הרי שהוא אינו מולך ושוטל על הסובבים אותו, אלא להיפך, הם שולטים עליו, כיון שהוא עושה מעשים כדי למצוא חן בעיניהם.

ביסוד החיוב דהיזק ראייה

לו זכות בפועל משום שאין רגילות לשימושים צנועים כאן נתחייבו שאף לזה יש זכות לכל אחד לעשות אף שימושים צנועים ומימלא יש כאן היזק ראייה.

ותוס' ביארו משום שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו להיזהר זה מזה, והזכות לחייבו לעשות מחיצה הוא משום שכיון שנתרגלו לא להיזהר אינם יכולים להיזהר ומימלא אין הטענה שבכל פעם שיהיו זה מזה, שכיון שנתרגלו לא להיזהר.

והמחלוקת לשיטתם שלדעת רש"י שהוא ענין של זכויות שימושים בחצר לכן פירש שבמקום שהיה מחיצה יש זכות לבעל החצר להשתמש בפועל שימושים צנועים ושלא יזיקו חברו בראייתו, ולדעת התוס' שבחצרו יכול לעשות כל שימושים שרוצה לא שייך לומר שנתווסף כאן זכות שימושים, אלא הנידון הוא רק משום שיכול להיזהר ומוטל עליו להיזהר, לכן פירש שבמקום שהיה כותל אינו יכול להיזהר ומחמת זה יש עליו טענה שיש כאן היזק ראייה.

רש"י ותוס' נחלקו ביסוד הדין היזק ראייה

ונראה ששורש מחלוקת רש"י ותוס' הוא בגדר הדין היזק ראייה ששיטת רש"י שהוא מצד תקנת שכנים ולא מצד מזיק, ולכן מסתבר לומר שדנים לפי הרגילות שמשתמשים בפועל ואף שמצד הבעלות יכול לעשות איזה שימוש שרוצה, מ"מ מצד הלכות שכנים דנים לפי הרגילות השימוש, וכן לא מסתבר לחייבו להיזהר כיון שהוא הגבלה בשימושים שלו ומסתבר שחלק מתקנת שכנים שישתמש בלא להיזהר.

ושיטת התוס' שהוא מצד מזיק ולכן אין לדון מצד הרגילות השימושים בפועל מכיון שכח הבעלות לעשות איזה שימושים שרוצה א"כ ודאי נחשב למזיק בהיזק ראייה מה שאינו יכול לעשות שימושים צנועים, ורק מצד שיכול להיזהר שייך לומר שלכן לא נחשב למזיק כיון שמוטל על בעל החצר להיזהר.

מלעשות תשימישים צנועים, ומבואר ברש"י שהטעם למ"ד שבחצר לאו שמה היזק משום שאין עושים תשימישים צנועים.

אמנם בתוס' (ד"ה נפל) מבואר שהטעם שבשני חצרות אין היזק ראייה משום שיכולים להיזהר להיצטנע מחבירו, משא"כ בגג שאין יכול להיזהר מפני שלא קבוע תשימישו לכן יכול לחייבו לעשות מחיצה.

וביאר מחלוקתם שדעת רש"י שמצד להיזהר להיצטנע מחבירו לא שייך לחייבו, שכיון שיש לו זכות ממונית בחצרו לכל השימושים ודאי שיכול לעשות השימושים בזמן שרוצה ואין שרוצה, ורק משום שאין רגילות לעשות שימושים יש לומר שדנים לפי מה שהרגילות להשתמש בפועל ומימלא אין לו זכות בפועל לשימושים צנועים ולכן אינו חייב לעשות מחיצה.

ושיטת תוס' שרק מצד שיכול להיזהר אינו נחשב היזק ראייה, משום שהוא יכול להיזהר לכן מוטל עליו להיזהר ומחמת זה אין לו טענה של היזק ראייה, אמנם מחמת שאין הוא משתמש וכך הוא הרגילות אין זה סיבה שלא יחשב להיזק ראייה שכיון שמחמת הזכות המונית יכול לעשות כל צרכיו בחצר אין למנועו משימושים מחמת טענה שאי"ז רגילות.

ביאור הטעם שבכותל שנפל כופין לבנות לכ"ע

ונראה לבאר מה שנחלקו בביאור הדין המבואר שם בגמרא שבמקום שהיה כותל בין שני חצירות ונפל לכ"ע מחייב לבנותו ובזה היזק ראייה הוה היזק, שיש לבאר מדוע בנפל הכותל יש בזה היזק ראייה דהרי ודאי אין כאן זכות בעלות יותר מחצר רגיל וכמו שבכל חצר אין היזק ראייה אף כאן אין היזק ראייה.

ורש"י ביאר משום שכבר נתרצו הראשונים בכותל, ומבואר שהוא מטעם שנתחייבו שכל אחד לא יזיק את חבירו אף בשימושים צנועים ולכן אף שבכל חצר אין

מה שבו אלהי' יעקב משכנתיה ישראל (כד ה). פירש"י יראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו.

בגמ' בבבא בתרא (ב: ג.) הובאו שתי לשונות בביאור המשנה שם, האם היזק ראייה שמה היזק, ושותפין יכולים לכופ זה את זה לעשות מחיצה בחצר, או שהיזק ראייה לאו שמה היזק, ואינם יכולים לכופ זה את זה על כך.

ויש לחקור ביסוד החיוב דהיזק ראייה שמה היזק, האם הוא מדין מזיק ממש, שבראייתו הוא מזיק את חבירו, או שמדין מזיק אין לחייבו, וחיוב זה הוא תקנת חכמים בדיני שכנים, שלא להזיק את חבירו בראיה.

ביאור הצד דלאו שמה היזק

ונראה לתלות זה במחלוקת רש"י ותוס' שהנה למ"ד שמה היזק הגדר הוא משום שראית חברו בזמן שימוש נחשב להיזק, ואינו צריך להיזהר בשעת שימוש שלא יראה חבירו, וכן אינו מחייב שלא לעשות שימושים צנועים משום שזה עצמו היזק שלא לעשות שימושים צנועים ולכן היזק ראייה שמה היזק.

ויש לבאר למ"ד לאו שמה היזק שסובר שאין מוטל עליו למנוע היזק ראייה לחבירו שנראה ודאי שראית חבירו נחשב להיזק וא"כ יש לדון הטעם שלא שמה היזק האם משום שסובר שיכול להיזהר שחבירו לא יראה, ולא יזיקו בראייתו, או משום שאין רגילות לעשות שימושים צנועים ולכן אין היזק ראייה בפועל.

ונראה שנחלקו בזה רש"י ותוס' שרש"י כתב (גא ד"ה דאיצטנע ממך) לגבי חצר הסמוכה לגג שמבואר בברייתא שלכ"ע יכול לחייבו לעשות מחיצה, משום שבגג יש סכנה שאינו יודע זמן תשימישו ואין יכול להיצטנע ממנו משא"כ חצר וחצר בזה קבוע התשימיש של כל אחד ואין עושים שם תשימישים צנועים, ובחצר וגג כיון שאינו קבוע תשימישו לכן הרגילות שאין גמנע

ענין 'תורה לשמה'

ועל פי יסוד זה מפרש רבי חיים מוולאזין כמה עניינים בדברי חז"ל, שסבורים היינו לומר בפשיטות שהם מליצה בעלמא, אבל הוא מפרשם כפשוטם ממש. כגון דברי הגמ' בסנהדרין (קא), 'הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר וכו' מביא רעה לעולם, מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת לפניו, רבונו של עולם עשאוני בניך ככבוד שמנגנין בו לצים'. ולפי האמור לעיל מבוארים הדברים כפשוטם, שהמציאות של התורה היא זו שחוגרת שק. וכן מה שכתוב במדרש באיכה (פתיחה כד), שבשעת החורבן בא אברהם אבינו לפני הקב"ה, ושאל 'רבונו של עולם, מפני מה הגלית את בני, ומסרתן בידי האומות, והרגום בכל מיתות משונות, והחרבת את בית המקדש'. והשיב לו הקב"ה, שכלל ישראל עברו על כל התורה. שאל אברהם אבינו את הקב"ה 'מי מעיד בהם בישראל שעברו את תורתך'. השיב לו הקב"ה 'תבוא תורה ותעיד'. מיד באה התורה להעיד בהם. אמר לה אברהם לתורה, 'בתי, את באה להעיד בהן בישראל שעברו על מצותיך, ואין לך בשת פנים מפני, זכרי יום שהחזירך הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלך, עד שבאו בני להר סיני וקבלו אותם וכבדו, ועכשיו את באה להעיד בהם ביום צרתם? כיון ששמעה תורה כך עמדה לצד אחד ולא העידה בהן. ומבואר שהתורה היא מציאות של ממש. על פי זה אומר רבי חיים מוולאזין ביאור נוסף מה הפירוש 'לשם התורה', שכשאנחנו עוסקים בתורה אנחנו חיים וקיימים בזכותה, ומקבלים על כך שכר, גם לתורה עצמה יש מזה כבוד ושמחה.

כתוב באבות (פ"ו מ"א), 'רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה'. ובביאור 'לשמה', פירשו המפרשים, שלומד כדי יעבור על רצון השם.

והגר"ח מוולאזין (נפש החיים ש"ד פ"ג) כותב, שעניין 'לשמה' הוא 'לשם התורה'. מהו 'לשם התורה'? יהודי צריך לחשוב בשעה שהוא לומד שרוצה לדעת את התורה של הקב"ה, מאחר והיא 'תורת השם', שכן 'קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא', ועל כן הוא רוצה לדעת כל פרט של תורת ה', וכמה שאדם לומד יותר הוא רוצה לדעת עוד ועוד, וזה ענין 'לשמה', שמאחר ויש לו 'אהבת תורה' הוא רוצה לדעת את התורה.

יש פירוש נוסף מרבי חיים מוולאזין (כרוח חיים על אבות שם) ב'לשם התורה', על פי מה שכתב הרמח"ל בתחילת ספר דרך עץ חיים, 'כי אמת הדבר שהתורה היא ממש אור אחד, ניתן לישראל לאור ב'. והיינו שהתורה היא אור ממש, עניין רוחני, אור של מעלה, וניתן לכלל ישראל שהם יקבלו את האור. ומוסיף הרמח"ל, שהתורה אינה כחכמות הנכריות, שהם ידיעת השכל בעלמא, 'אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים'. ומבואר שם, שכשאדם עוסק בתורה נכנס אור שנשמתו להעלותו לגני מרומים, וכשם שניצוץ של שמש הנכנס לתוך הבית מאיר אותו, כך כשאור התורה נכנס לנשמה הוא מאיר אותה. ועל פי זה ביאר מו"ר הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר"א ח"א עמ' נ"ב כבודו של תורה) את ענין 'כבוד התורה', שכאשר אדם מכבד את התורה היא פועלת עבורו שיזכה להבינה.

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

משנת יושר

לאחרונה עלו למעונו של רבינו קבוצה של עשרות נערים מתחזקים מהעיר אשדוד יחד עם האברכים המלווים אותם בתהליך ההתקרבות לתורה ולקיום המצוות בראשות הרה"ג רבי יעקב קניג מראשי ארגון 'שובו ורו'מ' כנסת ישראל.

רבינו נשא בפניהם דברי חיזוק מיוחדים וסיפר מעשים נוראים על מרן החפץ חיים כפי ששמע מכלי ראשון מאביו זצ"ל שזכה לשמושו:

"החפץ חיים היה מדבר תמיד ברוח הקודש והיה יודע דברים ברוה"ק, היה מקרה שכמה אנשים ניגשו לבקש את ברכתו ובירך את כולם מלבד אחד שסירב לברכו, וכולם לא הבינו מדוע סירב לברכו אך לפתע החל הח"ח לדבר כאילו לעצמו "נו, אם שומרים שבת אין צרות" ובאמת זו הייתה הבעיה של אותו אדם שלא שמר שבת".

"ומקרה נוסף היה כאשר הביאו בפניו את האוכל שהיו רגילים להביא, אך לפתע הוא החל לשאול "האם אפשר לאכול את האוכל הזה", ולאחר בירור התברר שאכן הייתה בעיה עם כשרות המאכל, וכל זאת ידע ברוח הקודש שהגיע מכח עמל תורתו".

"צריכים לדעת שאחרי השבעים שנה שיש לאדם בעולם הזה יש עוד מיליוני שנים בעולם הבא, וככל שתלמדו יותר ויותר תורה כך תזכו להיכנס לגן עדן כשתגיעו לעוה"ב, ומה שאתם צריכים לשם כך זה ללכת לשיעורים וללמוד תורה וע"י זה גם תדעו את הדברים וגם תקיימו את הדברים, ויועיל לכם גם לידיעת התורה וגם לקיום המצוות".

"תלכו אחרי הרבנים שמדריכים אתכם ויהיה לכם את האושר הכי גדול, האושר והעושר ותזכו לברכה והצלחה בכל העניינים".

לאחר מכן עברו הנערים להתברך באופן אישי ע"י רבינו שליט"א שעודדם וחיזקם.

רגע מרגש היה כאשר אחד הנערים סיפר לרבינו שקיבל על עצמו להתחיל לשמור שבת על אף התנגדות משפחתו והקושי הרב הכרוך בכך, כאשר לתדהמת הנוכחים רבינו התבטא "אני מקנא בך", והסביר כי לפום צערא אגרא ולפי הקושי שבקיום המצווה כך השכר שיקבל עליה בעולם הבא.

תורת יושר

הן עם כלביא יקום וגו' [ב"ג כ"ד]

כ' רש"י כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית כו', בענין הנידון האם לישן בלילה עם ט"ק בלילה כ' רבינו שמדברי רש"י אלו לכאורה משמע שדרך לישון בלי ציצית, וכ' רבינו עי' או"ח סימן כ"א ס"ג ברמ"א שיש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית כו' אך נוהגים להקל לשכב בהם, ועי' במ"ב שם בשם האר"י ז"ל ע"פ הסוד שיש לשכב בלילה בט"ק ובשע"ת סימן ח' סק"א הוכיח שלא הי' דרכם לישן בט"ק, וכ"מ במ"ב שם סק"א, [איברא שהי' הדרך לקום מוקדם ועי' ברכות ג' א' ליקום וליקרי וברש"י שם ד"ה ואשה], והעיד רבינו שמרן החזו"א ז"ל לא הי' ישן בלילה עם הטלית קטן אבל הוא היה קם לפני עלוה"ש.

ומאידך העיר רבינו שגם מי שלא ישן עם הט"ק יש ללבוש מיד כשקם כדי שלא ילך ד"א בלא ציצית עי' מ"ב ריש סימן ח' שמבואר שהעיקר שלא ילך ד"א בלי ציצית, וענין זה נמצא בגמ' שבת קי"ט ב' דרב ששת איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה, ועי' רש"י שם שפירש עד דרמיה - שתקנה, וזה לשון תליית ציצית, כדאמרין בעלמא לא רמי חוטי.

אמנם עורר רבינו שיש לילה אחד בשנה שראוי כן לישן עם הט"ק, והוא בליל תשעה באב, מכיוון שיש ספק אם לברך על הט"ק בבוקר, שבכל יום פוטרים עם הט"ק אבל בת"ב לובשים רק במנחה, ועי' מ"ב סי' תקנ"ח סק"ב שאם פשט בלילה י"א לברך, ולכן אם ישן עם הט"ק בלילה יוצא מידי ספק, [ולבחרים שאין להם ט"ק, זה נ"מ בכל יום שאם ישנים עם הציצית לא יכלים לברך בבוקר].

וירא את ישראל שוכן לשבטיו, רש"י - ראה שאין פתחיהם מכוונים זה לזה (כ"ד ב')

רבינו רגיל להביא את דברי החזו"א על היזק ראייה שעין הרע זה טבע שאם מסתכל בדבר של חבירו ומתפעל זה מזיק.

הגאון הגדול ר' חיים שאול קרליץ זצ"ל כ' תמוז תשס"א

הגר"ש זצ"ל הוא בנו של הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל דודו של רבינו.

רבינו מאוד רגיל להתבטא עליו שהוא היה צדיק שקט ונחמד, אבל כשבער באמונה או בלימוד היה הופך קנאי.

וסיפר רבינו שפעם נכח בחופה יחד עם הגר"ש

זצ"ל עמו ובמקום נכח גם אחיו מרן הגר"ח זצ"ל, והגר"ח הורה שלא יחלקו את הברכות שוש תשיש ושמוח תשמח לאחרים אלא יתנו לאחד לברך את ג' הברכות, משום שאינן פותחות בברוך מפני שהם ברכה הסמוכה לחברתה, וא"א לחלקם לשני אנשים, והגר"ש קרליץ ששמע זאת העיר על כך מהמשנה בברכות מהיכן הוא מתחיל מתחילת הברכה שטעה בה, והרי בשמונה עשרה זה ג"כ ברכה הסמוכה לחברתה. (ובעצם הנידון יעוין בחידושים וביאורים כתובות ח', דמבואר שעדיף לכתחילה שלא לחלק את הג' ברכות, וכך נוהג רבינו).

עוד סיפר רבינו על למדנותו הגדולה של הגר"ש, עד כדי שדודם מרן החזו"א התבטא פעם שאת ההשגות הטובות ביותר על ספריו מביא הגר"ש, וביאר רבינו שמסתמא כוונתו היתה להשגות שהביא הגח"ש על חזו"א טהרות.

והוסיף רבינו שעל מידותיו העדינות של הגר"ש התבטא החזו"א שהוא "מלאך".

עוד סיפר רבינו שידועה הקפדתו הגדולה של החזו"א על נגיעה במקומות המכוסים המצריכה נטילת ידים, ואפי' בשערות הראש היה מצריך ליטול ידים, והוא עובדא שפעם הגר"ש נגע בפאותיו וכשראה זאת החזו"א הורה לו ליטול ידים, והגר"ש טען לו שהוא נוגע במקום מסויים ששם אי"צ, אך אעפ"כ החזו"א עמד בדעתו שעליו ליטול את ידיו, והוסיף רבינו שבקוסובא [בבית סבם הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל הרב דקוסובא] היו מכים את הילדים רק על שלושה דברים על שקר ועל נגיעה במקומות המכוסים ועל דבר נוסף שאינו זוכרו.

חיזוק ללימוד הלכות שבת

גם במלאכות קלות צריך להזהר בשבת

לאדם יש כשלונות אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא, וגם לאנשים גדולים לפעמים יש כשלונות.

אתם לומדים הלכות שבת, שזה מהחמורות שבחמורות, מחלל שבת בפרהסיא ועובד ע"ז ניהיה אפיקורס ומין רח"ל.

יש הלכות שחייבים לדעת אותם למשל מוקצה, לדעת הרמב"ם אפילו להזיז כפית כאשר אין בכך צורך כלל זה אסור מדין מוקצה, ואני אמנם לא אומר שחייבים להחמיר עד כדי כך אך צריכים לדעת שהמשנ"ב מביא את זה.

צריכים לדעת שבשבת בכל תנועה קטנה אפשר להכשל, כיון שמלאכות שבת זה לא רק דברים של טרחה אלא גם דברים פשוטים גם זה נקרא מלאכת שבת.

ועל פי רוב המלאכות שבת אינם עבודה קשה, למשל לערבב משהו ועוברים בכך על איסור לישא או שטוחנים משהו וכדו'.

ואה"נ שגם טרחה אסורה בשבת (וכך גם ביו"ט ובחול"מ) אך גם דברים שאין בהם טרחה אסורים.

זהירות בדיבור בשבת

וענין נוסף שצריך להזהר בו הוא דיבור בשבת, הגר"א כתב (באגרת הגר"א) שבדוחק התירו שאלת שלום בשבת, ואף שזה דבר טוב, ורואים כמה חמור ענין הדיבור בשבת.

וצריך להזהר שלא לדבר דברים בטלים בשבת, אלא רק בלימוד, ולזכור שבכל תנועה יכולים להכשל, וכדי להנצל צריך ללכת עם הידים מאחורי הגב ועם פה סגור.

עדיף ללמוד את ההלכות הנוגעות למעשה

לאחר מכן התעניין רבינו באיזה חלק של הלכות שבת אוחזים כעת, וכשהשיבו שאוחזים בדיני שכירות מגוי, אמר שאולי עדיף ללמוד קודם את ההלכות הנוגעות למעשה כבודר ומוקצה שזה בעיקר מה שצריך לדעת כדי להנצל מאיסורי שבת.

הדברים נאמרו לבחורי ישיבת 'חכמת התורה' במונדיעין עילית שעלו למעונו לרגל תחילת לימוד הלכות שבת בישיבה

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת בלק תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך זה שלוש רגלים וגו' (במדבר כב, לב).
הנה הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק יז) כתב דצער בעלי חיים דאורייתא וילפינן
לה מהאי קרא, שהוכיח המלאך לבלעם למה הכה את אתונו, והוא ע"ד ההשלמה
לנו שלא נלמד מדת האכזריות ולא נכאיב לבטלה ללא תועלת, אבל נכון אל החמלה
והרחמנות, יעו"ש. והקשו האחרונים דהרמב"ם עצמו בפ"ג מהל' רוצח פסק דאין
חייב לפרוק בהמות גוי, ואם צעב"ח דאורייתא, הרי אין נפק"מ בין בהמות גוי לישראל,
דצריך לפרוק משום צער הבהמה. ועוד, מדוע לא הביא הרמב"ם מסוגיא דב"מ דמ"ד
צעב"ח דאורייתא יליף לה מפריקה וטעינה, ולמה הביא ממרחק לחמו מפרשת בלק.
ותירץ האור שמח (פכ"ה מהל' שבת הכ"ו) וכ"כ באמת לעיקב עה"ת (כאן), דס"ל
להרמב"ם דיש חילוק בין שמצעה בדיים, לבין שהצער בא ממילא ואינו מסייע לה,
דצעב"ח בדיים הוא איסור תורה וע"ז הוכיח מבלעם שהמלאך אמר לו למה הכית
את אתונך בדיים, אבל צעב"ח דילפינן מפריקה וטעינה הוא צער דממילא, דבזה
סובר הרמב"ם דהוא רק דרבנן. ועל פי זה השכנו במה שנשאלנו, באדם שיש לו מכת
עכברים בכיתו ותפס עכבר במלכותו, האם עדיף להרגו בדרך גרמא או דאין נפ"מ
ואפשר להרגו גם בדיים (עי' אגרות משה חו"מ כ"ב סימן מז). ולארז זאת אולי יש
לומר דבמקום שמוכרח לצער בעלי חיים, אולי עדיף לצערם בדרך גרמא דאז הוא רק
דרבנן, מאשר לצערם בדיים דאז לדעת הרמב"ם הוא דאורייתא.

**ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נתתה מפני כי עתה גם אתה הרגתי
ואותה החייתי (שם, לב).** ופירש"י, ועתה מפני שדיברה והוכיחה ולא יכולת לעמוד
בתוכחה, כמו שכתוב ויאמר לא, הרגתה, שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם
בתוכחה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות. וכן והרגת את האשה ואת
הבהמה, וכן ואת הבהמה תהרגו, עכ"ל. וגו"ב, שהרי הכל יודעים שאתון אינה יודעת
לדבר, ובוודאי שהיה זה נס גלוי שהיא פתחה את פיה ודיברה עם בלעם, וא"כ איזה
פחיתות כבוד יש כאן לבלעם שלא יכול היה להשיב לתוכחה, הרי יתלו את הדבר
בהקב"ה. ויש לומר, שבאה התורה ללמדנו עד כמה מוטל עלינו חייב לשמור על כבודו
של כל צלם-אלוקים באשר הוא, ולמרות שבלעם היה רשע מצד עצמו, ועל אחת
כמה וכמה כשבא לקלל את ישראל, ומ"מ חס המקום על כבודו, ואם יש סיכוי קלוש
שכמה בני אדם יראו את האתון ויתלו את חרפתו של בלעם בה, כבר כדאי להורגה
ולסלקה מן העולם, כי אי אפשר להשיג בשכל האנושי גודל הכבוד הראוי לכל אדם.
ומזה נלמד כמה עלינו לחוש לכבודו של כל יתור, בן למלך מלכי המלכים.

שם. בעיקר דברי רש"י יש להעיר ממה שפירש בסנהדרין (דף נה ע"א), בעו מיניה מרב
ששת, עכו"ם הבא על הבמה, האם הורגים את הבהמה, כמו בישראל הבא על הבהמה
שסוקלן גם אותו וגם את הבהמה. תקלה וקלון בעיני, והכא תקלה איכא, קלון ליכא.
ופרש"י: דגבי ישראל פרשין במתניתין תרי טעמי, לפי שבאת לאדם תקלה על ידה,
ושלא תהא עוברת בשוק לאחר זמן ויאמרו וכו', דהיינו קלון, וגבי נכרי תקלה איכא
דבני נח וההירו על העריות. קלון ליכא, דדרבנן בכך ואין מתביישין, ועוד דאקלון דידהו
לא חס דחמא, עכ"ל. ומבואר שהתורה לא חסה על קלונם של נכרים, ומדוע פירש
רש"י בפרשתו שיש כבוד הבריות גם בנכרי, וצ"ע. והנה בס' נחלת יעקב הקשה בנוסח
אחר, דמרש"י משמע שאם בלעם היה נהרג, לא היה צריך להרוג הבהמה, ורק משום
שבלעם נשאר חי, לכן הרגו את האתון כדי לחוס על כבודו, והרי בבהמה הנבעלת
הורגים אותה גם אם הבעל נהרג. ותירץ שם בשני אופנים, א. כשהורגין את הנכרי,
והקלון הוא לאחר מיתתו, בזה אמרנו בסנהדרין שאין הורגין את הבהמה, כי חס
המקום רק על קלונם של ישראל ולא של נכרי, אבל בלעם שנשאר לחיות, ועבורו זה
קלון גדול שהאתון נצחה אותו, בזה חס המקום גם על כבוד נכרי. ב. יש לחלק בין קלון
עבירה לקלון של תוכחה, ובפרט קלון כזה של בלעם, שלא היה יכול לעמוד בתוכחה,
שבקלון כזה הקב"ה חס גם על נכרי [ובעיקר הנידון של כבוד הבריות בעכו"ם, יעויין
ברמב"ם (פכ"ד מהל' סנהדרין ה"י) שמשמע מדבריו שכבוד הבריות נהג גם בעכו"ם,
אך בפרישה (חו"מ סוף סימן ב) משמע שפירש הרמב"ם באופן אחר, יעו"ש].

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

גרים בא"י ומקורם מחו"ל, האם ינהגו כמנהג בני חו"ל שיושבים בחופה

שאלה. כידוע, בדרך כלל בחופות הנעשות בחוץ לארץ, הרגילות היא שהציבור יושב במהלך כל
החופה על כסאות, גברים לחוד ונשים לחוד. ואילו כאן בארץ הקודש נהוג שכל המשתתפים
עומדים בכל מעמד החופה. והנה בס"ד עומדים אנו לפני נשואי כתנו, ומכיוון שאני ורעייתי נולדנו
בחו"ל ולאחר שנישואנו עברנו לא"י ובתנו נולדה וגדלה כאן, והחתן גדל בחו"ל ורק למד בא"י בשנים
האחרונות, ולמעשה רוב בני המשפחה הם מחו"ל שנוהגים לשבת בחופה, ולכן חשבנו שגם אנו ננהג
כן, ובפרט שזה מיקל על הסבים והסבתות המבוגרים. אך מצד שני אולי זה שינוי ממנהג המקום,
ושמא יש ענין שהציבור יעמוד דווקא בשעת החופה.

תשובה. המנהג מקדמת דנא בכל תפוצות ישראל לעמוד בחופות, והפוסקים טרחו למצוא טעם למנהג
זה, ובארה"ב הנהיגו כן לא מחמת סיבות הלכתיות, וכל מי שיוכל להחזיר שם את המנהג לקדמותו
תבוא עליו ברכה, ובוודאי שאין לייבא לכאן מנהג זה, ודי לנו ששם אין משמרים את המנהג הקדום.

מקורות ונימוקים

בארחות חיים (קידושין אות כא) כתב, דמצינו בפרד"א שחתן דומה למלך, ועל כן נהגו בכל
מקומותינו שעומדים העם על רגליהם בשעה שהחתן מהלך בדרך, וכשמברכין לו ברכת אירוסין
ונישואין, וכשעולה לקרות התורה ועולין עמו אהביו ומיודעיו, והכל לפי המנהג.

ובענין לחם (סימן סב ס"א) כתב, שכרוב המקומות מברכין שבע ברכות מעומד, וצ"ע למה נהגו כן,
ואם לכבוד החתן והכלה למה ברכת אירוסין מברכין מיושב, וביאר שברכה שביעית היא ברכת אשר
ברא שאומרים אותה כל שבעה, ובברכה זו יש ברכה לכלל ישראל, מהרה ה' אלוהינו עוד ישמע
בערי יהודה וכו', ולברך את ישראל צווה ה' שיהיה בעמידה, וכמו שאחז"ל (סוטה דף לח ע"א) כה
תברכו בעמידה, ולפיכך מברכין ז' ברכות בעמידה, דכולהו כחדא ברכה ניהו. ודווקא פעם אחת,
אבל בסעודה לא, שלא להטריח את המסובין.

וראה עוד בכנסת הגדולה (הגה"ט אה"ע סימן סב אות ב) שכתב, שמנהג קושטאנידא וארץ המערב
לעמוד כל העם בשעת ברכת חתנים זק ברכות, והטעם הוא לכבוד החתן והכלה שהם עומדים והחתן
דומה למלך. והוסיף ששמע שבשאלוניקי לא נהגו לעמוד על רגליהם בשעת ז' ברכות, ולא ידע למה,
וכשבא למקומות אלו הנהיג שיעמדו כל העם בחופה, וסיים 'ומעתה העוורים יכישו לראות שהמנהג
הזה מימי קדם'.

ולמעשה מהר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ת האלה לך שלמה (אה"ע סימן קטו) כתב שמצא בתיקוני זוהר
(תיקון י, דף כו ע"א), שכל העולם חייבין לעמוד עם החתן והכלה כשמברכין שבע ברכות תחת
החופה, ואסור להם לישוב בשעת הברכות, וכתב שבוודאי ראוי לחוש לדבריו, דברי אלוקים חיים.
וע"ע בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן קב, תשובה השביעית) שגם כתב שנהגו העם לברך מעומד ברכת
אירוסין ונישואין.

עוד טעם נראה לומר שצריך לעמוד, דאמרו במסכת קידושין (דף לג ע"א) שאין בעלי אומניות
רשאים לעמוד בפני ת"ח בשעה שעוסקין במלאכתם, אף שהם צריכים לעמוד בפני מבאי כבודם.
ואמר רבי יוסי בר אבין, בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפני מבאי כיבורים עומדים,
מפני ת"ח אין עומדים. וא"כ י"ל שזה הטעם שנהגו לעמוד בשעת החופה, מפני חיוב מצוה לבעלי
מצוות בשעה שעוסקים במצוות.

ומבואר מכל הפוסקים שהמנהג הוא לעמוד, אלא שדנו לבאר מה טעם הדבר, האם הוא לכבוד החתן
שהוא דומה למלך, או לכבוד הברכה או לכבוד המצוה, או דומיא דמתן תורה. ועכ"פ כיון שהמנהג
לעמוד בחופות, וכן נהגו מקדמת דנא בכל מושבות ישראל בחוץ לארץ, ורק יש מקומות בארה"ב
שישנו את זה, אבל לא מחמת סיבות הלכתיות עשו כן, ואדרבה דנו הפוסקים למצוא קצת סמך
לשינוי שעשו.

וכיון שכן, גם לתושבי חוץ לארץ אין כזה מנהג לשבת בחופות, אלא שיושבים מחמת סיבות שאינם
הלכתיות, ולכן מי שיוכל לשנות זאת שם תבוא עליו ברכה, ובוודאי שאין לשבת כאן בארץ ישראל
מחמת שהמחותנים מחוץ לארץ ורוצים להמשיך כאן את המנהג שבוחרו, ואין להנהיג כאן מנהגים
זרים שאינם הלכתיים, ויש להמשיך את המנהג הקדום בכל תפוצות ישראל לעמוד בחופה.

סיפור מופלא התפרסם השבוע בקו 'שיח יצחק' מבעל המעשה, יהודי יקר בשם אביעד חדר מאשקלון, אשר בשבועות האחרונים אף הגיע לכולל 'בית דוד' בחולון לספר לרבינו ולאברכי הכולל את סיפורו המעיד על גודל מעלת שבת קודש והשכר הטוב למקדשים אותה. בדבריו סיפר, שהיה מותדלק את רכבו תמיד בתחנת דלק הפתוחה גם בשבת רח"ל. והנה, לאחר ששימם את הסיפור שהתפרסם לפני תקופה על רבינו שמאין בכל תוקף לתדלק בתחנה מחללת שבת, נכנסו הדברים לליבו והשפיעו עליו לטובה, וקיבל על עצמו לעבור לתחנה אחרת, למרות המרחק הגדול והמחירים הגבוהים בהרבה מהתחנה בה תדלק עד עתה, וההטבות הרבות, כגון שטיפת רכב ועוד, שקיבל בתחנה המחללת שבת. אולם הוא היה בטוח בהחלטותיו, למען השבת. והנה דבר פלא אירע, מאז שהחל אותו יהודי לתדלק בתחנה שומרת שבת, הוא שם לב כי הברכה שורה ברכבו, ואותה כמות דלק שהיה מותדלק תמיד לשבוע, מספיקה לו קרוב לשבועיים. וגם בימות הקיץ והשרב, כאשר הוא מדליק את המזגן ברכב בעוצמה גבוהה, כמות הדלק מחזיקה מעמד באופן ניסי למעלה מהרגילות. רבינו התפעל מהסיפור, ואמר שהוא מאמין למעשה זה, ואמר כי מי שעושה למען השבת, השבת פועלת עבורו. **ניתן להאזין לסיפור מפי בעל המעשה, בשלוחה 4 ולאחר מכן 3.** [כמובן דרכו של רבינו להדגיש תמיד, כי צריכים זכויות לזכות לדבר כזה, וגם שאר בני אדם שיתחזקו למען השבת ולא יראו נס פלאי זה, הוא משום שצריך להיות ראוי לברכה ע"י תיקון מעשי הרעים, וכמו שכתב המשנה ברורה (סימן קנח ס"ק לח) לגבי נטילת ידיים שהיא סגולה לעשירות, שמי שזהיר בנט"י ואינו מתעשר, הוא מפני שמעשיו מעכבין].

הופיע ויצא לאור הקונטרס 'כארי יתנשא', שנכתב ע"י נכד רבינו הבה"ח אריה זילברשטיין נ"ו, הקונטרס מכיל שאלות ותשובות מרתקות ואקטואליות בעניינים שונים ומגוונים, בין הנושאים הנדונים בקונטרס: מסר לשודד ספר נביאים במקום ס"ת, האם חייב לשלם? נרדם בחנות, ונדהם לגלות את עצמו במודעת פרסומת, היכן לקנות דירות, האם בארץ ישראל או בחוץ לארץ, בית כנסת שחבר וחזר ונבנה, האם יש חזקה על המקומות, ועוד. וכמו כן בהלכות שבת ישנם שאלות מרתקות, כגון האם לשמור על הילדים בערב שבת או ללמוד תורה באיכות, להתקשר בשבת כדי לשכך דאגה של הורים. לטלטל כסף בשבת כדי לקיים מצוות מילה, ועוד שאלות רבות בענייני תפילה, מועדים, ושנת השמיטה, ועוד. הקונטרס זכה להסכמתו הנלהבת של רבינו, ושל ראשי ישיבת 'קריית מלך' שם לומד המחבר. ניתן להשיג את הקונטרס במחיר עלות 10 ש"ח, בפלאפון 0527642209, וכמו כן לקבל את הקונטרס כקובץ במייל, על ידי פניה למערכת 'דברי חמד'.

הופיע ויצא לאור קונטרס 'שמות יקרא', המקיף את כל ענייני קריאת שמות אנשים ונשים, במשנתו של רבינו. הקונטרס, שנקרא על שם הפסוק 'מוֹנֶה מִסְפָּר לְפִקְבֵיכֶם, לְכָל־שְׁמוֹת יִקְרָא' (תהלים קמז, ד), מלא וגדוש בליקוט מרתק של למעלה משיבעים שאלות מרתקות בעניינים אלו, וכגון: קדימת האשה לקראו שם בילד הראשון, ומה הדין אם היא מוותרת ומוחלת, האם יש טובה לנפטר שקוראים לתינוק על שמו, האמא ביקשה שיקרא לנכד ע"ש הסבתא וקודם הלידה היא עצמה נפטרה, בן אשכנז הנשוי לבת ספרד וחמיו רוצה שיקרא לנכד על שמו בחייו, משפחה אשכנזית שרוצה לקרוא לנכד ע"ש הסבתא החטוף בעזה האם הדבר הגון או לא, לסבא קוראים אוריאל ומכונה 'אורי' ורוצים לקרוא לנכדו 'אורי', שינו את שמה מ'מרים' ל'עליזה', ולאחר שנים רבות ילד מיוחד התחיל לכוונה 'מרים'... לסבא קראו 'משה' ובני המשפחה רוצים שיקראו לנכדה על שמו בשם 'משי', האם מותר לפרסם ולכתוב בקונטרס את שם הך הנימול קודם הברית, האם מותר לשנות את שם הך הנימול לאחר הברית כשהיולדת לא אוהבת את השם שנתנו, על כל זה ועוד, ניתן למצוא תשובות בהירות מרבינו בקונטרס 'שמות יקרא'. את הקונטרס ניתן להשיג בפלאפון 0533126877 במחיר עלות 8 ש"ח, או לקבלו כקובץ במייל על ידי פניה למערכת 'דברי חמד'.

אחורה נא חידה

איך יתכן שיש לאדם תפילין של יד ותפילין של ראש, וחייב להניח תחילה תפילין ש"ר ואח"כ תפילין ש"י, ואיך יתכן שיעטור לחלון קודם תפילין ש"י ורק אח"כ תפילין ש"ד?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, תחידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שנהג להיפך מפסק הדין, וכגון שאם יפסוק הדין שחייב, והדין יהיה שפטור. ואם יאמר פטור הדין יהיה שחייב?

כמו כן, איך יתכן שנהג להיפך מטענת הבעל דין, שאם יאמר שהוא פטור יהיה חייב, וכן להיפך?

תשובה לחידה א'. סנהדרין שראו כולם לחובה, פוטרין את הנידון (סנהדרין דף יז ע"א), ולפ"ז אם כ"ב מהדינים חייבו את הנידון, הרי שאם הדין הכ"ג יחייבו גם, הדין יהיה שפטור הבעל דין. כיון שכולם ראו לחובה, אבל אם יפסוק הדין האחרון שהוא פטור, ילכו אחר הרוב ויחייבוהו. תשובה לחידה ב'. אם הודה הבעל דין שחייב לשלם את הקנס קודם שיבואו העדים הרי הוא פטור, שהרי מודה בקנס פטור. אך אם יאמר שפטור ויגינו העדים ויחייבוהו, כמובן שב"ד יפסוק שחייב לשלם.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל,
או בכרטיס מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

דף כג ע"א

מרחיקין את השוכן

האם מותר לעשות ככר יונים במרכז העיר

שאלה. האם מותר להקים ככר מרכזי בעיר וכו' אלפי יונים, וכך למשוך תיירים?

תשובה. נאמר במסכת כ"ב דף כג ע"א מרחיקין את השוכן מן העיר חמישים אמה, ופרש"י שהיונים מפסידין זרעוני גנות, ולכאורה מטעם זה, בימינו מותר לקרב שוכן לעיר, מכיון שאין בערים המיושבות זרעוני גנות, וגם לא שוטחים על הגנות. וכעין המבואר בשו"ע (ח"מ סימן תט ס"א) 'אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל, מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיוקם מצוי; אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל. והאידינא, שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי, יעו"ש.

ועניין גם בחז"א (ב"ב סימן יד ס"ק יא) שכתב שאם מסביב לשוכן יש שדות בורות, אין איסור לבנות שם שוכן, [אלא שכותב שם שיש מחלוקת ראשונים (בדף יח ע"ב) אם מותר לסמוך מזיק, כשהניזק לא נמצא עדיין, אך כל זה כשניזק עתיד להגיע, כי עתידים לזרוע את השדות הבורות, אך אם הניזק לא יגיע, כמו בימינו שלא עתידים לזרוע בעיר, לכו"ע מותר].

אולם מסתבר שגם בימינו אסור לגדל יונים בעיר מסיבה אחרת, והוא דכיון שהם מלכלכים את הכביסה התלויה בחוץ, וגם מעבירים כנים. אם כן לא גרע משאר הדברים המזיקים לציבור שאסור לעשות כלי רשות מהציבור.

אלא שיתכן שאם על ידי זה ירוויחו התושבים, כמו בערים מסוימות בעולם, שע"י שזה ימשוך לשם תיירים, ורכים מתפרנסים שם ממכירת זרעונים להאכלת יונים, אולי רשאים ו' טובי העיר להתיר זאת.

דף כד ע"ב

משום נוי העיר

האם שכנים יכולים לדרוש משכנם להתקין סורגים שאינם מכערים את הבנין

שאלה. בנין שרוב השכנים התקינו סורגים מסוג אחיד, כדי שלא לכער את הבנין, והשכן שמעון טוען שהסורגים האלו הם יקרים ומיותרים, ולכן רוצה שמעון להתקין סורגים פשוטים, והשכנים טוענים שסורגים אלו יכערו את הבנין, שמעון טוען, שהרי הוא פסוק מפורש במשלי, 'שקר החן והבל היופי', ובהפך הכסף הוא יכול לעשות דברים מועילים יותר, כגון לתת צדקה. האם יש מקום לטענת השכנים, שהם רוצים שהבנין יראה יפה?

תשובה. שמעון השכן אינו צודק, ויש מקום לחייבו שיוסיף קצת כסף, ויקנה סורגים שאינם מכערים את הבנין, וראיה לזה דתנן במסכת בבא בתרא דף כד ע"ב מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה. ואמרין בגמרא שהטעם הוא משום נוי העיר, ופרש"י: לפי שנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניו. עכ"ל. הרי שיש מקום להתחשב בנוי [וע"ז ברש"י (שמות כו, ג) 'למדה התורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה', כלומר שיש מקום לחס על היופי, וכ"ש שיש מקום שלא לכער].

ובפרט אם הבנין בארץ ישראל, דאמרין בכתובות (דף קיב ע"א) ר' חנינא מתקן מתקליה, ופרש"י משה ומתקן מכושלי העיר מחמת חביבת הארץ, שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. וא"כ יש מקום לחשוש שלא יוצאו לעז על הבנינים בארץ ישראל שאינם יפים, ובפרט מקומות כאלו שגרים שם תלמידי חכמים, שלא יוצאו לעז על תלמידי חכמים, שאינם דואגים ליופי הארץ.

ועניין גם במסכת קידושין (דף לו ע"ב) שרב זרע את ירקות הגינה, בצורה של ערוגות ערוגות. וביארה הגמרא באחד המהלכים שזה היה משום נוי, יעו"ש. וע"ז בספר החינוך (מצוה שמב) לגבי מגרשי ערי הלויים שכתב שבמקום ששם החכמה, צריך להקפיד יותר על היופי.

[והנה אע"פ שנתבאר שהיופי הוא מעלה גדולה עבור תלמידי חכמים, מכל מקום ברור שיש לדור במקום תורה, למרות שהוא פחות יפה, ולא במקום שאינו מקום תורה. יעניין במסכת הוריות (דף יב ע"א), שבמקום מחסיא היו תלמידי חכמים ראוים להוראה ותרבות יפה היה בהם, אבל בפומבדיתא לא היו תרבות מעליא כל כך, וקאמר דמוטב לו לדור באשפה כמתא מחסיא, מלדור באפדנא בפומבדיתא. יעו"ש בבא שבע].

האם אפשר לכני שבונה לכוף זה את זה לבנות גינה ציבורית

שאלה. כשהקימו בשכונת רמת אלחנן את הגינה הציבורית, אמר לי הגאון הישישי רבי יהושע משה אהרנסון זצ"ל שהוא חסד עצום עם הילדים הקטנים שבשכונה, שיש להם מקום לשחק. האם אפשר לכוף על כך, והאם אפשר לכוף לבנות גינה יפה המרחיבה דעתם של הילדים והאמהות.

תשובה. כתב הרמב"ם (פ"ה משכנים ה"א) חצר השותפין כל אחד מהן כופה את חברו לעשות לה בית שער ודלת, וכן כל הדברים שהחצר צריכה להם צורך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם, אבל שאר דברים כגון ציור וכיוצא בהן אינו כופהו, עכ"ל. לפי זה יש להעריך אם הגינה היא צורך גדול, או שהגינה נהגו בה בני המדינה. ואם יתברר שהוא צורך גדול, או שנהגו בה בני המדינה, בכי האי גוונא יכולים הם לכוף זה את זה לעשותה.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א,
וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-380-9348 או 04-376-0582,
מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

מערכי תורה

בלק

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

קל מוציאים ממצרים

כששלח בלק מלאכים לבלעם כתוב (כ"ב, ה') שאמר להם לומר 'הנה עם יצא ממצרים וגו'. וברש"י להלן על הכתוב שבלעם אמר 'קל מוציאים ממצרים', פירש 'אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלקים הוציאים'. ומבואר שהיה דין ודברים בין בלק לבלעם, אם ישראל יצאו ממצרים מעצמם, או שהקב"ה הוציאים. ובפשוטו כונתם, דאם יצאו מעצמם, אז אפשר להרע להם, אבל אם הקב"ה הוציאים, אז בודאי שגם בעתיד ישמור ויגן עליהם, ולא תצלה להרע להם.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהדין ודברים שהיה בין בלעם ובלק, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאים, דהנה בברית בין הבתרים נגזר על בני ישראל להיות במצרים ארבע מאות שנה, ורק אח"כ יזכו בארץ ישראל, וכמו שכתוב בפ' לך לך 'ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה', ורק אז, דור רביעי ישובו הנה, ופירש רש"י שם, דלאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת. אבל באמת לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנה, [וכבר פירש רש"י שם, וכן מבואר במדרשים כמה טעמים בזה], ועל כן סברו האומות שישראל יצאו ממצרים קודם זמנם, והרי כן מצינו להדיא בחז"ל שפרעה אמר למשה רבנו, שעדיין לא הגיע סוף הזמן של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, ועל כן היו סבורים שעדיין אין ישראל יכולים לכבוש את ארץ ישראל, ואין להם תקומה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל שבני אפרים יצאו קודם הזמן, ונהרגו.

ולפי"ז יש לפרש דהדין ודברים ביניהם היה אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאים, דבלק סבר ד'עם יצא ממצרים' מעצמו יצא, כיון שהיה זה קודם זמנם על כן אינם ראויים ליכנס לארץ, והשיב לו בלעם 'קל מוציאים ממצרים', דכיון שהקב"ה הוציאים, אז ראויים ליכנס לארץ ולא תוכל להם.

כלחוך השור את ירק השדה

כתוב (כ"ב, ד') שמואב אמרו 'עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחך השור את ירק השדה', פירש רש"י, כלחוך השור, כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה. יש לפרש בזה, דהנה אשכחן בב"ק דף ג' ע"א דיש גוונא דשן דלא מכליא קרנא, ופירש רש"י שם, דהיינו שאע"פ סופו לחזור ולצמוח, אבל מ"מ אינו חוזר לצמוח כתחילה.

ועל פי זה נראה לפרש דזהו שאמרו מואב על בני ישראל, שילחכו סביבותם כלחוך השור, דהרי באמת מצווים ישראל באיסור ד'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' כדכתיב בפרשת דברים (ב', ט'), אמנם בגמ' ב"ק דף ל"ח איתא שלא אסר להם אלא מלחמה, הא אנגריא להשתעבד בהם עבד בהו, ועל כן בזה היו בטוחים מואב שישראל לא יעשו בהם מלחמה, אבל אתני חששו שיעשו עמהם אנגריא, וזהו שנקטו למשל את לחיכת השור, כלומר שאע"פ שלא מכליא קרנא בלחיכתו, מ"מ הוא גורם נזק, וכמו כן אע"פ שלא יעשו עמהם מלחמה, מ"מ חששו שישתעבדו עמהם.

ויך את האתון במקל

הנה בלעם הכה את האתון ג' פעמים, אכן יש לדקדק שבשתי ההכאות הראשונות לא הוזכר במה הכה בלעם את האתון, אלא כתוב בסתם 'ויך בלעם', וכן 'ויוסף להכותה', רק בהכאה השלישית הוזכר שהייתה זו הכאה במקל, וכמו שכתוב (כ"ב, כ"ז) 'ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל'. ונראה לבאר דחלוקים הם ההכאות הראשונות מההכאה השלישית, דהנה בהכאה הראשונה כתוב בפסוק 'ויך בלעם את האתון להטותה הדרך', ובהכאה השנייה כתוב 'ויוסף להכותה', ומזה דחשיבא הוספת מכה הרי דהכאה זו כהכאה הראשונה שהיא להטותה הדרך, אולם בהכאה השלישית כתוב 'ויחר אף בלעם ויך את האתון', הרי שהייתה הכאת חרון אף. וביאור הדבר שהכאה זו באה בתורת עונש. וכן מבואר גם להלן שכתוב שבלעם אמר 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך', והרי הריגה בודאי שאינה באה אלא בתורת עונש ולא בשביל להטותה הדרך. וא"כ גם ההכאה הייתה באותו גדר של המיטה שהוא בתורת עונש.

לפי"ז י"ל דלכן רק במכה זו ציינה התורה שהייתה זו הכאה במקל, כי בעונש יש לפרט איך ובאיזה אופן היה העונש, משא"כ בהכאות הבאות להטותה הדרך שבהם העיקר הוא התוצאה שהוכתה, בהם אין צורך לפרט באיזה כלי הייתה הכאה, שאין זה אלא היכ"ת בעלמא.

מן ארם ינחני בלק

כתוב (כ"ג, ז') 'וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב וכו'. צריך ביאור מה רצה בלעם לומר בהקדמה זו שהגיע מארם לבקשתו של בלק, ומה ענין כל ההקדמה הזאת.

ונראה לבאר בזה, דהנה בתרגום יונתן (פסוק ה') כתוב, ומבואר כן בחז"ל, דבלעם הוא לבן. והנה לבן כרת ברית עם יעקב אבינו, כמפורש בסוף פרשת ויצא, שהקימו מצבת אבן לגלעד, ואמר לבן עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה וגו', והרי כאן בא בלעם לעבור על הברית

להרע לישראל. וכבר כתבו הראשונים דלכן נענש שנלחצה רגלו אל הקיר, דהיה זה האבן שהעמיד לגלעד שנפרע ממנו, על מה שעבר על השבועה. [ואולי לזה כיון רש"י (פסוק כ"ד) שכתב, דסתם גדר של אבנים הוא, וצריך ביאור מה ר"ל בה שהיה זה גדר של אבנים. ואפשר לומר דאתא לאשמעינן שהיה זה גדר של אבנים, שנעשה בו דין מגדר האבנים, שהעמיד לגל].

ולפי"ז יש לבאר דמה שהקדים בלעם היה בתורת התנצלות והסבר איך עובר על הברית, ואמר דאינו בא מחמת עצמו, אלא רק נענה לבקשתו של בלק, ואינו אלא שלוחו של בלק, וזהו שאמר 'מן ארם ינחני בלק', והוא זה שבקשני 'לכה ארה לי יעקב', ולכן לא חשיב זאת שעובר על הברית. ובזה יש לבאר לישנא דקרא שאמר לכה ארה לי, דרצה לומר בזה, שהוא עבור בלק, ולא בעבורו, והיינו כמו שנתבאר שזהו שבא בלעם לומר בזה. אמנם האמת שבלעם לא קילל רק בשליחות בלק, ובשנאתו ורשעתו הוסיף לקלל יתר ממה שבלק ביקש, וכמו שכתב רש"י בפסוק י"א שבלק אמר ארה, ובלעם אמר קבה, ובלק אמר ואגרשנו מן הארץ, ובלעם אמר וגרשתיו, שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

ויהפוך ה' את הקללה לברכה

בפרשת כי תצא (כ"ג, ד'-ז') כתוב, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך, ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ. צריך ביאור מפני מה נזכר בתוך כדי נתינת הטעם להאיסור שהוא מפני ששכר את בלעם, כל הענין דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ולכן היפך הקללה לברכה, והלא זהו ענין בפני עצמו, בתולדות מעשה בלעם, ומה זה שייך להאיסור שנאסרו עמוֹן ומואב.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרי הקללות נהפכו לברכות, וא"כ אחר שנהפכו לברכות, נמצא דבאמת לא קללה יש כאן, אלא ברכה יש כאן. ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה מביא ששמע מא"ז מן הגרי"ז זצ"ל דאיתא בחז"ל שמה שישיראל ניוזנין בעוה"ז, הוא מברכותיו של בלעם, אבל ברכת האבות הם נעלים מאד, ורק בעוה"ב יהיה שייך ליוזן מאותם ברכות, וא"כ לכאורה לא מגיע להם ליענש על מה ששכרו את בלעם, ולמה נאסרו לבא בקהל מחמת ששכרו את בלעם.

והנה ברש"י בסנהדרין דף ק"ו הביא מדרש שבלעם אמר כארזים, כלומר שאין עומדין במקום מים, ושכינה אמרה עלי מים. הוא אמר כנחלים שפוסקין לפעמים, יצאה בת קול, אמרה, נטיו. הוא אמר כגנות, אמרה בת קול, עלי נהר. הוא אמר כאהלים, יצאה בת קול ואמרה, נטע ה'. ומבואר שבאמת בלעם אמר דברי קללה, אלא שהקב"ה הוסיף על דבריו ושינה אותם, ובזה נהפכו דברי הקללה לברכה. ולפי"ז נמצא דבאמת בלעם קילל, רק שהקללה נתהפכה לברכה.

ונראה דעוד מבואר בזה, דהנה בגמ' שם איתא אמר רבי אבא בר כהנא, שכל הברכות של בלעם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, ולכאורה צריך ביאור, דאחר שנהפכו לברכות, א"כ לא היה קללה כלל, ומהו שאומר שחזרו לקללה. ומבואר שגם אחר שנהפכו לברכה, חשיב שיש קללה, אלא שנתהפכה, ולכן שייך שתפסק ההפיכה לברכה, וממילא תחזור לקללה. ומבואר בזה עוד, דההפוך לברכה, לא היה ההפוך פעם אחת, ושוב ממילא הוא ברכה ולא קללה, אלא לעולם יש קללה, ותמיד צריך להופכה, ועל כן אם ההפוך מפסיק, ממילא הוא חוזר לקללה.

מעתה נמצא דבאמת בלעם קילל, וקללתו הוא דבר קיים, ורק שהקב"ה מהפך תמיד את קללתו לברכה, ועל כן גם אחר ההפוך לברכה, נחשב שהקללה קיימת, אלא שהיא מתהפכת לברכה. אשר לפי זה יש לבאר דזהו שבא הכתוב לומר, דלא תאמר דבסופו של דבר נמצא דבלעם לא קילל, וא"כ אין מקום לעונשם ע"ז, דהאמת היא דבלעם קילל, אלא דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ, דאמנם כן דבסופו של דבר נהפכו הקללות לברכה, אבל בלעם מצד עצמו הוא קילל, ומה שנהפכו הקללות לברכות, אינו מפקיע מיניה שם קללה, אלא נחשב שיש קללה, והקב"ה מהפך אותה לברכה, ואשר על כן שפיר נחשב בלעם למקלל, ולכן ראויים עמוֹן ומואב ליענש על מה ששכרוהו לקלל.

ויש להוסיף דבזה מדויק לשון הכתוב 'ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה', ד'לך' הוא דהיפך הקללות לברכה, ולא להציל את בלעם ושוכריו. מעתה מבואר היטב למה נכתב דבר זה כאן, דזהו המשך לטעם האיסור, דבא לבאר בזה דכיון דבלעם באמת נחשב למקלל, ורק שהקללה עצמה נתהפכה לברכה, על כן שפיר ראויים עמוֹן ומואב ליענש על שכירותו.

הן עם כלביא יקום

פעם אחת נקראו חכמי ישראל לדון עם חברי המלוכה בעיר פטרבורג בענייני אמונה ודת ישראל, בראש הרבנים עמד הגאון רבי איצלה מוואלוז'ין זיע"א, ובראש חברי המלוכה עמד מיניסטר, אותו מיניסטר היה הקטגור, כשפתח את דבריו, פער פיו לבזות את עם ישראל שהם עם שפל ובוזי, ולמה נברא עם שפל כל כך. כשמוע הרבנים דברי חירוף וגידוף על עם ה', זלגו עיניהם דמעות ובכו במר נפשם, ולמשמע אוזן דאבה נפשם, ואולם הגאון רבי איצלה ישב ופניו שוחקות. כראות הקטגור הראשי כן שאל את רבי איצלה מה פשר השחוק, ענה לו רבי איצלה ואמר וכי למה לא אשחוק, והרי בשומעי את דבריך אני רואה את תקות עם ישראל מתגשמת לנגד עיני, הלא בלעם הרשע אמר 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל', והיינו, שיבא הזמן והעת שיאמרו המקטרגים על יעקב וישראל הם המה עם ישראל, מה פעל קל, על מה ולמה פעלם ה', ואז בעת אשר יאמר כן, כתוב בהמשך הפסוקים 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא' וגו', דהיינו שאז ירום ויתנשא קרן ישראל.

מגד ברכות שמים יחולו על ראש ידידנו הדגול רב הפעלים בחכמה יד ימינו של רבנו שליט"א
הרה"ג רבי יעקב קליין שליט"א ומשפחתו
עם הכנס בנם הבה"ח ישי"נ לעול תורה ומצות
שיזכו לרוב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצ"ח לאורך ימים ושנים מתוך בריאות ואושר

פנינים מהמרת רבינו הגאון
רבי רב הבה
קרק שליט"א
קהל ספרדי ת"ד

פני
הפרשה

אולי אוכל להלחם בו וגרשתי (כב יא)

יסודה של השנאה התהומית של בלעם לעמ"י

וברש"י כתב וז"ל "ובלעם לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק", ע"כ. והביאור בזה הוא, שידוע שחוק המידות שבאדם, הם לפי מידת הדעת שבו, ובשוטה למשל לא שייך אצלו ענין מידות רעות כלל, וככל שגדול האדם בדעת מחבירו, כן גדל אצלו ענין המידות, שיש להם מקום להתפשט בו יותר, וזהו הפירוש בדברי רש"י 'שהיה בלעם שונא אותם יותר מבלק', דהלא בלעם היה בדרגה גבוהה של נביאי עכו"ם.

ועוד נראה לבאר עפ"י דברי חז"ל (שבת פט א) "למה נקרא שמו סיני, שמשם ירדה שנאה לישראל", והיינו שעל ידי התורה ניכרת מעלת 'ישראל' על הגויים, שרק ע"י התורה ניכרת שלימות האדם, ולעומתו 'חסרון' בעצם למי שמחוסר מן התורה, ופשוט שגוי בעלמא שלא מכיר כלל את התורה, כמעט לא שייך לשנאה זו, שלא מכיר את מעלת ישראל שבתורה, וככל שגדול הגוי בדעת, כן גדלה שנאתו, שמכיר יותר ויותר את עדיפות של 'עם ישראל' על הגויים, ועליו נאמר בחז"ל שמשם ירדה שנאה לישראל, וזהו שהיה בלעם שונאם יותר מבלק, דמחמת דרגתו הכיר את מעלת התורה בישראל.

וילך עם שרי מואב (כב כא)

עונשה של גאוה שמפילה לשאול תחתיות

פרש"י שראה שרע בעיני הקב"ה ושמוח ללכת עמהם, ומשמע קצת שנהנה להמרות את פי ה' מצד עצם הדבר, וכידוע ממעשה דשמעי בן גרא ושלמה, דאיכא רצון 'המראה' בלא סיבה אחרת, אלא מטרה אחת רח"ל להמרות רצון הבורא.

ויסוד הדבר הוא 'גאוה' שלא מקבל האדם מרות של אחרים עליו, ובוזה יש לומר מדוע נעשה כאן הנס של פתיחת פי האתון, דזה נעשה ע"י מלאך של הרחמים, שביקש

להפסיקו בדרך, ע"י 'הכנעה' דהיינו שהכניעה לאתון היה אמור להיות תיקון לחטאו זה, דכלפי מה שלא הסכים לקבל מרות כלל, ונהנה מעצם מעשה ההמראה, צריך עכשיו להיכנע לאתון ובכך היה נתקן אילו זכה, ולא המשיך בגאוה הקלוקלת.

אשר יעשה העם הזה לעמך

באחרית הימים (כד יד)

יישוב הסתירה בפסוק האם בלעם עסוק כעת באחרית הימים או בהווה האקטואלי וכיצד רשע זה מייעץ לו מהו ה'סוד' להפיל את עם ישראל בחטאים חמורים

ברש"י כאן כתב וז"ל: "מה לך לעשות, ומה היא העצה, 'אלהיהם של אלו שונה זמנה הוא', וכו' כדאיתא בפרק 'חלק', 'תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמנה, שהרי נאמר 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם', 'אשר יעשה העם הזה לעמך', מקרא קצר הוא זה

איעצך להכשילם, ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים.

ולכאורה צריך להבין, ברישא הפסוק מדבר על עצה, כיצד ניתן להפיל ולהחטיא את עם ישראל, "כאן ועכשיו", ואילו בסיפא של הפסוק מדבר על 'אחרית הימים', והדבר טעון ביאור האם מדבר אתו על ה'הווה', או על 'אחרית הימים'.

אלא הביאור הוא כך, שכשבלעם רואה את המצוקה של 'בלק', שעם מצוקה כזו מתמודדים 'שונאי ואויבי ישראל' בכל דור ודור, "עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו", עם ישראל גודל והולך, ומי יודע מה ילד יום, עוד מה יעשו לנו היהודים הללו.

ואז מגיע בלעם עם רעיון גאוני, כיצד ניתן להפיל את עם ישראל, וכך הוא אומר לו כמבואר בחז"ל (סנהדרין ק"ו ע"א) "אלוהיהם של אלו שונא זמנה", דהיינו אל תטרח יותר מידי, בניסיונות כאלו ואחרים, בכדי להפיל את עם ישראל, ישנה דרך קלה מאוד והיא להפיל אותם בחטא עם גויות, והקב"ה הלא שונא זמנה והוא כבר יטפל בהם לבד.

ואל תפחד כיצד תוכל להחטיא יהודי בכזה חטא, שבאמת כיצד יעלה על הדעת שיהודי קדוש וטהור, יפול בכזה חטא נורא ואיום, על זה מוסיף בלעם את המתכון שלו "לכה ואיעצך את אשר יקרך באחרית הימים", מי שאתה רואה שהוא מהסס לחטוא, מחמת 'יראת העונש', תשכנע אותו שהעונש הוא לא משהוא 'כאן ועכשיו', אלא רק 'באחרית הימים', דבר רחוק ומעורפל ולא ברור מה ומתי, וכמאמר הפסוק (ישעיהו כ"ב כ"ו), "אֲכֹל וְשָׂתוּ כִּי מִחֵר נָמוֹת", דהיינו תהיה רגוע היום תתהולל, ותעבור עבירות כאוות נפשך, ומחר בעתיד ה'רחוק' אי שם 'נמות', וזה מה שמייעץ בלעם "את אשר יקרך באחרית הימים", תרחיק מהם את הפחד שיש 'דין וחשבון', ותאמר להם זה רק 'באחרית הימים', ולא משהוא ששייך כאן עכשיו, רח"ל.

והמה בכים (כה ו)

דקות בדקות בתביעה על משרע"ה
בהא שנתעלמה הימנו הלכה

אמרו חז"ל במדרש (במדבר ר"כ כד) "ולפי שנתעצל משה, לפיכך ולא ידע איש את קבורתו", ע"כ. וכבר ידועה הקושיא שהרי אמרו בגמ' (סנהדרין פב א) שנתעלמה ממנו ההלכה של בועל ארמית, א"כ מה התביעה על משרע"ה, אלא הביאור הוא שמצינו בחז"ל (ע"ז יד ב) שמסכת ע"ז של אברהם היה בה ד' מאות פרקים, ומבואר שדבר שהאדם מתאמץ בו טובא, זוכה לכיון מעצמו בו ל'דעת תורה', ולכן זכה אברהם ללמוד מסכת ע"ז רבתי מעצמו, מחמת שהתאמץ ב'אמונה', ונמצא שעצם העובדה של 'התעלמות הלכה' יש בה בדקות, ענין של התרשלות, באותו דבר ולגבי משה הוי כבר תביעה.

ויקם מתוך העדה ויקח רמה

כידו (כה ז)

עֵשְׂפָה
לְנֶאֱמָנִים

פניני משא ומתן עם רבינו

ברכת שהחיינו על השמועה טובה
בהריגת רב המרצחים בספק
ובוודאי

במוצש"ק האחרונה רעשה הארץ על השמועה הטובה שבאה מרצועת עזה בחיסולו של צורר היהודים שר"י [מוחמד דף' וסימנך ד"ם עבדך השפוך], ולאחר באו לבשר זאת לרבינו, ומיד בירך רבינו ברכת 'שהחיינו', לאחמ"כ באו ואמרו לרבינו שאין זה בגדר ודאי ממש, ועדיין מסתפקים בדבר, ובפרט ברשע ארור זה שיש לו שבע נשמות, וכבר ניסו לחסלו

המשך בעמוד הבא

ענין". והנה פנחס עומד לקנאת קנאת ה' ב'קום ועשה' דהיינו ליטול את הרומח ולדקור עמו, אבל לפני שעושה כזה מעשה, אשר זהו מעשה השייך ל'קום ועשה', הרי שקודם לכן בודק אצלו את כל מצוות "עשה" אם הם בשלימות גמורה, וזהו 'ויקח' את ה'רמ"ח' בידו, דהיינו "רמ"ח" מצוות "עשה", ובדק אותם אם הם בשלימות גמורה ורק אחרי שפשפש ובדק וראה שהוא מושלם לגמרי בכל רמ"ח מצוות עשה הרי שיכל לעשות מעשה קנאות של 'קום ועשה'.

רבינו חש לרגשות הוולת בדקות נוראה ולא חס על חולשתו

הגנו שבים ומביאים בזאת מהנהגותיו של רבינו בדקות נוראה בבין אדם לחבירו ובקשתו לעורר בענייני בין אדם לחבירו, ומה שייך התעוררות גדולה יותר מאשר להביא עובדות מרבינו גופא, אשר נזהר בתכלית הזהירות בכל צעד ושעל, לבל יפגע מאן דהו פגיעה קלה שבקלים ויעיד על כך המעשה הבא שהוא נורא למתבונן, שח מקורבו של רבינו הנאמן הרמ"ש שליט"א, שפעם אחת נסע עם רבינו כשחזר מהלימוד בצילותא דשמעתתא בעיר 'בית שאן' שם יושב ולומד כידוע ברוגע בלי מפריעים, והיה זה ביום חמישי אחרי שרבינו היה שרוי בצום מיום רביעי, והיה חלוש מאוד ובדרך חזור לטבריה ביקש מהרמ"ש הנ"ל להכנס לחווה בשיכון א' שם שותה חלב עז [כמו שהבאנו כבר כמ"פ שרבינו מחזיק זאת לרפואה כדברי הגמ' (תמורה טו וב"ק פ) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית], והוסיף בחדא מחתא וצריך אנמי להתרת נדרים כדי לשתות את החלב, ואכן הרמ"ש חייג לבעל החווה והודיע לו שרבינו בדרך לחווה, לאחר מכן שאל רבינו את הרמ"ש, מי יושב כאן ברכב, ומנה הרמ"ש את שמות היושבים בספסל האחורי, וביניהם ישב אחד ממקורבי רבינו שגם צם באותו היום, וכששמע רבינו את שמו של הנ"ל, מיד הורה לרמ"ש לבטל את הנסיעה לחווה, ואכן הרמ"ש חייג תיכף לבעל החווה והודיע על ביטול ההגעה, וכשהפציר בעל החווה ברמ"ש לדעת למה ביטל אמר רבינו יש לי סיבה מסויימת, סתם ולא פירש, וכך למרות הקושי מהצום הרצוף של יומיים המשיך רבינו לשיבה, (ואכן העיד הרמ"ש שלמחרת ראה את רבינו לפני 'קידוש' ופניו היו חיוורות מאוד עקב חולשתו כאמור שעדיין לא שבר את הצום מליל רביעי), וכשהגיע רבינו לחדרו קרא לרמ"ש ואמר לו יודע אתה מדוע ביטלתי את הנסיעה לחווה, מחמת שמאחור ישב פלוני שכאמור הוא גם צם, ואין זו מידת דרך ארץ לבקש ממנו להתיר לי את הנדר כדי שאוכל לשתות בעוד שהוא עצמו צם, בינה זאת.

אל ה'צינור' של מרן הגר"ח יש דרך ארץ מיוחדת

לאחר שסיפרנו קמיה רבינו על הגאון רבי יצחק גולדשטוף שליט"א, מקורבו של דוד רבינו מרן שר התורה הגר"ח זיע"א שהיתה השמחה במעונו בהולדת הבת, אמר רבינו שמתבייש לברכו מחמת שהוא ה'צינור' של התורה של מרן הגר"ח ומתבייש, מאוד, ובכל זאת אמרנו לרבינו שברי לן שהגאון רבי יצחק הנ"ל ישמח לקבל את ברכתו של רבינו, וכתב רבינו מכתב ברכה, ושאל אותנו כיצד תעבירו לו את זה וענינו שבענין נעביר לו את זה בידו, וטרח רבינו למצוא מעטפה נאה ואמר כלפי ה'צינור' של מרן הגר"ח צריך 'דרך ארץ' מיוחדת, וא"א להעביר מכתב סתם אלא בצורה מכובדת.

ואומר לך בדמייך חיי

עוד זכינו לשמוע ממקורבו של רבינו ה"ה הר"ר משה אזולאי שליט"א אשר מסור לרבינו שערות בשנים בצנעא וכבוד ה' הסתר דבר, שפעם אחת היה באיזה ברית, ולאחר הברית פנה אליו רבינו ואמר לו שהרך הנוול יהיה אדם גדול בישראל, ולא הוסיף ולא מידי כיצד ומדוע אמר זאת, ולאחר כמה ימים אמר רבינו כמסיח לפי תומו ישנם צדיקים אשר יכולים להבחין על דם הברית מה טיבו של הרך הנוול, וכיצד יגדל.

עובדה ממרן המשגיח זיע"א מעבירה צמרמורת ופחד נורא

סיפרנו קמיה רבינו אודות העובדה הפלאית על כך שקבוצה של אברכים יר"ש, שמתגוררים בשכונת 'גאולה' בירושלים, חיפשו לעצמם מקום נאה בו יוכלו להתפלל בצוותא חדתא, ולשם כך פנו לכמה וכמה בעלי עסקים מהסביבה, אולי יוכלו להקצות להם שטח כלשהוא לבית כנסת, ובין הדברים פנו גם להר"ר דוד קצבורג שיחי' בעל 'מגדניית קצבורג' מאחר והתפנה אצלו מסיבה כלשהיא כעת, חדר גדול בו היו לשים את הבצק, אולי יוכלו להפוך חדר זה לבית כנסת, אמר להם הר"ר דוד הנ"ל חדר זה הינו בית כנסת מלכתחילה וגופא דעובדא הכי הוה, בחדר זה נהג מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זיע"א לומר 'וועדים' במסור בתקופת כהונתו כמשגיח בשיבת 'מיר' בירושל"י, ולאחמ"כ כשפנה אליו מרן גאב"ד פוניבז' הגר"י כהנמן זיע"א שיבוא לכהן פאר בשיבת 'פוניבז' בב"ב, ביקש בכל לשון לבקשה והתפלל הקב"ה שחדר זה בו היה מוסר את הוועדים יישאר בית הכנסת, וכאן פנה הר"ר דוד קצבורג ואמר 'חדר זה' הוא החדר בו היה מוסר מרן המשגיח את הוועדים והרי הוא בית כנסת מלכתחילה, ואף הקבלן שעורך בנייה תמ"א בבניין זה צריך עפ"י החוק לתת מאה ועשר מטר לשטח ציבור ייתן את השטח הזה לבית הכנסת, וכששמע רבינו את המעשה הנ"ל ביקש לעצור ואמר אי אפשר להמשיך אני מקבל פחד נורא מהסיפור הזה, בינה זאת.

ברכת מזל טבא וגדיא יאה נשטר קמיה מעלת ידידנו הנעלה ראש לכל דבר שבקדושה מחשובי חו"ר בית מדרשינו

הרה"ג כמו"ה רבי יוסף חיים זאננפעלד שליט"א

לרגל השמחה במעונו בהולדת הבת בשעט"מ ברכותינו צרופות שלא ייבוש המעיין ולא יקצץ האילן ויזכה לרוות

הימנה רב נחם ולנדלה לחורה לחופה ולמעשים טובים לאורך ימים ושנים טובות

שפה לנאמנים - המישך

פעמים רבות, ובכל הפעמים ניצל בעור שיניו כמה רגעים קודם החיסול הממוקד, וביום ב' בצהרי היום נכנסנו קמיה רבינו לברר עמו הלכה זו, [לאחר שהות זמן נכנס תלמידו של רבינו הגר"ד שמאי דיין בביה"ד עשות משפט', ואמר לו רבינו, הלא דיין הנך א"כ טול 'אמת הבנין בידך והכה בי', (ע"פ הגמרא הידועה משבת לא א), וענה הגר"ד שמאי, 'לכאן נכנסים כדי לקבל ולא כדי לתת'], ואמר רבינו שבאמת אם היה יודע לכתחילה שזו שמועת ספק ואין זה ודאי גמור לא היה מברך, מחמת דהלא קיי"ל 'ספק ברכות להקל', ועל אף דבאמת גם בשמועת 'ספק' זו ישנה שמחה גדולה, ובודאי בכה"ג שחוסלו שם מחבילים רבים ובתוכם ראש חטיבת 'חאן יונס', למרות שזה כמובן לא כמו ידיעה ברורה על חיסולו של 'רב המרצחים' הנ"ל, אסטרטג הפלישה הנוראה בשמח"ת.

ואמר רבינו שלפי סברתו הידועה של הגר"א ווסרמן צוק"ל, ב'קובץ הערות', דהרמב"ן מבאר מ"ט עד אחד נאמן להעיד שמת וינהגו בו מנהגי אבילות, משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי, ומקשה רבי אלחנן זיע"א, מדוע צריך להוסיף הרמב"ן את הסברה ד'מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי', הרי יש גאמנות מסויימת גם בעד אחד, והכא גם האמינוהו ונאמין לו מצד ה'נאמנות' של עד אחד.

וביאר הגר"א זיע"א הי"ד, יסוד שדיני אבילות הם דברים של 'הרגש', שהלב מרגיש אבילות על פטירת הקרוב אליו, ועד אחד אינו מביא נאמנות שכך היה גופא דעובדא, כמו שני עדים, לכן מביא את הכלל של 'מילתא דעבידא לאיגלווי', ואז ברי לן שבאמת כך היה גם 'גופא דעובדא', מחמת מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי, ויכול לנהוג מנהגי אבילות גם מפאת הרגש.

וממילא גם כאן היות וכאן הרגש של ברכת שהחיינו הוא על עיקר הבשורה טובה של הריגת 'רב המרצחים', ועל אף שכל אחד ואחד שחוסל שם זו בשורה טובה מאוד, אבל אי"ז דומה לשמועה טובה על הריגת אותו מרצח ימ"ש, ולכן אין שייך לברכת שהחיינו כל עוד שלא נודע בוודאי שאכן חוסל אותו רשע דייקא.

והוסיף רבינו דבאמת הברכה הראויה על כזו בשורה היא 'הטוב והמטיב', ועל אף שבאמת היה מקום לחלק שברכת 'הטוב והמטיב' אינו שייך רק בכה"ג שקיבלו שנים חפץ או משהוא לידם, משא"כ במבריה ארי' וכדו', אי"ז שייך לברך ברכת הטוב והמטיב, אלא דאיכא בגמ' בכה"ג שנתן אדם גט לאשתו, והגיע בשורה טובה שהגט בטל מברך 'הטוב והמטיב' על אף שאין כאן שום מתנה חוץ מבשורה טובה שיכולים לשוב ולדור יחדיו, אמנם בכל זאת לכאורה בכה"ג דבשורה זו שייכת לברכת שהחיינו ולא הטוב והמטיב.

הרפסת העלון לע"ג רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנאי זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זיהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

הבריאה מאושרת להתכופף לתורה!

הבה ונראה מושגים של מתיקות התורה: כאשר התורה מחזירה אהבתה לממיתים עצמם עליה.

מדברים הרבה מה היה החטא של מי מריבה. אף אחד לא התיימר לעמוד במקום גדולים, ודבר זה מסור לראשונים ולחכמי התורה, אך במילים הפשוטות מה שאולי ניתן לומר:

חז"ל אומרים וכבר רש"י מביא שהקב"ה ציוה לדבר אל הסלע ולא להכות. והם דברו על סלע אחר ולא הוציא מים, אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה, שנאמר (שמות יז, ו) "והכית בצור". ולבסוף נזדמן להם אותו הסלע והכהו.

ומה ההבדל באמת אחז"ל בילקו"ש (במדבר כ, תשס"ג) עה"פ "קח את המטה וכו' ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" (במדבר כ, ח) והכיתם לא נאמר, א"ל כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל, בדבור הוא מיסרו, כך אמר הקב"ה למשה כשהיה סלע זה קטן הכית אותו שני (שמות יז, ו) והכית בצור, אבל עכשיו, ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע. דהיינו הקב"ה רצה להרבות יקרא דאורייתא, ולהראות שאין כאן מופת או כמין קמיע, רק הבריאה כפופה לתורה, וכמו שהאריך בזה האוה"ח (שמות יד, כז), עיי"ש, ולכן שנה לפני פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע.

אבל יש הבדל... למה ילד קטן מכים ולילד גדול מדברים...? והתשובה היא דרך משל, אם יש ילד חולה והוא צריך לקחת תרופה מרה והוא לא רוצה, אין ברירה אלא **להכריח** אותו, ומה שלא יעשה השכל יעשה ההכרח. אך אדם גדול שמבין את חשיבות העניין הוא לא צריך מכות. הוא מבין לבד שזה הטוב והמועיל בשביל בריאותו והוא יודה על כך, רק צריך להסביר לו שזה לטובתו.

הסלע, בפעם הראשונה זה היה קודם מתן תורה אז הוא לא רצה להוציא מים ורק כשהכריחו אותו ע"י הכאה - הוא הוציא. אבל כאן זה אחרי מתן תורה, אחרי מתן תורה זה ה'כניף' של הבריאה להיות כפופה לתורה, וכשאתה 'מריץ' לו זה נקרא שהוא לא רוצה רק מרביצים לו אז אין לו ברירה, אבל זה לא נכון... הוא רוצה... הוא משתוקק לזה! וכמש"כ המסילת ישרים: כי עילוי גדול הוא לבריהא בהיותם משמשי האדם השלם.

וממילא - עומדים שם במדבר לכל הפחות שלש מיליון איש (!!!) צמאים, האדמה צחיחה, השמש יוקדת, והחום - כבד מנשוא... ולפתע נגש משה רבינו ואומר 'משנה אחת', ואז בפתע פתאום אפיקי מים ניגרים מן הסלע... המעיינות נובעים וכולם שותים שמחים ומאושרים... **איזה קידוש השם היה יוצא מזה!!!**

הרב גינזבורג זצ"ל מפתח תקוה היה יליד דווינסק והוא סיפר שהוא ראה בעיניו! היה פעם שהנער עלה על גדותיו ליד דווינסק, ואמרו שהוא ישטוף את כל דווינסק. הפחד היה נורא ואיום... מושל העיר היה רשע מרושע ששנא את היהודים בכל לבו. אך הוא ידע שהם היחידים שיכולים לעזור לו... אז הוא ביקש לקרוא לראבינר וקראו לרבי מאיר שמחה בעל האור שמח. רבי מאיר שמחה קם והלך אל הנהר, הוא רק התקרב אל הנהר, ועשה תנועה בידו לים שיכנס פנימה ו- - "הים ראה וינס!" הנהר נס לאחוריו. איזה קידוש השם היה אז... וזה בדיוק מה שהקדוש ברוך הוא רצה להראות במי מריבה. כח של תורה וזוהי השמחה וההנאה של הבריאה.

הקידוש שם שמים הוא להראות איך שהבריאה מאושרת ושמחה להיות כפופה לתורה ולעמלה.

האהבה לתורה ורק לתורה...!

"זאת התורה אדם כי ימות באוהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

נשאלת השאלה, הרי כתוב "וחי בהם" ולא שימות בהם... א"כ חז"ל אומרים בדיוק להיפך... החזון אי"ש בקובץ איגרות כתוב **'ואמנם מיתה זו תחייה בעליה'**. כדי להבין את הפשט הפשוט... הגר"ר ראובן גרוזובסקי זצ"ל בהקדמה לחידושי רבי ברוך בער חותנו עמ"ס בבא מציעא כותב שחמיו (הגרבי"ב) היה אומר שהתורה אוהבת את מי שאוהב רק אותה...! וכשהתורה אוהבת בן אדם - כבר הבאנו פעם מהגמ' בסנהדרין (צט, ב) שהיא מבקשת מאת קונה לגלות לו טעמי תורה וסדריה... היא לבד מתחננת... אדם שזוכה שהתורה תחזיר לו אהבה, אז היא נותנת לו את כל מה שכתוב עליה שהיא נותנת... אשה טובה נותנת לבעל הרבה מתנות... ואז "פיקודי ה' ישרים משמחי לב" - והיא מחכימת פתי... ומתוקים מדבש ונופת צופים... ומה הפלא שמיתה זו תחייה בעליה?... אבל זהו התנאי. "אדם כי ימות באהל!" **לקבל את המתנות של התורה - צריך להיות "כי ימות באהל"!** **שלא יהיה לבן אדם אהבה לדברים אחרים. ברגע ויש לבן אדם אהבה לדברים אחרים - - -**

וזה גם מטבע אמיתית. דברנו הרבה על המדרש "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", משל לחבית של דבש, נכנס מים יצא דבש, כך נכנס דבר בטל מן התורה יצא תורה... והסבירו שמדובר פה על 'מתיקות של תורה', אם אתה אוהב את התורה אז איך אתה מסוגל לעזוב אותה?... אם מה אהבתי תורתך, אז בהכרח כל היום היא שיחתי. חבית של דבש שנכנס לתוכה מים אז לא רק שיצא דבש, אלא גם הדבש שנשאר זה דבש עם מים, וכל כמה שנכנס יותר מים - זה פחות מתוק ופחות מתוק עד שזה רק מי דבש...

כדי שהתורה תשאר מתוקה צריך שהראש יהיה נקי מכל דברים אחרים. וזה מינייה וביה... אם אני אוהב את התורה אז אני גם לא מכניס לראש דברים אחרים, והתורה כנגד זה. בשביל שהיא תאהב אותי אני צריך תחילה לאהוב אותה, זה המטבע של אהבה כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם...!

והנה מצינו בגמ' (שבת צג, א) עה"פ זאת התורה - אדם כי ימות באהל, לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' וכו', אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה שנא' וכו' ושניהם יליף ליה מהאי קרא. [נע"ע ברכות סג, ב].

ומבואר שיש פה שני לימודים האחד כפשוטו 'אפילו בשעת מיתה' והשני 'ממית עצמו עליה', אכן בגמ' נזכר רק לגבי שעת מיתה שלא ימנע **מבית המדרש** ומדברי תורה, משא"כ לגבי להמית עצמו עליה רק נזכר לגבי דברי תורה.

אכן הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת ה"ב) כתב: אמרו חכמים דרך רמז, זאת התורה - אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה **באהלי החכמים**, ועיי' דיליף חד מחבריה.

ומכאן זה דייק וביאר הגר"ר נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר שהתנאי לקנין התורה שאינה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, זהו גם שיהא ממית עצמו באהלה של תורה בבית המדרש.

וכידוע המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הקפיד גם בשיא החום בשנחאי - לא לזוז מכותלי ביהמ"ד.

ואפריזון נמטיה לכל אותם בני העליה שגם בחום הגדול כאשר התקלקל המיזוג בש"ק - המשיכו לימודם תמידים כסדרם גם בחום הגדול וקיימו כפשוטו ממית עצמו באהלה של תורה - בבית המדרש.

רואים בורא עולם בחוש!

דיברנו בשבוע שעבר בשם החזון אי"ש שבדורות הקודמים יכלו לעצום עיניים ועדיין לראות את ההשגחה. בדור שלנו צריך רק לפתוח את העיניים, וכשפותחים רואים מיד!

אומר לכם דבר שבווער בי... היום ראיתי באיזה מקום שכתבו שהיות והחמאס ראו את המפלה שעשו להם הם התחילו לפחד והם מסכימים לשחרר שבויים... אבל המפלה הזאת כבר קיימת יותר מחצי שנה...

[אומרים שהגאון ר' דוד לוי אמר הרי כולנו יודעים שהניצחון במלחמה הוא בזכות התורה, אז למה מלחמת ששת הימים הספיקו בששה ימים, והיום לוקח מאתיים יום?...] אז הוא אמר בצחות כנראה שמה שלמדו לפני חמישים שנה בששה ימים היום לומדים במאתיים יום...]

אני לא מבין איך אדם יכול בכלל להתבטא ככה... גדולי ישראל מסרו את נפשם. הם נסעו לחו"ל, ביזו את עצמם ללכת ממקום למקום. עשירי ונדיבי עם פתחו את הלב בסכומים לא רגילים... ובדיוק פתאום החמאס נבהלו... **החמאס לא השתנה בשום דבר. אלא לבם ביד השם. וכשעם ישראל עושה מה שהוא יכול ומעבר למה שהוא יכול אז הקב"ה עושה נסים. לא רואים פה השגחה פרטית?!... לא רואים בורא עולם?!...**

צריך לעשות 'עסק' מהחידושי תורה

הגמרא בנדרים (נ, ב) מספרת שרבי הקדוש חיתן את רבי שמעון בנו, וכתב על בית גנא (מקום החופה) עשרים וארבעה אלפי ריבוא דינרים, והוא לא הזמין לחתונה את בר קפרא, ופרש"י משום שהיה איש בדחן, ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחוק. וביום שרבי היה מחייך הייתה באה פורענות לעולם.

חתנו של רבי לא ידע והוא הזמין את בר קפרא לחתונה. לילה לפני החתונה אמר בר קפרא לבת של רבי, 'למחר שתינא חמרא בריקודא דאבוך ובקירקני דאמך'. הרי חתונה כזו מיוחדת של בנו של רבינו הקדוש - תהיה לבטח מלאה אנשים... מי לא יבא לרבינו הקדוש חותם תקופת התנאים בעל המשניות נשיא ישראל. מה תהיה האטרקציה של החתונה?... בר קפרא יישב, אבא שלך (רבי) ירקוד לפני, ואמא שלך תמוזג לי כוס יין. זה דבר שנראה בעינינו הזוי...

וכך הוה... בר קפרא ניגש בחתונה לרבי ושואל אותו מה פירוש "תועבה" (שכתוב אצל ערוות), כל תשובה שרבי השיב להסביר מה זה תועבה - בר קפרא פרך. אמר לו רבי אז תפרש אתה. אמר לו בר קפרא - לא בחינם... תבוא אשתך ותמוזג לי כוס, ותעמוד אתה ותרקד לפני בשביל שאומר לך. וכך עשו, ובר קפרא פירש 'תועה אתה בה'.

כשהסתיים, בר קפרא שואל עוד שאלה: "תבל" מהו?... ושוב, רבי מתרץ ובר קפרא דוחה, עד שרבי אומר לבר קפרא - תפרש אתה. אמר בר קפרא לא בחינם... אותו המחיר ללא שינוי... ושוב... - רבי רוקד, אשתו מוזגת כוס. ואז בר קפרא מסביר "תבל" וכי תבלין יש בה?... ובפעם השלישית בר קפרא שואל "זמה" מאי היא?... ושוב, התרחיש חוזר על עצמו, ובר קפרא הסביר לבסוף 'זו מה היא'.

בליבי - (דעת בעלי בתים) הייתה תמיד פליאה על בר קפרא, למה 'הרסת' את החתונה?... עד שהראו לי את המהרש"א בברכות (ו, ב) על הגמרא 'אגרא דבי הלולא - מילי', (שכר החתונה זה דברי השמחה) אומר המהרש"א, כגון רבי ובר קפרא, דהיינו, זה היה **עיקר השמחה!**

ואני הבנתי, שאצל רבי, להבין שלש מילים של תורה, זה כמו לבשר באמצע החתונה על זכיה בירושה של שלש מיליארד דולר... וכך הייתה אז האוירה אצל כולם.

וכבר הבאנו שמן פוה"ד רבי ניסים קרליץ זצ"ל אמר פ"א שמצינו בגמ' (תענית כו, ב) שהייתה שמחה מיוחדת בט"ו באב שלא היו ימים טובים לישראל כמותם וגם בנות ישראל היו שותפים לשמחה מיוחדת זו, ובגמ' להלן (שלח המסכת לא, א) באחד מהטעמים לשמחה זו, שמאז תשש כוחה של חמה ולא היו כורתיץ עצים למערכה לפי שאינם יבשים. ואיתא ברבינו גרשום (ב"ב קכא, ב) שאותם האנשים כעת פנויים ממלאכתם ויכולים לעסוק בתורה. ויש להשתומם שכמה עסקו בזה, מסתבר שלכל היותר כמה מאות

בודדים של אנשים - ויתכן וגם זה גוזמא, וכל כלל ישראל ואפילו הנשים שמחו בשמחה הגדולה שמתוסף כעת לכלל ישראל עוד כמה מאות שישבו וילמדו. אבל עדיין לא הבנתי למה צריך את כל ההצגה הזו... בר קפרא יושב, רבי רוקד, זה לא כבוד התורה... ובפרט שאשתו של רבי צריכה להיכנס לשם...

ויש בזה שני מהלכים, ואת שניהם טוב לדעת. זה יסודות לחיים: כשלמדנו בישיבה אצל הרה"י הגר"מ אורח"י זצ"ל כשהוא היה מדבר על אהבת תורה - הוא היה מספר - על הגאון רבי דוד פינקל מירושלים (בנו של רבי משה פינקל, שהוא היה בנו של הסבא מסלבודקה, וחתנו של רבי משה מרדכי אפשטיין) שהוא היה נמצא אצל הרב מבריסק ושמע ממנו חידושי תורה, ואח"כ היה נכנס להיכל הישיבה בחברון בשעת לילה מאוחרת, ומסתובב בהיכל הישיבה ואומר בהתלהבות, מה שהרב היום חידש... מה שהרב היום חידש... (באידיש הוא היה אומר...) ומיד הסתקרנו כולם, מה? מה הרב אמר?... אך הוא אפילו לא הרעף מבט... הוא המשיך להסתובב ולהגיד בקול, מה שהרב היום חידש... עד שאמרו לו, דוד, או שתגיד או שאנחנו הולכים מפה!!! אבל זה לא עזר, הוא כאילו לא שמע בכלל... איי... מה שהרב היום חידש... ככה הוא סקרן את כולם דקות ארוכות, וכעבור רבע שעה כבר כל הישיבה הייתה סביבו... ואז - - - **הוא פתח את פיו בחכמה, והוא אמר בהתפעלות את החידושים של הבריסקערב... הוא ידע איך להוריד את זה... ואז כולם דברו בלימוד בהתלהבות...**

ככה לומדים בריסקערב! זה לא 'עוד וורט' וגמרנו... כך קיבלנו ממון רה"י זיע"א, לעשות עסק מכל דבר שבקדושה... כך אתה מבין בערכם, וכמו שאמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנאי ושבתי שמה לך והודיען לישראל (שבת י, ב). אני כבר מצפה... איזה מתנה השם שולח לי?... וכשאתה מקבל את השבת בידיעה מוקדמת שזו מתנה של הקדוש ברוך הוא, אז תדע להעריך את זה...

ולכן בר קפרא עשה עסק כ"כ גדול מהחידושי תורה.

גדול הדור של אהבת תורה!...

אבל יש פשט יותר פשוט, הרגשה שלי... היופי שהיה בחתונה שם, זה לא היה רק להכיר בערכם של שלש מילים מהתורה. אלא זה היה להראות את 'אהבת תורה' של רבי! הוא באמצע חתונה של הבן שלו, כל כלל ישראל נוכחים שמה, והוא עושה חופה בעשרים וארבע אלף ריבוא דינרים... ועם כל זה, כשאומרים לו הסבר במילה אחת של תורה - הוא שוכח מהכלל... הוא בכלל לא זוכר שהוא בעיצומה של חתונה... הוא צמא לדעת ורוקד ושש לכבוד התורה.

לראות את האהבת תורה של רבי - זו הייתה השמחה בחתונה! לראות ולהפנים מה זה אהבת תורה בשביל כל מילה ומילה...

במדרש שיר השירים (פרשה ח, ח) מסופר על גודל אהבת תורה של רבי יוחנן שנתן כל אשר לו באהבתה של תורה ושמחתו הייתה על גודל ריווחי העיסקה הזו שלא יכל להבין את בכיתו של תלמידו ר' חייא בר אבא על שלא הניח לעת זקנותו כלום.

ומסיים המדרש: כד דמך [כשנפטר] ר' יוחנן היה דורו קורא עליו: אם יתן איש כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בוז יבזו לו.

נפלאה אהבה זו, ולא נחשבו כל נכסיו נגד אהבתה של תורה, כי עזה כמות אהבה, עד אשר כל מה שיציעו כנגדו לבזו יהיה, וכדוגמת מי שירצה לקנות בנין רב קומות בסכום מזערי שגם דירה אחת לא שווה למחיר המוצע.

השמחה והרוממות שהי' בחתונה - זה הלימוד לדורות לראות מהי אהבת תורה הכובשת כל פינה בלב.

כשהיו מדברים אצלנו על מרן הרב שך זצ"ל, מה היו מספרים?... שפעם אחת הוא בא לבית מדרש עם ילדה קטנה כבת שלש, הוא החזיק לה בידו, ואחד המקורבים אמר לו 'מזל טוב', נולדה לרה"י נכדה?... ואז הרב שך ננער משרעפיו, ואמר שהוא נתן לה יד לעבור את הכביש... הוא לא שם לב והמשיך איתה עד הבית מדרש...

ויש את הסיפור הידוע שפעם רבי דוד פינקל ראה את הרב שך רוקד בשלג מול בית הרב מבריסק והרחוב ריק... הוא שאל אותו, מה קרה?... אמר לו הרב שך, אם היית שומע איתי את החידושים של הרב מבריסק, היית רוקד איתי ביחד!...

האהבת תורה הזו, זה מה שנתן את כל השמחה ואת כל הגישמאק בחתונה... אנחנו יודעים על עוד הרבה גדולי עולם איך הם התלהבו מהתורה.

על הגי"ר אליעזר גורדון זצ"ל מספרים, הסערת רוחות שלו בלימוד הייתה לשם דבר. פעם הגי"ר חיים מברסק נטן לו סידור קידושין בחופת אחד מבניו, ושאלו אותו הרי יש פה זקנים וגדולים יותר... אמר רבי חיים, הוא 'גדול הדור של אהבת תורה'!

אחד הסיפורים הוא, שאחרי כל שיעור שלו שהיה נאמר בחיות ובהתלהבות הוא היה מזיע כולו, והוא היה צריך להחליף את הבגדים. פעם הוא נכנס לחדר להחליף את הבגדים, ובינתיים הוא שומע בחורים (שחיכו לו) בחוץ מדברים ביניהם על מה שהוא אמר בשיעור, ופתאום הוא יצא אליהם כשכותנתו לעורו (!) וצעק בהתלהבות, לא ככה אמרתי...

לראות חתונה כזו - אף אחד לא ישכח... לראות איך רבי בבית אחת שוכח מהכל, ומעניין אותו פשט במילה אחת של תורה זה שווה הכל וזה השמחה האמיתית.

מה זה 'בית של תורה'...

פעם דברו עם מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל, הרי כל בית של אברכים היום זה בית של תורה... אמר רבי גרשון בית של תורה הכוונה שמדברים על השולחן בדברי תורה ולא בחדשות ופוליטיקה ודברים בטלים.

ואני מוסיף, לא מדין איסור של ביטול תורה, אלא כי באמת שאר הדברים זה כלום ורק הלימוד הוא זה שמעניין... זה בית של שמחה של תורה, ואהבה של תורה.

אומר לכם, מה הם המושגים של בית של תורה?... המשגיח רבי גדליה אייזמן זצ"ל הסביר פעם את המשנה; 'מעולם לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים', למה באמת הוא לא אמר?... והמשיל משל: אם אחד ילך ברחוב ומישהו ידרוך עליו, מה הוא יגיד לו?... 'לך ישר! למה אתה לא מסתכל... אבל אם אני נמצא באולם באמצע החתונה של הבן שלי ומישהו ידרוך עלי, אני אחיך אליו ויגיד לו 'מזל טוב'... למה כי אני בעולמות אחרים... כשהם היו בירושלים אף אחד לא התלונן 'צר לי המקום', זה מעניין מישהו בכלל!... אני נמצא במקום כה נשגב ונעלה עם השראת השכינה... זה נקרא בית של תורה, לא חסר שום דבר, הכל מלא... אף פעם לא אומרים שמה צר לי המקום. זה מלא בשמחה של תורה. דבר פשוט. פעם אחד אמר תירוץ על קושיא ששאל רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל בשיעור. אמר לו רבי שמואל, קודם נהנה מהשאלה... כשאני אומר שאלה אני נהנה קודם מהקושיא, ואח"כ אני אומר תירוץ ונהנה מן התירוץ, התירוץ שלך הוא לא תירוץ מספיק, זה רק מוציא את כל ההנאה מהשאלה... וחבל.

אמרו שמרן הרב שך זצ"ל לא היה נרדם אם הייתה לו קושיא ברשב"א... איך אפשר להירדם כשהרשב"א מוקשה?... אך הגאון רבי ישראל אליה וינטרויב זצ"ל אמר פעם שלא זה הפשט... רק הפסוק אומר: 'והשובע לעשיר אינו מניח לו לישון' (קהלת ה, יא), מי שהרויח מיליון דולר הוא גם לא יכול להירדם, הוא מתרגש מהמיליון דולר... הרב שך נהנה מהקושיא ונרגש כולו... א גוטע קשייא...

לקבל את החוקים גם בלי להבין

"זאת חקת התורה", חוקה חקקתי ואין לך רשות להרהר אחריה. כולם מדברים למה זה נאמר בלשון "חוקה". ונאמר את הדברים הפשוטים: אין התורה מתקיימת אלא במי שממית את עצמו עליה, קיום זה דבר נצחי, וכך אמר גם החפץ חיים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. ולקיים פירושו שיישאר אצלנו בצורה נצחית. 'מכניסו לקיום', כך מצאנו בגמרא. קיום זה רק בעמל התורה.

ואני רוצה שנדע את הדברים האלה: כשאצלנו אומרים "חוק", זה נשמע לנו משהו מבהיל... גוזרים עליך! מצווים אותך! תן לי להבין בשכל... לא, אתה חייב! בראשונים כתוב (על אריסטו) היווני הזה מה שהוא לא הבין בשכל - לא היה קיים, האמין רק במוחשי, הוא החליט שהוא רוצה להבין כל דבר, ובכך הוא הטעה את כל העולם אחריו, וככה הם נפלו. כל מה שהיה עד פרשת חקת - כל החטאים, זה בגלל שהם רצו להבין בשכל. המרגלים לא שיקרו בדבריהם. באמת האנשים היו אנשי מידות, גבוהים, בכל מקום הם ראו

לוויות, הארץ גדולה ופריה משונה. הכל נכון... אז מה הבעיה?... בשכל - באמת זה היה מפחיד להיכנס לארץ ישראל. וזה הבעיה! כי לא צריך להבין בשכל. יש בורא עולם, והוא מבטיח לך שהוא יכניס אותך.

קרח אותו דבר. הוא שאל, טלית שכולה תכלת לא בדין שתפטור את עצמה?...! בית מלא ספרים, לא פשוט שהוא פטור ממזוזה?...! אני רוצה להבין בשכל, ובשכל זה לא מובן. נכון... באמת אין שכל, חוקה חקקתי וגזירה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה. וזה באמת בא בתור תשובה לכל הדברים שהיו עד אז. אם הקדוש ברוך הוא אמר ככה - אז ככה! אין פה מה לעשות 'חכמות'... זה אסור וזה מותר!

מרן הרב שך זצ"ל אמר שחוקה זה מובן הרבה יותר ממשפטים. כי על סברות אתה יכול להתווכח, לא על חוקה. אחד שלא אוכל הוא רעב, למה?... יש לזה הסבר מדעי?... למה אחד שלא ישן הוא עייף?... ככה זה וזהו. זה הדבר הכי פשוט. הקב"ה נתן כללים לבראיה ועם זה אני חי.

בשבוע האחרון לא קראו את ההפטרה, לכבוד 'שבת ראש חודש'. אבל בהפטרה שם (שמואל א - יב, יז) מסופר ששמואל אמר לעם "ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך". ולמה הם בקשו מלך?... כתוב (פסוק יב) "ותראו כי נחש מלך בני עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי מלך ימלוך עלינו!" הם רצו מלך שייצא למלחמה, הנהגה טבעית, וזה החטא, למה, כי "וה' אלוקיכם מלכם"... הקב"ה הוא המלך! "ויאמרו כל העם אל שמואל התפלל בעד עבדיך אל ה' אלוקך ואל נמות כי יספנו על כל חטאתינו רעה לשאול לנו מלך" (שם פסוק יט).

יהודי, בא תחיה עם בורא עולם! בא תחיה אתו... חוקה חקקתי. למה אתה צריך כל דבר להבין בשכל?... קודם כל שמישהו יסביר לי היום בשכל איך מחתנים ילדים. ברוך ה' כבר חיתנתי. זה סכומי עתק... אם משהו יבקש ממני הלוואה מה אני כבר יכול לתת לו... ובחתונות?... זה סכומי עתק! ולא בן אחד ולא בת אחת, וברוך ה' כולם מחתנים. איך?... החזו"א אמר כי יש בורא עולם. אין לזה שום הסבר אחר.

ידוע שאברך בא אל מרן הרב שך זצ"ל ואמר לו, אשתי אומרת שאמנם נכון שעכשיו לא חסר לנו כלום, אבל עדיין אין לנו עודפים בצד, ואם חלילה תתקלקל המכונת כביסה או משהו אחר, אז כבר אין לנו כסף... והרב שך יעץ לו להשאר וה' יעזור לו שלא ישבר - ולא יחסר. ולא יכל לעמוד מול רצון אשתו ויצא לעבוד, ואז באמת התקלקלו הרבה דברים עד שלמרות הכסף שהרוויח מהעבודה, עוד היה חסר לו כסף, וכשחזר למרן הרב שך זצ"ל כשהיית אברך הייתה לך הנהגה של אברך ושמרו עליך, כעת אתה ככל אדם... "בזעת אפך תאכל לחם"...

דרך אגב היה פה מעשה כזה אמיתי בישיבה, היום בישיבה חסר כסף לאברכים. ויש אברך שסיפר לי שהתקלקל להם המכונת כביסה, ואשתו אומרת צריכים לתקן, אבל אין כסף, מה הוא יכול לעשות... למחרת, עבר כאן אדם בישיבה ונתן אלף שמונה מאות שקל בשביל אברך, ובהשגחה - נתנו את זה לאותו אברך שהיה נצרך!... יהודי חי עם בורא עולם... ה' אלוקיכם מלכם... מה אתם דואגים?... כשחיים עם בורא עולם כל החיים נראים אחרת.

וזה מה שהקב"ה אומר - חוקה חקקתי. ובתוך החוקה הזו כתוב, אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, זו המציאות! יותר בעל כשרון פחות בעל כשרון לא זו הנקודה... במי התורה יותר תתקיים? בזה שממית את עצמו עליה.

מיהו הגדול האמיתי?...

מספרים שאחד בא אל החפץ חיים ואמר לו שהוא משקיע הרבה זמן בלימוד, ולקח לו ללמוד דף אחד במשך הרבה זמן!!! אמר לו הח"ח אז למדת מאה דף! הוא חשב שהוא לא אמר ברור... הוא חזר והבהיר, גמרתי רק דף אחד! אמר לו הח"ח, אשריך! מאה דפים... והסביר, שחז"ל אומרים טוב אחד בצער ממאה שלא בצער... מה שהשני למד במאה דפים אתה למדת בדף אחד, בכך שזה היה בצער!...

אני שמעתי מפי קדשו של מרן הסטייפלער זצ"ל בשם ספר חסידים, אדם שהוא לא בעל כשרון, ולמד ולמד אך הוא לא הגיע להישגים

ניכרים, הוא זוכה שאחרי מאה ועשרים מלמדים אותו את כל התורה כולה!!! וכנגד מה שהוא למד הוא יידע את כל התורה כולה. (ושם הרי זה העיקר...) והוא הוסיף: גדול הדור כנגד מה שהוא לא למד הוא ישכח את מה שהוא כבר ידע פה...

ה'חזון יחזקאל' בפסחים מסביר את הגמרא של 'עלונים למטה ותחתונים למעלה' במשל של בעל כישרון ומתמיד. פה הבעל כישרון חשוב, ושמה המתמיד חשוב.

מספרים שהגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל שאל פעם את מרן ראש הישיבה הגאון רבי דב לנדו שיבלחט"א: בהלכות ברכות. שני דברים זהים עדיף לברך על הגדול, אם יש פלפל ועגבנייה פחות גדולה, אבל הפלפל הגדול חלול בפנים והעגבנייה מליאה, מה נחשב הגדול?... העולם מספר שהגרד"ל ענה שמסתברא שהעגבנייה היא הגדול, ורבי אברהם אמר 'גם אני חשבתי ככה'.

יש הרבה שהם בבחינת 'איסתרא בלגינא קיש קיש קרייה'... מבחוץ הוא נראה גדול ומרשים, אבל בפנים הוא ריק... יש גם הרבה שנראים קצת יותר קטנים, אבל בפנים הם מלאים! מלאים בתורה, יראת שמים, התמדה... חוקה חקקתי... שמה התורה מתקיימת!

שעת ההזדמנות שלך!!!

אתמול היה הספד בירושלים מהגאון רבי צבי גרבוז שליט"א על אביו בישיבת אמרי משה. הוא אמר הרבה דברים, ונזכיר שני דברים מעניינים שכדאי לדעת:

אביהם, הג"ר אברהם נח זצ"ל היה מרבה להכניס אותם אל הגדולים, ובפרט אל הגאון רבי יחזקאל אברמסקי. הם היו בחורים צעירים. פעם אמר להם רבי יחזקאל אברמסקי - אין לך אדם שאין לו שעה. לכל בן אדם יש שעה של הזדמנות בחיים.

דרך אגב, פעם הסברנו כעין זה שיש מפרשים בחז"ל (ברכות ז, א) שאמר הקב"ה למשה כשהוא ביקש "הראני נא את כבודך", אמר לו הקב"ה כשרציתי בסנה לא רצית, עכשיו אני אני רוצה. והסבירו שזה לא עונש... שהרי מפורש בפסוק שהסיבה בסנה הייתה "כי ירא מהביט אל האלוקים", רק בזמן הסנה הייתה 'עת רצון' אבל באופן רגיל - אי אפשר, כי לא יראני האדם וחי, וכיון שעברה העת רצון - הפסדת. היום זה 'תהליך טבעי'.

אמר הרב אברמסקי, לכל אדם יש עת רצון, אני - כשלמדתי בישיבה - לא הלכתי לשום חתונה! למה, כי אולי הלילה הזה הוא היעת רצון שלי ואני אאבד אותו, זה לא שווה לי... לכן נשארתי ללמוד אפילו שזה היה קשה וכך הקב"ה יראה שאני מתאמץ והוא יעזור לי. החתונה הראשונה שהלכתי הייתה של אחותי, והשניה הייתה החתונה שלי עצמי... הבחורים התנקמו בי. אף בחור לא היה אצלי בחתונה! אבל היום, בא נראה מה קרה עם החברים שלי ובא נראה מה קרה איתי...

נתאר לעצמנו דוגמא: אם מישוה היה אומר למשה רבינו, כעת זה ההזדמנות של החיים שלך. אם עכשיו אתה לא מכה בסלע - אתה נכנס לארץ ישראל וזוכה לגאול את ישראל גאולת עולם! מה משה רבינו לא היה עושה...

אסור לנו לדבר על משה רבינו, אנחנו לא יכולים להבין... כי נשגבה בקט שכלינו מגודל ביתו. עברה השעה - והכל מאחורינו...

לכל אדם יש הזדמנות מי יודע אם אתה לא מפספס את ההזדמנות שלך. ובדרך כלל ההזדמנות באה כשלא קל לך... כשקל לך זה לא ראייה. הקב"ה מנסה אותך כשקשה לך - אתה אוהב אותי באמת או לא. כשמשתלם לך זה לא ראייה, אתה אוהב את עצמך... כשאני אוהב גביר אני אוהב את הגביר! אני אוהב את הכסף שהוא יתן לי... אם אני אוהב בעל צדקה אמיני זה משהו אחר...

לאהוב את הקדוש ברוך הוא, הסימן הוא כאשר לא קל... ולא כדאי לאבד את השעה הזו. הרבה פעמים אח"כ מפסידים הרבה. כך אמר הרב אברמסקי.

לדעת להיות "מקביל"

דבר שני סיפר הג"ר צבי גרבוז: אביו הג"ר אברהם היה תקופה ארוכה יחד עם אמו בחו"ל כשהיא הייתה חולה, הוא לא עזב את הבית חולים.

המסירות של כל המשפחה שמה לכיבוד אב ואם, זה ברמות על! עכ"פ - באותה תקופה שרבי אברהם היה בחו"ל, בנו רבי צבי עבר מפוניבז' לבריסק, אז הוא כתב לאביו שטיקל תורה יפה. אביו שלח לו בחזרה ייש"כ, והוסיף הייתי הרבה יותר שמח אם היית כותב לי שטיקל תורה ששמעת בשיעור מרבי יושע בער!!!... אלה שבזמן הישיבה הם לא מחפשים לחדש לבד, אלא מקשיבים טוב לרבאיים הם נהיים אברכים טובים ומחדשים גדולים. אלו שהיום במקום לשמוע לרבונתם הם מחדשים לבד ואין להם את האוזן לשמוע לרבנים, כשהם נהיים אברכים לא יוצא מהם כ"כ הרבה... תנצל את הזמן!

ונחזור לענייננו: התורה מתקיימת במי שממית עצמו עליה. התורה היא גם מאן דאמר, והיא מחפשת מי אוהב אותי באמת. מי שאוהב אותה היא אוהבת אותו. וכמו שאמר רבי ברוך בער התורה אוהבת את מי שאוהב רק אותה. לפעמים יש לנו הזדמנויות להוכיח לה, והיא מחכה לראות...

אבל מי שאוהב אותה - זה הופך להיות אצלו אהבה רבה ואהבת עולם, ואז הוא זוכה באמת שהתורה נקנית לו בקנייני תורה ובקנייני אהבה, ושמחת עולם על ראשו!

לע"נ

מרת בת שבע ברטה זאבי ע"ה

בת הר"ר יצחק דרזי זצ"ל

נלב"ע ו' תמוז תשס"ז

תנצב"ה

לע"נ

הר"ר משה אריה גבריאל

בן הר"ר אהרן נויבירט זצוק"ל

נלב"ע ט' תמוז תשע"ח

תנצב"ה

לע"נ

עובדיה בן לולו ע"ה

נלב"ע ז' תמוז

תנצב"ה

לע"נ

עליזה - אליזבט בת לולו ע"ה

נלב"ע ו' תמוז

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כממ"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

התורה היא בת שמים, ולא נחשבת לחלק מהבריאה

כתיב, וזה פשוט שאין בינה כלום ובין בשר ודם. אמנם יש את כל מה שכלול בתוך מערכת הבריאה, אך זה רק מה שכלול 'בתוך' המערכת, שעליה נתן ה' רוח להולכים בה. מלבד זה יש את הבריאה בעצמותה, והבריאה בעצמותה - נותרה ותשאר ברשות גבוה, אצל אדון עולם אשר מלך.

מעתה, המשותף בין כל ה'קנינים' שמביאים התנא והגמרא הוא, שכולם נחשבים לחלק מהבריאה מצד עצמה. הם לא דברים שמונחים בתוך הבריאה, ולא דברים שמהווים חלק מהתנהלות העולם. הם הבריאה בעצמה. ומאחר שהם הבריאה בעצמה - לכן הם נקראים 'קנינים', ששייכים אך ורק לרשות גבוה, מבלי שימסרו בידי האדם ויכנסו אל תוך רשותו.

בקדושתין (כ"ח, ב') בא המאירי לבאר את הענין שאמירתו לגבוה כמסירתו להדייט, ועל כך הוא מביא את דברי הירושלמי: "פירשוהו בתלמוד המערב משום דכתיב לה' הארץ, וקנתה לו חצרו המשתמרת לדעתו, שהרי אף בהדייט קונה לו חצרו".... הוי אומר, שכאשר האדם מעמיד את החפץ לרשות שמים - החפץ חוזר להיות שייך לאומן שעשאו, וממילא הוא נקנה על ידי קרקע העולם, שמקנה את החפץ לה' בקנין חצר....

ולכאורה, הגם שלה' הארץ, והרי 'הארץ נתן לבני אדם'? אולם הביאור הוא כאמור: הקב"ה נתן לבני אדם רק את מה שממלא את העולם, ואילו העולם עצמו - שייך לקב"ה. וכאשר האדם מסיר את רשותו מן החפץ, יכולה ה'ארץ' עצמה לקנות אותו לבעליה, שכן היא היתה ועודנה קיימת ברשות גבוה....

כך הם הדברים לגבי 'שמים וארץ', שהם מהווים את הבריאה בעצמה, וכך הדברים ביחס לתורה ו'בית המקדש' - שהם הם הבריאה בעצמותה. הלא הקב"ה אסתכל באוריינת וברא עלמא, והתורה היא יסוד כל העולמות, וכך גם בית המקדש - 'בית חיינו', הוא שורש העולם, שממנו יוצאת החיות לכל הבריאה כולה. אמנם קדושת בית המקדש נמסרה ביד עם ה', שיעבדו בו עבודת משרתים באי היכל, אבל המקדש מצד עצמו - הוא המקום בתחתונים ששייך לעליונים, להיות משכן לשכינת עוזו, וממנו יוצא האור לכל העולם כולו. ובאמת בימים האלו, שחורבה עירנו ושמים מקדשנו, העולם עצמו הולך וחסר, כמבואר במקומות רבים בדברי חז"ל ובהרחבה בסוף מסכת סוטה, משום שבית המקדש - הוא חלק מהבריאה עצמה.

כיוצא בזה מצינו בגמרא בתחילת מסכת תענית: "אמר רבי יוחנן שלושה מפתחות בידי של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואילו הן - מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים", ומה יש בשלושת הדברים הללו שלא נמסרו ביד שליח? משום שכל שלושת הדברים האלו מהווים חלק מהבריאה בעצמה. הם לא דברים ששייכים לשרשרת ההשפעה בתוך מערך העולם, אלא הם הדברים שמשפיעים בעצמם על מה שמתרחש בעולם - לחיות זרע על פני כל הארץ. ה'גשמים' נותנים את החיות לבריאה הגשמית, ה'חיה' - שהיא המיילדת - נותנת את החיים לקומת האדם, וכמובן 'תחיית המתים' - היא המפתח של כל החיות שתהיה לעתיד לבוא, כשיחזיר הקב"ה נשמות לפגרים מתים. אי לכך, שלושת המפתחות הללו לא נמסרו ביד האדם. הם נשארו ביד הקב"ה, בתורת חלק מהבריאה בעצמותה.

מכיון שהתורה נותרה למעלה ברשות שמים - אין דרך לזכות לתורה מבלי הרביקות בו ית:

אחרי שהעמדנו את יסוד הדברים, יש מקום להעמיק ולהבין במה הם באים לידי ביטוי. במה זה נוגע לאדם מה שה'שמים שמים לה', ושהתורה ובית המקדש ושאר הקנינים נותרו נמסורים אך ורק בידי הקב"ה.

וברור, שכל כמה שה'קנינים' נותרו ברשות שמים - על האדם מוטל להתנהל כלפיהם בצורה שמתאימה למלוכות שמים. אסור לו לגשת אליהם כחפץ המונח לפניו שניתן לתשמישו. עליו להכיר ולדעת שהם נמצאים מעבר למחיצתו, וזר לא יקרב אליהם.

ביחס לכל הבריאה כולה קיימו לך ש'אין כל חדש תחת השמש', משום שמה שבתוך הבריאה נמסר לבני האדם, ובמעשי בני אדם - אין כל חידוש בין מה שהיה לפני לבין מה שיהיה לאחר. מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שייעשה. אולם במה שנוגע לרשות שמים, כמו התורה ובית המקדש, יכול להיות שינוי מן הקצה אל הקצה. זה לא נוגע לבני האדם, כי אם לבורא ית' המחידש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.

ובאמת, הגם שאת כל הבריאה מוותר הבורא על עומדה, למרות החסאים המקלקלים את העולם, בית המקדש אינו יכול להשאר על מכונו כל עוד מעשי בני האדם לא מתאימים לקרבת ה'. מאחר שהבריות חטאו וקלקלו, נטל הבורא את המפתחות והחריב את ביתו. הרי במה אנחנו קיימים, בבית אלוקים, המקום בו איהו לעשות לו דירה בתחתונים, וכאשר מדובר בביתו של מקום - אין רשות לאדם

"חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו ואילו הן; תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד.

תורה קנין אחד מנין, דכתיב (משלי ח', כ"ב) ה' קניי ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, שמים וארץ קנין אחד מנין, שנאמר (ישעיה ס"ו, א') כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי, ואומר (תהלים ק"ד, כ"ד) מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנין, אברהם קנין אחד מנין, דכתיב (בראשית י"ד, י"ט) ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ, ישראל קנין אחד מנין, דכתיב (שמות ט"ו, ט"ז) עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנתי, ואומר (תהלים ט"ז, ג') לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי כם, בית המקדש קנין אחד מנין, שנאמר (שמות ט"ו, י"ז) מקדש ה' כוננו ידיך, ואומר (תהלים ע"ח, נ"ד) ויביאם אל גבול הר קדשו הר זה קנתה ימינו" (משנה י').

המפרשים כבר התקשו בכמה קושיות על לשון המשנה, כיצד מוכיח התנא את חמשת הקנינים מן המקראות. על קנינו של אברהם, למשל, מביא התנא את הפסוק 'ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ', ושם ה'קונה' הולך על הא-ל העליון, ולא מתייחס כלל אל אברהם. גם לגבי המקדש, בפסוק הראשון נאמר רק 'כוננו ידיך', והיכן מרומז בזה לשון קנין. כיוצא בזה יש עוד הערות אחרות, המובאות במפרשי המשנה כל אחד ואחד בשלו.

וברשי" ועוד מפרשים ציינו שבגמרא בפסחים (פ"ז, ב') מובאת המשנה בנוסח אחר: "אמר ליה הקב"ה... ישראל שהן בני, בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קנינים שקנתי בעולמי; תורה קנין אחד - דכתיב ה' קניי ראשית דרכו, שמים וארץ קנין אחד - דכתיב קונה שמים וארץ, בית המקדש קנין אחד - דכתיב הר זה קנתה ימינו, ישראל קנין אחד - דכתיב עם זו קנתי" (אמנם יעויין בפירוש רש"י כאן שאף לא גרס בלשון הגמרא שם את 'בית המקדש', כי אם את שלושת הקנינים האחרים).

בין אם כך ובין אם כך, אנו איננו באים להבין אלא את גופו של ענין: מה פשר ה'קנינים' שנוקט התנא. הרי הקב"ה הוא קונה הכל, ולו תבל ומלוואה. מה המשמעות בחמשה או בארבעה 'קנינים', שהם עומדים בפני עצמם בתורת 'קנין' כלפי מלכו של עולם, בשונה מכל חללא דעלמא.

לענין זה כתב רש"י בפסחים שם וזה לשונו: 'קנינים' - חשובין בעיניו לקרותם קנין לו, כאדם שטורח לקנות דבר החביב לו'. הרי שהמילה 'קנינים' באה לבטא דברים 'חביבים', שחשובים בעיני האדם. וכשם שאדם טורח לעשות 'קנין' דוקא בדברים שיש לו חפץ בהם, כך אותם 'קנינים' שמונים התנא והגמרא, הם דברים שחביבים לפני השי"ת יתר מכל אשר על פני האדמה.

אולם עדיין הדברים צריכים תלמוד, מדוע ה'קנין', שלכאורה הוא ענין חיצוני גרידא, מבטא את עצם החביבות שיש לקונה כלפי החפץ. וכי אין לנו שום דבר אחר לבטא חביבות מאשר הכנסה מרשות לרשות?

ובכלל, מה שייכת 'חביבות' כלפי מעלה לענין דבר אחד מאשר דבר אחר. הקב"ה הוא שוה ומשווה קטן כגדול, ולו אין תפיסה לשם מה הוא ברא את זה ולאיהו תכלית ברא את זה. הכיצד למשל ניתן לומר של'שמים וארץ' יש חביבות מיוחדת יותר מבעלי החיים או פירות האדמה, והכיצד כל עיקר ניתן לתפוס מושג כמו 'חביבות' כלפי הבורא ית' יוצר הכל.

'והארץ נתן לבני אדם' - רק לגבי מה שנמצא בתוך הבריאה, אבל הבריאה עצמה - שייכת לבוראה:

ביאור הדברים מיוסד על פסוקו של דוד המלך (תהלים קט"ו, ט"ז): "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". מהו החילוק בין שמים לארץ, ומה בכלל שייך מושג של 'נתן לבני אדם'? אלא ודאי שהקב"ה הוא הקונה והמקנה והשליט בעולמו (ילקוט תהלים תרצ"ו), כי הוא הכל והכל שלו, וכמו שכתב רש"י על הפסוק 'קונה שמים וארץ' (בראשית שם) - ש'על ידי עשייתו קנאן להיות שלו'. אין דבר עלי אדמות שלא שייך לקנינו של הקב"ה.

אלא שמכל מקום, מבחינה מסויימת, מסר הקב"ה את הבריאה בידי האדם, שהוא ייחשב לבעלים עליה. היא תהיה מסורה בידו לעשות בה כחפצו, ולא עוד אלא שיוכל להשפיע באמצעותה על כל העולמות כולם, לנטוע שמים ולסוד ארץ, כפי שכבר האריך בספר נפש החיים. זוהי הכוונה 'והארץ נתן לבני אדם' - שאכן, אליבא דעובדא, מערכת הבריאה תהיה נתונה ביד האדם.

ובמה דברים אמורים, דוקא במה שנמצא בתוך הבריאה - שהוא יוכל להתנהל ולהיות מושפע מכח מעשי האדם. אולם הבריאה עצמה - 'השמים שמים לה'

לעשות בו כבתוך שלו. אם הוא בכל זאת חוטא - איזו זכות תהיה שביט המקדש ישאר אצלו? הלא ממיילא זה לא שייך אליו, ואם הוא אינו ראוי גם להיות 'בר מצוא' - מה ישאיר את בית המקדש יחד איתו?

כמו כן לענין התורה הקדושה, כל היחס אליה מתחילה ועד סוף הוא בצורה של 'רשות שמיים'. כבר הבאנו במקום אחר את דברי אאמו"ר הגאון זצ"ל, שהתבטא פעם ואמר כי את הכל הצליחה הס"א לקחת. אפילו לגבי לימוד התורה, יש אוניברסיטאות בהם לומדים 'סטודנטים' לתלמוד... רק דבר אחד לא הצליחה הס"א לספח לעצמה: את התורה בטהרתה. ומהי תורה בטהרתה? הוסיף אאמו"ר ואמר: תוספות עם מהרש"א... וכמובן שכוונתו לא היתה 'לתוספות' דוקא וגם לא 'למהרש"א' דוקא, אלא לכל לימוד של סוגיא כדבעי, בצורה של תורה על אמתיה...

התורה כל כולה היא 'רשות שמיים', בלי שייכות לגושי עפר קרוצי חומר. כיצד אם כן יכולים אנו ללמוד את התורה? הכל הוא על ידי שכביכול מתחברים אליו 'ת' בעצמו, וכך זוכים גם לקנות את רצונו - כי הוא 'ת' וחכמותו חד, וכאשר האדם נדבק בו ומשתייך אליו - הוא 'ת' יורד בעצמו ומלמוד תורה לעמו ישראל, כפי שכבר ביארנו בארוכה מלפנים. אך כל זה דוקא כאשר האדם מתחבר אל הקב"ה. אם הוא נשאר למטה, בתורת רשות נפרדת, מה יחבר אליו את התורה - שעומדת לעצמה? כיצא בזה כבר היה חוזר מרן הגרא"מ שך זצ"ל ואומר, שכל שאין בו 'רדת שמיים' - לא יכול לזכות לידיעת התורה באמת. הרי הוא נשאר מנותק, ומה יחבר אותו כלפי מעלה? 'רדת שמיים' אינה רק תנאי לזכות אל התורה, אלא היא חלק מעובד מקבלת התורה בעצמה. התורה כולה שייכת לרשות גבוהה, ודבר שלא שייך אליו - לא יכול האדם לקחת לבד... הדרך היחידה עוברת באמצעות 'קרבנות אלוקים', וכל התגברות על היצר או התרחקות מטומאה - גורמים ממיילא לאדם להתקרב עוד יותר, ולזכות אל התורה עוד יותר.

ניתן באמת לראות אצל כאלו השבים לצור מחצבתם, שלאחר שהתגעלו בנבלות וטריפות ושאר מרעין בישין רח"ל, לוקח להם משך זמן כדי לזכות ולקלוט דברי אלוקים חיים. קודם כל צריך האדם להטהר מטמטום הלב, ורק לאחר שהוא נטהר - אז יש בידו לקנות את התורה בטהרתה... לגבי ידיעת התורה היה אומר מרן הגר"ש שקופ זצ"ל, וכן אמרו עוד רבים מגדולי הדורות, שהדרך היא אחת: 'ולא תתור' - למען תזכור... כאשר האדם שומר על עצמו ממחשבת הלב וראיית העיניים, אזי הוא זוכה ל'למען תזכור'... ומה הקשר בין זה לזה? כי זה תלוי בזה - הקב"ה אוהז את התורה בתורת 'כולה שלו', ורק לפי מידת החיבור לקב"ה כן מידת הזכייה אל התורה.

"חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכונו לבם לאביהם שבשמיים", שנתה לנו המשנה (ברכות ל"ב, ב'), והגמרא (שם ל"ב, ב') מוסיפה להביא את דברי הברייתא, שגם לאחר התפילה היו חוזרים החסידים ושוהין שעה אחת. לפי זה נמצא שהחסידים הראשונים היו 'שוהין תשע שעות ביום בתפילה' - שלוש שעות של תפילה, ועוד שש שעות של שוהי... על כך שואלת הגמרא שאם כן 'תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית?' ומתרת הגמרא: 'אלא מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת'.

וגרר, ברור, שתורת הגמרא לא בא בתורת שכר ולא בתורת תשלום, שמתוך שחסידים היו לכן פרע להם הקב"ה שתאה 'תורת' משתמרת' כשם ש'מלאכתן מתברכת'. זוהי עצם צורתה של התורה: ככל שהאדם דבוק יותר בבוראו ומשעבד את ליבו כלפי מעלה - ממיילא התורה נמסרת אליו בחזרה. הלא בין אם כן ובין אם כן התורה אינה שייכת אליו, וכל החיבור לתורה בא באמצעות הדביקות בקב"ה. אי לכך, חסידים הראשונים, שהיו דבוקים בהשי"ת משך תשע שעות, זכו במיילא שתאה 'תורתן משתמרת'.

'כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחר של תורה' - התורה היא למעלה מן העולם:

על המשנה ש'תלמוד תורה כנגד כולם' (פאה א', א') מביא הירושלמי מחלוקת אמוראים, רבי ברכיה ורבי חייה דכפר דחומין, "חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד של תורה, וחד אמר אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה", וכעין מחלוקת זו מביא הבבלי במועד קטן (ט', ב') סתירה בין הפוסקים; "כתיב יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה (משלי ג', ט"ו), הא חפצי שמיים ישוו בה, וכתיב וכל חפצין לא ישוו בה (שם ח', י"א) - דאפילו חפצי שמיים לא ישוו בה".

ולכאורה, בשלמה מה ש'חפצי שמיים' לא ישוו לתורה, וש'אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה' - יש בזה משום חידוש, שתלמוד תורה כנגד כולם והתורה עולה במעלתה על כל תרי"ג המצוות (ושם במו"ק מעמידה זאת הגמרא על מצוות שאינן יכולות להעשות בידי אחרים). אולם מה החידוש ש'כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד מן התורה', וש'כל חפצין לא ישוו בה' - כל כמה שמדובר על חפצי העולם הזה? וכי יש סלקא דעתך להשוות בין הדברים, ולהעדיף את זה על גבי זה? מדובר על שני מישורים שונים לחלוטין שלא קרבו זה אל זה, והרי זה שלא מענינו, להעמיד את שניהם על לעומת זה ולפסול את עדיף...

ועל כרחק שעלינו ללכת אחרי מוצא הדברים: כל הבריאה כולה נבראה למטרה אחת ויחידה - לגלות את כבוד מלכותו ית'. אנתנו גושי בשר, ואין לנו דרך לדעת מה נברא בשביל מה, אבל אם הקב"ה ברא את העולם - בהכרח שכל דבר, ולו הקטן ביותר, מביצי כינים ועד 'צירעין ועכביש שמפסידין ואין בהם הנאה' - הכל נברא להודיע 'חידו וגבורתו', שהרי אחרת הוא לא היה נברא. זהו סודה של הבריאה, שאותה מתאר החזון איש בתחילת חיבורו 'אמונה ובטחון', שהאדם עומד משתומם מול יצירתו הגדולה של הקב"ה ולא משיג את יעודה, אך פתרון הסוד

הוא - שיש בורא אחד ויחיד, היודע ומבין, שהוא זה שברא את הכל לתכליתו, ורק אצלנו הקטנים לא אתנו יודע עד מה.

ממיילא, זה ודאי שיש בבריאה דברים גבוהים ודברים נמוכים, דברים רמים ונישאים ודברים קטנים ופועוטים. אך האם שייך לומר שזה עדיף מזה? אולי מצד המעלה יש יתרון לזה על פי חבירו, אך מצד עצם המטרה - כולם שווים לאותה תכלית זהה. משל למה הדבר דומה, למכונה גדולה ובה אלפי חלקיקים. יש בה חלקים בסיסיים, כדוגמת המנוע והשלד, ויש בה גם ברגים ועזרונים, שבקושי יכולה העין לראות את מראם. האם שייך לומר שהבורג הקטן פחות חשוב למכונה מאשר המנוע? הרי אילו היתה המכונה לפעול בלעדיו - לא היו מכניסים אותו... הוא נחוץ לפעולתה של המכונה בדיוק כשם שנצרך המנוע. שניהם עומדים בשביל אותה מטרה, ובלעדי שניהם - אין כל ערך למכונה הגדולה.

כך הוא העולם: היה מקום לחשוב, שהגם שיש בבריאה סדרי עדיפויות, סוף כל סוף הכל נצרך בעבור אותה מטרה - וכיצד אפשר לנשא את זה על גבי זה? אין ערך לחפצי העולם לעומת התורה הקדושה, אך האם שייך לעזוב את כל הבריאה ולהעדיף רק את התורה? באו חז"ל וחיידשו שמכל מקום, 'כל חפצין לא ישוו בה', ו'אפילו כל העולם כולו אינו שווה לדבר אחד מן התורה'. ומדוע? משום שאכן מדובר כאן על שני מישורים שלא קרבו זה אל זה. בתוך הבריאה - הכל נצרך בשביל אותה מטרה, ובאמת אין עדיפות לאחד על משנהו. אך התורה אינה חלק ממטרת הבריאה, היא המטרה בעצמה... אין הכי נמי, וכל הבריאה כולה מכוונת לאותה תכלית - להתדבק בקב"ה, אולם התורה היא ה'דביקות' עצמה, שאלה האדם אמור להתקרב... לא זו בלבד שהיא אינה חלק מהבריאה, אלא אדרבה, כל הבריאה מכוונת אליה... היא נותרת בבית גזיו של הקב"ה, למעלה בגבהי מרומים, והבריאה כולה נמצאת מתחתיה - כשהיא חלק מגוף המטרה...

'עיקר נתינתן באש נתינתן':

התורה נמשלה לאש, כמו שהובא בכמה מקומות בחז"ל מהפסוק 'הלא כה דברי כאש' (ירמ' כ"ג, כ"ט), ובספרי בפרשת וזאת הברכה (סוף פיסקא שמ"ג) למדו זאת מהפסוק 'מימינו אש דת למו' (דברים ל"ג, ב') והביאו על כך כמה משלים, 'עוין שם: מה אש ניתנה מן השמים כך דברי תורה נתנו מן השמים, מה אש חיים לעולם כך דברי תורה חיים לעולם וכו', אש דת למו - אלולא דת שניתנה עמה אין אדם יכול לעמוד בה'.

והדברים מצריכים התבוננות: הלא פסוקים ערוכים הם 'כי מן השמים דיברתי עמכם', ומה חידוש יש במה ש'תורה ניתנה מן השמים', האם רק בכדי לדמותה אל האש?... וגם מה הכוונה בסיום דברי הספרי, ש'ה'ד'ת' ניתנה יחד עם 'אש' התורה, מהי ה'ד'ת' ומדוע בלעדיה לא היה יכול אדם לעמוד בה?

אלא זאת מודעת, ש'אש' היא שם נרדף למציאות רוחנית. באין ספור מקומות בחז"ל, כל העולם הרוחני נמשל ל'אש' ומכונה בשם 'אש' - כבודו ית' משול לאש אוכלה אש (יומא כ"א, ב'), וכל מלאכיו אש ואראליו אש, 'שהוא אש אוכלה, ותורתו אש, ובעמוד אש היה מנהיג את עמו ישראל, ובחומות אש עתיד לסבבם' (פסיקתא פר' פקודי). על כן באים חז"ל ומדמים את התורה ל'אש' - 'מה אש ניתנה מן השמים כך דברי תורה ניתנו מן השמים', שלא תאמר שאחר שירדה התורה ונמסרה למטה היא הפכה להיות חלק מהעולם התחתון, אלא הרי היא כ'אש' - שאף בהיותה בידי עם ישראל, עדיין היא מציאות רוחנית מוחלטת של 'אש' לפניו תלך, ואין לה שום שייכות עם העולם החומרי. התורה היא 'בת שמיים', חכמה רוחנית עליונה שאינה שייכת לארץ, וגם כשאנו זוכים ונדבקים אליה - היא נשארת למעלה, בריקע של אש.

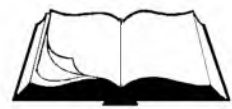
עד כדי כך, שהוסיפו חז"ל ואמרו: 'אלולא דת שניתנה עמה אין אדם יכול לעמוד בה'. שכן התורה באמת היא חמדה גנוזה השייכת לכסא הכבוד, ומה לילוד אשה אליה. אולם בכל זאת, מכיון שהתורה כוללת בתוכה את ה'דת' - והיינו ההלכות והדינים, לידע את המעשה אשר יעשו, על כרחק שבני האדם יוכלו להשיג את דברי התורה, למען ילמדו ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת... אחרת - אין אדם יכול לעמוד בה'. וכמובן, שגם הלימוד עצמו של התורה לשם התורה הוא חלק ממצוות התורה, אולם בלי שהיתה בזה מצוה של 'דת' - וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלוהינו אש אוכלה.

מכאן למדנו את היחס הנכון לכל צורתה של תורה: "כשם שניתנה באימה וביראה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה" (ירושלמי מגילה ד', א'). עיקר נתינתן באש ניתנו, וכל הגישה אל דברי התורה צריך להיות באותו אופן של 'אש'. 'ונכלל בזה שלא יישב בקלות ראש, ולא ינהג שום מנהג בזיון, לא בדבריה ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק'. אלמלי כן יכולה התורה להיות חלילה כמו חכמה בעלמא, "ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו כקורא איגרת, ומחשבותיו כחושב בדברי העולם... עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו ית'" (לשון הרמח"ל בדרך ה', ח"ד פ"ב).

אין ספק שיש בזה כלל מדרגות על גבי מדרגות, ואין מי מאיתנו שיכול לקחת הכל. אולם זה חייב להיות המבט - שהתורה, כמו שאר קניני המשנה, היא מציאות רוחנית עליונה של 'אש', שאינה שייכת אלנו, אלא שאנחנו מצינו צריכים להתאים את עצמנו אליה. לשון המכילתא בפרשת משפטים הוא (שמות כ"ג, כ"ה, ועי' ברמב"ם בספר המצוות עשה ה' שהביא כן ממדרש הגדול פר' ראה): "עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו", ללמדך שגם ה'תורה' וגם ה'מקדש' הם עבודתו של הקב"ה בעצמה - שכאשר עובדים בהם, עובדים כביכול 'את ה' אלוהינו' בכבודו ובעצמו. אין כאן חלק מהבריאה, ולא חלק מהארץ שניתנה לבני אדם. יש כאן להב אש מתלקחת - שהוא אש ותורתו אש.

מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליין 530

צום י"ז בתמוז, מדיני בין המצרים

תמוז תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

חזרה בתשובה

▲ חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין העיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטויל ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק א').

נתינת צדקה

▲ נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא דתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב סי' תקס"ו ס"ק י"ב בשם "אליה רבה").

כשאינו עשרה מתענים

▲ אם אין עשרה שמתענים, אין לומר "עננו" בחזרת הש"ץ אחר ברכת "גואל ישראל". ויש סוברים, שמספיק שיש שבעה מתענים בתענית ציבור, (והשאר אנוסים כגון: שהם חולים) כדי לקבוע ברכת "עננו" אחר "גואל ישראל" (שו"ע סי' תקס"ו סעיף ג', ומשנ"ב סי' ק"ד). ה"פרי מגדים" (סי' תקס"ו) מסתפק, אם במקום שאין בו עשרה מתענים, יש לומר "עננו" בחזרת הש"ץ ב"שומע תפילה", או לא לאמרו כלל? אבל ה"משנה ברורה" (סי' ק"ד) כתב דמשמע מתשובת הרשב"א וכן מהגהות הגר"א מבואר שעדיף שיאמרו לפחות בברכת "שומע תפילה" לפני "כי אתה שומע" (בלי סיום הברכה "העונה בעת צרה") כיוון שהוא תענית ציבור.

לברר אם יש עשרה שצמים

▲ בסתם מניין בתענית ציבור קבועה כגון תענית מד' תעניות מן הסתם יש עשרה מתענים, ואין צריך לשאול ולברר על כך ("מטה אפרים" סי' תר"ב סעיף י').

קריאת התורה

▲ אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי בשחרית לכ"ע אם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (שו"ע סי' תקס"ו סעיף ו', ומשנ"ב סי' ק"ד וסי' ק"א).

אמירת "עננו"

▲ חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" ("ביאור הלכה" סי' תקס"ה ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (משנ"ב סי' תקס"ה ס"ק ג', ועי' שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' ס' אות ד' שמיישב הסתירה בזה). קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' קל"א). אמר "עננו" ב"שומע קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" - אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שומע תפילה" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' קל"ב), אם נזכר לאחר כ"ד יחזור ל"שמע קולנו" ("ביאור הלכה" סי' קי"ט סעיף ג' ד"ה אם דיגל).

שי"ש שאינו צם

▲ אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (סי' תקס"ו סעיף ה'). ואם אין חזן אחר כתב ה"ש" שאין לומר חזרת הש"ץ כלל. אולם עי' ב"שער הציון" (שם סק"ט) שתמה עליו, מהיכי יתני לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת הש"ץ ויזכיר "עננו" ב"שומע תפילה". חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("באר היטב" סי' תקס"ו ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

שי"ש – מי שלא נתמלא זקנו

▲ בתענית ציבור, לא יהא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב סי' נ"ג ס"ק כ"ב). אולם בישיבות הצעירים לא צריכים להזהר, שהרמ"ם או המשגיח יהיו ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

צום י"ז בתמוז

אכילה לפני עלות השחר

▲ בליל שבעה עשר בתמוז מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה בפועל מעלות השחר (שו"ע סי' תק"נ סעיף ב'). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול, אפילו קם לפני עלות השחר, אא"כ התנה לפני השינה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (שו"ע סי' תקס"ד ומשנ"ב סי' ק"ו).

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר אע"פ שלא התנה על כך לפני שנתו לא הפסיד תפילת "עננו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו במנחה ולהיות ש"ץ (עי' "שבט הקהתי" ח"א סי' ק"פ).

חצי שעה לפני עלות השחר

▲ מחצי שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת או מזונות (משנ"ב סי' פ"ט ס"ק כ"ז), פירות ושתייה או תבשיל מחמשת מיני דגן מותר אפילו הרבה (סי' רל"ב ס"ק ל"ד), ובשעת הדחק יש להקל אם הוא נצרך לזה לצורך התענית ("תשובות והנהגות" ח"ב סי' ת"ד).

שטיפת הפה

▲ אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק י"א).

להתרחץ

▲ מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (שו"ע סי' תק"נ סעיף ב'). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ את כל גופו במים חמים (שעה"צ שם ס"ק ח').

קטנים

▲ קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור (משנ"ב סי' תק"נ ס"ק ה').

חתן וכלה

▲ חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה חייבים להתענות בי"ז בתמוז, דאיתא אבילות דרביס ודחו רגל דרבנן, ועוד ביחיד מקרא מלא דובר הכתוב (תהילים קל"ז, ו'): "אם לא אעלה את יְרוּשָׁלַם עַל ראש שְׁמִחָתִי" ("ביאור הלכה" ריש סי' תקמ"ט בשם ריטב"א).

▲ חתן וכלה שמתחתנים ביום ט"ז בתמוז ערב התענית יתענו ביום חופתם וגם ביום התענית ("אגרות משה" או"ח ח"א סי' קס"ז), ואם אין בכוחם להתענות בשניהם יתענו רק בתענית ציבור, ועכ"פ יתענו ביום חופתם כמה שעות אם אפשר.

▲ כשיש חתן בביהכ"נ אומרים סליחות עד הרחמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ז כ"ח), אבל החתן עצמו אינו אומר סליחות כלל (שע"ת סי' קל"א ו"לוח א"י"י חודש חשוון), ואומרים "אבינו מלכנו" ("ערוך השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

קיבוץ בגדים - משא ומתן של שמחה

▲ מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט משום משא ומתן של שמחה ("חוט שני" הל' שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" סי' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר בי"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדין). ויש סוברים שמותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה).

שכח - ואכל או ברך על אכיל

▲ אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק ג') אם כבר ברך על דבר מאכל - אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם וגו'" ("שערי תשובה" סי' תקס"ח ס"ק א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לממור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אא"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שצויה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ח').

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' - ה') :

אחה"צ, ביו השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

גלילת ספר תורה בתענית

יש סוברים שמותר לכבד בהגבהה או גלילה למי שאינו צם, כיון שזוהי רק מצוה ולא מוציא רבים ידי"ח ("מטה אפרים" סי' תר"ב סעיף ט"ו). ויש סוברים שלכתחילה יש להחמיר בזה ("ערוך השולחן" סי' קל"ה סעיף י"ב).

קדיש לפני שמו"ע

שאלה: מיד לאחר קריאת התורה אמרו חצי קדיש (כמו בכל שני וחמישי), האם לומר קדיש עוד פעם לפני שמו"ע?

תשובה: אם אומרים קדיש על הבימה, אי"כ לפני העמוד לא יאמרו קדיש כי אין במה להפסיק בין הקדישים, "יהללו" ו"לדוד מזמור", אין זה הפסק (משנ"ב סי' רצ"ב סי"ק ד'), ובעצם הקדיש הולך על קריאת התורה, והא דאמרין הקדיש קודם שמו"ע, כדי שידעו הציבור שהגיע השי"ץ לפני העמוד ("לבשו" שם). במקרה שהולכים לקרוא התורה במקום אחר, וחוזרים לבית הכנסת כדי להתפלל שמו"ע יש לומר הקדיש לאחר קריאת התורה (שעה"צ סי' תרכ"ב סי"ק ז').

פעמיים מנחה בתענית

מי שלא התפלל שחרית בתענית, ומתפלל פעמיים מנחה גם בתפילה השניה שהיא תשלומין על שחרית צריך לומר "עננו" (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כהן שאינו צם

כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפיו במנחה ("לוח א"י" צום גדליה, בשם הפמ"ג, וכ"ה ב"מחזיק ברכה" קונטרס אחרון סי' קכ"ט סי"ק א', הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ויש סוברים שיכול לישא כפיו ("מקור חיים" סי' קכ"ז סעיף ה', וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מדיני בין המצרים

כל דיני בין המצרים מתחילים כבר בליל י"ז בתמוז

("ארחות רבינו", הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

שמחות ושירה

האשכנזים נוהגין שלא לעשות נישואין מ"ז בתמוז ואילך (רמ"א סי' תקנ"א סעיף ב'), אבל אם עושים נישואין ב"ז בתמוז ביום מותר להמשיך את הסעודה והריקודים בליל י"ז בתמוז כרגיל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"ח קס"ח ובשו"ת "רבבות אפרים" סי' שע"ה, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קכ"ח), וכן נוהגים הרבה בזמננו מכיון שיש ב"ה שפע של חתונות וחוסר באולמות, ומעיקר הדין מספיק שהחופה והייחוד יהיו לפני השקיעה, וממילא חל חיוב סעודה ושמחת חתן (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

י"א שאין נכון כ"כ לעשות סעודת שבע ברכות בליל י"ז בתמוז, ואם עושים ישנו קצת מרגילות, אבל במוצאי י"ז בתמוז ושאר ימי בין המצרים עושים כרגיל ("הליכות שלמה" מועדים פ"ח סק"ח), אבל אין לגנוז בכלי זמר בין בליל י"ז בתמוז בין בשאר הימים, ולכתחילה יש להחמיר ולקיימה ללא ריקודים ומחולות, וללא "שמחה יתרה" ללא בשירה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג סו"ס קנ"ז, וכן ב"ארחות רבינו" ח"ב מובא שמרן הסטיפלער זצ"ל הורה כך בשמחת "שבע ברכות" שנערכה לאחר י"ז בתמוז).

יש מבני ספרד הנוהגים לעשות נישואין עד ר"ח אב (שו"ע סי' תקנ"א סעיף ב'), ומותרים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם בשר ויין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (עי' שו"ע ורמ"א שם סעיף י').

בן ספרד שעושה נישואין בבין המצרים, י"א דמותר לבן אשכנז להשתתף, כיון שהחתן עושה לפי מנהגו, אבל ירקוד פחות מהרגלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), וי"א דאסור לבן אשכנז להשתתף בו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

בן אשכנז רשאי לגנוז בשמחת נישואין של בן ספרד לאחר י"ז בתמוז עד ר"ח אב, אם זו פרנסתו ("ביאור הלכה" ריש סי' תקנ"א בשם פמ"ג). וכן מצוינו בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שס"ח) שנשאל על אחד ששלח את בניו ללמוד מוסיקה, ונעשו אבלים ר"ל. ושמ כתב שאם לימוד זה הוא לצורך פרנסה – מותר, אבל אם הוא סתם בתורת זמר – אסור בכל השנה (עי' שם, ועי' שו"ת "זכר לשמחה" סי' ס"ז).

החתן והכלה אסורים בכל איסורי בין המצרים ולכן אסור לגלח בימים אלו ולא לשמוע ניגונים בכלי שיר.

גם לפי מנהג האשכנזים עורכים סעודת אירוסין.

ריקודים ומחולות אסורים מ"ז בתמוז ואילך, אפילו בסעודת אירוסין (משנ"ב סי"ק ט"ז).

נוהגים שלא לשמוע שירה ונגינה מקלטות (קסטות), אפילו שירי רגש, ואפילו שירים על חורבן ביהמ"ק אפילו בלא תזמורת (הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל). גם לבני ספרד שנוהגין נישואין עד ר"ח, שלא במקום מצווה נוהגין שלא לשמוע מוסיקה ("כף החיים").

מותר לשיר בפה אפילו בציבור (כגון בעת "סנטוחה" בישיבה), ומ"מ ימנע בשירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מותר לעשות סעודת בר מצוה בבין המצרים ויש לשיר רק בפה בלי תזמורת (הגר"ש אלישיב זצ"ל). ולבני ספרד מותר אף ע"י כלי שיר במקום מצוה

בקידוש לבנה מותר לרקוד ולשיר "טובים מאורות" (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

תספורת

האשכנזים מחמירים שלא להסתפר מ"ז בתמוז, והספרדים מחמירים רק בשבוע שבו חל תשעה באב (שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג', רמ"א סי"ד).

האיש והאשה שווים באיסור זה, אך לאשה הצריכה לספר שערותיה לצורך כיסוי הראש, מותר (משנ"ב סי"ק ע"ט).

תספורת לילד בגיל שלוש אסורה בשלושת השבועות, ואף כמה שערות בודדות כמו שנוהגים שהרב גוזר לילד אסור (הגר"ח קניבסקי זצ"ל). וכן כל תספורת של קטנים אסורה (שו"ע סי' תקנ"א סעיף י"ד ורמ"א שם).

במקום שיש מנהג שהמתגלח בג' שבועות אינו מקבל עליה, אף אם אין שם אלא כהן אחד או לוי אחד אין לקרותו לעלייה, ועדיף שיצא מבית הכנסת בשעת הקריאה ("שבט הלוי" ח"ט תשי"קל"א)

גילוח בין המצרים

שאלה: האם איסור הגילוח בין המצרים הוא רק על שערות הראש או על כל שערות הגוף?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' ש"צ סעיף א') אָבֵל אסור לגלח שער א' שיער ראשו וא' שיער זקנו וא' כל שיער שבו, ואפילו של בית הסתרים וכו', עי' שם. הרי מבואר שמדיני אבילות אסור גילוח על כל הגוף, ואי"כ בין המצרים שגזרו דיני אבילות מסתבר שגזרו על הכל, בין לאיש ואשה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

תספורת לבני ספרד בישיבות אשכנזיות

שאלה: בני ישיבות ספרדיים שאיסור תספורת אצלם נהוג רק בשבוע שחל בו ט"ב הלומדים בישיבות אשכנזיות, האם מותרים להסתפר בשלושת השבועות?

תשובה: יש סוברים שמותר להם להסתפר ואין בזה משום "לא תגדודו", כיון שידועים בזה דעות המחבר ומהר"א (הגר"ש" אורעבך זצ"ל, "הליכות שלמה" פרק י"ד אות ו'), ויש סוברים דמן הראוי שיהגו כמנהג המקום, לא להסתפר ולהתגלח בשלושת השבועות, וכן אם באמצע בין המצרים נוסע לביתו ואח"כ חוזר לישיבה לא יסתפר בביתו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

קציצת צפרניים

מותר לקצוץ צפרניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (עי' משנ"ב סי"ק כ'), שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב.

רחיצה ומקום סכנה

מותר להתרחץ בים ובבריכה עד ר"ח אב, וגם מי שלא היה בים עד כה יכול להתרחץ בים אחר י"ז בתמוז, אלא שיש להזהר ביותר שלא להיכנס למקום סכנה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכן יש להיזהר בימים אלו מללכת למקום סכנה, וכן כל טיפול רפואי (שיש בו סכנה) שאינו צריך לעשותו דוקא בג' שבועות ראוי לדחותו לאחר תשעה באב (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת שהחינו

טוב שלא לברך ברכת "שהחינו" בימי "בין המצרים" על פרי או מלבוש, אבל מברכים על מצוות כגון מילה ופדיון הבן (שו"ע שם סי' י"ז).

בשבת אין להחמיר בזה, ובר"ח אב הדין כמו בשבת (משנ"ב סי"ק צ"ה, ושעה"צ שם)

על הולדת בת בימי "בין המצרים" ודאי מברך "שהחינו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

פרי חדש שאי אפשר לשומרו עד שבת מפני שיתקלקל, אפשר לברך עליו "שהחינו" ולאכול (משנ"ב סי"ק ק"א) וכן חולה שנוקד לפני חדש רשאי לאכול אולם לא יברך עליו "שהחינו" (שם סי"ק צ"ט).

ברכת "שהחינו"

שאלה: מי ששומע אחר המברך ברכת "שהחינו" כגון בברית מילה וכדומה, האם אפשר לכוון לצאת ממנו בברכת "שהחינו" לעצמו לצורך רשות?

תשובה: כאשר עונה אמן לברכת חברו, זהו בגדר הסכמה לברכת חברו, אבל כשמתכוון לצאת, הווי כאילו הוא עצמו מברך אותה ברכה, ולכן אין לכוון לעצמו לצאת בברכת "שהחינו" מחברו אם אין בו היתר מיוחד (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ברכת "שהחינו" בערב שבת

שאלה: מי שיש לו בגד חדש לכבוד שבת, האם צריך להמתין ולברך לאחר קבלת שבת, או יכול לברך מיד?

תשובה: מכיון שלובשו לכבוד שבת זה נחשב כאילו הוא כבר לובשו לצורך שבת, ויכול לברך ברכת "שהחינו" מיד כשלובשו, אפילו עדיין לא קיבל עליו שבת (הגר"נ קרליץ זצ"ל). ויש סוברים שאין לברך ברכת "שהחינו" עד לאחר שקיבל עליו שבת (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

טיולים

לכתחילה יש להימנע מלעשות טיולים בין המצרים, היות שזהו זמן אבילות לעם ישראל (הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכרסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"ג וכו' ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
אי בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינור שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת בלק

כיוון לקללם ע"י ברכתו

"לא תאר את העם כי ברוך הוא" (שם).

כתב רש"י, "אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אינם צריכין לברכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצין".
ויש להבין, מפני מה רצה בלעם הרשע לברך את ישראל, הרי כל כוונתו היתה לקלל ולהזיק לעם ישראל.

ושמעתי מידידי הרב יוסף שטרן שליט"א לבאר באופן נפלא, הדנה במדרש רבה בפרשת חיי שרה (פרשה ס' ג') איתא - 'רבי ברכיה ור' לוי בשם ר' חמא בר חנינה, מפני מה לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק, שלא יהיו עובדי כוכבים אומרים תפלתו עשתה פירות אלא ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו', והיינו מפני שלבן בירך את רבקה 'אחותינו את היי לאלפי רבבה', זה גרם לה להיות עקרה כדי שלא יאמרו אומות העולם שהברכה של לבן עשתה פירות, ואם כן יש לומר שבלעם רצה לברך את עם ישראל כדי לגרום להם שימנע מהם אותה טובה, כדי שלא יאמרו אומות העולם שתפלתו של בלעם עושה פירות, וכל כוונתו היתה רק להזיקם ולמנוע מהם הטובה.

.....

עבודת האדם לעשות רצון ה' ולא רק ציווי ה'

"ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה" (כ"ב - ח').
לכאורה יש לתמוה, מדוע בלעם נחשב לרשע כל כך גדול, הרי הוא הודה ואמר שאינו עובר על פי ה', וכן בהמשך ששמע לקול דברי המלאך, ומדוע הוא נחשב לרשע הגדול.

וביאר בזה מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל [קונט' דברי סופרים סי' א' אות כ"ד], שהרשעות של בלעם היתה מכך שלא היה אכפת לו מרצון ה', והיינו שכבר מהתחלה ידע בלעם שכל הליכתו לקלל את עם ישראל זהו נגד רצונו של הקב"ה, אבל זה לא היה אכפת לו כלל והוא כן רצה ללכת, ורק אחרי שה' אמר לו לא ללכת אז הוא אינו יכול לעבור את הציווי, אבל את הרצון של הקב"ה לא היה אכפת לו לקיים, וזה מה שאמר בלעם 'לא אוכל לעבור את פי ה' שדוקא את פי ה' הוא אינו יכול לעבור, אבל רצון ה' לא היה אכפת לו לא לקיים, וזהו רשעותו הגדולה.

ומאידך צדיק הוא מי שמקיים את רצון ה' ואפילו שה' לא ציווה על זה, אלא כיון שהוא יודע שכך הוא רצון ה' הוא מקיים את זה, וכמו שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה, שמבואר בדרשות הר"ן שלא היה ציווי על ניסיון העקידה אלא בקשה כלשון הכתוב "קח נא", ואע"פ שלא היה ציווי לעקידה, מכל מקום כיון שהבין אברהם אבינו שזהו רצון ה' הוא עשה זאת מיד, ועל זה אנחנו אומרים בראש השנה בזיכרונות 'זכבש רחמיו לעשות רצון בלבב שלם', וזהו ההבדל בין הצדיק לרשע, שהצדיק מקיים גם מה שהוא לא נצטווה מכיון שיועד שזהו רצון ה'.

ועי' בגיטין (דף נ"ח ע"א) לגבי המעשה בפועל שנתן עיניו באשת אדוניו ושיקר על רבו וגרם שיגרשנה, והלך ונשאה ולא עוד אלא שגרם שהאדון יהיה עומד ומשמש אותם יעו"ש, וזה גרם לחורבן הבית.

וכתב על זה היעב"ץ, מכאן נראה ברור שיש עון שאינו מפורש ומבואר בשום מקום והוא חמור מאד ושנוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות כו'.

ה' יתברך יצילנו מכל דרכים רעים, ונזכה לעשות רצונו בלבב שלם.

.....

עם מידות טובות אדם עולה מעלה מעלה

במדרש רבה בפרשת נשא כתוב 'תני ולא קם נביא עוד בישראל כמשה - בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר אלו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקב"ה, ואיזה נביא היה להם כמשה זה בלעם בן בעור'.

וכע"ז בספרי בפרשת וזאת הברכה והובא ברמב"ן בפרשתנו (כ"ד - א').
וידוע השאלה, שהרי בלעם הוא הסית את אומות העולם וכלל לא פעל עליהם שיחזרו בתשובה, וא"כ עדיין יש פתחון פה לאומות העולם, כיון שהם קיבלו נביא רשע.

ותירץ מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שמוכח מדברי המדרש הללו, שבלעם היה יכול להגיע לדרגה של משה רבינו, ורק משום שהלך אחרי תאוות לבו ומידותיו הרעות הוא נהפך לרשע, אבל מתחילה הוא היה יכול להיות כמו משה רבינו, אך כיון שלא היה בעל מדות טובות הוא נהיה לבלעם הרשע.
ושמעתי בשם הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל שאמר שיש אנשים שיכולים להיות בכל חייהם בעולם הזה בחיי גן עדן של מדות טובות, ומאידך יש אנשים שיכולים להיות את כל חייהם בעולם הזה בגיהנם של מדות רעות.

והוסיף לבאר לפי זה את המשנה באבות (פרק ה' משנה י"ט) שכתוב 'תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא... אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת...', והיינו שמי שיש לו מדות טובות הוא שמח תמיד וחי כל הזמן במנוחת הנפש, ואם כן הם זוכים גם לעולם הזה, וזה הכוונה שאוכלין בעולם הזה, שתמיד הם שמחים ורוגעים וכל הזמן טוב להם, אבל תלמידיו של בלעם הרשע שיש להם עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, תמיד עיניהם צרה בשני וטרודים במידות הרעות שיש להם, ונמצא שגם את העולם הזה אין להם, והיינו יורשין גיהנם שהכוונה שכבר בעולם הזה יש להם גיהנם.

.....

מידות רעות מעוותות מחשבות האדם

"ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמם לא תאר את העם כי ברוך הוא" (כ"ב - ב').

כתב רש"י, 'לא תלך עמם, אמר לו אם כן אקללם במקומי, אמר לו לא תאור את העם'.

יש לתמוה, מה עלתה בדעתו של בלעם, שדוקא ללכת למקומם ולקללם הקב"ה אוסר עליו, אבל אם ישאר במקומו יוכל לקלל.

אכן במדרש שוחר טוב בתהילים (סוף מזמור א') איתא 'אמר בלעם בשביל שאני צדיק אינו מבקש להטריחני', והיינו שבלעם היתה נפש גבוהה ולכן הוא סבר שהקב"ה לא רוצה להטריח אותו ללכת עד למקומם, אבל במקומו הוא יכול לקלל.

ובדרך נוספת מובא בכתב סופר ליישב, שבלעם חשב שאולי הסיבה שהקב"ה אוסר לו שלא ללכת לקללם במקומם משום שעד שבלעם יבוא לשם כבר יעבור הזמן שראוי לקללם, כי הם יעשו מלחמה עם בלק וינצחוהו, לכן עליו לקללם במקומם, וע"ש עוד.

ומכל זה רואים איך שהמידות רעות מעוותות את החשיבה של האדם ומעבירין אותו מן העולם, וכמו שמבארים [בשם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל] איך נחלק קרח על משה רבינו הרי קרח ראה שהמן יורד לו רחוק מביתו, ובהכרח א"כ שאין הוא הצדיק, ומבארים שקרח אמר לעצמו שהקב"ה מעניש אותו על כך שהוא לא נלחם מספיק במשה רבינו..., ועל האדם תמיד לבדוק את עצמו שאין לא נגיעות, ולתקן את המידות שלו על ידי לימוד המוסר, וכך הוא יזכה להתעלות מעלה מעלה בס"ד.

.....

אדם הולך תמיד עם מלאכים

"אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם" (כ"ב - כ').

בגמ' **מכות** (דף י' ע"ב) איתא ב'דרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו', ומביאה הגמ' ראייה ממה שמצינו שבהתחלה הקב"ה אמר לבלעם לא תלך עמהם, ואחרי שראה הקב"ה שהוא רוצה ללכת עמהם אמר לו הקב"ה קום לך אתם.

והאחרונים העירו על לשון הגמ' 'מוליכין אותו' בלשון רבים, שהרי הקב"ה הוא מוליכו, וא"כ מדוע כתוב בלשון רבים 'מוליכין אותו' ולא בלשון יחיד 'מוליך אותו'.

והמהרש"א שם כתב 'שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך שהרשות בידי האדם ממנו יתברך ב"ה, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו, והיינו שהמלאכים שנבראו על ידי מחשבתו ומעשיו הם אלו אשר מוליכין אותו.

אמנם בספר **מראות העין** להרב החיד"א שם העיר על דברי המהרש"א שלא מצינו שבכל דיבור ומחשבה נברא מלאך, ואה"נ שודאי כל דיבור ומחשבה פועל למעלה הרבה מאוד, אך לא מצינו שנבראים מלאכים על ידי זה.

ובספר **מזרז** **קציעה ליעב"ץ** (סימן ג') כתב לבאר לשון הגמ' 'מוליכין אותו', שהכוונה למלאכים שמלווים את האדם כל הזמן, כמבואר בגמ' **שבת** (דף ק"ט ע"ב) ששני מלאכים מלווין לאדם בע"ש אחד טוב ואחד רע יעו"ש, ומלאכים אלו מלווים את האדם גם בשעה שחוטא, שהיצר הטוב משדלו לחזור בתשובה, ומאידך היצר הרע מסיתו לעבירה ח"ו, ואלו המלאכים שמוליכין את האדם בדרך שהוא רוצה לילך בה, ע"ש עוד באריכות.

ויש להוסיף את דברי **המקנה בקידושין** (דף מ' ע"א) [וכ"כ בספרו **ההפלאה על כתובות** בהקדמה אות כ'], על מה שכתוב בגמ' 'הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה', שעל ידי מעשי האדם הוא בורא מלאכים, אך החיות של אותם 'גופים קדושים', זה על ידי המחשבה והכוונה מעשית המצוה, ואם אדם עשה מעשה בלא כוונה הוי כגוף בלא נשמה, אך הקב"ה ברחמיו מצרף מחשבה טובה שאח"כ חושב האדם לאותם 'גופים קדושים' ועי"ז נהיה להם חיות, ע"ש.

מצות קריאת שמע ומצות תפילין

"הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא" (כ"ג - כ"ד).

כתב **רש"י**, 'כשהן עומדים משונתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין'.

ידועה הקושיא מדוע רש"י שינה את הסדר, שהרי מתחילה מניחים תפילין ואח"כ קוראים קריאת שמע, וכמו שכתוב בגמ' **ברכות** (דף י"ד ע"ב) שכל הקורא קריאת שמע בלא תפילין הרי הוא כמעיד עדות שקר ח"ו, ומדוע רש"י כתב בתחילה קריאת שמע ואח"כ תפילין.

ובאמת שיש גירסא ישנה ברש"י ששם כתוב תחילה להניח תפילין ואח"כ קריאת שמע [וכן הוא לשון **המדרש תנחומא** כאן סי' י"ז], אכן ברוב הנוסחאות כתוב ברש"י תחילה קריאת שמע וצ"ע, ונאמרו כמה תירוצים בזה.

א. בספר **עיוני רש"י להגאון רבי אברהם יצחק ברזל** זצ"ל מראשי **ישיבת מיר ברכפלד** כתב ליישב, דרש"י בא לרמז על הכהנים בעבודתם וישראל במעמדם שמבואר בגמ' **זבחים** (דף י"ט ע"א) שהם פטורים מן התפילין, אך בקריאת שמע היו מחויבים וקראוהו בזמנה [כדאיתא ב**תנמיד** סוף פ"ד], ולכן הקדים רש"י קריאת שמע לתפילין, אכן זה דוחק לומר דזה כוונת רש"י. ב. עוד כתב שם רש"י לא בא לבאר את סדר קיום המצוות אלא כוונת רש"י לבאר מה שכתוב בפסוק 'כלביא יקום וכארי יתנשא' שהמחשבה שיש להם מיד כשהם קמים שלכן הם מתגברים כארי וכלביא זהו לעבוד את ה' לקבל את עול מלכותו על ידי קריאת שמע בתפילין, ובמחשבה מצות קריאת שמע קודמת לתפילין.

ג. בספר **דעת נוטה** כתב לבאר, שה**מדרש סובר** כשיטת רבי יהושע בן קרחה בברכות (דף י"ד ע"ב) שסובר שתחילה יש לקרוא קריאת שמע ואח"כ להניח תפילין, כי קבלת עול מלכות שמים תחילה ואח"כ קבלת עול מצוות, והן אמנם שבגמ' מפרשין למסקנא את ריב"ק באופן א", מכ"מ המדרש סובר

דבאמת שיטת ריב"ק דקבלת עול מלכות שמים תחילה ואח"כ מניח תפילין, [וע"ש ובהערות שם בדרכים נוספות בשם מרן הגר"ח **קניבסקי** זצ"ל ליישב הקושיא].

ד. ויש שתירצו שהסיבה שמניחים תפילין קודם קריאת שמע, מפני שצריך לקרוא קריאת שמע עם תפילין אך לא משום שמצות תפילין קודמת, ואדרבה קריאת שמע זמנה בזמן קימה, ומשא"כ תפילין זמנה כל היום, ולכן הקדים רש"י קריאת שמע לתפילין, כיון דביסוד חיובם מצות קריאת שמע קודמת.

ה. ושמעתי מ**ידידי הגאון רבי יעקב סטפנסקי** שליט"א מראשי **ישיבת תורה בתפארתה**, שהגמ' בתחילת מסכת ברכות מבואר ששיטת רש"י שלהלכה מדאורייתא חיוב קריאת שמע זהו רק פסוק ראשון, ולפ"ז יוצא שאין טעם להניח תפילין בקריאת שמע, שהרי כל הטעם שכתוב בגמ' לקרוא קריאת שמע עם תפילין כדי שלא יהיה נראה כמעיד עדות שקר כשקורא את הפסוקים על מצות תפילין, אבל אם הוא קורא רק פסוק ראשון כמו חיובו מדאורייתא, א"כ אין בזה עדות שקר כשקורא בלא תפילין, ולכן הקדים רש"י מצות קריאת שמע שמדאורייתא זהו רק פסוק ראשון, למצות תפילין.

[והביא עוד שרש"י בברכות (דף י"ג ע"א) כתב שהדין לא לקרוא קריאת שמע למפרע היינו כגון שקורא 'ובשערך ביתך מזוזות', דהיינו שמהפך את המילים, ולכאורה צ"ב מאי טעמא לא פירש רש"י כפשוטו שמהפך את סדר הפסוקים, וכן פירשו תלמידי **רבנו יונה** (שם דף ט"ו ע"א) וה**טורי אבן במגילה** (דף י"ז ע"ב). אכן רש"י לשיטתו דמדאורייתא קרי"ש הוא רק פסוק ראשון, א"כ לא משכח"ל למפרע מדאורייתא אלא בהיפוך המילים, ושם איירי מדאורייתא דילפ"ל לה מקרא].

ו. ושמעתי מ**מרן הגר"ח קניבסקי** זצ"ל תירוץ נוסף, שמצות תפילין אינה נוהגת אלא בימי החול, ומשא"כ מצות קריאת שמע וציצית נוהגות אף בשבת, ולכן תחילה הקדים בלעם את מצות קריאת שמע כיון שהיא נוהגת כל יום, אפילו בשבת, ומשא"כ תפילין.

אך לכאורה זה צריך ביאור, מדוע רש"י כתב דווקא על שבת, והרי בלעם אמר זאת על כל ימות השבוע.

והראני **ידידי הרב מאיר הרשקוביץ** שליט"א, שבתרגום **יונתן** (כ"ט - כ"ח) מבואר שהזמן שבלעם בירך כאן את עם ישראל היה בשבת [שהרי פתיחת פי האתון היה בערב שבת בין השמשות כמבואר במשנה **באבות**, והתרגום יונתן כתב שבאותו הזמן בלעם דיבר עם האתון ע"ש, והנה בפסוק מ"א מבואר שבבוקר למחרת בא בלעם לקלל את עם ישראל, וא"כ נמצא שהזמן שבלעם אמר (כ"ג - כ"ד) "הן עם כלביא יקום" היה בשבת], ולפ"ז אתי שפיר כיון שזה היה בשבת לכן הזכיר בלעם תחילה קריאת שמע שזה גם בשבת, ומשא"כ תפילין שלא מניחים בשבת.

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ

"מה טבו אהליך יעקב משכנתך ישראל" (כ"ד - ה').

כתוב בגמ' **סנהדרין** (דף ק"ה ע"ב) 'אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אליך את הקללה לברכה קללה ולא קללות'.

ומבואר שאפילו בלעם הרשע ידע שאם בני ישראל עסוקים בתורה ונמצאים בבתי המדרשות שום קללה והיזק לא יוכל לשלוט עליהם, וכמו שכתוב במשנה **באבות** (פרק ג' משנה ה') 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ'.

מעשה באברך שהודיעו לו בערב החג כי הוא זכאי לקבל מוצרים בחלוקה מסוימת ויש להגיע בין שתיים עשרה לשלוש, ולאחר אברך היתה קביעות חזקה כל יום עם חברותא עד השעה שלוש, וכעת הוא לא ידע אם לוותר על חלק מהזמן, כי מסתבר שאם יבוא אחרי שלוש כבר לא יישאר כלום, אך החליט האברך שעל הקביעות לא מוותרים, ובסופו של דבר כשבא האברך למקום החלוקה (אחרי שהיא כבר נגמרה) אמרו לו המארגנים שאדרבה נשאר כל מיני מצרכים שאין מי שיקח אותם והוא יכול לקחת כמה שהוא צריך, וכך יצא שהוא קיבל פי שלוש ממה שהודיעו לו תחילה, ועל זה כתוב במדרש (**דברים רבה** ד' - ה') 'כל השומע לי אינו מפסיד', וכיון שקיבל על עצמו עול תורה הוא רק הרוויח מזה.

והקב"ה יעזור שנזכה לקבל על עצמינו עול תורה באמת, ויושפע עלינו כל הברכות שבעולם, אמן כן יהי רצון.

לעילוי נשמות ראשי ישיבת 'אהבת אהרן' ומראשי כולל 'מורשה דעת'

הגאון הצדיק **רבי שלמה** בן הרב צבי יהודה **אדלשטיין** זצוק"ל

נלב"ע כ"ה אדר א' תשפ"ד ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת **רבי מכלוף** בן רבי יהודה **מלכה** ז"ל

נלב"ע כ' תמוז תשנ"א ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת הר"ר **אברהם משה הלוי** בן הגה"צ רבי יוסף צבי **דינר** ז"ל

נלב"ע ט"ו תמוז תשע"א ת. נ. צ. ב. ה.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מורן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

דיני קדושת בית הכנסת

"מה טבו אהל"ך יעקב משכנת"ך ישראל" (במדבר כד, ה)

ובגמרא סנהדרין (קח:) "אמר רבי יוחנן: מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות – 'מה טבו אהל"ך יעקב', לא תשרה שכונה עליהם – ומשכנת"ך ישראל..." אמר רבי אבא בר כהנא: כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך, קללה ולא קללות".

נישוק בבית הכנסת

תשובה כתב הרמ"א (נח, א) "ואסור לנשק בניו ובנותיו הקטנים בבהמ"ד כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום". האם האיסור הוא לנשק דוקא את 'בניו ובנותיו הקטנים', או שהאיסור הוא לנשק גם שאר אדם.

תשובה אסור לנשק גם שאר אדם כשאין סיבה מיוחדת לכך ומנשקם רק מאהבתו אליו, והרמ"א נקט את המקרה המצוי, שהדרך היא שאדם מנשק את בניו ובנותיו הקטנים ולא שאר אדם. אך כשאין מנשק מחמת אהבתו, אלא מחמת סיבה מסוימת, מותר לנשק (רביש זצוק"ל).

ולכך במקרה שיש חתן בבהמ"ד ורוצה לנשקו מותר, וגם במקרה שבנו שלו הוא החתן מותר, דכל האיסור הוא כשמנשק סתם מחמת אהבת בניו, אבל כשיש סיבה מיוחדת מותר.

שני לוחות הברית עגולים

תשובה שני לוחות הברית שעושים מעל ארון הקודש, האם צריך להקפיד לעשותם דווקא מרובעים או שאפשר לעשותם עגולים.

תשובה אין עניין לעשות את לוחות הברית מעל ארון הקודש מרובעים.

תשובה בגמ' בבא בתרא (יד, א) מבואר שהלוחות 'ארכן ששה ורחבן ששה ומונחות כנגד ארכן של ארון', והוכיחו הפוסקים מזה כי הלוחות היו מרובעים, אך רבינו זצוק"ל החזיק שהלוחות שעושים בימינו אינם אלא "זכר" ללוחות הברית, ואין בזה דינים כיצד לעשותם, אלא כל שמזכירים די בזה. ואפי' שהיו שהקפידו שיהיו מרובעים, רבינו זצוק"ל לא החזיק מזה, (ויש להוסיף כי בדברי הרמ"ע מפאנו מבואר דהלוחות שעושים מעל ארון הקדש אינן כנגד הלוחות שהוריד משה, אלא הן כנגד לוח הלב של כלל ישראל שחקוק בלב הישראלי עשרת הדברות ולכן הצורה הנכונה היא לעשות את הלוחות עגולים כי הלב הוא עגול, אך כאמור אינו מעכב). \$בית כנסת גבוה מכל הבתים

בגמ' בשבת (יא, א) 'כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת לסוף חרבה. אמר רב אשי' אנה עבדי למתא מחסיא דלא חרבה, והא חרבה, מאותו עוון לא חרבה'. ונפסק בשו"ע (ק, ב) 'אין בונים בית הכנסת אלא בגובהה של עיר, ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר שמשמשים בהם'.

שריפת התורה: לא להאשים אחרים

מתוך ועד מיוחד של מורינו הרב

שליט"א ערש"ק חוקת תשפ"ד במעונו

בימים אלו נגזרה שריפה על התורה, כפי שביטא זאת מרן הגר"ד לגדו שליט"א כדרכו במילים קצרות: כל שנות השלטון כאן בארצה"ק היתה הבנה עם רשויות הצבא וכאשר באו עתה הערכאות לשנות והורו להתחיל בגיוס בני הישיבות 'הכריזו מלחמה בהשם ובתורתו'. זו שריפת התורה ר"ל.

אל לנו לדאוג ולהתעצב. זכורני באחת הפעמים שעמדנו כאן בארה"ק בפני חשש גיוס בני הישיבות, היתה דעתו של מו"ר המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל להכין את בני הישיבה למסור נפש על כך, אך קודם לכן ביקש ממני לברר דעת תורה ממו"ר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. השיב רבינו: 'לא להפחיד את הבחורים' והשייתה נגנזה.

אינני יודע אם לדמות מילתא למילתא על כך צריכים דעת תורה מגדולי התורה ש'בלחט' א"א אך מלומדים אנחנו "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם" וכהבטחת הקב"ה (ישעיה נד, יז) "קל קלי יוצר [מחודד] עלך לא יצלח וקל לשון תקום אמן למנשקם תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם ה'".

הקל ביותר להאשים אחרים, ולהטיל את האחריות באמירת 'הרשעים הללו', 'הערכאות הללו' ועוד כיו"ב, אך הנה רבינו הרמח"ל שבימיו לא רק נגזרה גזירת שריפת התורה, אלא אף יצאה לפועל רחמנא ליצלן, והוא מפנה אצבע מאשימה פנימה "והאמת כי במקומות האלו היו קטרוגי התורה יותר כי יותר לא המיתו עצמם והלכו אחרי הנאות העולם".

כל גזירה היא מהשמים לפי מעשי האדם. ללא ספק הרשעים יבואו על עונשם כהבטחת הקב"ה "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי", אך עלינו לעשות חשבון נפש בתוכנו פנימה.

כשכבשו הרוסים את ליטא הפקיעו את בית המדרש החדש של ישיבת סלבודקא והפכוהו למקום בידור, התבטא מרן הגה"ק רבי אברהם גרודזינסקי הי"ד "תמיד חשבנו כי קיימנו את התורה מעוני, והנה נוכחנו לדעת כי ביטלנו אותה מעושר..."

הגליון הוקדש לע"נ

הגה"ק רבי חיים ב"ר משה

ה'אור החיים' הקדוש זי"ע

נלב"ע ט"ו תמוז תק"ג

בית כנסת אחד גבוה מגגות העיר

עמוד כשיש בית כנסת אחד גבוה יותר מעל גגות העיר, האם מספיק בית כנסת זה בכדי להציל את כל העיר מע"פ שישאר בתי כנסת נמוכים מגגות העיר או שצריכים שכל בתי הכנסת יהיו גבוהים מבתי העיר?

הערה כל בתי הכנסת בעיר צריכים להיות גבוהים מבתי העיר.

ביאור הדברים

עמוד יעוין בדברי השפת אמת בשבת שם שנסתפק בזה, וציידד "וראשון נראה עיקר דסגי בבית כנסת אחד" שגגו גבוה מגגות העיר, אך רבינו החזיק דמסברא נראה להיפך, שכל בית כנסת צריך להיות גבוה.

כשיש בתים אחרים גבוהים מבתי העיר

עמוד אחרי שכבר יש בנינים רבים שגגותיהם גבוהים מבית הכנסת, והם בנינים של נכרים או יהודים שלא ישמעו לנו אם נצווה עליהם להניחם פחות מגובה בית הכנסת, האם יש איסור במה שבונה עוד בנין שגגו גבוה מבית הכנסת, דהרי כבר בלא"ה אין גג בית הכנסת גבוה מכל בתי הכנסת.

הערה כל בנין ובנין הוא איסור בפני עצמו. ולכן מע"פ שכבר יש בנינים גבוהים מבית הכנסת יש איסור על הבנין הנוסף.

ביאור הדברים

עמוד הפוסקים כתבו דיש מקומות שאין נזהרין בזה, וביארו האחרונים (מג"א שם ס"ק ב, ולהלן יובא לשונו) שהטעם דכיון דיש שם הרבה בתי עובדי גילולים שגבוהים מביהכ"נ א"כ בלא"ה ליכא הכירא לביהכ"נ, ומ"מ ראוי לכתחלה לזהר בזה בכל מה דאפשר כי בגמרא החמירו מאד ע"ז יעו"ש, עי"ש, הרי שאחרי שיש כבר בלא"ה בתים גבוהים מבית הכנסת, אין איסור גם בשאר הבתים. אך רבינו זצוק"ל אמר שטעם זה הוא רק כלפי 'קלייטסער' [= כנסיות של ע"ז], כיון שלא שייך שיבנו גבוה יותר מהם. שהגויים אוסרים לבנות יותר גבוה מבתי הע"ז שלהם. וא"כ א"א לבנות את ביהכ"נ גבוה מגג בתי הע"ז. משא"כ כשאפשר לבנות את בית הכנסת גבוה יותר משאר בתי העיר, מה בכך שכבר יש בתים אחרים גבוהים יותר.

והנה מה שפירש רבינו זצוק"ל שטעם זה הוא רק כלפי כנסיות של עכו"ם שלא נותנים שייבנו יותר גבוה מהם, הנה זה לשון המג"א הנ"ל "דכיון שיש הרבה בתי עכו"ם בעיר שגבוהים מביהכ"נ אם כן בלא"ה ליכא היכרא לביהכ"נ כן נ"ל לדחוק ליישב המנהג",

ורבינו זצוק"ל פירש דמש"כ המג"א "בתי עכו"ם" שהכוונה לבתי ע"ז ולכנסיות, ומדנקט דוקא בתי הע"ז משמע שדוקא משום שהם מקפידים שלא יבנו גבוה יותר מבתי הע"ז שלהם, אבל סתם מה שיש בתי נכרים שהם גבוהים יותר ולא ישמעו לנו להשפילם אין זה היתר.

אמנם יעוין בדברי הכה"ח (ס"ק י"ה) שכתב בשם המג"א דעכשיו יש הרבה בתי נכרים בעיר שגבוהים יותר, וכן כתב בשונה הלכות (שם סעיף ז') "כיון שיש שם הרבה בתי גויים שגבוהין מבית הכנסת". ולדבריהם ההיתר הוא מה שיש בלא"ה הבתים גבוהים יותר מביהכ"נ. אכן כאמור, אין דבריהם מוכרחים במג"א, ושפיר יש לפרש דכונת המג"א הוא רק כלפי כנסיות שהחוק מחייב שיהיו גבוהים יותר מכל העיר.

אכן אכתי יש לבאר בסברא את החילוק שרבינו זצוק"ל חילק, בין מקרה שהעכו"ם לא נותן שייבנו את הבתי כנסיות יותר גבוה מביהכ"נ ע"ז שלהם, דאז מותר לבנות בנינים יותר מגובה ביהכ"נ, לעומת מקרה שהעכו"ם אינם מחייבים את זה, אלא בנו את הבנינים שלהם יותר גבוה מביהכ"נ שאז יש איסור על כל בית ובית.

ונראה בהקדם מה דיש להעמיד ב' צדדים בעיקר הגדר בחיוב דין זה, האם הוא הלכה שיהיה בית הכנסת גבוה מכל גגות העיר, והיינו דזה הלכה בבית הכנסת במסוים שיהיה גבוה מכל הבתים, או דילמא איפכא, שלא יהיו גגות העיר גבוהים מגג בית הכנסת, והיינו דזה הלכה בבתי שאסור לבנותם יותר גבוהים מבית הכנסת.

והנה לשון הרמב"ם והשו"ע הוא "ומגביהן אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר". ומבואר מזה, שהמצוה היא על בית הכנסת במסוים שיהיה גבוה מכל הבתים. וזהו גם מה שכתוב "כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת סופה חרבה" היינו אפילו הבתים שאינם גבוהים יותר, כיון שיש על כל אנשי העיר חוב להגביה את בית הכנסת מעליהם.

ולכך כל שיש בתים אחרים גבוהים יותר עדיין יש חובה להגביה ולרומם את בית הכנסת שיהיה מרומם יותר מהם. או להשפיל כל הבנינים ממנו וכמבואר בשו"ע, וכל בנין ובנין שגבוה ממנו צריך להשפילו. ולכך גם במקרה שכבר בנו בנינים יותר גבוהים, יש חובה להשפיל את הבתים.

משא"כ במקרה שבלא"ה אין מציאות שיהיה בית הכנסת מרומם מעל כולם כיון שהחוק מונע זאת, הרי שאנוסים הם מלרוממו, נפל החיוב מכולם לרומם את בית הכנסת, שהרי אין מעלה במה שהוא גבוה מבית זה בלבד, דהרי החיוב הוא על בית הכנסת שיהיה גבוה מכל הבתים, ומכיון שקיום דין זה אינו אפשרי דאנוסים הם על

כך, שוב אין שום ענין להשפיל את שאר הבתים שאפשר, דאכתי בית הכנסת לא יהיה גבוה יותר מכל הבתים ולא יתקיים דין זה כלל, ולך שרי להגביה את שאר הבתים.

איסור בבית מדרש

עמוד האם רק בבית כנסת נאמר דין זה, או שגם בבית מדרש נאמר דין זה דאסור לבנות בית יותר גבוה מבית המדרש?

הערה גם בבית המדרש נאמר דין זה, ואדרבה, יותר חמור לבנות גבוה ממנו, מאשר בביהכ"נ, הואיל וקדושתו גדולה יותר.

מגורים בדירה הגבוהה מביכ"נ

עמוד במקרה שכבר בנו בית גבוה יותר מבית הכנסת, האם יש איסור לגור בו.

השיבה אין איסור לגור בבית זה.

עמוד אין האיסור על המגורים, אלא שמבטל מצוה מדרבנן שאמרו שיש להשפיל את הבית. אבל כל כמה שא"א למעט אין איסור בעצם המגורים בו. אכן מהראוי היה שלא לקנות לכתחילה דירה בקומה גבוהה מבית הכנסת בכדי שלא לבטל את העשה של למעט את ביתו מביהכ"נ.

הטעמים שבימינו מקילים בדין זה

עמוד מדוע בימינו למעשה לא מקפידים בזה? **הערה** אכן למעשה לא מצינו שמקפידים בזה ובונים בתים גבוהים יותר מבית הכנסת, ורבינו הביא בשיעורו כמה היתרים וכפי שיבואר להלן.

א] בדברי הרא"ש שם מבואר שהאיסור הוא דוקא במקום שהגג ישר וראוי לשימוש משא"כ במקום שהגג משופע ואינו ראוי לשימוש. דעיקר הוללות בבית הכנסת הוא בגג שהוא גבוה מבית הכנסת, לפי שעומד ומשתמש על הגג בגלוי.

אכן היתר זה לא שייך בימינו שהגג שווה ואינו משופע. ואע"פ שגם בימינו לא משתמשים בגג בגלוי אלא רק מעמידים עליו חביות מים וכיו"ב, מ"מ עצם מה שיש גג הראוי לשימוש גבוה יותר מבתי העיר יש בזה איסור.

ב] בדברי המאירי שם מבואר דכל האיסור הוא רק כשעושה כן דרך שררה, "וכן הדין כשסיבת הגבהתו אינה דרך שררה אלא להרבות בדיוקין ועליות". וכלומר שכל הדין שצריך

לרומם את בית הכנסת משאר הבתים הוא רק כלפי זה שהחלל הפנימי של בית הכנסת צריך להיות גבוה יותר מחלל שאר בתי העיר. דרך גובה החלל הפנימי זהו דרך חשיבות, משא"כ כשרק גבוה מבחוץ מחמת ריבוי קומות אין בזה שום חשיבות. ומותר

ואמר רבינו זצוק"ל דהן אמנם דזו סברא מחודשת ואינה לכתחילה, אבל יש בזה צד להקל ולהתיר.

ג] האחרונים כתבו (כמבואר מ"ד המג"א שרובאו לעיל) היתר מפני שהיום יש את בתי הטיפלה ומגור של ע"ז וכדו', שהם גבוהים מכל בתי העיר, וא"א לבנות גבוה יותר מהם, ולכך מותר.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

מה אקב

לא ידענו את סגולות נפשו של בלעם הרשע ומדוע זכה למעלת הנבואה, אבל את תהלוכות נפשו יכלנו להבין – כדי להצליח במשימתו, ריכז וייחד את כל חושיו למקום אחד, עד אשר ננקב חור כרצונו

איננו גם מנסים להבין מה המעלה בדבר הזה. לא שמענו שמושה רבינו התעסק לדעת זאת, ולא שלמה המלך החכם מכל האדם ואף לא רבי שמעון בר יוחאי שידע כל הנסתרות. גם רבי יהושע בן לוי שהוצרך להביא תרגום מיוחד כדי לברר את השעה המדויקת (ברכות ז), משמע שלא היה יודע זאת בלי סימן העזר, ואף את משיח בן דוד העתיד להיגלות עלינו, קילסוהו רבנו שמריה ודן ביראת אלוקים, לא מצינו שהשתבח בידעה הזו.

מה שכן נתבונן בכל סוגיה זו, היא את שאלתו של בעל הטורים, למה היכה את האתון ולא קיללה.

ויך בלעם את האתון

רוכב בלעם על אתונו, היא נעצרת ונלחצת אל הקיר. בלעם מכה אותה בחמתו ג' פעמים, ובמפרשים מבואר שהיו אלה מכות בצורות שונות, פעם בידו, פעם בנעלו ופעם במקלו.

אם אתה בלעם, אומן יחיד מסוגך בעולם, בעל יכולת נפלאה לקלל בכישרון כה רב, פתח פך וקלל את הבהמה כאומנותך, למה זה העדפת להכות.

לשאלה הזו יש ב' תירוצים. הראשון הוא, שהעדיף לשמור את הקללה לישראל, 'ואין ב' קללות ביום אחד'. והתירוץ השני, לענייננו – 'מפני שלא הגיע אז הרגע של הזעם'.

כלומר, בלעם היה רוצה לקלל את האתון, אלמלי בעיית העיתוי. השעה לא כשרה עדיין לקלל, צריך לחכות עוד.

ואם כך, יש לשאול, אם עוד לא הגיעה השעה, מה אתה בהול, למה לך להכות את האתון אם יש עוד פנאי, מה המטרה שלך באותן מכות שוב ושוב?!

ולמדנו כאן, שהאיש המתיימר לדעת דעת עליון, לא יודע לחכות, וזו התכונה שמלמדת אותנו במי מדובר – - -

אף כי נקראה הפרשה על שם בלק, הנה האיש המרכזי אשר בה, הוא בלעם בן בעור, אשר הוצב כנגד משה רביא מהימנא לאומות העולם, ועמו מדבר ה' בכל זמן שירצה (תנחומא ריש הפרשה), והיה נביא יחידי באומות העולם מאז שניתנה תורה לישראל (בראשית רבתי יז, ו).

לא רק כנגד משה הועמד בלעם, אלא גם כנגד אבי האומה, אברהם העברי. יש את תלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום, ויש את תלמידיו של בלעם הרשע (אבות ה, ט). לאמר, זה האיש המייצג את תמיצת ושורש הגויים, והתחקות אחר אופיו והבנת תהלוכות נפשו, תגרום לנו להבין סודו של עולם, סודו של 'כח המנגד'.

לא לחינם אנו מציבים את דמותו של בלעם למעלה ראש, כי אם רבותינו העמידוהו כנגד אבות העולם, מוכרח שדמותו גדולה ובעלת מושגים גבוהים. זאת ועוד, כדי שתהיה תשובה לדורות, שלא יאמרו אומות העולם לנו לא היה נביא, עלינו להסביר את מהותו של אותו נביא.

ואם להעצים את דמותו, נניח עוד הנחה –

אם בלעם בא להיות כנגד נביאי ישראל, הרי היה יחידי. מצד אחד נמצא לבדו, ומהצד השני מ"ח נביאים ונביאות שעמדו לישראל, ועוד כפליים כיוצאי מצרים שנבואתם לא נכתבה לדורות, ומינה גילף כי לכל שבעים אומות, לכל הדורות כולם, היה די בכוחו של נביא אחד שמת בגיל ל"ג (סנהדרין קו: ראה מאמר 'בלעם חגרא ופינחס ליסמאח', בלק תשפ"ג).

מה אועם לא זעם

ואחר כל זאת, נשאל על מעלתו של בלעם – ידיעתו לכוון את הרגע בו ה' זועם, ולהכניס את הקללה ברגע הנכון.

איננו נדרשים לשאלה בזכות מה קיבל מדרגה זו ולא גוי אחר, ומה היה מעשהו שבנינו קיבל את הכוח הלוה.

בי התעללתי בי

נחדר.

בלעם לא בשעת לחץ אמונית, לא רואה כעת את ספינתו מיטרפת בים ולא את בניו יוצאים ליהרג, רק בהמה הנעמדת במקומה ולא רוצה להתקדם.

והאיש עם הנפש הרחבה, אנין הדעת שמשכיר את שירותיו תמורת בית מלא כסף וזהב, יוצא משיווי משקלו, הוא מאבד את הדעת עבור העיכוב הזה, כמטורף יכה אותה שוב ושוב.

כאיש המלומד בבהמתו, יודע שלא מכות וגערות יחרידו את רגליה הממוסמרות למקומן, כנראה יש לה סיבה לעמידתה. אבל לא הסיבה מעניינת אותו, רק שחרור הקיטור.

הוא נביא לאומות העולם, הוא הגדול מכולם, אבל כושר הסיבולת הנפשית שלו, משתווה לפעוט שימנעו ממנו צעצוע.

מה אזעם לא זעם ה'

ומכאן נתבונן בתירון הראשון, אשר אי אפשר לערוך ב' קללות ביום אחד.

משמעות התירון הזה, שאי אפשר לעשות שני דברים ביום אחד. מסתברא מילתא, כי קללתו של בלעם, לא כמס שפתיים בעלמא נאמרה, אלא בריכוז ומיצוי של כל החושים והכוחות עד כדי התפשטות הגשמויות, עד אשר ייקוב נקב כרצונו.

ומאחר והיה בלעם 'כנגדו' של גדולי האומה העברית, ידענו כי תכלית עבודת האדם היא לרכז את כל הכוחות והחושים לרצונו יתברך, כדרך רבא דהווא יתיב ומייץ דמא ולא הרגיש בדם הניגר, מרוב תשוקתו בעסק התורה.

היכול אוכל דבר מאומה

בלעם לא היה עצל. להיפך, רבותינו לימדו על המדנותו ולהישותו להשיג ולרכוש. ובכל זאת, בדרך הפירסום של בלעם,

מופיעה ההנחיה כי שירותי הקללה יסופקו פעם ביום. אין אפשרות לצרף שתי לקוחות ליום אחד, ולא בכדי.

הלכה היא שאין קונין ב' עבדים כאחד (מסכת עבדים ב, ט), וגם לא רוצעין ב' עבדים כאחד, כדרך שאין משקין ב' סוטות כאחד, ואין מטהרין ב' מצורעין כאחד ולא עורפין שתי עגלות ערופות כאחד, לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות (פוסט ח).

יסוד העניין הוא, שלכל דבר ניגשים עם כל הריכוז והרצינות. לא 'על הדרך', לא 'בדרך אגב', ולא תוך כדי. אם עושה דבר בשליחות אביו ואמו, הוא מרוכז בשליחותם ולא מתעסק בעיסוקיו תוך כדי. בתפילתו הוא מרוכז, בלימודו הוא מרוכז וביחס לחבירו הוא מרוכז, אין לו הסחת דעת.

כל מלכות רומי בנויה על היסח הדעת. קול המונה של רומי עומד על הפרק, עומד להכרית. להסיט ולהזיז, להחליף ולעדכן, אין יסודיות עקבית, המהות היא הוויה של הסחת דעת.

הוא אשר אנו רואים כיום, החשופים לתרבות המונה של רומי, צריכים להיות מעודכנים בכל עת ובכל שעה, גם כאשר מרודים בעבודתם ומסחרם, יצטרכו להפסיק כל כמה רגעים לקרוא ולהתעדכן.

מבעו של עולם, כי אומן באומנותיה מרד. בעל מלאכה יצליח כשהוא יתמקד בעבודתו ולא יסטה לדברים צדדיים.

ולא תהא כהנת כפונדקית. תלמיד חכם יכול להיבנות כתלמיד חכם, רק כאשר יהיה מרוכז בתלמודו. הוא לא עושה טובה למישהו כאשר מכשיר הטלפון נותר מחוץ לבית המדרש, כי אם לעצמו ולתורתו. אין מסיחי דעת, יש עיון נוקב.

ולדרכנו למדנו דרך שלישית, מדוע הוגדלה כל כך דמותו של בלעם. להבין ולהשכיל כי האיש הלזה הצליח בקללותיו, רק בגלל הריכוז וההתמסרות אליהן. וממנו ניקח לעבוד את ה'.

לעילוי נשמת

האשה הכבודה והצנועה

צופיה הליכות ביתה, אשת חיל עטרת בעלה

מרת לידיה בת מנטינה לופס ע"ה

יום היא"צ י"ג תמוז

ת.נ.צ.ב.ה.

הרב שי מרציאנו שליט"א

טלז-סטון

לרגל שמחת נשואי בנו בשעט"מ

הבה"ח כמר יואל ני"ו

יעלה הזיווג יפה לתפארת המשפחות הכבודות

מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה
העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם
עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה
ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

הרב יצחק אוליאלי שליט"א

קרית יובל

לרגל שמחת נשואי בתו תחי' בשעט"מ עב"ג

הבה"ח כמר יואל יעקב אזולאי ני"ו

יעלה הזיווג יפה לתפארת המשפחות הכבודות

מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת בלק

עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'. ומפרש רש"י: תזכור, שלא כעסתי בכל אותם הימים.

באותו זמן שבא בלעם עם העין הרעה שלו לקלל את ישראל ולעורר עליהם את מדת הדין, הקב"ה העלים את כל מידת הדין והסתיר אותה, וכמו שאמר בלעם (במדבר כג, ח) 'מה אזהרם לא זעם אל'. למרות שהנהגתו של ה' יתברך שיש כעס לפניו בכל יום, כמו שנאמר (תהלים ז, יב) 'אל זועם בכל יום', והוא רגע קטן פחות מכדי אמירת 'רגע' (ברכות ז, א), באותה התקופה הקב"ה שינה מהנהגתו הזו ולא כעס כלל. בלעם מחכה לאותה השניה של הזעם של ה' כדי לקלל את ישראל ולהביא עליהם כליה, אבל היא לא מגיעה. וכמו שכותב רש"י 'לא כעסתי באותם הימים', זה לא היה יום או יומים אלא במשך תקופה ממושכת בלעם עומד ומחכה לרגע הזה שהקב"ה יכעס וזו יוכל במילה אחת לכלות את ישראל, וכמו שהביאו התוספות במסכת ברכות (ז, א) שבאותה שניה יכל בלעם לומר מילה אחת 'כלם'! תביא כליה על עם ישראל. אבל הקב"ה לא כעס, ואדרבה, הוא הפך את הקללה לברכה, ומהמילה 'כלם' עשה 'ותרועת מלך בו', מלך מלך אותיות כלם.

והיות והיתה שם סכנה עצומה לישראל והקב"ה שינה את סדר ההנהגה שלו כדי להציל אותנו, לכן אנחנו מצווים לזכור את חסדי ה' יתברך הללו ואת אהבתו אותנו, כמו שאומר הנביא.

לדאבונו הרב, הרבה פעמים אנחנו הולכים וחיים בבחינה של יתום בחיי האב. היתום בחיי האב, הוא זה שחושב שהוא יתום, והוא לא יודע שיש לו אבא אוהב. גם אנחנו לפעמים לא מכירים ולא יודעים שיש לנו אבא שאוהב אותנו, יותר ממה שאנחנו אוהבים את עצמנו.

אנחנו חושבים שהאדם אוהב את עצמו יותר מכל דבר אחר, ודואג לעצמו יותר ממה שהוא דואג לכל דבר אחר. חכמי הנפש הוכיחו את זה, ממה שכשאתם יושב משועמם ויש לידו עט ונייר, הוא מתחיל לקשקש על הנייר, בפיוזור הנפש. הוא לא חושב לכתוב משהו מסוים, אלא מה שיש במעמקי התודעה שלו, זה בא לידי ביטוי בקשקושים שלו. הלכו וחקרו ומצאו שרוב הפעמים אדם חותם שם את שמו, עוד פעם ועוד פעם. למה? – כי כך זה האדם חושב על עצמו, מחשיב את עצמו, ומסתובב סביב עצמו.

זה אמת, שהאדם קרוב אצל עצמו ואוהב את עצמו. אבל זאת עליך לדעת, שיש משהו שאוהב אותך יותר ממה שאתה אוהב את עצמך, ומבקש את טובתך יותר ממה שאתה מבקש את טובת עצמך, וזהו ה' יתברך. והרבה פעמים אדם יודע את זה, אבל הוא לא חי את זה. ואדם צריך להחיות את הידיעה הזאת בקרבו, לדעת ולחוש שהקב"ה אוהב אותו וחפץ בטובתו.

התבוננות בחסדי ה' ובפרט בחסד ששם חלקנו בקרב ישראל

ראיתי מכתב שכתב אחד הגדולים בדור הקודם, אל רבו המובהק. במכתב הוא מבקש ממנו בכל לב ונפש שיעשה עמו 'חסד וטובה גמורה'. איזה בקשה הוא ביקש? שיתפלל להקב"ה שיזכה אותו שיוכל להתפלל כל יום כמו שצריך. והוא הסביר במכתב את פשר הבקשה, מפני שכשאתה מגיע לבית הכנסת ומתחיל בברכות השחר, כשאתה אומר את הברכה של 'שלא עשני גוי' כולי מתמלא אושר ושמחה עד שקשה לי להמשיך הלאה ולהתפלל. על כן אני מבקש ממך שתתפלל עלי שאזכה להתפלל כמו שצריך.

זהו הדבר היותר מעולה והיותר גדול שיכול להיות לאדם עלי אדמות, 'שלא עשני גוי'. שהוא בקרב בניו אוהבו של מקום ויש לו זיקה תמידית עם הבורא

בקללת בלעם היה נתון כלל ישראל בסכנה עצומה

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בפרשת השבוע, פרשת בלק.

וירא בלק בן צפור את כל עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל. ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנחל ארץ בני עמו לקרוא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממולי.

בזהר בפרשה, מבואר גודל הסכנה שכלל ישראל היו נתונים בה באותה שעה. הרבה תקופות קשות עברו על עם ישראל החל מזמן פרעה והרבה סכנות היו, אך אחד הרגעים המסוכנים ביותר שהיה לכלל ישראל, שזעם ישראל היה נתון בסכנה עצומה, היה המעמד הזה, כאשר בלק ובלעם באו בעצה רעה על עם ישראל.

בזהר (ח"ג דקצ"ד ע"א) אמרו רבותינו, כי חצי מהשם 'בלעם' וחצי מהשם 'בלק', יוצר את השם עמלק. הוא האויב המסוכן ביותר שעומד נגד ישראל, ולכן בלק קורא דווקא לבלעם שהוא משלים אותו את הבחינה הזו של עמלק, כדי לקלל את ישראל.

אהבת ה' יתברך לעם ישראל

ובהיות והשעה ההיא שבאו בלק ובלעם על ישראל היתה שעה של סכנה גדולה לישראל, לכן אנחנו רואים בהפטרה (מיכה פ"ו) שהקב"ה דורש מאתנו להתבונן ולזכור את חסדיו שעשה עמנו באותה התקופה. שמעו נא את אשר ה' אומר, קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך, כי ריב לה' עם עמו ועם ישראל יתווכח, עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי, הקב"ה מגיע לעם ישראל ושואל אותם, עמי, שבחרתי אתכם מכל האומות, אמרו לי מה עשיתי לכם? מה עייפתי אתכם? הרי כי העליתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתך ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים, נתתי לכם שלשה רועים טובים שמסרו את נפשם בעבור כלל ישראל, וכמו שתרגום יונתן בן עוזיאל (מיכה ו' ד') אומר שמושה רבינו היה התפקיד שלו ללמד אותנו את התורה, אהרן היה התפקיד שלו לעבוד במשכן לכפר על העם, ומרים התפקיד שלה היה להורות וללמד את הנשים.

1. באמת יש להבין מהו המושג של הקללה, ואין הקללה פועלת. הלא לכאורה, אם מגיע לאדם עונש, אם כן גם בלא הקללה הוא יקבל את העונש, ואם לא מגיע לו עונש, מה אכפת לו שיקללו אותו? גם אם יקללו אותו מבוקר ועד ליל הרי לא מגיע לו עונש, ולמה הקללה תועיל?

וביאר בזה האור החיים הקדוש, כי הנהגתו של ה' יתברך ברוב רחמי על הבוראים, היא 'אך אפילו' אפילו אם אדם טעא הרשיע וקלקל הרבה, הוא לא נענש מיד אלא הקב"ה ממתיך ומסכה אולי ישוב בתשובה. כמוכן שאין הכוונה שכן זה לעולם ועד, כי 'כל האומר הקב"ה וותרן יוותרו מעוה' (נבא קמא ג), אבל כך היא המידה, שמאריך אפיה, הוא ממתיך ומסכה, וגבי דיליה, אחרי זמן אם האדם לא עשה תשובה הקב"ה נפרע ממנו.

כאן, במידה הזו של 'אך אפילו', פועלת הקללה. כאשר אדם מקלל את עצמו או את אחרים, הוא מסלק את הנהגתו הזו של 'אך אפילו', וזו פוגע בו העונש המגיע לו לפי מעשיו.

ולכן כל אחד מאתנו צריך להתחנך היטב בשמירה על הפה כמו שצריך, שלא לבוא לידי קללה. הגאון חיד"א ז"ל בספר עבודת הקודש (נפוח שמיר אות קפ"ח, וליע בספרו מדבר קדמות מפרט כ' אות י"ט) מביא מדברי הוזהר הקדוש (ח"ב דרס"ז ע"ב), שיש בת של מלאכים שנקראים 'עוררי זם'. התפקיד של המלאכים הללו הוא לשמוע את הקללות שאדם מקלל, ולענות אמן אחרי דבריו ולאחל לזה שקללו אותו שאכן יבואו עליו הקללות.

רבי חיים פלאגי מביא בספריו, על כאלו אנשים שהיו מסכנים ואומללים, שבידוע יש ילדים שנהנים לצער אותם ולהקניט אותם, אם להחביא להם כל מיני דברים וכדומה, ומעיד רבי חיים פלאגי שבעיניו ראינו באותם אנשים שקללו את הילדים האלה על מעשיהם, ואחרי זמן פגעה מידת הדין בילדים האלה והקללה חלה עליהם.

ובפרט בזמן שלנו שמידת הדין מתוחה, צריכים להזהר על זה שבעתים שלא להוציא קללה חלילה על בר ישראל, מה שיכול לעורר עוד את מידת הדין.

יתברך. וכשאדם חי בהרגשה הזו, גם אם יהיה מה שיהיה ויתרחש עמו מה שיתרחש, תמיד הוא יהיה שמח ומאושר בידיעה הזו.

היה אחד שהגיע אל אחד הגדולים, ותינה בפניו את כל התלאות העוברות עליו. הן כבר כתב בספר הישר (פרק ששי) המיוחס לרבינו תם (ואינו לו) שהעולם הזה הוא 'גוה התלאות'. העולם הזה נברא באופן שתמיד הוא יהיה חסר, וגם אחרי כל החיפוש אחר תענוגי העולם עוד לא נמצא אדם שיוכל להגיד שהוא נהנה בשלימות מהעולם הזה. אם ימצא אחד שאומר על עצמו שהוא נהנה בעולם הזה ואין לו כאן סבל ומרורים, נוכל לברך עליו שתי ברכות, גם שהחיינו וגם משנה הבריות... אותו אחד סיפר לרב את כל היסורים שלו, הן מצד הבריאות והן מצד הפרנסה, ועוד ועוד.

אמר לו הרב, יש לי מה להשיב לך, אבל קודם כל אני רוצה לשאול אותך שאלה. האם אתה יהודי מאמין וחרד, המקיים תורה ומצוות כמו שצריך? אותו יהודי נפגע, אמר לו 'בדאי, כבוד הרב'. שאל אותו הרב, 'אתה מתפלל בכל יום? אמר לו, 'בטח, אפילו ארבע פעמים'. שאל אותו הרב, 'וברכות השחר אתה מברך? את הברכה של 'שלא עשני גוי' אתה מברך? אמר לו - כן. אמר לו הרב, 'לא יכול להיות. אם אתה מברך בבוקר 'שלא עשני גוי' היית צריך לרקוד משמחה וטוב לב, עד כדי כך שלא יהיה אכפת לך מכלום. גם אם תהיה בצר ובמצוק, גם אם תהיה מסובל ביסורים, אבל הלא 'שלא עשני גוי'! יש לי קשר עם ה' יתברך, אבא אוהב ורחמן, ומה אכפת לי מכל דבר אחר.

יש את אותם אנשים שתמיד שומעים מהם קינות. כל הזמן הם מקוננים ומתלוננים. אלו אנשים שאין להם את ההרגשה הזאת והידיעה הזאת לא היה בקרבם.

היה לנו פייטן אלקי, מגדולי הקדמונים לפני כשמונה מאות שנה, רבי שלמה אבן גבירול. הוא חיבר פיוט יקר הערך שנקרא 'כתר מלכות', והוא נדפס במחזורים שלנו של יום הכפורים. אינני יודע למה בשנים האחרונות נמנעו בקהילות שלנו מלאמרו, אבל מי שיתבונן שם בפיוט יראה איך שהוא מתחיל להודות להקב"ה. קודם כל, הוא מודה להקב"ה על עצם זה שבא לעולם. הרי יש הרבה נשמות שנשארו בעולם הנשמות ולא ירדו לזה העולם, והרי הם כמו כל המלאכים שיש לבלי סוף למעלה. אני לעומתם זכיתי שהקב"ה יוריד אותי לעולם המעשה הזה, כדי שעם כל קשיי הגוף ועם כל היצר הרע והתאוות אעבוד אותו ואעשה נחת רוח לפניו.

ועל ידי זה שהאדם יורד כאן לזה העולם ושובר את התאוות שלו ומקיים את רצון ה' יתברך, הרי בזה הוא זוכה לקבל את העולם הבא שלו ביגיעתו ובטרחתו, ולא יקבל את העולם הבא בבחינת 'נהמא דכסופא'. שהרי לכאורה אם הקב"ה רוצה לתת לנו שכר, למה הוא צריך לברוא את כל הבריאה ולהוריד אותנו כאן לזה העולם השפל? שיתן לנו מיד את השכר בשמים ויכניס אותנו לעולם הבא! אלא, כמו שהסביר המגיד לבית יוסף (מגיד משרים פרשת בראשית), אם הקב"ה היה מכניס את ישראל ישיר לעולם הבא, היה זה בבחינת לחם חסד. לשון הירושלמי במסכת ערלה (פ"א ה"ג), 'מאן דאכיל לאו דיליה בחית לאסתכלי ביה'. מי שאוכל דבר שאינו שלו, אין לו כל בוש בדבר. לעומתו מי שטרח והתאמץ וקנה את הלחם משלו, אין לו כל בוש בדבר. לכן הקב"ה הוריד אותנו לכאן, כדי שנטרח ונזכה בחלקנו לעולם הבא, ואז כשנקבל את העולם הבא ואת שכרנו, יהיה זה שכר מושלם, ללא בחינה זו של נהמא דכסופא.

לכן עצם זה שלא נשארו בעולם הנשמות אלא ירדנו לעולם המעשה, זהו חסד נפלא בעברונו. וזהו הדבר הראשון שמזכיר שם הפייטן רבי שלמה אבן גבירול, שהאדם מודה להקב"ה על חסדיו שעשה אתו במהלך החיים שלו. אחרי זה הוא הולך ומסדר שבחים לבורא יתברך, על הבריאות שלו. ברוך ה' כל האיברים שלו מתוקנים ובריאים, העינים רואות והאזנים שומעות והידיים תופסות והרגלים הולכות, וכן כל שאר האיברים. חייבים להודות על זה! אם אדם מבקר בבית חולים ורואה איך שבשביל לתת לאדם לנשום צריך לסדר לו חדר מלא מכונות, הוא לומד להערך את הנשימה שלו. אלא מאי? האדם ביום יום שוכח את הדברים הללו ולא שם לב לדברים האלו שהקב"ה נותן לו לנשום בכוחות עצמו. לכן אמרו רבותינו (בראשית רבה י"ד ט), 'כל הנשמה תהלל יה הללויה' - על כל נשימה ונשימה תן לו הלל והודיה. אין זו מליצה לתפארת הלשון, אלא באמת הוא כך. על כל נשימה ונשימה אדם צריך להגיד 'תודה רבה להקב"ה'.

מספרים על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, שהיה גאון הגאונים בדורו, שהיה לו קביעות ללכת ולבקר בכל שבוע בבית החולים היהודי בעיר פוזנא, היכן ששימש ברבנות. למה הוא הלך לשם? וכי לא היה חסר לו טרדות? הן בנוסף

למה שהיה רב עיר, עוד היתה לו ישיבה מפורסמת, שגם זה טורח מרובה. וחץ מזה היה מוסר שיעורים לרוב, עד שאומרים שהיה מוסר שלשים וחמש שיעורים בכל יום. לאנשים כערכנו שלשים וחמש שיעורים מספיקים לשנה, אבל הוא היה עושה את זה בכל יום... ועוד נוסף לזאת היה רבן של כל בני הגולה והשיב תשובות לכל השואלים מכל קצווי תבל. ולא בשאלות קלות, אלא בשאלות חמורות, כמו שרואים בספריו איך כותב בתשובות על שאלות קשות 'אתמול קבלתי שאלתך והנני להשיב', כך שכבר למחרת היה עורך תשובה עמוקה המעוגנת בראיות וסברות נכוחות בגאונות עצומה, כידוע.

אף על פי שהיו לו את כל העיסוקים הללו, פעם בשבוע היה מוצא את הזמן ללכת לבקר בבית החולים שם. מדוע? וכי הולכים להתענג בבית החולים? הרי מי שמגיע לבית החולים ורואה מה שרואה לבו נשבר לשברי שברים! אך באמת, זו היא בדיוק הסיבה שהוא הלך לבית החולים, וזאת זה בדיוק הוא חיפש. כי אדם בחיי היום יום שלו שוכח להודות לה' יתברך על כל החסדים שעשה אתו, והוא פושע בכך שלא מקיים את החיוב שלו להודות לה'. איך אדם יכול לעזור לעצמו להזכר בחוב שלו ולפרוע אותו? - כשהוא הולך לבית החולים ורואה שם את כל החולים השבורים והרצוצים. אז הוא מתעורר ומודה להקב"ה, 'דבון העולמים, תודה על כל נשימה ונשימה שאתה נותן לי'.

הקדמונים (רבי משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת פרשת ויחי, ונ"ע חידושי אגדות למחר"ל בבא מציעא פו. ונ"ע זוהר הקדוש ח"ג דף מ"ז ע"ב) לימדו אותנו כלל אמיתי: 'אין הטובה נכרת אלא בחסרונה'. כשאדם משופע בטובות ויש לו את כל מה שהוא צריך, אזי 'אין בעל הנס מכיר בנס' (נדה לא). רק כאשר חלילה נעדרת ממנו הטובה ומתבטלת, אז הוא מתחיל לצעוק ולבכות על מה שהיה לו ונעלם. רק אז הוא מעריך את מה שהיה לו. לכן, על האדם להיות פיקח ולהודות להקב"ה קודם שיטילו ממנו את הטובה.

הפלא יועץ כותב (עיר נס), הרי אם חס ושלום אדם היה נחלה בחולי גדול ונופל למשכב, וכך במשך חודשים ארוכים הוא מוטל במיטה בחוליו, ודורש ברפאים אולי ימצאו לו מזון. וברוך ה' באמת לאחר כמה חודשים הוא התחיל להבריא, וכך בכל יום ויום שעובר הוא מרגיש טוב יותר, עד שאחרי כמה חודשים חזר לאיתנו הראשון ויכל שוב ללכת כאחד האדם. כמה הוא היה שמח! היה עורך סעודת הודיה גדולה לה' יתברך, ומזמין את כל החברים והידידים ועומד ובוכה ומודה להקב"ה על החסד הנפלא שעשה אתו, שכבר היה קרוב למיתה ולבסוף נחלץ ויצא לחיים טובים. אומר הפלא יועץ, והרי הדברים קל וחומר. ומה אחד כזה שהיה חולה ונעשה בריא צריך להודות לה' יתברך, אחד כזה שהקב"ה חס עליו ושמר עליו שלא יחלה כלל, על אחת כמה וכמה שמוטל עליו להודות.

זהו הדבר השני שמשבח רבי שלמה אבן גבירול. לא די שהקב"ה הוריד ברחמי את האדם אל עולם המעשה, אלא גם יצא מבטן אמו בריא ושלם וכל איבריו בריאים וגופו איתן. ואחרי זה מודה ומשבח שם על שגדל ונעשה איש בר דעת, וכך הולך ומודה עוד ועוד על כל דבר ודבר מאז לידתו, על שהוציא אותו מכל התלאות והגן עליו מכל היסורים ורפא אותו מכל החלאים, עד שבא להודאה הכי נעלית, הקצה העליון של ההודאות. מה היא ההודאה הזו? - שאני יהודי ויש לי חלק בתורה. על זה הוא מודה יותר מכל דבר אחר.

יש בני אדם שהיו רוצים שיהיו להם רק שבע מצוות בני נח... הם מתהלכים ונאנחים, 'תרי"ג מצוות! זה הרבה בשבילנו, והלוואי והיו פחות'. אבל הרי זה ההיפך הגמור! אדם יחשוב לעצמו, הלא יש בעולם כחמישה מליארד אנשים, ומהם רק כמה מיליונים בודדים יהודים. יחשוב אדם, הרי הוא יכל להוולד כגוי! והקב"ה עזר לו שיוולד יהודי, וכיהודי - באיזה מצב שיהיה יש לו קשר עם ה' יתברך. אפילו אם הגיע לדיוטא התחתונה ובמשך כל חייו ירד וירד וירד, עדיין יש לו שייכות עם הקב"ה.

2. זו היתה סיבה אחת שבגללה הלך רבי עקיבא איגר לבית החולים. והסיבה הנוספת היא שבביל לגמול חסד עם החולים. הרי שוכבים שם האנשים הכי אומללים, שכל העת מבקרים אותם רק השליחים של מלאך המוות, והנה לפתע נכנס לבקר בחדר רבה הנערץ של העיר, רבי עקיבא איגר. זה עצמו כבר עושה טוב לחולה ומביא לו ארוכה ורפואה יותר מכל הרפאות סולם.

3. בענין הזה צריך להוסיף, שאדם שלא עושה את רצון ה' והולך אחרי תאוות לבו, אזי הידידה שלו יכולה להיות ירידה אינסופית.

כשהייתי בחור צעיר, כבן חמש עשרה, הייתי באיזה ישיבה, ושמעתי איך שונכס בחור צעיר אל אחד מראשי הישיבה שם, ואמר לו בכאב ובמרירות, 'כבוד הרב, תשמע, אני חטאתי עויתי ופשעתי הרבה, והגעתי עד לדיוטא התחתונה'.

הרב שמע את זה, וחיך. אמר לו לבחור, 'תשמע, יש לנו קבלה מהמשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שאמר שאם אדם חי שבעים שנה הוא יכול לדרת שבעים שנה, ותואל ואתה רק בן חמש עשרה, על כרחך שלא הגעת עדיין לדיוטא התחתונה, והכל זה עצת היצר הרע שרוצה לייאש אותך, ולך לך לחיים טובים ולשלום, תתחנך בתורה ויראת שמים ותתעלה למעלה למעלה'...

פרשת בלק תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב פרק שני הלכות שכנים

השתתפות השכנים בתיקון צינור ניקוז

שאלה

כיצד מחלקים הדיירים ביניהם תשלום עבור פתיחת צינור הניקוז של מי השופכים כאשר הוא נסתם, או עבור תיקונו במקרה הצורך?

תשובה

א. מדין תורה חייבים להשתתף בתיקון - רק השכנים הנהנים מתיקון הצינור או מפתיחתו כאשר הוא נסתם. ואם למשל נסתם הצינור בין הקומה הראשונה לשניה - מדין תורה פטור בעל הקומה הראשונה להשתתף בתיקון, כי לו אין צורך בתיקון.1

ב. בזמן הזה נהוג שכל הדיירים המשתמשים באותו צינור ניקוז - משתתפים באופן שווה בתיקונו, כולל הדיירים שאינם זקוקים לתיקון. ואם הצינור נסתם בין הקומה הראשונה לשניה, גם הדייר בקומה הראשונה ישתתף בהוצאות התיקון.

אולם דייר שגר באותה עמודה, וחיבר לעצמו צינור ניקוז חדש - פטור מלהשתתף עמם בתיקון, ודינו כמבואר בסעיף הבא.

ג. דיירים הגרים באותה כניסה ומשתמשים בצינור ניקוז אחר כגון, שגרים בעמודה השניה שבכניסה, וכל שכן דיירים הגרים בכניסה אחרת - פטורים מלהשתתף בתיקון למרות שכולם שותפים באותה קופת ועד הבית.

אם הקלקול אירע בצינור הראשי הנמצא בקרקע, שאליו מתנקזים כל צינורות הבנין [המכונה - מנעול], כל הדיירים חייבים להשתתף בתיקון.2

ד. אם נהגו באותו בנין במקרה דומה [כאשר התקלקל צינור הניקוז ששייך לעמודה אחת] לגבות את התשלום מקופת הועד המשותפת, או שהתקבלה החלטה באסיפת הדיירים להתנהג באופן הזה מכאן ולהבא - יגבו את התשלום מקופת הועד המשותפת לכל הדיירים.3

ה. כאשר גר שוכר בדירה, עבור פתיחת הצינור מלכלוך - חייב לשלם שוכר הדירה שגר באותו הזמן בבנין ונהנה מפתיחת הצינור מכאן ולהבא. אולם אם מחליפים את הצינור הישן בצינור חדש או שמחליפים חלק מהצינור או מלחימים אותו וכדומה - התשלום עבור חלקי הצינור החדש חלים על בעל הדירה בלבד ולא על השוכר.4

ו. אם נסתם צינור ניקוז המשמש רק דייר אחד, והסתימה היתה בקטע שבין דירתו לצינור המשותף - מי שגר באותה דירה ישלם זאת לבדו. אולם אם מומחה אומר שהסתימה שם נגרמה מפסולת שהצטברה בצינור המשותף - כל הדיירים המשתמשים באותו צינור משותף ישתתפו בפתיחתו.5

ז. אם נסדק הצינור שמביא מים רק לדירה אחת - לפני שעון המים הפרטי שלו. מאחר והסדק שנעשה בצינור הינו לאחר המונה הכללי של כל דיירי הבנין, כך שהעירייה מחייבת את כל דיירי הבנין עבור המים שזורמים משם לשוא, לכן במקרה זה, כל הדיירים צריכים להשתתף בתיקונו - כי כולם צריכים ונהנים מתיקונו - כדי שלא

יתחייבו עבור המים הזורמים משם לשוא. ואע"פ שלאחר תיקון הצינור, המים שיעברו דרכו יגיעו לדירה אחת בלבד.

מקורות

1. מבואר בגמ' ב"מ (קח.) ובשו"ע (חו"מ סי' קסא, סעיף ו) לגבי חמש חצירות השופכות מים שאינם נקיים לצינור ניקוז אחד ונסתם הצינור, שחייב ההשתתפות בתיקונו חל רק על מי שנהנה מתיקון הצינור, ולא על כל מי שמשמש בצינור. לפיכך, אם נסתם הצינור ליד החצר התחתונה, וכתוצאה מכך עולים המים בחזרה גם לשאר החצרות, משתתפים כל בעלי החצרות בתיקונו, מכיון שכולם נהנים מתיקונו. אולם אם הצינור נסתם ליד החצר העליונה - רק בעל החצר העליונה ישלם עבור תיקונו, כי לו בלבד נגרמת ההנאה מתיקונו, ואילו לאחרים לא מפריע הדבר שהצינור ישאר סתום.

והוא הדין בנידון דנן, אם נסתם צינור הניקוז בין הקומה הראשונה לשניה, מדין תורה בעל הדירה התחתונה היה צריך להיות פטור מתיקונו, כי לא נגרמת לו כל הנאה מתיקון הצינור.

2. אולם נהגו בזמן הזה בבתיים משותפים - שכל הדיירים המשתמשים באותו צינור ניקוז משתתפים בשווה בעלות התיקון ואפילו אותם דיירים שאין להם כל הנאה מהתיקון. נמצא שעל דעת מנהג זה המחייב לשלם הם השתתפו מתחילה בעת קניית הדירה.

טעם המנהג שכל המשתמשים בצינור ניקוז משתפים בתיקונו

מלבד זאת בזמן הזה ישנם טעמים נוספים, שגם על פי דין תורה אפשר לחייב ברוב המקרים לשלם, את כל המשתמשים באותו צינור ניקוז. מכיון שהמומחים טוענים, שסתימה בחלק מצינור הניקוז, יוצרת הצטברות של גזים בתוך הצינור, שגורם לריחות לא נעימים גם לדיירים הגרים מתחת למקום הסתימה. כמו כן, ברוב הבתים צינור הניקוז המשותף עולה עד הגג ושם הוא פתוח. והדבר נעשה כדי לאפשר במקרה של סתימה, להחדיר מהגג ברזל כדי לפתוח את הצינור, מבלי שיצטרכו לשבור לשם כך מרצפות או קירות בדירות וכו'. וכן כדי לאפשר לגזים ולריחות שאינם נעימים לצאת דרך שם. נמצא שגם הדייר התחתון זקוק לפתיחת הצינור עד הגג.

ואע"פ שאולי היה מספיק לדייר זה אם היו חותכים את הצינור מעל דירתו, אולם מאחר והוא השתתף בקניית הדירה עם שאר הדיירים, והקניה הרי היתה באופן שיש לכולם צינור משותף, לפיכך אין הוא רשאי לחתוך את הצינור ולהזיק להם. כך שבעל כרחו הוא צריך להשאיר את הצינור בשלימותו, וא"כ במציאות הזאת נשאר הדין, שגם הוא צריך להשתתף בתיקונו, הן מצד המנהג, והן מהסיבות שנאמרו לעיל.

הטעם ששאר דיירי הבנין פטורים מתיקונו

לעומת זאת, הדיירים המשתמשים בצינור ניקוז אחר, אפילו אלו שגרים באותה כניסה בעמודה שונה. או אפילו אם גרים באותה עמודה, אלא שחיברו לעצמם צינור ניקוז עבורם בלבד, מכיון שאין להם כל הנאה מתיקון הצינור, וגם אין מנהג קבוע הנהוג בכל הבתים

המשותפים שיגבו מקופת הועד המשותפת - לפיכך הולכים אחר דין תורה, שהם פטורים מלהשתתף בתיקון. אא"כ התקלקל הצינור הראשי שאליו מתנקזים כל הצינורות המשותפים, שאז מכיון שכולם נהנים מהתיקון - כולם משתתפים באופן שווה בהוצאות התיקון.

החילוק בין תיקון צינור ניקוז לתיקון הגג

ונראה להוסיף, שאע"פ שבנידון הגמ' לא היתה בעלות ממונית על הצינור לאף אחד מבעלי החצרות, משא"כ בזמן הזה שכל הצינורות המשותפים הינם לכאורה בבעלות של כל הדיירים, וא"כ לכאורה היה מקום לחייב את כולם להשתתף בתיקון הצינור. וכמו כן היה מקום לדמות את הנידון שלנו להוצאות עבור זיפות וסידור הגג, ששם כל הדיירים משתתפים בהוצאות, אע"פ שהנהנים העיקריים הם הדירות העליונות.

אולם יש לחלק בין המקרים, שלגבי ההוצאות לאחזקת הגג המשותף, שם גם דיירי הקומות התחתונות משתמשים בגג לצורך דודי השמש שלהם. וכמו כן, אם יהיו סדקים בגג, הרי הגשם יכול במשך הזמן לחדור דרך קירות הבנין ולהגיע גם לדירות התחתונות. וכן, אם ירצו לבנות על הגג קומה נוספת, כל הדיירים יקבלו תשלום עבור חלקם בגג. נמצא אם כן, שלכל הדיירים ישנה השתמשות בגג, וגם צורך במידה מסוימת לתקנו כדי שלא יחדרו ממנו מים לדירתם, אע"פ שלמעשה הנהנים העיקריים ממנו הם הדיירים העליונים. ובנוסף לכך, וזהו הטעם העיקרי שמחייב את כל הדיירים לשלם בזמן הזה באופן שווה באחזקת תיקון הגג הוא, מאחר שלגבי תיקון הגג ואחזקתו - ישנו מנהג ידוע המוסכם בכל המקומות והאיזורים - שכל הדיירים משתתפים בהוצאות אחזקת הגג - ולכן מחייבים בזמן הזה את כל הדיירים להשתתף באחזקתו.

משא"כ לגבי צינורות הניקוז, שם הרי גם אם ירצו הדיירים הגרים בכניסה השניה או הגרים בעמודה השניה שבאותה כניסה להשתמש בצינור שנסתם - לא יוכלו לעשות זאת בשום אופן, כי דירתם אינה מחוברת לצינור הזה, נמצא שאין להם כל תועלת מהעובדה שהצינור פתוח או סתום.

כמו כן נראה לענ"ד טעם נוסף שהנידונים חלוקים במהותם. כי גם מבחינה ממונית צינור הניקוז המשמש צד אחד שבבנין, שייך רק לדיירים המשתמשים בו, ואין לשאר דיירי הבנין כל זיקה ממונית אליו, למרות שהוא נמצא מעל הקרקע המשותפת. כי הקבלן שמכר דירה שכוללת מטבח, ואמבטיה וכו', הרי חייב לתת לדירה אפשרות שהמים יצאו משם לניקוז, כי אם המים ישארו בדירה - לא יהיו האמבטיה והמטבח ראויים לשימוש. נמצא שצינור הניקוז הוא חלק בלתי נפרד ממרכיבי הדירה הפרטית, כמו האריחים של הדירה, שהם ודאי רכוש הפרטי של בעל הדירה, ולא נחשבים רכוש משותף למרות היותם מעל הקרקע המשותפת.

ואפילו אם ירצו שכנים מהעמודה הראשונה או שנועד לדירה מסוימת, יוכלו המשתמשים בצינור לעכב עליהם בטענה שזה רכוש פרטי ולא רכוש משותף. ורק מאחר שישנו צורך לכמה שכנים הגרים באותו צד לצינור כזה, חיבר אותם הקבלן לצינור אחד משותף אשר הינו חלק בלתי נפרד ממרכיבי דירתם הפרטית. ולכן פשיטא שאין לשאר דיירי הבנין שותפות ממונית בצינור הזה. וממילא אם הוא נסתם - רק בעלי אותו צינור חייבים בפתיחתו ובתיקונו. משא"כ הגג הינו רכוש ממוני משותף ששייך לכל הדיירים בעלי הדירות שבבנין עבור השימושים המקובלים.

3. למרות האמור לעיל, אם החליטו כל הדיירים בבנין משותף, שבכל מקרה של סתימה או החלפת חלק מצינור ניקוז, יגבו את התשלום מכל הדיירים, נמצא שבבנין הזה על דעת כך השתתפו בעבר או שהסכימו מכאן ואילך להשתתף בתנאים אלו, וקימ"ל ששותפים יכולים להתנות ביניהם כל תנאי שבממון.

4. פתיחת צינור ניקוז נועדה לצורך ההשתמשות, ומכיון שהשוכר הוא המשתמש בדירה והזקוק לפתיחתה, וכן במקרים רבים גם הפסולת שלו גרמה לסתימת הצינור, לכן חיוב התשלום עבור פתיחתו חל על השוכר בלבד ולא על המשכיר.

לעומת זאת, החלפת חלק מהצינור או כולו נחשב הדבר - כשהשבת הנכס של המשכיר, שכעת יש לו צינור טוב יותר. לפיכך אם האינסטלטור פתח את הסתימה וגם החליף חלק מהצינור, יתחלקו המשכיר והשוכר בהוצאות התיקון בסכום שחויב כל דייר. כאשר המשכיר ישלם עבור שוויות החלקים שהוחלפו וחלק משכר העבודה עבור החלפתם, והשוכר ישלם עבור עלות פתיחת הצינור מהפסולת. אולם אם הקלקול נבע רק בגלל החלפת הצינור לצינור חדש או עבור תיקון הצינור הישן, במקרה זה רק המשכיר ישלם עבור כך.

5. לאור האמור לעיל בסוף הערה 2, עיי"ש.

חיוב תיקון צינור המים שמזיק לדירה התחתונה

שאלה

צינור מים של הדירה העליונה שבנוי בקיר או שנמצא מתחת לאריחים נסדק, וכתוצאה מכך מחלחלים מים מהצינור לדירת השכן שמתחתיו, ומקלקלים לו את התקרה והרהיטים.

על מי מוטל החיוב לתקן את הצינור, האם על השכן העליון שהמים שבצינור שייכים לו, או רק על השכן התחתון, מכיון שהוא הניזוק מהמים שבאים מאליהם מהצינור של העליון, ואינם באים אליו כתוצאה ממעשה שעושה העליון?

תשובה

א. אם נסדק צינור המים השייך לבעל אחת הדירות, וכתוצאה מכך מחלחלים המים לדירת השכן ומזיקים לו - חייב בעל הצינור בלבד לתקן את התקלה בהקדם האפשרי, ואין השכן שניזוק או ועד הבית חייבים להשתתף בהוצאות התיקון.

החיוב לתקן חל על בעל הצינור, אפילו במקרה שמקום הסדק נמצא בחלק של הצינור העובר בחדר המדרגות, או בקיר המשותף לבעל הצינור ולשכן שניזוק או בכל מקום אחר בבנין. 1

ונוסיף עוד, שהמים הנמצאים בצינור שייכים לבעל הצינור, החל מהמקום בו הם עברו את מונה המים הפרטי ששייך לו. אולם אם החור בצינור הינו לפני תחילת המונה הפרטי - כל דיירי הבנין המשתמשים באותו צינור חייבים לתקנו בשווה.

ב. מותר לבעל הצינור לשבור את האריחים או את קיר השכן שניזוק כדי לתקן את הצינור, אולם לאחר התיקון הוא חייב לבנותו בהקדם. כמו כן, כל זמן שהפועלים עובדים בבית הניזק - על המזיק מוטלת החובה להיות עמם, לפקח על עבודתם, ולשמור שלא יגבשו את רכושו של הניזק ולא יזיקו אותו, אא"כ הניזק מסכים להישאר באותו הזמן בביתו. 2

ג. אם נגרם נזק לשכן או לרכוש המשותף של דיירי הבנין מחמת המים שחלחלו: כל זמן שלא נודע לבעל הצינור מהתקלה, וכן במשך הזמן

שלא היה באפשרותו לתקן, הוא פטור מלשלם עבור הנזק. אולם לאחר הזמן שהיה באפשרותו לתקן, אם פשע ולא תיקן את הצינור - חייב בעל הצינור ברוב המקרים על הנזקים שנגרמו מחמת העיכוב, ועיין במקורות.3

מקורות

1. ראשית נקדים, שמאחר וצינור המים הינו רכושו הבלעדי של בעל הדירה, לפיכך נחשב הצינור ככלי שלו. ומאחר והעיריה מחייבת את התושב על כל כמות מים העוברת דרך מונה המים הפרטי שלו שנכנס בצינור זה, א"כ נחשב הדבר שהעיריה מוכרת לבעל הדירה את המים, והצינור שלו זוכה לו במים אלו מדין קנין חצר.

נמצא שהממון שלו, דהיינו המים ששייכים לו - הם המזיקים לאדם אחר. והתורה הרי חייבה את האדם לשמור על ממנו שלא יזיק לאחר, כמבואר במשנה בתחילת מסכת ב"ק. ולכן אין נפקא מינה היכן עובר צינור המים והיכן נמצא הסדק שבצינור, תמיד בעל הצינור אחראי באופן בלעדי על המים הנמצאים שם - מכיון שהם ממנו, ועליו מוטל החיוב שלא יזיקו לאחרים.

לפיכך, לא מביעיא לדעת המרדכי שהביא הרמ"א (בחו"מ סי' קנה, סעיף ד) שסובר, שבכל מקרה שהמים של הדייר העליון מזיקים בתדירות לשכן - חייב העליון למנוע את הנזק, ואפילו אם נעשה הדבר ע"י גרמא. ורק במי גשמים פטור העליון למרות שהם עוברים דרך דירתו, כי מי הגשמים שמזיקים לשכנו - אינם ממנו. אלא אפילו לדעת הרמב"ם והשו"ע שם, שהתירו לעליון להשתמש כדרכו במימיו, למרות שמזיקים בגרמא לתחתון וע"ש, אולם מסתבר שגם הם סוברים כמו שכתב בתשובת הרא"ש (כלל קח, סי' י'), שכאשר צריך להוציא הוצאות מרובות לתיקון הנזק, ובפרט אם צריך לשכור פועלים לשם כך כבנידון דנן - על המזיק או בעל הממון שמזיק לתקן זאת. ורק במקום שיכול הניזק לתקן בעצמו ללא טרחא כמו הזזת המעזיבה בנידון הגמ' והרמב"ם - שם פטרו הרמב"ם והשו"ע את המזיק שמשתמש במים בהיתר מלתקן את הנזק, והתירו לו להמשיך ולהשתמש במימיו, אפילו כאשר הם ממשיכים להזיק תדיר לניזק. כי הניזק שגר מתחתיו יכול בנקל להזיז את המעזיבה לצד השני בידי ולמנוע שיפלו עליו המים, ולא צריך אומן לכך. משא"כ אם צריך אומן לתקן שלא ינזק התחתון ממימי העליון - לדעת כולם על העליון שהוא בעל המים שמזיקים, לתקן שמימיו לא יזיקו לאחרים.

ובפרט שכך גם המנהג בזמן הזה בבתי משתפיים, שבעל הצינור חייב לתקן לבדו את הצינור שלו, כדי שמימיו לא יזיקו לשכנים - ועל דעת המנהג הזה השתתפו השכנים בבנין. וגם מטעם זה, אפילו לרמב"ם ולשו"ע בזמן הזה - חייב בעל הצינור לתקן לבדו את צינורו מיד, כדי שמימיו לא יזיקו. הן מדין תורה, והן מצד המנהג.

2. היות והתבאר לעיל שהעליון שהוא בעל הממון המזיק צריך לתקן את הצינור, לפיכך עליו מוטל החיוב להיות עם הפועלים ולפקח עליהם שיתקנו זאת היטב ולא יזיקו וכו'.

אמנם הן מחמת הדין של הלכות שותפים, והן מחמת המנהג הקיים בזמן הזה לגבי שותפים בבנין משותף, אי אפשר לעכב על הרוצה לתקן את הצינור, לשבור אריחים או קיר וכדומה בדירת שכנו לצורך התיקון. והאפשרות לתקן באופן הזה קיימת - אפילו אם הנזק נגרם רק לבעל הצינור השבור ולא לבעל הדירה ששוכרים אצלו את האריחים. אולם לאחר התיקון - חייב בעל הצינור לתקן במהירות האפשרית את האריחים והקיר וכדומה ששבר אצל שכנו, ולהחזיר את דירתו תקינה ונקיה כפי שהיתה לפני ששברו לו אותם.

3. והנה אם המים מגיעים לצינורות מחמת דחיפת המשאבה של העיריה [שזוהי המציאות בזמן הזה בכל המקומות, אע"פ שמשתמשים גם בחוק הכלים השלובים בנוסף למשאבה] א"כ המים נחשבים כאבנו וסכיננו שהולכים ע"י כוח אחר המעורב בהם, ולכן הבעלים חייבים לשלם על הנזק שהמים שלהם גרמו מדין "אש". ולכן יתחייב המזיק על כל נזקי המים לקירות השכן [או לטפט שמודבק עליו שנחשב מעתה כחלק בלתי נפרד מהקיר, ולכן הקיר לא נעשה מחמת הטפט כ"טמון באש"]. כמו כן חייב בעל המים גם על שאר הממון של שכנו שהוזק, כגון המיטות או כל ריהוט אחר וכיו"ב. אא"כ היה הממון מכוסה בכיסוי נוסף שהוא דבר נפרד מהממון שהוזק, שבמקרים אלו פטור המזיק מדין "טמון" על הנזק שנגרם לדברים המכוסים, כי התורה פטרה אש כאשר האש מזיקה דבר מכוסה כמבואר בגמ' ב"ק (אס) וע"ש.

אולם אם המים היו מגיעים לצינור רק מחמת "חוק כלים שלובים", זאת אומרת, בגלל שכך טבעם של המים שנמצאים גבוה לרדת מעצמם למקום נמוך, אם כן אין דבר זה נקרא שכח אחר מעורב בו, אלא שזהו טבעו של עולם, כמו כח המשיכה של כדור הארץ. לפיכך במקרה זה דין המים שמחלחלים לדירת השכן הוא - כדין "בור". ודומה הדבר לכותל ואילן שנפלו מחמת עצמם והזיקו, שהכריע הרא"ש בב"ק (פרק ראשון סוף סימן א) דהוי בור גם בשעת הליכתם, כי אין הם נופלים מחמת הרוח שדוחפת אותם אלא מחמת עצמם, ובור - פטור על נזקי כלים וכן על נזק שנגרם לקרקע כמו לתקרה ולטיח של השכן, כמבואר ברשב"א (ב"ק י) בשם הירושלמי וע"ש. אבל כאמור לעיל, המציאות בזמן הזה הינה - שבכל מאגרי המים משתמשים במכונה שדוחפת את המים לדירות, ולכן דין המים שמזיקים הינם - כ"אש המזיקה". אמנם כל זמן שלא יכול המזיק לתקן את נזקו - הוא פטור על הנזק שנגרם לשכן בינתיים מחמת המים, כמבואר בב"ק (נב) ובשו"ע (חו"מ סי' תק, סעיפים כו-כו) לגבי בור שחפר וכסהו כראוי והתגלה אח"כ וע"ש. והדין הזה קיים גם בכל האופנים שממנו מזיק, והבעלים שמרו עליו שלא יזיק או שכיסו אותו כראוי בתוך צינורות וכדומה, ולפתע התחיל להזיק. כמו בנידון דנן שמתחילה היו המים שמורים היטב בצינורות, ולפתע נעשה חור בצינור והם תחילו להזיק. ולכן כל עוד שלא נודע לבעלים או שלא היתה להם אפשרות סבירה לתקן - הם פטורים מלשלם את הנזק שממנום [שבמקרה דנן זה המים] גרם לשכנים.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

איזהו עשיר - השמח בחלקו

מהו השבח העיקרי שנאמר ע"י בלעם

כתוב בגמ' בברכות (ב) אמר ר' אבהו בן זוטרת, אמר רב יהודה בר זבידא, ביקשו [פי' - חז"ל] לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע [כלומר, שיאמרו אותה מידי יום כחלק בלתי נפרד מקריאת שמע], ומפני מה לא קבעוה - משום טורח הציבור [כלומר, שזוהי טירחא מרובה לומר את כולה מידי יום]. ואומרת שם הגמ' בשם ר' יוסי בר אבין, שעיקר חשיבות פרשת בלק הינו הפסוק (כד, ט) "כרע שכב כארי - וכלביא מי יקימנו" ופי' רש"י, שפסוק זה דומה למילים בק"ש "ובשכבך ובקומך". דהיינו, שהקב"ה שומר עלינו בשעה שאנו שוכבים בלילה ובקומנו, שנוכל לשכב בשלוה ובבטחה כמו האריות והלביאים ע"כ.

כדי לגרום לנו להודות לקב"ה מתוך שמחה על מה שנתן לכל אחד שחי בעולם הזה.

חיי בלעם ממחישים את דברי המשנה במסכת אבות

והנה כשמתבוננים מעט על אורחות חייו של בלעם, אנו רואים באופן ברור ומוחשי את עוצמת קביעת התנא איזהו עשיר - רק מי ששמח בחלקו. ולעומתו מי שתאב להשיג דברים שאינם ברשותו, וכל שכן אם עושה זאת בדרכי מרמה, כפיות טובה וכו' - לא רק שלא ישיג מאומה, אלא יאבד את כל העושר וטובות העולם הזה שכבר נמצאים ברשותו, וכל שכן שיאבד כל מה שהשיג במרמה.

בעת ששלח בלק שליחים אל בלעם לקלל את ישראל, מבואר ברש"י פ' בלק (כב, ה, וכן כתוב במדרש תנחומא שם ס' ד) שבלעם היה כמו שולחני שכולם פורטים אצלו את מעותיהם, שכן גם כל המלכים שבעולם היו באים להתיעץ עימו, כדי שיפתור להם את בעיותיהם. ותמורת עצותיו, ברכותיו, וקללותיו היה מקבל מהם סכום כסף רב. כמו כן בלעם היה האדם המכובד ביותר בעולם בתור נביא ה', וחכם. ומחמת כך זכה לקבל את הכבוד הרב ביותר שניתן לתת לבני אדם בעולם הזה, עכ"פ כפי הבנת הגויים. כמו כן היה בריא וחזק בגופו ללא כל פגם. וכמו כן יחוסו היה ממשפחת שלושת האבות וכפי שאמר (כב, ז) "מן ארם - ינחני בלק" וכתוב במדרש תנחומא שם (ס' יב) שאמר בלעם, הייתי משתייך למשפחת אברהם, כי הנני נכדו של לבן. או כדעת רבותינו שבמסכת סנהדרין (ק"ה), ותרגום יונתן ב"ע (כב, ה) שהוא היה לבן הארמי בעצמו. כך שמאומה לא היה חסר לו אחר שהוא האדם העשיר המיוחס, החכם, והמאושר ביותר בעולם. ואת הכל הוא איבד כולל את חייו בצורה הבזויה ביותר, וכפי שיבואר להלן.

והנה מחמת תאוותו לקבל עוד כסף ללא גבול וכלשונו (כב, יח) "אם יתן לי בלק - מלא ביתו כסף וזהב וכו' " וכפי' רש"י שם. וכן תאב לקבל עוד "כבוד" בזה שיצליח בפיו להרוג אומה שלמה וכו', מחמת כך לבסוף איבד בלעם - את כל המעלות שהיו לו. את נבואתו איבד כמבואר ביהושע (יג, כב) "ואת בלעם בן בעור - הקוסם - הרגו בחרב". נהרג בצורה בזויה ע"י חרב כמו כל מורד במלכות. נעשה חיגר ברגל אחת, ע"י שהאתון מחצה את רגלו לקיר כמבואר בפסוק (כב, כה). איבד את עינו כמבואר בפסוק (כד, א). והתבזה לעיני כולם כשנודע להם מפי האתון, שבלעם חי חיי אישות עם אתונו בתמידות, שזה דבר שפל ביותר גם אצל הגויים, ובפרט באותה תקופה. וכן נזרק בבושה שאין גדולה ממנה ע"י בלק כמבואר בפסוק (כד, יא) שאמר לו בלק "ועתה - ברח לך אל מקומך" וכו'. ופירש שם באורח החיים הקדוש, שאמר לו בלק לפני כולם - שיברח משם מיד, ובמרוצה, ומבלי שאף אדם נוסף יתלוה עמו, וירוף למקומו מבלי להתעכב בכל שטח מואב ואפילו לא דקה אחת.

נמצאנו למדים מאורחות חיי בלעם, את עומק דברי התנא איזהו העשיר - רק מי ששמח בחלקו. וכל מי שנוהג אחרת, וכל שכן אם ישתדל להשיג מה שאין לו בדרכי מרמה ועושק וכו' - ודאי שיאבד במשך הזמן כל מה שהשיג שלא כדין, ואפילו המעלות הגשמיות שהיו ברשותו - יאבדו ממנו, ובריאותו תיפגע קשות כתוצאה מכך, ויגרום לעצמו את קיצור חייו.

אמנם במדרש תנחומא (בלק ס' יד) מציין, שעיקר החשיבות של פרשה זו הוא הפסוק (כג, כד) "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף" וכו'. ורש"י בחומש פי' שהפסוק הזה מדבר בשבחם של ישראל, שכשהם עומדים משנתם בבוקר, הם מתגברים כארי וכלביא לחטוף את המצוות כמו, להתעטף בטלית, להניח תפילין, ולקרוא קריאת שמע. וגם בלילה לפני שנתם הם קוראים תחילה ק"ש, ומפקידים את רוחם בידי הקב"ה, ומסיבה זו הקב"ה שומרם בשנתם מפני המזיקים, ולכן כשיוצאים אח"כ להילחם נגד אויביהם - הקב"ה מפילם חללים לפנייהם ע"כ. ועיין במהרש"א בברכות (יב:) שציין שדרשת המדרש תנחומא - היא העיקר וע"ש.

חשיבות אמירת ק"ש בבוקר בזמן הראוי, וק"ש לפני השינה

נמצאנו למדים עד כה - על החשיבות הגדולה באמירת ק"ש על המטה לפני השינה. וכן על הזריזות בבוקר לומר בזמן הראוי פרשת ק"ש כשאנו מעוטפים בטלית ולבושים בתפילין. שבזכות כך הקב"ה שומר עלינו מכל פגע ותקלה במשך היום. ולמרות שבני אדם לא מודעים ממה הם ניצלים מחמת כך - בלעם ראה זאת נבואתו, וזה נכתב לנצח בתורה. ומבואר בגמ' בברכות - שזהו עיקר החשיבות שגלמוד מפרשת בלק ומנבואות בלעם. ודבר זה שכיח לגבי כל יהודי בכל הדורות ואינו משתנה, ולכן כדאי מאד להקפיד על קיום מצוות אלו.

והנה מההוא אמינא של חז"ל ניתן ללמוד, שישנה חשיבות רבה - בכל פרשת בלק ונבואות בלעם, שניתן ללמוד מהם הרבה מוסר ויר"ש, אע"פ שעיקר החשיבות שבה הינה מה שהתבאר לעיל. ומן הראוי שנתבונן בפרט נוסף מפרשת בלק שניתן ללמוד ממנו מוסר השכל עבורנו.

ביאור המשנה, איזהו עשיר - השמח בחלקו

כתוב במסכת אבות (ד, א) בן זומא אומר, איזהו עשיר - השמח בחלקו. כלומר, עשיר אמיתי אינו מי שיש לו רכוש רב ושאר תענוגי העולם הזה בשפע. שעל אדם כזה אמרו חז"ל - יש לו מנה - רוצה מאתים. דהיינו שהוא לא מרוצה לעולם ממה שיש לו, ותמיד מרגיש שחסר לו בגלל מה שעדיין לא נמצא אצלו. כך שכל ימיו הינם ממורמרים, וחסרי שלווה ומנוחה, בגלל עמלו להשיג מה שעדיין אין לו. והרי גם אם לבסוף יהיה לו מאתים - ירצה ארבע מאות, כך שעד יומו האחרון, למרות הרכוש הרב ושאר הטובות שיהיו לו - לא ייהנה מהם, ויחיה במרוץ תמידי להשיג יותר. והרצון הזה יכול לגרום לו לבסוף לקרב את קיצו מהעולם, מבלי שיהנה מהשפע שנתן לו הקב"ה.

לעומת זאת מי שנהנה ממה שהקב"ה נתן לו, וכל שכן אם הוא מבין שצריך להודות לקב"ה מידי יום על כך, ובפרט כשאומר בבוקר את ברכות השחר ופסוקי דזמרה, הוא אומר אותם מתוך שמחה והכרת הטוב לקב"ה על כל הטוב שגלום במילים של ברכות אלו - הוא האדם העשיר ביותר בעולם. וחייו שלווים, מאושרים, ושמחים. ואע"פ שודאי מותר להתפלל לקב"ה ולבקש ממנו דברים נוספים, אולם למרות התפילה והבקשה, צריכים להיות מאושרים ושמחים ממה שיש לנו, ולהפנים שגם אם לא נעתר בתפילתנו - הקב"ה יודע שיש לנו כל מה שאנו צריכים עבור התפקיד שעבורו באנו לעולם הזה. וידעיה זו דיה

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

דברי מרן רה"י הגר"ש רוזנבסקי והגר"נ פרצוביץ זצוק"ל

דברי מרן הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצוק"ל

...ענין המוסר יש בו שני ענינים, הענין האחד הוא חכמת המוסר, לקבל ההשקפה והמבט הנכון בתורה בבריאה ובעצמו, כי בלא מוסר א"א לאדם להכיר את עצמו, את מעלותיו וחסרונותיו, בשום פנים. והענין השני, הוא לימוד המוסר בהתפעלות ובהתרגשות ובסערת הנפש, שזהו עיקר חידושו של הגר"ש זצוק"ל, ולדאבוננו אנו רחוקים מזה. וזכורני בישיבת גרודנא, שבסוף הסדר היו חברות מיוחדות לאמירת חידו"ת, והריתחא דאורייתא והתלהבות הלימוד ההדדי היה נורא ונפלא, ומ"מ כשהגיעה שעת המוסר הושלך הס והכל נתיישוב כל אחד על מקומו עם ספר המוסר שלו, ועסקו בלימוד המוסר. וקול המוסר נשמע למרחוק. והיה בזה משום כבוד הישיבה, בבחינת ובהיכלו כולו אומר כבוד. וזכורני במוצש"ק שהיו לומדים מוסר כשחשיכה היתה שרויה, בעל פה, שבחור אחד חזר ברגשי נפש ובסערה גדולה על דברי המסילת ישרים בפרק ה' בענין מאמרם ז"ל:

"בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין".
והדברים חדרו עמוק עמוק ללבי,
והשרישו בו השפעה טובה, והרי לנו
דוגמא מהו לימוד המוסר ע"ד בנין.
[זכרון שמואל עמ' תקע"ח]

אשרי העין ראתהו בעת לימוד המוסר

על לימוד המוסר של מרן סיפר הגר"י
אדלשטיין זצ"ל בהספדו על מרן:

אשרי עין ראתהו בעת לימוד המוסר
בשפתיים דולקות, וכשלא היה אור
באולם, היה אומר קטעים שלמים
כלשונם כמתוך הספר. [על פי ספר 'ראש הישיבה' עמ' 596]

היצר הרע יורה בכל התותחים

מדברי תלמידו הגר"י קוק שליט"א "מלבד קביעות המוסר שהיה קובע לעצמו, שהיה לומד מוסר בהתעוררות בכל יום לפני תפילת שחרית, כפי שמספרים תלמידיו הגדולים שישנו בחדרו, היה בא בקביעות בלילות השבת לשמוע את שיחות מרן המשגיח זצוק"ל. פעם אחת התאחר לשיחה והגיע מעט אחרי ההתחלה, וראה אחדים מן התלמידים העומדים על מרפסת הישיבה ולא נכנסים לשמוע את הדברים. גער בהם גערה חריפה עד מאוד, ותמה איך יתכן לא להטות אוזן לשמוע דברי אלוקים חיים של חכמה ומוסר.

אחרי זמן אמר שחשב פעם נוספת כיצד יתכן שבחורים אינם נכנסים לשיחה, והתיישיבה לו תמיהתו: מאחר ודברי מוסר משפיעים עד מאוד להשתנות ולהתעלות, לא יתכן שהיצר הרע שוקט על שמריו, "הער שיסט אין אלע שיעסערס" [הוא יורה בכל התותחים], והעצה היחידית שלו להילחם בחיזוק זה הוא לעורר חוסר רצון להקשיב לדברים... ונמצא שעיקר המלחמה היא עבודה החיזוק לקבוע עתים ללימוד ולהקשיב לדברי המוסר. [מוסף ש"ק תשע"ט מוטות עמ' 20]

דברי מרן הגאון רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל

"מורי ורבי רבי ברוך בער הסביר לי כי כיום כולי עלמא מודים שחובה ללימוד מוסר, ואין להסתפק בתורה תבלין. זכורני עוד כי אמר לי רבי ברוך בער, יהודים שהיו לומדים פרק שור שנגח עם קצות החושן בעומק העיון ומתמלאים דבקות בהקב"ה, הם לא נצרכו ללימוד מוסר, אף לא את אגדות חז"ל, אלא הסוגיא עם כל הלומדות בלבד, ובכך היו מתעלים ביראה, מתמלאים ערגה וכיסופים, והיה אפשר לראות על פניהם דבקות עילאית. זהו לימוד התורה שהינו תבלין ליצר הרע, אבל כיום מי רואה יהודים כאלה, היום צריכים מוסר".

סיפורים על הנהגת דברי מרן מפי תלמידיו

היה לומד מוסר תמיד, ומעולם לא הפסד אף סדר מוסר או שיחה מוסרית בישיבה. (-מהרב אפרים צוקרברג) תמיד היה מוכן להתפנות מעיסוקיו לדבר עם התלמידים בלימוד, חוץ מבשעה מסויימת לסדר מוסר, אז היה מתיישב ליד הספר ולומד בשפתיים דולקות ומנגינה עריבה. (-מהרב משה מאיר הייזלר) אמר: "מי שלומד מוסר נהיה בן אדם אחר" (-מהרב חנוך פרידמן) פעם אחת בקשו ממנו להתפלל על עבור תלמיד חכם חשוב, שמחמת מחלתו נהיה אדם ממורמר, והוא אמר למי שהיה אצלו שהטבע של אדם חולה שיש לו טענות לאנשים, והוסיף שלימוד המוסר לימד אותנו שצריך שלחולה יהיו טענות, אבל רק לעצמו ולא לאחרים, וכל זה היה בתקופה שבקושי יכול ללכת, כך החזיק רבינו בימי מחלתו. (-מהרב יעקב פליישמן)

[ישורון עמ' קצ"א, ר"י, תנ"ב]

בכח המוסר לבד התעלה אדמו"ר זצוק"ל

ממכתבו אחר פטירת הגה"צ הגר"י לוונשטיין זצוק"ל: "הרי אבדנו את מרן זצוק"ל... וכפי שאנו יודעים, דעתו היתה כי הכל תלוי בלימוד מוסר, וצריך להתחזק בזה... עיקרו של מוסר - שימת לב, ורואים שבכח מוסר לבד נתעלה אדמו"ר זצוק"ל למדרגות כל כך רמות עד כמה שראינו. לפני שנתיים ומעלה סיפרתי לו ממצבם של ידידנו בארה"ב, אמר לי ששמחתי אותו כי הם מחזיקים במוסר, הנני חושב שזו ירושתו שנשארה לנו להתחזק במוסר. וחשבתי הערה, כי מוסר מוכרח לא רק כשתועים מן הדרך רק אדרבה כל מה שמתעלים יותר זקוקים למוסר לכוון הדרך על נכונה, כי מרוב יראת שמים אפשר לטעות בהרבה, ומוסר מכון את הדרך שלא יטעו, ובאמת כך כתוב אל תרף כי היא חיך, רואים כי אי אפשר בלי מוסר אם זה חיים, וכל מדרגה יותר רמה יותר חיים יותר זקוקים למוסר, אולי זה דבר פשוט, עכ"פ לא ידוע כל כך". [בניין נחום תרמ"א]

**"מורי ורבי רבי ברוך בער
הסביר לי כי כיום כולי
עלמא מודים שחובה ללימוד
מוסר, ואין להסתפק בתורה
תבלין"**

דרכי השבת אל הלב

בחובת הזהירות שעסק המוסר יהיה בתור אוצר לתורה

היראה היא האוצר לקיום התורה

כמבואר בדברי רבותינו היראה מוכרחת היא לקיום התורה ואם אין יראה אין תורה וכמו שמאריך הגר"ח מוולאז'ין בנפש החיים [שער ד' פ"ד]: "אמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'והיה אמונת עתיך' וכו' 'אמונת, זה סדר זרעים' וכו', חשיב שם בזה כל הש"ס, ומסיים ואפילו הכי 'יראת ה' היא אוצרו', דימה הכתוב את התורה לרוב תבואות, והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים בתוכו. שיראת ה' הא אוצר לחכמת התורה הקדושה, שעל ידה תתקיים אצל האדם. ואם לא הכין לו האדם תחילה אוצר היראה, הרי רוב תבואות התורה כמנוח על פני השדה למרמס רגל השור והחמור חס ושלום שאינה מתקיימת כלל". וכתב עוד [שם פ"ז]: "...הורונו בזה, שכמו במשא ומתן הגם שנראה כגזל ואונאה. אמנם כיוון שהקב עפר הוא השימור והקיום של כל הכור תבואה אינו חושש משום גזל. כן רשאי האדם להפסיק ולבטל זמן מועט מהלימוד, להתבונן מעט ביראת השם, ואינו חושש בזה משום ביטול תורה. כיוון שהוא הגורם שתתקיים אצלו חכמת התורה".

העיקר הוא התורה עצמה

אמנם יש הלומדים מוסר ומעמידים זאת כעיקר או כעומד לעצמו ולימודו רבותינו שצריך להזהר שהעיקר הוא לימוד התורה, וכמו שהאריך הנפש החיים [שם פ"ח]: אמנם דון מינה... ההפך מאשר שגו בזה כמה מרבתי בני עמנו, שקובעים כל עסק לימודם בספרי יראה ומוסר לבד. שכמו בעניין קדימת האוצר לתבואה שבתוכו, וכי יעלה כלל על לב אדם כיוון שכל קיום ושימור התבואה הוא האוצר, יעסוק כל זמנו או רובו בבניין האוצר לבד, ולא יכניס בו תבואה מעולם. כן איך יעלה על לב איש לומר, שזה תכלית האדם בישראל, שישים כל קביעת לימודו בבניין האוצר של יראת שמיים לבד, והוא אוצר ריק, ולא עלתה בידו מכל עמלו, רק מצווה אחת של השם אלוהים תירא. וגם אין עליה שם אוצר כלל".

וכן כתב הגר"ח ב'רוח חיים' [אבות פ"א מ"א]: "העיקר היא התורה, והיראה היא רק האוצר. היפך האומרים כי העיקר הוא היראה וכו'. ועכ"פ שניהם מוכרחים לאדם תורה ויראה רק יראה היא בדמיון האוצר שהוא בניין בדבר מועט."

אסור להשקיע ביראה יותר מהזמן הנצרך לפי עניינו

העולה מזה שהתורה היא העיקר הוא:

א. לא להשקיע יותר זמן ממה שמשער שנצרך לו לפי עניינו ע"מ לשמור את אוצר התורה כתב בנפ"ח "וכן בעניין ההיתר להפסיק באמצע הלימוד, להתבונן עוד מעט ביראת ה' שהמשילוהו ז"ל, להיתר עירוב הקב חומטין בכור תבואה, מינה נמי, שכמו שאם עירב בכור תבואה יותר מקב חומטין, אשר איננו צריך לקיום התבואה, הרי הוא גזל ואונאה, כן בענין היראה, אם יאריך בה האדם, זמן יתר מכדי מדתה הנצרך לקיום ושימור רוב תבואות התורה, הרי הוא גזל אותו הזמן העודף, מהתורה שהיה צריך ללמוד באותו העת, כי לא הורשה לעסוק בהתבוננות וקניית היראה, אלא כפי אשר ישקול בשכלו י"לפי טבעו וענינו, שזה העת הוא צורך והכרחי לו לעסוק בקניית היראה ומוסר, לצורך השימור והקיום של תבואת התורה".

וכן מסר הגה"צ רבי נפתלי אמשטרדם [קדוש ישראל' עמ' ק"ה] מדברי מרן הגרי"ס: "וזכור אני כי בעת הנ"ל בהיותי אצל אדמו"ר [-הגרי"ס]... ה' מזהיר אותנו, שלא להפריע את הלימוד גמ' ופוסקים, בגלל לימוד המוסרי [-היינו חוץ מסדר שחייב אדם לקבוע ללימוד מוסר כמבואר בדבריו באור ישראל]".

וזהו ממש יצר הרע כמ"ש הגר"ח ברוח חיים [שם]: "והנה יש ג' פיתוי היצר א' שלא ללמוד. ב' אם אינו יכול לו על ידי זה מפתהו שילמוד בלי יראה, כדי שתהיה כתבואה בלי אוצר ולא יתקיים ח"ו. ג' יפתהו שיעסוק תמיד בבניין האוצר ויהיה ריק בלא תורה".

עיקר השקיעות - בתורה

ב. שלא יהיה שקיעות במוסר על חשבון שקיעות בתורה וכמו שאמר הגר"י לוונשטיין "בעבודת ה' בדרך כלל צריך להיות שקוע בלימוד ולקבוע עיתים לחכמת היראה".

וכתב בעלי שור [ח"ב עמ' קע"ט]: "העובד על שלימות המידות צריך גם להיות שקוע בלימוד כשור לעול ללון בעומקה של הלכה, וכחמור למשא לרכוש ידיעות רבות בש"ס ופוסקים. אסור לעשות מלימוד מוסר ועבודה מוסרית במה לעצמה. תכלית הכל הוא עסק בתורה מתוך טהרת המידות".

הגה"צ רבי יחזקאל לוונשטיין: "בעבודת ה' בדרך כלל צריך להיות שקוע בלימוד ולקבוע עיתים לחכמת היראה"

"והיו הדברים האלה... על לבבך" - שיהיה ד"ת חרות על לבו [ח"ח תורת הבית פ"ו]

ימוש מפייהם, ואזי תחזור תורה ליושנה כאשר לפנינו בישראל. ולא מזמן ארוך כי מה [עניין יש] לאסוף ולצבור הון ועושר איתו ולאבדו בהרף בפעם אחד. ולכן כל אשר נגע יראת אלקים בלבבו, וחרד על תורת אלקינו לעשות עמודים לה שלא תפול בכללה, ירגיל עצמו והלומדים לפניו בעניין זה. שהוא יסוד הכל שלא תמוש מפייהם".

כתב הקה"י [קריינא דאיגרתא ח"א ח']: "אם אחר שלמדת הסוגיה ארבע פעמים, תחזור כל פרק שגמרת עוד ארבע פעמים, תראה במשך הזמן תועלת גדול מאוד מזה, ותהיה בגדר בקי ממש בזה הגמרא שלמדת, וגם תרגיש אם ירצה השם נעימות גדול בלימודך".

נביא בע"ה בעניין חזרת הלימוד אשר כתב המהר"ל [נתיב התורה פ"ה] שמחמת העדרו אין יראה שאם אין חכמה אין יראה".

כתב רבינו יונה ע"ד המשנה "ממהר לשמוע וקשה לאבד חכם" [אבות ה' י"ב]: "ועם כל זה יחזור ההלכות הרבה פעמים, ולא יסמוך בזכרונות, כי לא לאדם יכולת לזכור לעולם אם לא בהתמדת חזרת הדברים ובהעלותם על לבו תמיד, כי לכל אנוש טבע השכחה, ומה יתרון לאדם בלמדו אחרי שכחו, כמו הזורע ולא יקצור". המהר"ל ב'דרוש על התורה' כתב: "ובזה אכלה לדבר במה שהוא יסוד ותכלית הכל והכל תלוי בו, הוא חזרת הלמוד, עד שיהיה תלמודם בידם ולא

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 413
תמוז תשס"ד

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בשבוע האחרון עסקנו בהתקנת עירוב פנימי להדר עירוב בעיר גדולה, והיינו צריכים בקטע מסוים להסתמך על המחיצות של העירוב העירוני. ניגשנו לבדוק כיצד הוא מתוחזק, כיון שאנו מכירים את הבודק שהוא יר"ש ויושב באהלה של תורה. אך להפתעתנו היו שני מקומות שהענפים הזיזו את החוט החוצה בצורה משמעותית מאוד, גם שלא בשעת הרוח. אנו בטוחים שאם האחראי היה יודע מחומרת המצב הוא היה ניגש לגזום, אלא שיש מקומות שאינם מודעים לחומרת המצב, וזה מוריד את הכשרות של העירוב. הבאנו את הדינים האלו בשיעורים והדגשנו, שזה דברים כביכול קטנים, שאם האחראי מזלזל ומדלג עליהם, יתכן שעבודתו לריק והמכשול גדול ח"ו.

תקוותינו שמי שלומד את השיעורים האלו או קורא עלונים אלו ויהיה מפקח על עירוב, ידע לשים את הדגש והעירנות על הדברים המחויבים בכשרות.

עמוד שמורכב משני התיבות עם רווח קטן ביניהם

בסמוך לאחד ממוקדי השיעורים היה עירוב קטן שנועד לסגור חניה של כמה בנינים עם בית כנסת, שיהיה מותר לטלטל גם לבני ספרד שחוששים לרחובות שלנו לדון רשות הרבים לדעת מרן השר"ע. העירוב נעשה ע"י בעל מלאכה מקומי, שהשתמש בחומרים ובצורה שאינה רגילה בעירובים כיום, מתוך מחשבה שאין הרבה הלכות בעירוב, בס"כ עמוד ועמוד וחוט.

הוא לקח ברזל מרובע [פרופיל] וחבר אותו לקיר. בתחילה הוא חיבר אותו בגובה, כדי שהחוט יהיה גבוה, ואחר כך אמרו לו שהעמוד צריך להתחיל מהקרקע, אז הוא הוסיף עוד חתיכת ברזל דומה על הקיר, מהמקום שמתחת העמוד עד הקרקע. אך היו שהתדיינו בזה כיון שנשאר רווח של סנטימטר בין החלק התחתון לחלק העליון, כיון שלא חיברו אותם צמוד, ואולי החלק העליון לא נחשב המשך לחלק התחתון. ונפק"מ במקרה כזה שהעמוד אינו ישר אלא נוטה לחלל הפתח, כיון שהברזל הוא דק ומתעקם, אולי זה עושה שהחוט אינו מעל העמוד. אם העמוד היה אחד ממש, או מחובר זה לזה או צמוד, היה אפשר לומר שהראש הוא המשך של העמוד התחתון, אבל אחרי שיש רווח קטן שניכר בבירור, אולי זה לא עמוד אחד. אמרנו להם שאיננו יכולים להכריע בשאלה זו, וצ"ע.

אבן גדולה שהאריכו בה את העמוד עד הקרקע

השבוע הגיעה אלינו שאלה נוספת בהלכה זו ממקום אחר, שהיה עמוד של עירוב שהוצמד לעמוד חשמל, וחברו אותו בגובה של מטר מעל הקרקע. כנראה שמישהו עורר אותם על הבעיה שהעמוד שמתחיל מעל ג' טפחים הוא תלוי ואינו כשר, וכדי לתקן הם השעינו מתחת העמוד חתיכה של יציקת בטון כמו אבן שפה של מדרכה, והתכוונו שזה יהיה תחילת העמוד.

אבל בצורה כזו ודאי שיש כמה בעיות להחשיב את הבטון כהמשך לעמוד, דבר ראשון מצד המראה, קשה להגיד שחצי עמוד יהיה מאבן רחבה וחצי מעמוד צר יחשבו דבר אחד. דבר שני האבן עומדת בצורה נטויה בזווית אחרת מהעמוד, ואינה זקופה ישר עם העמוד. יש בזה גם בעיה של עמוד עקום, שהחוט למעלה אינו מעל תחתית העמוד. אבל כאן זה גם משתנה באמצע לזווית אחרת, וא"כ ראש העמוד אינו הצד העליון של החלק התחתון. וכן יש רווח בין האבן לעמוד. וזה דבר שאפילו בדיעבד לא נראה שנחשב עמוד כשר.

דינים רבים בעירובים תלויים בהכרעה של סברת הפוסקים

בשבוע זה התקיימו שיעורים נוספים בכוללים שעוסקים כעת בלימוד עירובין. לאחר שלמדו נושא שלם ביקשו האברכים לתרגם את הלימוד למעשה, ע"י דוגמאות מעשיות מהשטח. אבל זה לא רק דוגמא לדינים שלמדו, אלא ברגע שניגשים למציאות בשטח מתעוררות שאלות רבות האם המקרה דומה למה שהוזכר בפוסקים, או שהוא שונה עם דין שונה, והרבה מהדברים תלויים בהכרעה של סברה להחיר או לאסור.

חוט שאינו מתנדנד מהרוח אלא מענף שזז ברוח

בין הדברים שנידונו היה אחד הדברים המצויים ביותר בעירובים, והחומרה שלו גדולה מאוד, כאשר ענפים של עץ גדלו והזיזו את החוט. בדבר זה יש כמה מקרים שונים, א. בתחילה הענפים מגיעים רק עד החוט, ואז ברוח הם מתנדנדים ומנדנדים איתם את החוט, בנדנד משמעותי מאוד, לפעמים החוט זז אפילו חצי מטר. בדיון זה יש להסתפק האם נחשב חוט שאינו עומד ברוח מצויה, [שדינו תלוי במחלוקת הפוסקים המובאת במשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ד], כאשר מצד עצמו אם היה לבד לא היה מתנדנד ברוח, אבל חוזק הנדנד של הענף מזיז אותו. וי"ל שספק זה תלוי אם הדין עומד ברוח מצויה הוא ענין של שיעור

השיעורים הקבועים ללימוד הלכות העירובים

חוזק המחיצה, ולפ"ז כאן יש לחוט את החוזק הנדרש, או שמא זה ענין שצריך שיתקיים בתנאי הטבע, וזה יתכן שאינו נחשב מתקיים. ויש לדחות, וזה דיון ראשון.

חוט שיוצא מבין העמודים כל הזמן

ב. כאשר הענף גדל יותר ודוחף את החוט הצידה גם בלי שיהיה רוח, וכל השבת החוט הולך בצורה קשתית לצד. דין זה יש לתלות במחלוקת בדיון חוט המתנדנד ברוח, שלדעת הסוברים שאם החוט מתעגל מחמת הרוח והאמצע יוצא מבין העמודים נחשב שהחוט מן הצד, פשיטא שבמקרה שהענף מזיז נפסל העירוב. אלא גם למתירים חוט מתנדנד ונאמר שישברו שגם יוצא מבין העמודים אינו נחשב מן הצד [שי"א שבזה לא התירין]. מ"מ בפשטות היינו דוקא בחוט שבעיקרון עומד ישר, והנדנד אינו קובע את צורתו, אבל אם יהיה פתח מברזל שהמשקוף שלו יהיה מעוגל לצד לכיוון הרחוב שמחוץ לעירוב, בזה הבינו הרבנים שאין להחיר.

ענפי העצים גדלו והזיזו את החוט

וביארנו את הסברא בשיעורים, כי מבואר באחרונים שיסוד הדין מחיצה בפתח הוא שהקנים של המזוזות שבצדדים יוצרים מחיצה לכל הפתח, אחרי שהמשקוף מצרף אותם, אבל הם גודרים רק בקו ישר כמו שני פסים, ולא גודרים בסיבוב גם אם המשקוף יהיה בסיבוב, שזה אינו מדרכי המחיצה. והדברים מובנים למי שעסק בלימוד הסוגיות לכן אם הענף גדל בשיעור שמזיז את החוט, אין להכשירו באופן שהחוט זז לצד שמחוץ לפתח.

ענפים שמזיזים את החוט ונוצר קימוט ושינוי זווית בחוט

ג. במקרה שהענף גדל יותר, מצוי שהוא דוחף נקודה מסוימת בחוט, ויוצא שהחוט מקבל קימוט ושינוי זווית באמצע. בדיון זה נקטו הרבנים שהוא נפסל, כי המשקוף אינו ישר מעמוד לעמוד. [ובנוסף אחר, כיון שהפתח נהיה שתי צלעות, והוא כשני פתחים לשתי כיוונים, וכמו שלא יתכן פתח בצורת רי שיהיה פתח אחד, אלא צריך עמוד באמצע שיעשה ממנו שני פתחים ישרים, כך בשינוי זווית בחוט, כיון שאין עמוד תחת השינוי זווית, אין כאן פתח כלל, ואינם יכולים להיות פתח אחד עם שתי צלעות].

על חומותיך... הפקדתי שומרים

עמוד עם חור שהחוט מעליו נכנס מהצד האחורי

נחזור למקרה הקודם בעירוב שנעשה להחדיר את החניה. בראש אותו עמוד שנעשה מברזל מרובע, לא היה שייך לשים את הראש של עמודי העירוב, אלא הוא עשה חור בברזל, והשחיל את החוט פנימה. וכן עשה חוט ברזל שיהיה חזק ולא יקרע. במקרה שהחוט בתוך חור שבעמוד הזכרנו בגליונות קודמים שהפמ"ג והמשנ"ב מחמירים שאינו נחשב על גבי כל העמוד, והחזו"א מתייר. אבל כאן הוא עשה שלא תהיה את הבעיה הזאת, ועשה שהחוט של הפתח מגיע מעל העמוד ממש, מסתובב לאחורי העמוד ואח"כ נכנס בחור. בצורה כזו המשקוף אינו בחור אלא מעל העמוד, וזה יהיה טוב גם לדעת הפמ"ג והמשנ"ב. אלא שבדרך כלל לא שייך לעשות כך, כי במשך הזמן החוט יחליק ויפול לצדי העמוד, ע"י שהורח תנדנד אותו, או אנטנה של משאית תדחוף אותו, ואמנם החוט לא יפול לגמרי כי הוא נפוש בחור, אבל הוא יגיע מהצד של העמוד. ולא ישימו לב שאז העירוב נפסל לגמרי. אבל כאן שהיה חוט ברזל והחוט קצר, יתכן שהחשש הזה יותר מצומצם.

קשירת החוט גורמת שיריד למטה מראש העמוד

אבל האברכים טענו שיש כאן בעיה אחרת, כי בקשירת החוט העובר בחור, הצמידו וקשרו אותו לחוט המגיע מלמעלה, וזה גרם לחוט העליון לרדת מעל למטה מראשי העמודים, ורק אחרי הקשירה שבחוט הוא משנה זווית ועולה למעלה לראש העמוד. במצב כזה יש לדון מצד שני דברים. דבר ראשון, לשיטות הסוברות שחוט שוקע שהאמצע שלו יורד למטה מראשי העמודים, יש בו חיסרון של מן הצד, כדעת המשכנות יעקב המובא בשער הציון (ס"ו ש"ס ס"ק נ"ז), א"כ גם כאן החוט יורד. דבר שני האם זה שניכר שהחוט יורד בזווית חדה, אינו גורם פסול יותר.

מדברים אלו אנו רואים שאנשים רצו לעשות עירוב מהדר, אבל ספק אם אפשר להכשיר אותו גם לאחר שהוסיפו בו תיקון, כיון שלא נעשה בצורה המקובלת במלאכת העירוב. בעשיית העירובים חייבים לעשות ע"פ העוסקים במקצוע זה דוקא, ולהשקיע בחומרים הראויים לכך, כי זה נצרך לכשרות.

עמוד בתוך בטונדה נחשב עמוד בתוך רשות היחיד

במסגרת השיעורים הקבועים של לימוד ההלכות המעשיות, עסקנו השבוע גם בדיני עמוד שנמצא בתוך רשות היחיד מוקפת גדרות, שכתב המשנ"ב (סי' שט"ג ס"ק ק"ג) שלא כלום הוא, כלומר העמוד אינו יכול להחזיר את הרחוב כשהוא עומד בתוך חצר שהיא רשות אחרת בפני עצמה. מתוך זה התעוררה שאלה על מקרים מצויים מאוד שיש עבודות בכביש ומניחים בטונדות [קוביות בטון בגודל מטר] כדי להעמיד בתוכם עמודי עץ זמניים, ולפעמים גם נועצים בתוכם את עמוד העירוב, או קושרים את החוט לעמוד שהפועלים העמידו, והרי כיון שהבטונדה גבוהה י טפחים מכל צד, יוצא שהיא רשות היחיד בפני עצמה, וא"כ העמוד שבתוכה פסול משום שהוא ברשות היחיד אחרת.

האם הבטונדה כשרה ללחי

התשובה למקרים אלו שבאמת העמוד אינו כשר, אלא שבמקרים אלו לא מסתמכים על העמוד, אלא העירוב מסתמך על הדופן של הבטונדה הנמצאת תחת החוט, שהיא משמשת כעין לחי תחת החוט, והצוה"פ לא נכנסת לעמוד שבתוך הבטונדה כי היא רשות אחרת. [בפרט שכאשר קושרים את החוט לעמודי העץ, קושרים את החוט מהצד, כי לא מגיעים לגובה ראש העמוד הזה, וא"כ בלא"ה זה לא צוה"פ כשרה, אלא רק מכח הדופן של הבטונדה שמשמש כלחי].

לפי"ז יש בעיה ברוב המקרים כיון שרוחב הדופן של הבטונדה הוא ג"כ מטר [כי הקוביה היא מטר על מטר בגובה מטר], ובלחי רחב נקטו הרבנים להחמיר כמ"ש החזו"א בהערה (א"ח סי' ע' ס"ק י"ח) שאם הלחי בולט ממקום החוט לתוך העירוב ג' או ד' טפחים אפשר דהוי פתחי שימאי: ואם החוט באמצע הבטונדה הרי היא בולטת חצי מטר לתוך העירוב. לכן במקרים אלו בעירובים מהודרים מוסיפים עוד לחי על הבטונדה, ובעירובים עירוניים מקילים שלא נחשב פתחי שימאי אם זה רק ענין שהלחי רחב.

שימת לב שהבטונדה לא תתכסה מעט בחול

יש להוסיף דבר חשוב שצריך עיתונות גדולה בבטונדות האלו, שיהיה בהם גובה י טפחים על פני הקרקע. במקרים רבים לאחר שהם עומדים למשך תקופה, מתכסה חלק מהבטונדה בחול ואדמה, ומה שמכוסה באדמה אינו נחשב, ואז לא נשאר גובה י ואינו כשר ללחי. כמו כן גם אם מעמידים לחי

לפני הבטונדה צריך שיהיה בה גובה י כדי שתשמש מחיצה מהלחי שהוא סוף הצוה"פ עד הצוה"פ שבצד השני של הבטונדה, או גדר כלשהי שממשיכה את גבול העירוב. לכן יש לפקח על כך בבדיקה השבועית, לראות שהבטונדה לא כוסתה מעט בחול.

בטונדה שלא התכוונו שתהיה לחי והצילה את העירוב

בתקופה האחרונה היינו באחד מהישובים לעשות ביקורת על העירוב שהוקם שם לפני שנתיים, וראינו שהעמודים קיימים וגם החוטים, אבל חוט אחד נתקע באמצע בעמוד תאורה מהצד. כנראה שהאחראי על העירוב שקשר את החוט הלך איתו מהצד הנגדי של העמוד, במקום לעקוף את העמוד, ויצא שאח"כ כשהרים את החוט לראש העמוד, הוא עלה ונקשר טוב, אבל באמצע הוא זו הצידה יותר מחצי מטר. במקרה זה יש בעיה שהחוט זו הצידה בקביעות וגם משנה זווית, שהוא דבר שמעכב את הכשרות.

אבל ביישוב הזה היה דבר מיוחד, שהעמידו צינורות בטון מסביב לעמודי התאורה, כיון שהשכונה נמצאת בבניה וחששו שהמשאיות יפגעו בעמודים, לכן עשו להם שמירה ע"י הצינור שמקיף אותו. מדדנו את הצינור וגילינו שיש בו גובה מטר. אם כך אפשר להתיר את העירוב, ע"י שהצינור ייחשב לחי לצד אחד ולחי לצד שני, וגם למחיצה הסוגרת בין שני הצדדים.

האם הבטונדה תחשב לחי בלי שהאחראי יתכוון לכך

ועדיין הסתפקנו האם לחי כזה חל מאליו, או שמא צריך לכוון עליו שיחשב לחי. כידוע הפמ"ג מסתפק האם בצורת הפתח צריך כוונה מערב

שבת, והובא בבה"ל (סי' שס"ג ס"א), והחזו"א מתייר גם בלי כוונה, אבל כתב שבעמודי החשמל צריך כוונה, וביארנו במק"א כיון שעמודי החשמל אינם נראים כניסה כלל, צריך כוונה שיהיו פתח. ולפי"ז גם כאן יצטרכו כוונה על הלחי שישמש לצורת הפתח. וא"כ מכאן ולהבא אנו מכוונים שזה יהיה ההיתר של הישוב, אבל למפרע לכאורה זה לא עוזר, [אא"כ האחראי ביישוב היה כזה למדן לחשוב על כך, למרות שלא הבין שצריך ללכת מאחורי העמוד כדי להעביר את החוט ישר].

והיה מקום לומר שכאן שהחוט נעשה לשם עירוב, נחשב הדבר כמו כוונה, למרות שהוא לא ידע לכוון על הלחי עצמו. וכעין זה מצינו בהלכה, שכתב הרמ"א שם שאם לא היה לחי אחר, כאילו סמכו עליו דמי. וצ"ע.

האם העירוב שהניח יכול לעזור גם לאחר שיעובר דירה

שאלה שהגיעה למוקד, מאדם שהגיע לשוב קטן בחו"ל שאין בו עירוב, והיה גר שם תקופה. בזמן זה הוא עשה עירוב חצרות לאחר שבדק שיש גדר כשרה המקיפה את המקום כולו, כעת לקראת עזיבתו הולך להגיע אחריו יהודי אחר, ושואל האם העירוב שהניח הראשון יכול להועיל גם לבא אחריו. והנה דבר ראשון שאלנו האם הוא משאיר את הפת או המצות אחריו, שאם המצות של העירוב אינן קיימות אין עירוב כלל גם כשהוא נשאר. והיהודי השיב בודאי הפת קיימת ונשארת שם. השאלה אם היא יכולה להועיל אחרי שהוא הולך.

מקרה זה יש לדמות לדין המבואר בשו"ע (סי' שט"ו ס"ט) שצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי "ולכל מי שיתווסף מיום זה ואילך", ויש אומרים שאע"פ שלא יזכה להם בפירוש למתווספים עליהם, לב בית דין מתנה עליהם. וביאר המשנ"ב (ס"ק נ"ג) שהשיטה השניה סוברת למרות שמעיקר הדין אינו חל לאחרים, אבל כיון שבזמננו נוהגים להניח עירוב לכל השנה או לתקופה ארוכה, מסתמא אנו מכוונים גם על מי שיתווסף. במקרה הנ"ל יש קצת הבדל, כי אפשר לומר שאין סתמא שהתכוון גם על היהודי שיגיע אחרי שהוא ילך, מ"מ נראה שזה מועיל כי דעתו היתה שאם יגיע יהודי אחר בזמן שהוא היה שם גם עבורו הוא מכון לזכות את העירוב, ממילא דעתו שיחול כל מה שצריך לכל מי שיתווסף כל זמן העירוב, וכיון שכעת ממשיך את העירוב אחרי שהוא הולך, י"ל שגם האומדנא קיימת שזיכה גם למי שיגיע אחריו. כלומר לכל מי שיכול להצטרף בעתיד. [אמנם לכתחילה צריך לפרש שמזכה לכל מי שיתווסף כמבואר במשנ"ב (סי' ש"ע ס"ק נ"ה ובשעה"צ ס"ק ל"א), ואחרי שיאמר דאי זה יחול לכל האופנים שהעירוב ימשיך להתקיים].

ויש להוסיף שבכל אופן השאלה אינה משמעותית כל כך, כי אם חושבים על דין זה לפני שבת, אפשר לזכות את המצות מחדש לכל התושבים שמכאן ולהבא, ויהיה מותר לכ"ע. [ונקטין שאפשר לחזור ולזכות את אותן המצות שוב, כמו שיכול לקחתן לעצמו. ויש להאריך, וכבר כתבנו במק"א ואכמ"ל].

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בלק תשפ"ד

כוחו של הרצון

תוכן

א' - דרך הרצון / א

ב' - דרך הראיה / ג

ג' - דרך האהבה / ו

אותו בדרך שבחר לעצמו; בין אם הדרך שבחר לעצמו היא טובה ובין אם היא רעה, עליו לדעת שמשמים יסייעו לו בדרכו.

היסוד הזה הוא חשוב כל כך, שלא הספיקה לרבותינו הגדולים דוגמא אחת לכך, והם טרחו להראות לנו כיצד הוא נשנה ונשלש; לא רק בתורה אלא גם בנביאים ובכתובים.

"מן הנביאים" - היסוד הזה נלמד מפסוק בספר ישעיה (מח, יז): "אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ מְלַמֵּדךָ לְהוֹעִיל, מְדַרְיָךְ בְּדֶרֶךְ תִּלְךָ" - בדרך שבה תבחר ללכת, לשם אני אוביל אותך; אם תחפש את הדרך - תמצא אותה.

וכן מהכתובים: "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן" (משלי ג, לד). אם אתה מחפש לקנות את מידת הענוה - אתה תזכה לה. אם אתה חושק להיות תלמיד חכם - אתה תגיע למקומות הנכונים; אתה תמצא את הרבה'ס הנכונים, את הספרים הנכונים. אתה תופתע לגלות עד כמה תצליח להגיע לאן שאתה רוצה להגיע.

בית הכנסת "מושב לצים"

וכן להיפך, אם אתה מעוניין להימנות בין הבדחנים ואוהב להיות חכמולוג, הקב"ה יזמן לך הזדמנויות לממש את רצונך, וישלח לך חברים כנפשך. אתה יודע מה יקרה? כשתחפש בית כנסת לקבוע בו את מקום תפילתך, אתה תבחר את זה שמתאים לך - מושב לצים. יש די והותר בתי כנסת כאלו, שאם תיכנס לשם בבוקר לפני התפילה, במקום למצוא אנשים שמדברים בדברי תורה, תמצא חבורה של יהודים שיושבים ומתלוצצים. מדי פעם שומעים פרץ עז של צחוק מתגלגל. הם יושבים ומתלוצצים, ומחליפים ביניהם סיפורי לשון הרע, רכילות, וזלזול בצדיקים.

א' - דרך הרצון

הדרך אל הסוף

הגמרא במסכת מכות (י, ב) אומרת כך: "אמר רב הונא א"ר אלעזר, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". חז"ל מלמדים אותנו שהיסוד הזה כתוב בתורה, נשנה בדברי הנביאים, ונשלש בספרי הכתובים.

"מן התורה" - בתחילה מביאה הגמרא מקרה מהתורה, מפרשת השבוע, שמהווה ראיה ליסוד הזה. כאשר בלעם התבקש על ידי בלק מלך מואב לבוא לקלל את כלל ישראל, אזי בתחילה בלעם סירב. הקב"ה דיבר אליו ואמר לו: "לא תִּלְךָ עִמָּהֶם" (במדבר כב, יב).

אבל כאשר שרי מואב שבו בשנית אל בלעם והפצירו בו שיבוא עמם, תוך שהם מבטיחים לו עושר אגדי, הקב"ה דיבר אליו שוב, והפעם הוא אמר לו: "קום לך אִתָּם" (פסוק יט). כלומר, לאחר שנחישותו של בלעם נחלשה מבפנים - להלן נשוב לנקודה זו, אבל לעת עתה די אם נאמר שלמרות שכלפי חוץ בלעם שמר על עמדתו הקודמת שהוא לא ילך, אבל הוא נחלש מבפנים - הקב"ה אמר: "בבקשה - עשה כרצונך. אתה רוצה ללכת - לך". ואכן, בלעם חבש את אתונו ויצא לדרך - הדרך אל סופו.

פעם, פעמיים, שלוש

יש כאן לימוד עבורנו - כך אומר רב הונא: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". אדם שהולך לכיוון מסוים, יקרו לו כל מיני דברים שיסייעו לו להגיע לשם. אין זה אומר שהוא יזכה לגילוי נבואי - צריך להיות אדם גדול כדי לזכות לכך - אבל משהו כן יקרה לו, משהו שיוביל

זהו הכלל של "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" - והוא כלל יסודי בדרכי הנהגת השי"ת עם בני האדם. מה שאתה מחפש - לשם יוליכו אותך. אם אתה מחפש דברים טובים, הקב"ה יעזור לך למצוא אותם, ואם אתה מחפש דברים לא טובים, הוא יעזור לך למצוא גם אותם.

בלעם - אדם גדול

אני רוצה לחזור כעת לגיבור סיפורנו, הלא הוא בלעם, על מנת ללמוד פרט חשוב של הנושא הזה, פרט שיתכן ולא היינו עומדים עליו בכוחות עצמנו. כי הנה - אני משוכנע שאילו אנחנו היינו עומדים שם על יד בלעם בשעה ששרי מואב באו אליו בשליחותו של בלק בפעם השניה, לא היינו מוצאים שום דופי במעשיו. הוא פתח להם את הדלת - אז מה? הוא לא אמר להם: "בואו, היכנסו. אני אשקול שוב את החלטתי, ויתכן ואענה לבקשתכם לקלל את ישראל". לא ולא, חס ושלום! בלעם לעולם לא היה אומר דבר כזה.

צריך להבין שבלעם היה אדם גדול. אי אפשר להפוך לנביא ה' בלי שום סיבה; ותהיה הסיבה אשר תהיה - וידוע הפירוש שבלעם זכה לגדולתו רק כדי להוות משקל-נגד למשה רבינו, על מנת שאומות העולם לא יוכלו לטעון: "אילו היה לנו נביא כפי שהיה לעם ישראל, גם אנחנו היינו עושים מעצמנו משהו". אבל זה לא כל כך פשוט. גם לפי הטעם הזה, בלעם נבחר לתפקיד זה בזכות היותו אדם גדול. הוא נבחר על ידי השי"ת לתפקיד מיוחד בגלל שהוא התאים לתפקיד שכזה. ברור אפוא שבלעם היה אדם שראה את עצמו כעבד ה'.

כיצד הגיב בלעם לעבדי בלק כאשר באו אליו בפעם השניה? "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה". כמה רבנים אמריקאיים שנושאים הספדים בבתי הלוויות יכולים לומר דבר כזה? תמורת מעט כסף הם מוכנים להרעיף שבחים על ראשיהם של אוכלי טרפות ומחללי שבת שמתו. יש הרבה רבנים כאלה! איני מתכוון לרבנים אמיתיים, אבל יש אנשים שקוראים לעצמם רבנים שנושאים הספדים נאים על אנשים שלא שמרו תורה ומצוות. פעם הייתי נוכח בהלוויה שבה הרב המספיד השווה בין הנפטר, שהיה יהודי שחי עם גויה, לצדיקים המוזכרים בתנ"ך. למה? כי הוא קיבל על כך תשלום נאה.

ומצד שני עומד לו בלעם, שהוצע לו תשלום נאה במיוחד - בית מלא כסף וזהב; תשלום נאה ביותר! מעולם לא היה רב שקיבל תשלום כזה עבור הספד... ומה עונה בלעם? "גם אם בלק ישלם לי בית מלא בכסף וזהב, אני

יש כמובן בתי כנסת טובים. אם תכנסו לשם תגלו יהודים שיושבים עם ספרים פתוחים. חלקם אומרים תהילים, חלקם אומרים בקשות; הם מנצלים את זמנם כראוי. אבל אם אתה מחפש לצים, אתה תמצא אותם - ובשפע. ואתה תצליח בכך באופן מיוחד, כי הקב"ה יעזור לך בזה.

כך גם בישיבות. כידוע, יש ישיבות, שבהם רוב הבחורים לוקחים את החיים ברצינות; הם מעוניינים ללמוד, הם מחפשים תורה ויראת שמים. אח! איזה תענוג לראות בחורים כאלה. אבל יש גם בחורים שיש להם תחומי התעניינות אחרים - חשובים פחות. ומי שמחפש את הבחורים הללו ימצא אותם. הוא יופתע לגלות כמה הוא יצליח למצוא, גם בישיבות הטובות ביותר, את רובד ה'זיבורית' של הישיבה, ה'עולם התחתון' שלו. אכן, ב'עולם התחתון' הזה לא ישדדו אותך ולא יכו אותך בראש עם אלה, אבל באופן יחסי - גם בישיבות יש עולם תחתון! כמובן שהבחורים הטובים בזים להם ורבני הישיבה פוקחים עליהם עין גדולה, אבל הם קיימים - יש בחורים כאלה. ואם תחפש אותם - עליך להיזהר, כי יתכן והשי"ת יסייע לך, ויתן לך דחיפה קלה - הישר אל תוך דלתם הפתוחה.

זהו יסוד של התורה שאי אפשר להימלט ממנו. לכן, אם תצאו אל העיירות שמחוץ לניו יורק רבתי, תמצאו יהודים רבים שכבר אינם יהודים, הודות ליסוד הזה. הם ברחו מבראונסוויל לפלטבוש ומפלטבוש ללאס וגאס בגלל שהם לא יכלו לסבול כל כך הרבה יהדות! אכן, בשלב הראשון הקב"ה ברחמיו מנסה פעם אחת נוספת לקשור אותם אל יהדותם. התורה רודפת אחריהם - לא מזמן הקימו מקוה בעיר טינק, אבל מה עושים היהודים המקומיים בראותם שתסמיני פלטבוש מתחילים להגיע עד אליהם? הם מתרגזים. "מקוה, כאן בעיר שלנו?! מה קורה כאן?! לבושי השחורים מתחילים להגיע גם לכאן?" כך הם אומרים.

אז הם מחליטים למכור שוב את בתיהם ולעבור למקום עוד יותר מרוחק, מקום שבו לא ייאלצו להתמודד עם נוכחותם של החרדים. עד שהקב"ה נכנע סוף סוף לרצונם ועוזר להם. "אם זה מה שאתם מחפשים - אני אתן לכם את זה". לכן הגיע דוקטור מון¹, וכל כך הרבה מבני הנוער היהודיים נמשכים לתעמולה חסרת התוכן שלו. כי ה'רוצה לעזור. רצית שמשפחתך תתנתק מהיהדות? הקב"ה כבר ימצא עבורך את הדרך - גם אם לשם כך הוא ייאלץ לגייס איזה משוגע מקוריאא על מנת לבצע את המשימה...

1. סאן מיונג מון, 'איש דת' דרום קוריאני, היה מנהיגה של כת ידועה אשר לכדה ברשתה רבים מבני עמנו ה"י.

ב' - דרך הראיה

ראיה היקפית

אנחנו לומדים כעת פרט חשוב ביותר ביסוד הזה של "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". אנחנו רואים כאן שה'רצון' הזה לא חייב להיות משהו גלוי לעין. המילה "רוצה" היא בדוקא; מדובר בעצם הרצון, בכמיהה הפנימית לדבר מסוים. ואם אכן רצון זה קיים, האדם יהיה ער להזדמנויות, הוא ימצא אותן בדברים שהוא לא היה מבחין בהם כלל, לולא העובדה שהוא חיפש אותם.

אתם יודעים שקיימים בנו כוחות של תפיסה והבחנה, כוחות שעל ידם אנחנו יכולים להבחין בעובדות וחפצים, שלא תמיד אנחנו עושים בהם שימוש. לדוגמא, יש מושג שנקרא 'ראיה היקפית'. אצל אדם בריא קיימת ראיה היקפית - הוא רואה לצדדים דרך זוויות עיניו. רופאי עיניים מזהירים שאדם שראייתו ההיקפית חסומה, עליו להיבדק אצל רופא, כי הדבר עלול להעיד על בעיה חלילה. לאנשים נורמליים ובריאים יש ראיה היקפית.

אבל העובדה שיש לנו ראיה היקפית לא אומרת שאנחנו עושים בה שימוש. אדם לא יבחין בדברים שאותם הוא רואה מזוויות עיניו, אלא אם כן הוא מחפש אותם. שוטר, לדוגמא, שנוסע לבדו בניידת במהלך סיור לילי, עושה שימוש גם בראיה ההיקפית שלו. כך אימנו אותו לעשות, והוא מתאמן על זה תמיד, כי הוא רוצה לדעת מי מסתתר בפניות ובסמטאות. אין הכוונה שהוא מביט לצד, אלא שהוא מודע למה שקורה שם גם בלי להסיט את הראש הצידה. הוא ערני לסביבתו, ושם לב לדברים שאדם מן השורה לא היה מבחין בהם.

מתקפת הבלשים

מישהו פעם תיאר באוזני מקרה שאירע במהלך קורס לבלשים. התלמידים ישבו בחדר בעוד המנחה מוסר את הרצאתו, כאשר לפתע פרץ אל החדר אדם בלתי שפוי, ותקף את המנחה. כך - לעיני הכתה כולה! התלמידים הוכו בתדהמה! הסיפור כולו לקח לא יותר מכמה שניות. היתה ביניהם התקוטטות קצרה, שבסיומה התוקף קם ויצא מהחדר בריצה.

וכאן פנה המורה לתלמידים ואמר: "תתארו את מה שראיתם זה עתה". מתברר שהכל היה הצגה. "תתארו את התוקף" ביקש המורה. וכמספר התלמידים שישבו שם, כך היה מספר הגרסאות השונות של תיאור התוקף. ומדוע? כי הם לא התכוונו לראות. הם לא חיפשו להבחין בכך.

אומר אך ורק את מה שה' אלוקי יאמר לי". שמעתם? "ה' אלוקי". בלעם ראה את עצמו כעבד ה'.

אלא שהיתה לו בעיה אחת. היה משהו בגישה של בלעם שהביא למפללתו. הוא חיפש משהו מלבד ה'. הוא חיפש הזדמנות אולי כן להרוויח קצת כסף. ואולי קצת כבוד גם כן. עיניו היו פקוחות בחיפוש אחר הזדמנויות - הזדמנויות לצרות.

תקוותו של בלעם

בתחילה ה' אמנם חס על בלעם, וכאשר באו אליו שרי מואב בפעם הראשונה, אמר לו: "לא תֵלֶךְ עִמָּהֶם" - וזה היה אמור לסלק מליבו של בלעם כל מחשבה אודות כסף וכבוד. ה' אמר 'לא' - וזהו זה. וכשהגיעו שרי מואב בפעם השנייה, הוא היה צריך לסרב לפתוח בפניהם את הדלת. הוא היה צריך לצעוק להם מבעד לדלת הסגורה: "תסתלקו מכאן מהר, ואל תעזו להראות את פניכם כאן יותר!"

אבל במקום לעשות כך, בלעם פתח את הדלת. הוא קיבל אותם, אך אמר להם: "לא אוכל לעשות זאת אלא אם כן ה' יאמר לי כך". אבל הוא חיפש את ההזדמנות הזאת, את הסדק הדק שאותו הוא יוכל לנצל - "אולי, אם תלונו פה הלילה, ה' יאמר לי אחרת, ואולי אוכל ללכת אתכם".

"הו!" אמר ה', "אני רואה למה אתה מקווה, מה אתה רוצה. והכלל אצלי הוא שאם זה מה שאתה מחפש - אם בעיני רוחך אתה מחפש הזדמנויות - אני אכוון ואעודד אותך בכיוון הזה". ולכן הפעם אמר לו השי"ת: "קום לך אִתָּם".

אם ה' לא היה אומר כך, בלעם היה נשאר עם ה'פסק' הראשון שהוא קיבל. הוא לא היה משנה את דעתו. "ה' אמר לי לא ללכת, אז אני לא הולך" - כך הוא היה עונה לשרי מואב, גם אם הם היו משדלים אותו עם כל הכסף והכבוד בעולם!

אבל משראה השי"ת שבלעם חפץ ללכת אתם, וכי הוא מעלה את הרעיון, הוא אמר: "זה כבר מספיק כדי ליישם את הכלל של 'בדרך שאדם רוצה לילך'", וה' אמר לו במראה הנבואה: "קום לך אִתָּם". וזו היתה תחילת סוף הקריירה של בלעם. קצת חיפוש הזדמנויות - זה כל מה שהוביל אותו לאבדון.

הזדמנויות להשלים

אנחנו לומדים כאן יסוד גדול, שעלינו לפקוח את עינינו ולחפש את ההזדמנויות; יתכן והן לא יעמדו בפנינו ממש אלא מהצד - אבל מי שישכיל להיות בגדר 'רוצה לילך' - אכן יוליכו אותו, והוא יבחין בהזדמנויות באמצעות ראייתו ההיקפית. הוא יבחין בהן ויחטוף אותן. כדאי לכם לחשוב על הדברים, כי ההזדמנויות צצות כל הזמן.

לדוגמא - אתה מגיע להשתתף בחתונה, ומגלה שהושיבו אותך על יד הבן-אדם שאתה הכי פחות מחבב. במקרה הוא היה המשכיר שלך בשכונה הקודמת שבה התגוררת, ואתה סבלת ממנו רבות. מה שהוא סבל ממך - לזה אתה פחות מודע. ואתה חושב לעצמך: "מי המשוגע שסידר את מקומות הישיבה בחתונה הזו?! מה, הוא לא יודע שאני לא סובל את האיש הזה?!"

בכל יום אחר, לא היית אפילו מתקרב אליו - כשאתה רואה אותו הולך ברחוב, אתה עובר לצד השני. אבל כעת שאתה בין כה וכה יושב כאן, אתה חושב לעצמך: "אולי לזה התכוון הרב מילר כשאמר שצריך לחפש הזדמנויות. הרי אני כל הזמן אומר לאשתי שאני רוצה להשלים עם היהודי הזה. אני טוען שאני האיש הטוב בסיפור הזה, ושאני רוצה שלום. אז אולי מוטל עלי לפתוח את העיניים כעת ולחטוף את ההזדמנות".

אבל בגלל שאתה לא באמת בגדר 'רוצה לילך', אתה מתבייש לפתוח אתו בשיחה. אתה מעמיד פנים כביכול לא ראית אותו, ומחפש לעצמך מקום חילופי. אוי, איזו טרגדיה! איזו הזדמנות מוחמצת.

אבל אם למדת את היסוד שאותו אנחנו לומדים כעת, אתה תאמר לעצמך: "כן, אני הולך לעשות את זה. ה' שלח לי כעת הזדמנות לשוב ולהתיידד עם האיש הזה. ולמרות שזה נראה כדבר טיפשי - לוותר על כל החשבונות והטענות המוצקים שהיו לי נגדו, רק בגלל טעות בסידור המקומות, אני אחטוף את ההזדמנות!"

המלחמה הקרה

זאת אומרת שככל שההזדמנות הזו נראית לנו כמטופשת, אל לנו לזלזל בה. הלא זהו ה"מוליכים אותו" שלך! השי"ת מזמן לך את הפתח הזעיר הזה כהזדמנות ללכת בדרך זו, ועלינו להיכנס בשעריו של כל פתח שנפתח בפנינו כדי להפוך לטובים יותר.

ניקח לדוגמא יהודי שכמעט ולא שוחח עם אשתו במהלך השנה וחצי האחרונות. טרגדיה. מלחמה קרה בתוך הבית פנימה. שני בני הזוג מבינים שהמלחמה הזו הורסת את חייהם. שניהם יודעים זאת; והם רוצים שלום - אחרת, כל יום הוא גיהנם. אבל איך שוברים את הקרח?

וכאן הסביר להם המנחה שתפקידם כבלשים הוא לעמוד תמיד על המשמר בחיפוש אחר פרטים. איזה סוג חליפה הוא לבש? והאם הוא בכלל לבש חליפה? איזה סוג מכנסיים הוא לבש? איזה סוג נעליים? איזה סוג עניבה? הצלחתם לתפוס את צבע העיניים שלו? מה היה גובה שלו? מה היה גובהו ביחס לסימון הזה שעל הקיר? מקצוען היה מבחין בכל הפרטים הללו, כי הוא מחפש לראות אותם, ואת מה שמחפשים לראות - רואים.

הזדמנויות לעליה

אז עוד לפני דברי הגמרא, יש כאן מציאות פשוטה, שהאדם נמשך באופן טבעי לנושאים ולסוגי החכמה שבהם הוא מעוניין. יש דברים רבים שהיינו שמים לב אליהם אילו הם היו מעניינים אותנו. יש פה היגיון פשוט אפוא, שבני אדם מוצאים את מה שהם מחפשים. זוהי אקסיומה בטבע הבריאה - אם אתה מחפש משהו, אתה תמצא אותו. זה לא אומר שאם אתה מחפש זהב אתה תמצא זהב, אבל אתה תמצא כל מיני דברים.

תוכלו לתרגל את הדבר הזה במשך חמש דקות. לדוגמא, כשתצאו מכאן היום בערב, מיד לאחר ששמעתם את הדברים הפשטניים האלה, הרי שאם אתם בעלי עיניים רחבות, אתם תראו הזדמנויות. יש פה אנשים רבים שמתגוררים בשכונת בורו-פארק, הרחק מכאן. קר בחוץ הערב, והנסיעה בתחבורה ציבורית היא קשה. לך יש רכב. הבט סביבך; את מי תוכל להסיע הביתה היום? באת לכאן עבור מטרה טובה - וכך גם הם. כולם פה אנשים טובים, אז תנסה לברר. יש לך הזדמנות נהדרת - להסיע אנשים הביתה. לפעמים אתה יכול לחסוך להם שעה של נסיעה, שכולל המתנה לשני אוטובוסים ברחובות קרים ושוממים; ואתה יכול להחזיר אותם הביתה תוך רבע שעה. אם היית מספיק רוצה להיות איש חסד, להיות יהודי שאוהב את חבריו, היית מבחין בהזדמנויות. וברגע שתתחיל ללכת בדרך הזו, הקב"ה יעזור לך להגיע עוד יותר רחוק. אבל אתה צריך להתחיל לחפש.

ההזדמנויות הינן בלתי מוגבלות, אבל הקב"ה לא דוחף לך אותן בכח. מוטל עליך, באמצעות הבחירה החופשית שניתנה לך, לנצל אותן. וצריך לחפש אותן.

מה אתם חושבים, שכל הזדמנות תתפרסם באותיות ענק: "הזדמנות פז! עזרה ראשונה להתעלות רוחנית!" או מה שזה לא יהיה? לא! זה יגיע באופן בלתי מורגש, ועליך מוטלת המשימה לעמוד על המשמר, להיות דרוך לכל הזדמנות - ולחטוף אותה ברגע שהיא צצה.

הוא חייב לפקוח עיניים גדולות ולחפש את זה. אולי הוא ימצא איזו חברותא טובה או חבר שילמד אתו מוסר. אגב, זוהי מציאה גדולה - חבר שיסייע לך לגדול. יתכן אפילו והוא ימצא איזה צדיק או תלמיד חכם גדול שידריך אותו בדרך הנכונה ויעניק לו עצה וחזק. זה קורה.

לגלות את הצדיק

אתם מכירים את הסיפור, כיצד רבי ישראל סלנטר זצ"ל הפך למי שהוא. בצעירותו של רבי ישראל, היה יהודי מבוגר שחי בסלנט, ששמו רבי יוסף זונדל. הוא היה נראה בעיני רבים כבעל-הבית פשוט. רבי ישראל כותב שפעם הוא היה עד למקרה בעיירה - אחד השכנים עצר את רבי זונדל ואמר: "ר' יוסף, אני חושב אולי לקנות את הסוס הזה מהגוי. יש לך ידע בסוסים? אתה יכול אולי לבדוק לי אותו?" מה עשה רבי יוסף זונדל? הוא פתח את פיו של הסוס והביט בלסתותיו; הוא בדק את כל השיניים כדי לראות האם מדובר בסוס צעיר ובריא, ואז החווה את דעתו. אנשים חשבוהו לאיש פשוט.

והנה, לרבי יוסף זונדל היה מנהג משונה - הוא נהג לטייל לבדו בשדות שמחוץ לעיר. בני העיר סברו שאכן מדובר במנהג משונה. ככה הוא. זה האיש. אבל רבי ישראל, שהיה אז בחור, היה 'מבקש', והוא חיפש; הוא ראה באיש הזה משהו שונה. רבי ישראל שם לב שרבי יוסף זונדל מדבר לעצמו. הוא התחיל אפוא לעקוב אחריו, תוך כדי שהוא מנסה לשמוע מה הוא אומר.

יום אחד, רבי יוסף זונדל שם לב לבחור הצעיר שעוקב אחריו. "איש צעיר", הוא אמר, "אתה רוצה להיות ירא שמים? תלמד מוסר!" רבי ישראל העיד שהדברים פילחו את ליבו כחץ. והוא הפך לאחד מגדולי עולם בזכות ה'רצון' שלו, בזכות עיניו הפקוחות.

זהו הסוד הגדול של "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" - עלינו לעשות שימוש בתמריצים שנקרים בדרכינו. אם תחפש ותרצה, תמצא הזדמנויות מגוונות במהלך חיך, הזדמנויות שתבחין בהן ותעשה בהן שימוש, בזכות רצונך ללכת בדרך זו. לולא הרצון הזה - היית עובר על יד הזדמנויות אלו מבלי להבחין בהם, אבל בגלל שיש לך רצון, בגלל שאתה מעוניין ומחפש, אתה תבחין בהן - אתה תמצא את הדרכים והאמצעים מוטלים בצידי הדרך, כאלו שאחרים בכלל לא הבחינו בהם. אתה תגלה את הדברים שאותם אתה מחפש, ואתה תגלה אותם בדרכים מופלאות.

אפילו לא עולה על דעתם שזה מה שהם צריכים לעשות. הם יודעים שהצורה שבה הם חיים היא טעות, אבל הם לא יודעים כיצד להיחלץ מהמבוי הסתום שאליו נקלעו.

וכעת אמא שלה נפטרה. אוו! יש לו כעת הזדמנות נהדרת. אם הוא יצליח לסחוט מעצמו כמה דמעות ויפרוץ בבכי אפילו למראית העין, זוהי הזדמנות מפוארת. עליו להיות במרכז העניינים בהלוויה, וכן להיות מראשי המנחמים אותה. הוא צריך ללכת ולקנות לה דברים, פרחים - למרות שהוא כבר מזמן טוען שאלה הם דברים מיותרים, וגם לא מוצדק שיצטרך לקנות לה וכו' וכו', אבל כרגע כדאי לעזוב את כל הטיעונים הישנים! למי אכפת? זהו מצב חרום! עליו לנצל את ההזדמנות הזו!

וגם אם מדובר במשהו הרבה פחות דרסטי. לדוגמא - היא שברה אגרטל. דבר כזה קורה לפעמים בבית. היא נפלה מכיסא עליו עמדה במהלך תליית וילון, ותוך כדי נפילה היא שברה אגרטל שהיה מונח על השולחן בסלון. הנה לו הזדמנות נהדרת להחזיר את חיי הנישואין שלהם לדרך המלך, אם רק יאמר כמה מילים של הבנה ואמפתיה.

לגלות את ההזדמנויות

או לחילופין - אם פיטרו אותו מהעבודה. אם המלחמה הקרה תימשך, היא תשפוך עליו עוד קרח ותאמר: "תראה, זו אשמתך. כבר שנים שאני מזהירה אותך שאתה לא יודע איך להתנהג עם הבוס שלך. ובעצם אתה לא יודע איך להתנהג עם אף אחד! פלא שלא פיטרו אותך עד היום!" אבל אם היא חפצה להתרומם ולנצל את המעמד המיוחד - האירוע הזה, המכה הזו, היא מתנה מאת ה' - אם היא תמהר לעמוד לצידו ותאמר: "יוסי, אל תדאג. אני עומדת לצידך. מאז ומעולם היית בעל טוב, וסיפקת את כל צרכי. דברים כאלה יכולים לקרות לכל אחד, ואתה עוד תראה שתחזור למעמדך הראשון. במוקדם או במאוחר אתה תמצא עבודה - והיא תהיה עוד יתר טובה מהעבודה הקודמת", אזי אפשר ליישר את כל ההדורים. הם יכולים להשיב את השלום על כנו - אם יש להם קצת שכל, הם יוכלו לשוב ולחיות יחדיו באושר. כך שאם יחטפו את ההזדמנויות הרי שבאופן טבעי יוכלו לחיות באושר, אבל למעשה זה יותר מזה. ברגע שחוטפים את ההזדמנות, הקב"ה מסייע. הוא יעשה את שלו, ויוליך אותם עוד יותר רחוק.

זהו תהליך שמיישמים משמים לכל הלך מחשבתי שאדם בוחר לעצמו. כאמור, יהודי שמנסה להיות עובד ה', יקבל הזדמנויות שיתנו לו דחיפה בכיוון הנכון. אבל

"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" - צריך לרצות! וברגע שנרצה לראות - כמו אותם תלמידים בקורס בלשים - אם נעשה שימוש בראיה היקפית ובאינטואיציה ובחוש הסקרנות, נבחין בעוד ועוד דברים, נתפעל מעוד ועוד דברים, ונכיר בו יותר ויותר. אבל צריך לרצות; צריך להיות מוכנים לראות את מיליוני הדברים שמתרחשים סביבנו.

נפלאות הבורא בפלטבוש

אתן לכן דוגמא באמצעות הציור הבא. פעם סיפר לי מישהו על נסיעתו ל'גרנד קניון'. הוא תאר בהרחבה את נפלאות הבורא שהוא ראה שם, ולטענתו, הוא התפעל מאוד ממה שהוא ראה. ויתכן אמנם שהוא התפעל; אין לי שום סיבה שלא להאמין לו. אבל אדם שיש לו 'דרך' שהוא רוצה לילך בו, כשהוא רוצה להתפעל מהקב"ה, הוא לא זקוק להזדמנויות כל כך גדולות. עיניו פקוחות לרווחה גם כאן בברוקלין. אם הוא מוכן לחפש, אזי הערצתו להשי"ת תגדל מאוד בכל יום. וכשהוא רוצה לראות, הקב"ה עוזר לו לראות.

אמנם איני מתכוון למחות כעת באלה שנוסעים ל'גרנד קניון' או למפלי הניאגרה, אבל אני אומר לכם שזה מיותר. כי ככל שאדם מקפיד לראות דברים, כך הקב"ה יסייע לו להתפעל מכל הדברים הקטנים.

לכן עצתי לכם היא, לחנך את עצמכם להיות 'רוצים', כאן בפלטבוש. אם תרצו, תוכלו לצאת ממש כעת לרחוב ולהביט בעצים. זוהי תצוגה שהקב"ה מציג בפניכם כעת. אלא שמה קורה בפועל? אדם חולף על יד העץ כפי שהסוס חולף על ידו; בלי להבחין, בלי לחשוב, בלי כלום. אבל אדם שהוא 'רוצה' - מחפש! הוא רוצה לראות! וברגע שהוא מחפש - מוליכים אותו, והוא מבחין.

לשם מה?

הוא מביט ורואה שלכל אחד ממיליוני העלים שבשדרות 'אושען פארקווי' - לכל עלה, יש שני צדדים; צד אחד צבוע בירוק כהה שבו יש כמות גדולה של 'כלורופיל', וצד שני צבוע בירוק בהיר, שבו אין הרבה 'כלורופיל'. ותמיד תמיד הצד הכהה הוא זה שפונה כלפי חוץ - לכיוון השמש, ואילו הצד הבהיר פונה לכיוון פנים! ככה זה במיליונים רבים של עלים! כיצד אירע ה'מקרה' הזה? משום שהכלורופיל זקוק לאור השמש, ולכן הצד הכהה פונה לכיוון השמש. הרי לנו תצוגה של הקב"ה, ממש כאן, אצלנו בשכונה.

אני לא אומר לכם דרשות, כל מיני דמיונות. אלו הם עקרונות יסודיים ופשוטים. מה שמוטל עלינו לפני הכל

ג' - דרך האהבה

עולם של בחינה

וכעת אנחנו מגיעים לאחד הנושאים החשובים ביותר בחיינו - שהוא גם אחד הנושאים שמתעלמים מהם יותר מכל. כוונתי להזדמנות לחיזוק וביצור האמונה ואהבת ה' באמצעות ראיית השי"ת בתוך טבע הבריאה.

אכן, אני מודע שיש אולי כאלה שחולקים עליי², והם לא חושבים שהנושא הזה הוא כה חשוב כפי שאני טוען שהוא; אבל אני רק חוזר על דברי הקדמונים. אתם יודעים, החובות הלבבות, לקראת סוף ספרו הגדול, עוסק בנושא של אהבת ה' - כיצד לאהוב את ה' יתברך. זהו נושא גדול שאותו אנחנו לא נלמד כעת, אבל הוא כותב שם שלפני שנגיע לאהבת ה', עלינו לעסוק במה שהוא מכנה 'בחינה'. לחדשים מבינכם - תרשמו לפניכם את המילה הזו, כי זוהי מילה חשובה באוצר המילים של מי שמגיע לכאן.

'בחינה' פירושה לבחון ולנתח, וללמוד בתשומת לב, והחובות הלבבות רוצה שנדע שישנה מלאכה של בחינה וניתוח שאנחנו מחויבים לעסוק בה. הוא כותב שם שעלינו לעסוק בזה לא מעט, אלא להקדיש לעבודה זו זמן רב.

מבול של בחינה

מהו הנושא הזה? מה בדיוק אנחנו בוחנים? מסביר החובות הלבבות שעבודת ההבחינה בעיקרה היא בחינה בבריאה, בתופעות הטבע. מי שחפץ להגיע יום אחד לראש הסולם, למדרגת השלמות העליונה ביותר, אזי אחד התנאים המקדימים לכך הוא ללמוד ולנתח את הדברים שאנחנו רואים בעולם שסביבנו, ובכך להגיע להכרה מוחשית בה', בתוך הטבע.

אני מבין שזהו חידוש עבור רבים. הרוב לא היו אומרים דבר כזה, אבל החובות הלבבות לא רק אומר את הדברים, אלא גם מתכוון אליהם ברצינות. ואם כן - מה בכך שיש אנשים שחולקים ואולי אפילו לועגים לנושא הזה? החובות הלבבות הוא ה'מאן דאמר' בנושא של עבודת ה'. אין עוד רבים אחרים שהם 'מאן דאמר' בנושא הזה, והוא כותב שהשלב הראשון הוא להבחין בה' בעולם שסביבנו.

למעשה, זה לא דבר קשה. החובות הלבבות אומר לנו שהקב"ה מגלה לנו את עצמו כל הזמן. ההזדמנויות להבחין בנוכחותו של השי"ת מומטרים עלינו ללא הרף - מכל עבר. אלא שעלינו להגיב להזדמנויות הללו באופן הנכון - עלינו לרצות ולחפש אותם.

2. א.ה. ראה בספר "שערי אורה" להרב זצ"ל (ח"א, עמודים צ-צב) שמרחיב על הנושא הזה.

גיוון בהפצת הזרעים

כך גם לגבי זרעים. אנחנו רואים כל כך הרבה סוגים של זרעים! ישנן כמה וכמה שיטות שבהן הזרעים מופצים. יש עצים שפשוט משליכים את הזרעים כלפי מטה. יש זרעים בעלי כנפיים, שמתעופפים באוויר. יש זרעים שמזנקים החוצה ברגע שמישהו נוגע בצמח. יש זרעים שנאגרים בתוך מיכל שצובר בתוכו לחץ גז, ובהגיע הזמן הוא מתפוצץ ומפזר את הזרעים. יש דרכים רבות שבהן הזרעים מופצות. והשאלה היא: למה צריך שיטות רבות כל כך? מדוע שכל הזרעים לא יופצו באותה השיטה?

והתשובה היא, שהקב"ה מנסה לגרום לך להבחין בהם. כבר שנים רבות שאתה דורך על זרעי אָדָר - הפזורים על המדרכה - ומעולם לא שמת לב לכך שלכל זרע מחוברת כנף מדהימה. רק מי שיתכופף, ירים את הזרע, וישליך אותה אל הרוח - רק אז הוא יראה כיצד הזרע מסתובב כמו מסוק, ויבין סוף סוף שיש דברים בגו.

בשבוע שעבר הלכתי ברחוב יחד עם בן ישיבה, ותוך כדי הליכה הצבעתי לו על זרעי האָדָר שהיו מפוזרים על הקרקע. "אה, אני כבר מכיר את הזרעים הללו", כך אמר. "ילדים משחקים בהם, ומשתמשים בהם כשפמים". זה כל מה שהוא יודע, שזה משמש כשפם לילדים. הוא חושב שזה כלום. יש כאן זרע בעל כנפיים! מכשיר מדהים ומפואר! מכשיר מעופף!

המלאכים בסוכה

לפני מספר שנים ישבתי בסוכתי ואכלתי סעודה, כאשר הבחנתי במספר זרעי אָדָר שחדרו לסוכה דרך הסכך. אמרתי לעצמי: "אני חייב לארח את הזרעים הללו. אלו הם מלאכים קטנים שנשלחו אלי ממרום". הם התעופפו פנימה, אל תוך סוכתי, והכריזו: "הבט בנו! אתה מתעלם מאיתנו; אתה דורך עלינו. הרם אותנו וחשוב עלינו; חשוב על מי שברא אותנו".

לכן אני שומר זרע אחד כזה בכיסי. ראו; הנה, יש לי כאן אחד ביד. כשרואים את זה, קל יותר לדבר על זה. והנה עמוד השדרה; כי החומר הזה הוא דק ביותר. כשהוא מתייבש ונמתח הוא תופס את הרוח וזה משנע את הזרע. וברגע שהרוח תופסת אותו, הוא מתחיל להסתובב, ככה [א.ה. כאן הרב סובב את הזרע בידיו באופן שבו הוא מתעופף באויר] - ובכך הוא מצליח להתגבר על כח המשיכה במידה מסוימת, ואינו נופל מיד במקומו. אתם רואים את הקוים הללו שעוברים בתוך העלה? כשהוא עוד היה ירוק, אלו היו צינורות זעירות שהובילו נוזלים וחומרים לכל חלקי העלה. אבל יש להם תכלית כפולה,

הוא להסיר מעלינו את הגישה שאליה הורגלנו, ולשאול את עצמנו שאלה יסודית: מה התכלית של כל חלקי הבריאה? ואם ננסח את השאלה אחרת: מדוע יש צורך בכל כך הרבה פרטים שונים ומגוונים בבריאה? מדוע הטבע הוא כל כך מורכב? כל כך הרבה סוגי עצים עם כל כך הרבה סוגי עלים. כל כך הרבה סוגי זרעים וצמחים ופרחים. באופן כללי - מה התכלית של כל אלו, של כל המגוון העצום הזה?

כדי לענות על שאלה זו, אנו פונים לקהלת (ג, יד), שאומר לנו משפט מפתח: "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה" - מדוע ה' ברא את הכל? "שִׁינְאוּ מִלְפָּנָיו" - כדי להראות שיש בורא לעולם; כדי שתהיה לנו הכרה חושית בבורא. ויתירה מזו, כדי לגלות לנו איזה סוג בורא הוא - עד כמה חכמתו היא נצחית ועד כמה חסדו הוא אינסופי.

אבל מה התועלת בכל זה אם אנחנו לא מבחינים בכך? כל התכלית הולכת לאיבוד. אז מה עשה עבורנו השי"ת בטובו וחסדו? הוא לא רוצה שתבזבז את החיים. הוא רוצה שתבחין בדברים. ולכן הוא ברא גיוון! וכך, במקרה שלא הבחנת בנפלאותיהן של הוורדים האדומות, אז בפעם הבאה שתחלוף על פני גינה ותראה וורדים בצבע ורוד, אולי תבחין אז, בפעם השניה, במה שלא הבחנת בפעם הראשונה.

גיוון בארוחת הערב

זה כמו אדם שאשתו מבשלת עבורו ארוחה וזה בכל ערב, ועד מהרה הוא שוכח מי היא זו שמכינה את הארוחה. אז אשתו מחליטה לגוון. ערב אחד היא תכין עוף בתיבול פלוני, ולמחרת היא תגיש לו עוף עם ציפוי אלמוני - בתקווה שהוא יבחין בזו שמכינה עבורו את העוף!

אז אם אתם אוכלים תפוח אדום ואתם לא מעריכים אותו - וצריך להעריך אותו; איזה פאר והדר יש בתפוח אדום! איזה חן ויופי! איזה נס! איזו אריזה מדהימה - מעוצבת בשלמות! אך מי שטיפש מספיק לא לשים לב לזה, מי שראשו סתום ואטום והוא מחמיץ את ההזדמנות הזו, אז אולי יום אחד הוא יאכל תפוח זהוב ולפתע הוא יוכה בתדהמה: איזה גוון מדהים! וזה יעיר אותו ויגרום לו להכיר במי שברא עבורו את התפוח!

הגיוון מעורר את השכל לחשוב על דברים שהוא עלול היה להתעלם מהם. זו התכלית של הגיוון; לעורר את האדם לשים לב לדברים שהוא לא הבחין בהם קודם לכן. כך כותב רש"י במסכת ראש השנה (לא, א ד"ה שברא³). הוא כותב שהתכלית של הגיוון הוא כדי שנתעורר להבחין בזה, ובכך נמקד את תשומת ליבנו לזה.

3. "כשאדם רואה עופות משונים זה מזה נותן שבח למי שבראם". א.ה. וכן מבואר בחובות הלבבות שער הבחינה סוף פרק א.

בואו נהיה מעשיים

יוצאים לדרך

כל אדם בוחר לו את מסע חייו. ישנן דרכים רבות שבהן אפשר לבחור, וה' יוליך אותנו בזו שהוא חפץ ללכת בה - אך מוטל עלינו לשים לב להזדמנויות שהקב"ה מניח בדרכנו. השבוע נדאג להיות בגדר "רוצה לילך". נקדיש בלי נדר דקה מדי יום כדי להתבונן במגמות וברצונות האמיתיות שלנו, ונוודא שלא בחרנו בבחירה הלא נכונה, כפי שעשה בלעם, ונזכיר לעצמנו את הדרך הטובה שאנחנו באמת רוצים בה. ונקדיש דקה נוספת לנסות לזהות פתחים והזדמנויות שהניח הקב"ה בחיינו אשר יכולים להוליך אותנו בדרך זו, וכך נגביר את ערנותנו להזדמנויות אלו.

שאלה:

אם המצוה של עונג שבת היא חשובה כל כך, מדוע היא אינה מוזכרת בתורה?

תשובה:

בוודאי שעונג שבת מוזכר בתורה! "וַיִּבְרַךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בראשית ב, ג) - והוא רוצה שגם אנחנו נברך אותו. כאשר אנחנו רואים שהקב"ה נח ביום השביעי, אנחנו מיישמים את היסוד הגדול שכאשר התורה מתארת משהו שאותו השי"ת עושה, המטרה היא שאנחנו נידמה אליו. הקב"ה אמר ששבת יהיה יום מנוחה. הוא אמר שעלינו לנוח. הוא אמר שבנינו ובנותינו צריכים לנוח, ושעבדינו צריכים לנוח - אפילו החמורים שלנו צריכים לנוח. כולם צריכים לנוח ולא לעבוד. האם זה לא עונג? מנוחה היא עונג שבת - בוודאי שהיא עונג שבת!

ואחרי שכך אמר השי"ת, בא ישעיה הנביא ואמר: "קִקְרְאָתָ לְשֶׁבֶת עֲנֵג" (ישעיה נח, יג). המילים הללו של ישעיה הם פירוש למילים של התורה. הנביא רק אומר באופן מפורש את מה שה' כבר כתב בתורה. אנחנו מבינים אפוא שהקב"ה הוא זה שרוצה שנתענג ביום השבת, כדי לזכור את מעשה בראשית, שבו השי"ת ברא לנו עולם למטרת הטבה וחסד.

כי כשזה מתייבש, הן הופכות למוטות המייצבות את החומר הדקיק של העלה. כי מצד אחד, זה חייב להיות בעל משקל קל על מנת לעוף באוויר, אבל יחד עם זה, כדי לייצבו, יש לו עמוד שדרה - וכל המוטות הללו מעוגנות בעמוד השדרה. מרגש להביט בזה!

והנה, עלה נוסף עם זרע, 'אלנת'ס' שמו, מעוצב באומנות רבה. הוא מעוצב כמו מדחף, שתי הקצוות שלו מתעקמים, כך שכאשר הרוח נושבת, הוא מתרומם ועוזב את צילו של העץ שעליו גדל - אילו היה נופל מתחת לצילו של העץ, הוא לא יכול היה לגדול כראוי. וה'נוסע' יושב בדיוק באמצע, הזרע ממוקם בדיוק באמצע העלה, וכך הוא שומר על איזון מושלם. אתם שומעים? זהו דבר פלא. חבל שאינכם יושבים כאן ממש על ידי כדי לראות את זה בעיניים באופן ברור.

לפתוח את העיניים!

זו תכלית החיים - להבחין בדברים הללו! לכן הם נבראו. "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי" - הוא ברא את הכל על מנת שכולם יכירו בו יותר ויותר. וזה נמצא ממש מול העיניים שלנו. איננו זקוקים לשום ספרים. לא צריך ללכת לספריות. ברגע שאדם מוכן לפתוח את העיניים ולהשתמש בשכל, הוא בעצמו כבר יוכל לחבר ספרים.

כך הוא בכל נושא בחיים, בכל תחום של עלייה ושלמות. מידות טובות, השקפות ישרות, השגות נכונות, תורה ומצוות, הכל - ככל שהאדם רוצה ומחפש יותר, כך הוא מוצא יותר. אתה רוצה לעשות חסד? תפקח את העיניים. אתה רוצה ללמוד תורה, להשלים עם מישהו, או לקיים מצוות? תמשיך לחפש הזדמנויות. אתה רוצה להבחין בבורא יתברך בתוך העולם שסביבך? אז תפתח את העיניים! ברגע שתצא לדרך אל עבר הגדלות, הקב"ה יעזור לך. כך מבטיחה התורה: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".

שבת שלום ומבורך!

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"בהיותנו בבית מקדש מעט שהוא הבית הכנסת, עלינו להיות בוערים לקדושת בית הכנסת"

וחייל, והנה הוא רואה שלאחד החיילים קפאו האזניים. ציוה המפקד ונתנהו במחבוס. אחר שיצא החייל מהמחבוס, שאל את המפקד 'אולי תאמר לי על מה העונש, לא די שלא עזרת לי במצוקתי אלא שגם הענשתי אותי במחבוס'. ענה לו המפקד, תחושת כל חייל כאן בצבא הצאר חייבת להיות תחושה בוערת של אחריות, כל הגוף שלך צריך לבעור מכך שאתה משרת בצבא הצאר. כך גם הכהנים, תחושת האחריות לעבודה בבית המקדש גרם להם אש בעצמות, ונוצרה להם הגנה טבעית מפני הקור בחוץ. גם אנו נלמד מכך, **לכל הפחות בהיותנו בבית מקדש מעט שהוא הבית כנסת, עלינו להיות בוערים לקדושת בית הכנסת, לקדושת התפילה, והירות מקיפאון!**

יהודי בעל עסקים גדול שרוב ימיו היה בחו"ל, כשהיה מתפלל בבית הכנסת ליד ביתו, היה מרבה לדבר ולהרעיש בתפילות. חזרת הש"ץ היה בשבילו זמן לדיבורי חדשות. ה'קדש' היה בשבילו זמן לסגור עסקים, בבחינת 'מקבלין דין מן דין בשקט! כשאחד העני לשואלו לפרש הדבר, ענה לו 'בשבת אחר התפילה אתה כבר תדע'. בערב שבת נתלתה מודעה בבית הכנסת המודיעה על קידוש רבתי שעושה אותו בעל עסקים. והיה לפלא. הקידוש החל, וכשכולם מסובין סביב שולחנות המלאים מכל טוב, פתח את פיו: **אולי אתם לא יודעים, אך עיקר העסק שלי הוא בנפט. נוסע אני אל מקומות רגישים ביותר. מחביא אני את כיפתי וציציותי לשטש את יהדותי. רק מספר מוסלמים מצומצם ביותר מכיר אותי. גם המנהיג המוסלמי שם מכיר אותי. ויש בינינו אינטרסים משותפים. הוא דואג לי ומגן עלי.**

ואני דואג לכיסו. לפני כחודש, נכנסתי לפגישה חשובה ביותר עם אותו מנהיג מוסלמי, לימיני עמד איש העסקים שלו. והנה לפתע פורצים פנימה כמה חיילים שסוחבים עמם שני מוסלמים כפופים באזיקים. משחררים אחד מהם, ההוא נופל על ברכיו לרגלי המנהיג ומתחנן בדמעות שליש שהמנהיג יסלח לו על חטאו. המנהיג סימן בעינו, סימן שבלתי ניתן לראותו. החיילים שמלומדים לזהות סימנים עדינים אלו. תפסו אותו בידי ורגליו, והעיפו אותו החוצה. ההוא קם וברח לביתו. שחררו את השני, ההוא גם כן נפל לרגלי המנהיג ובכה, אלא שכנראה לא היה זה כביכול של הראשון. **המנהיג סימן שוב, מיד שלף אחד החיילים את חרבו, כרת את ראשו. חייל אחר סחב את הגופה החוצה. מיד זינקו עוד כמה חיילים וניקו מהר את כל הדם והלכלוך. אחר שתי דקות הכל חזר כאילו לא היה כלום!!** הרגשתי שאני הולך להתעלף, הרגיש זאת חברי המוסלמי, אחז בידי והסביר לי שאיתי הכל בסדר אין ממה להילחץ. אבל מה הוא מבין בנפש יהודית. התמוטטתי, לקחו אותי לאשפוז בששך שלוש שבועות בב"ח המקומי. תארו לעצמכם מה זה אומר אישפוז במדינה עויינת. רק בזכות חברי שדאג וטשטש את זהותי במשך כל הזמן, שרדתי. חזרתי הנה לארצי ולביתי. כשחזרו לי הכוחות. חשבתי לעצמי, מה בעצם ראיתי! **ראיתי מה זה לדבר לפני המלך! ראיתי את ההבדל בין בכיה לבכיה, זה לחיים וזה למוות!!** לא הייתי צריך לקבל על עצמי לא לדבר בבית הכנסת. זה בא לי מאלי!!

עוד שמעתי, שבאחת מבתי הכנסת שבאיטליה ישנו מחזה מעניין, ביצת בת יענה תלויה בקידומת בית הכנסת. אחר בירורים נתגלתה הסיבה. בת היענה אחר הטלתה את הביצה, אינה דוגרת עליה כדרך שאר העופות. אלא מתרחקת היא מהביצה, ומתמקדת בזוית שממול הביצה. מביטה מבט חודר על הביצה למשך זמן מסוים. וכך האפרוח בוקע מהביצה. והיה אם יעבור איזה יצור ויחצוץ בין האמא לביצה, הנסיק כשל והביצה לא תתפתח. והיענה ברוב חמתה רודפת אחרי היצור ומכלה בו את זעמה!! הדברים כתובים בספר הברית (ח"ג כתב ישר מאמר י"ד פרק ה'). בדרשות חתם סופר (ח"ג עמ' פ"ג) ובהגהות עקבי סופר לשו"ת התעוררות תשובה (סי' ל"א הערה ב').

אנו למידים מזה מהו כח של ריכוז. אם יש ריכוז ללא הפרעה, יוצא מזה חיים. ואם היתה הפרעה, התוצאה היא מוות. לא בכדי בחרו לתלות ביצת בת היענה בבית הכנסת. לתת תזכורת שחיים ומוות תלויים בריכוז. וה"ר שנוכה כולו להתחזק בשמירת קדושת בית הכנסת.

בירורי הלכה

מותר להניחם בביה"כ, וכן נמי אדם שמגיע עם אופנים להתפלל וללמוד, ומפחד להשאירם בחוץ ללא שמירה, האם מותר לו להכניס אותם לתוך ביה"כ? בכדי שישתמר בו בזמן תפילותיו ולימודו?

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט מאת הגאון רבי יוסף שלמה קפלין שליט"א, מגיד שיעור תלמוד ירושלמי, כולל נחלת משה, ב"ב.

מה טבו אהלך יעקב משכנתיך ישראל: הגמ' במס' סנהדרין דף קה: אומרת "אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבך, ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - מה טבו אהלך יעקב. לא תשרה שכינה עליהם - ומשכנתיך ישראל. לא תהא מלכותך נמשכת - כנחלים נטיו. לא יהא להם זיתים וכרמים - כגנת עלי נהר. וכך, כל מה שרצה בלעם לקלל נהפך לברכה. אך ממשיכה הגמ' 'אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות'. וצריך ביאור מדוע דוקא ברכה זו של 'מה טובו אהלך' לא חזר לקללה אלא נשאר לברכה?

ויש לומר, דהנה כבר ביאר בספר 'קובץ הערות' להגאון ר' אלחנן הי"ד, שהנה המלאך בא להלחם דוקא עם יעקב ולא עם אברהם ויצחק. וזה מכיון שאברהם הוא סמל לחסד ויצחק הוא סמל לגבורה, ובוה אם ח"ו היה מנצח המלאך את האבות - היה עוד תקוה לעם ישראל. אך יעקב שהוא עמוד התורה, בזה דוקא בא להלחם כי יודע הוא שאם ינצח את יעקב לא יהיה תקומה ח"ו לעם ישראל, כי תורה היא התקומה היחידה שיש לעם ישראל וזה רק ע"י הבתי כנסיות ובתי מדרשות שיש לנו. וכמו שחז"ל אומרים אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש. ולכן ברכה זו של בתי כנסיות ובתי מדרשות לא יכול להתבטל אף לרגע אחד. כיון שזה התקומה היחידה שיש לעם ישראל.

ע"פ "ונקדשתי בתוך בני ישראל" אומרים חז"ל שיש כאן גם ציוו להזהר בכבוד בתי כנסת ובתי מדרש, בזהר הקדוש כתב שעל עון זה של זלזול בבתי כנסת ובתי מדרש הגלות מתארכת, והגאולה מתעכבת. וצ"ב מה הקשר בין הדברים? נביא על כך משל: מעשה במלך שאחד מעבדיו היה מתעצל במלאכתו, ידיו היו בכיסיו, מאחר למשמרתו ומזלזל בתפקידו. המלך כעס ורצה לפטריו לאלתר. אלא שזוכר בזכות אבותיו של זה ששרתתוהו בנאמנות. החליט המלך שהוא יידחה משירות בארמון, לטובת ניקוי אורוות הסוסים של המלך. נפל המשרת מרום המעלה לבור תחתיות, מפאר ועושר - לאשפות רפש וצחנה, הזמן עשה את שלו וכבר התרגל לעבודה בזויה זו וניחוחותיו. ביום מן הימים קרא המלך לכל משרתיו ועבדיו למסיבה מלכותית בטרקלין של המלך. אילו היה אותו משרת מתנקה ומתרחץ לובש בגדים מכובדים, היה המלך מסיק מכך שהעובד הפיק את הלקח, והיה הוא מחזירו לארמונו. אלא שלא כך היה, המשרת כבר היה מורגל לסרוחונ, לא התרחץ ולא החליף בגדים, מגפיו הטביעו טביעות בוץ על השטיחים, ריח צחנה נוראה נדפה מבגדיו. המלך הסב ממנו את פניו בסלידה והורה לו לשוב לארואו.

הנמשל: בעבר היינו משרתי עליון בבית המקדש עיר מלוכה, זנחנו את התפקיד ורמסנו את חצרות הקודש, חרה אף ה' בנו והגלינו לבין האומות, ובגלות אנו כבר לא מדיפים ריח טוב כבעבר, אלא ריח צחנה של עסקי החולין. והנה יש לנו הזדמנות לבוא לבית הכנסת ולהתפלל לפני המלך, אך אבוי, במקום לבוא נקיים ומכובדים, ולהתנהג כיאה וכיאות בביתו של המלך, **אנו מביאים עמנו את כל החולין וצחנת הרחוב לתוך הקדש פנימה, הסלולאר מזמר, שיחות חולין וקלות ראש, ומה יעשה המלך? האם אצלי בבית גם ככה? מה, אתם לא יכולים פה אצלי לכבד את המקום? תחזרו לגלות עד שתפיקו את הלקחים!!!**

כתב רבינו בחיי, שאחד הפלאים שהיה בבית המקדש הוא, שהכהנים הלכו רק עם בגד אחד שמכסה את גופם, והוא הכתונת. ואפי' שהלכו יחפים על רצפת אבן, ואפי' בימי החורף המושלגים, ומאידך אכלו כמויות של בשר ושתי רק מים ולא יין (ובמפרשים על הירושלמי בשקלים, מבואר שלשתות מים אחרי בשר מביא לידי חולי מעיים) ולא קרה להם מקרי מוות.

והנה לשון הרמב"ם 'היו הכהנים מהלכין על הרצפה כל היום ומתעסקין במים ואין עליהם אלא בגד אחד בכל העתים, לפי שאסור להם לעבוד אלא בארבעה כלים כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט לא יוסיף ולא יפחות, ואוכלים בשר, ומחמת הנהגה זו מתרופפים טבעיהם ונחלש כח אבריהם הפנימיים'.

הפלא הוא פלא, אך אולי נבין זאת ע"י מעשה. באחד הימים קרא מפקד צבא הצאר ניקולאי ברוסיה לחייליו להתייצב כולם לצורך מפקד. עבר המפקד ליד כל חייל

בדין הנחת שקיות קניות, והנחת אופנים בבית הכנסת

הנה מצוי הדבר שציבור המתפללים והלומדים עורכים קניות קודם התפילה והלימוד, ומגיעים לבית הכנסת ובית המדרש עם שקיות הקניות, ויש לדון אם

הנה בשו"ע סי' קנ"א סעי' ו' כתב, מותר להכנס לבית הכנסת במקלו ובתרמילו ובאפונדתו. ומקור האי ציין הגר"א מסוגיית הגמ' ברכות סג. דאיתא שם דאף בדמקדש אסור להיכנס במנעלו ואסור לרוק, מיהו בבית הכנסת מותר, וקאמרה הגמ' הטעם דביהכ"נ דומיא דביתו מה ביתו רוקק והולך במנעלים כך גם בביהכ"נ, ומינה למד השו"ע דגם מותר להיכנס בתרמילו ובאפונדתו דכן הוא הדרך בביתו ליכנס באלו. ומכאן יש לפשוט דמותר להיכנס עם שקיות קניה לביהכ"נ דהויא דומיא דביתו והוי כתרמילו דאין זה דרך בזיון, ואף שבמקדש אסור זהו משום 'מורא מקדש' דקדושת המקום גורמת שאין להיכנס אלא בגופו, מיהו ביהכ"נ דהנהגה היא דומיא דביתו ולכן מותר להיכנס עם תרמילו ומנעליו וה"ה שיהיה מותר להיכנס עם שקיות דכן הוא הדרך בביתו (והיה מן הלומדים שטענו דאין דרך להניח שקיות בסלון, מיהו נראה דאין לחלק בין שקיות לבין תרמיל).

והנה בסעי' א' כתב הרמ"א דמותר לת"ח לאכול ולשתות בבית המדרש ואפילו שלא מדחוק, ובביאור הגר"א כתב דהוא משום שביהמ"ד הוא כביתם, וציין את הירושלמי במגילה ר' אמי מפקיד לספריה אלו אתי לגביכון אינש מלוכלך באורייתא תהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמניה כו' (ר' אמי החיר ללומדי בית המדרש, ואפילו למלוכלך באורייתא היינו שיש בו קצת תורה, להיכנס עם חמור וכליו לביהמ"ד), ודימה הגר"א הכנסת חמור וכליו להיתר אכילה ושתייה לת"ח בביהמ"ד ויסוד הדבר פירש דהוא כביתם עיי"ש, וצ"ב דלכאורה האי דינא דהכנסת חמור דומה להכנסת מקלו ותרמילו, ומה שייך לדון אכילה ושתייה. ואשר מבואר מזה דתרי דיני הם, האחד דין בזיון לביהכ"נ והוא נידון בסעי' ו', ומבואר שרקיקה וליהכנס במנעלים אינו בזיון. ונידון סעי' א' הוא איסור אכילה ושתייה והוא מדין קלות ראש וכמבואר בביה"ל בסוף הסימן, ובה נתחדש היתר דללומדי ביהמ"ד לא הוי קלות ראש כיון דביהמ"ד חשיב כביתם ואף בביתם נוהגים כן. אבל למי שאין קובע מקומו בביהמ"ד, כשם שאכילה ושתייה הוי קלות ראש כן גם הכנסת חמור הוי קלות ראש.

מיהו צ"ב דמ"ש תרמילו שהותר גם למי שאינו ת"ח מהכנסת חמור שלא הותר, ונראה דליהכנס לביהכ"נ עם מנעלו ותרמילו, הנידון הוא אם יש בזה משום חילול קדושת הקודש, ולזה קמ"ל דבבית הכנסת אין בזה משום חילול הקדושה, אולם אכילה ושתייה והכנסת חמור הוא מדין קלות ראש, דהוא סוג דבר שיש בו קלות ראש, ולכן לכל אדם לא הותר בביהמ"ד ורק אצל תלמידי חכמים נתחדש דלא הוי קלות ראש הואיל וצורת תשמישם בביהמ"ד הוא כביתם, (ומיהו בקלות ראש גמור כתב בביה"ל דפשיטא דאף לת"ח אסור, דאטו ת"ח אינו מוזהר על קדושת הבית הכנסת?!.)

לכבוד הגליון העוסק בקידוש שם-שמים בעולם, יישר כחכם על מה שאתם מחזקים את כלל ישראל בשמירת קדושת בית הכנסת.

ברצוני להביא בפניכם דברי חיזוק בענין קדושת וכבוד בית כנסת ששמעתי מהגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב מרכז ב"ב, שעורר בשיעורו, וז"ל: הנה יש לעורר על עצם זה שנכנסים עם פלאפון לבית הכנסת, ובפרט בשעת התפילה, ולפעמים באמצע שמונה עשרה פתאום יש צלצול שנשמע בכל בית הכנסת, שמלבד מה שזה מבטל את כוונתו ומפריע לכל המתפללים, יש בזה ח"ו ביזיון לפני המלך רח"ל.

ושמעתי מהרב יהודה יוספי שליט"א, שסיפר על יהודי שהיה בבית משפט ושכח לכבות את הפלאפון, ובאמצע הדיון נשמע צלצול הפלאפון, השופט קנס אותו מיד באלף שקל על ביזיון בית המשפט, ועל אחת כמה וכמה יש להיזהר בזה כשנכנסים לבית הכנסת, שיהיה רק כבוד ה' ולא ח"ו להיפך.

יש לדעת שכמו שלא יעלה על הדעת לומר את היודי במנחה של ערב יום כיפור מתוך המכשיר הטמא... וכן לא יעלה על הדעת שהפלאפון יצלצל בקול רם באמצע 'כל נדר' אפילו עוד קודם השקיעה... כך כל תפילה ותפילה אנחנו

הדרשה הסתיימה, הבחורים התחילו להתפזר לאחר ששמעו דברי חיזוק בכמה עניינים עליהם דיבר מגיד המישרים הנודע רבי מאיר מיכאל גרינוואלד הידוע כמזכה הרבים המכתת רגליו בכל העולם, לעורר את עם בני ישראל במגוון נושאים.

לצד הגדר המקיפה את הבימה הגבוהה, שם מצא הבחור מנשה פינה שקטה ובטוחה להציע בפניו את שאלתו, מבלי שיגיע לאוזניים זרות. במאמץ גדול התגבר על בושתו הנבעית שלו ושאל: מה מומלץ עלי לקבל על עצמי כדי להינצל מהצרה אליה נקלעתי? רבי מאיר מיכאל הרהר מעט ואמר לו: קבל על עצמך זהירות בכבוד התפילה, שלא לדבר מתחילתה ועד סופה.

כאבי הגב הנוראימה שתקפוהו לאחרונה, הביאו את מנשה למצב שהבין כי כבר אי אפשר לשכב במטה בתקוה שזה סתם הצטננות שיעבור תוך כמה ימים, כבר הגיע הזמן שחייבים להתגבר וללכת לרופא.

לאחר סידרת שאלות הבין הרופא כי חייבים בדיקות רציניות, והתוצאות הביאו לכך שיצטרכו לבדיקות יותר מעמיקות, עד שאכן התברר הנורא מכל, מנשה לקה במחלה האורורה על חוט השדרה.

כשעלו על זה המחלה כבר היתה בשלב מתקדם, שסיכויי ההחלמה היו קלושים ביותר, וגם אם יקרה נס ויצליחו לנקות את הכל, הסיכויים שחוט

ומעתה יש לדון בהכנסת אופנים לבית המדרש ולבית הכנסת, דלכאורה אם אין דרך להכניס לביתו חמור ואופנים, לכאורה פשוט לאסור ואף לת"ח הלומדים בבית המדרש שהותר להם להכניס כליהם לתוך בית המדרש יש לדון לאסור דעד כאן לא הותר אלא מצד קלות ראש, דהוא כביתם ובביתו כן נוהג, אבל אם בביתו מקפיד שלא להכניס חמור ואופנים, לכאורה אין להתיר ויש לעיין בכל זה. (שוב דיברתי עם הגאון ר' אשר וייס שליט"א וצייד לומר דאופנים הוא כמו מקלו ותרמילו, דהוא כלי שמשמש אותו, וחמור גרע ממנו, ואולי משום שחוששים שמא יעשה צרכיו וכדו', אולם להנ"ל יש לעיין בדבר, בדמקלו הוא משום בזיון בית הכנסת, ובאופנים הוא משום קלות ראש, והנראה לענ"ד כתבתי).

(ע"ע באגרות משה ח"א סי' מה דדן כלפי הכנסת כלב הנחייה של עיור לביהכ"נ, ומתחילה כתב להתיר למי שלומד שם, ועפ"י הגר"א הנ"ל דדימה דין הכנסת חמור לאכילה ושתייה בבית המדרש, ושוב כתב שיש לומר דבלא"ה מותר, דאין בהכנסת חיה כלל משום בזיון וכמו הכנסת תרמילו לביהכ"נ, וצ"ע על דבריו, דהא הגר"א דימה הכנסת חמור להיתר ת"ח באכילה ושתייה, ולפ"ד עיקר ההיתר הוא מדין סעי' ו' דמותר להכנס במקלו ובתרמילו וצ"ע). [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

ומ"ר הגרמ"מ לובין שליט"א השיב: דיש לחלק בין מקלו ותרמילו שהותר ליכנס עימם לביהכ"נ כיון שזהו התיק הקבוע של האדם, וכן בחמור שזהו המלווה הקבוע, משא"כ הנחת שקיות בביהכ"נ דאינם חפצי האדם שהולך עימם, ולכן הבא לביהכ"נ יש לו להשאיר שקיותיו מחוץ לביהכ"נ, ובת"ח בביהמ"ד צ"ע.

ולעניין אופניים אין להכניסם לביהכ"נ ולביהמ"ד אלא רק בכה"ג שהתיר הירושלמי הכנסת חמור לביהמ"ד דהיינו לת"ח בביהמ"ד שזהו מקום תלמודו, אבל בביהכ"נ ודאי שאסור וכמו"כ אסור לילדים להכניס אופניים לביהמ"ד.

[והוסיף מ"ר שאין זה סתירה לנכתב (בגליון פר' צו חטפ"א) שאין בהנחת השקיות לבא להתפלל וללמוד איסור מצד משתמש בביהמ"ד כיון דחשיב כחלק מתשמיש הלימוד והתפילה, או מכיון דביהכ"נ לא נאסר שימוש של הנחה בעלמא אלא רק שימושים כגון אכילה ושתייה ושתיחת פירות והפשטת חבלים וכיוצ"ב דהוו תשמיש טפי. ששם הנידון מצד שימוש בביהכ"נ משא"כ הכא דהנידון מצד כבוד ביהכ"נ ובדברים שאין מכבוד ביהכ"נ להניחם ביהכ"נ כדוגמת שקיות קניה אין להניחם בביהכ"נ, אבל דברים שאין בהנחתם בביהכ"נ סתירה לכבוד ביהכ"נ כתרמילו מותר להניחם בביהכ"נ.]

קוראים כותבים

נמצאים במצב של עומד לפני המלך, וצריך להיזהר מאוד שח"ו לא ניכשל ולא נכשיל אחרים, ואדרבה רק נשמור על קדושת בית המדרש ובית הכנסת ונרבה כבוד שמים". ושנוכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ.
נ. א. ב"ב

לכבוד גליון קדושת בתי מקדש מעט המרומם כבוד בית ה'.

לפני שבועיים הבאתם דברי חיזוק מהפלא יועץ דמכלל מורא בית הכנסת שלא יתן שם בקולו קול עז אפילו לקרא לשום אדם או למחות ביד אחרים העושים שלא כהוגן, אלא כשצריך לדבר ילך אצלם וידבר להם בלחש בנועם-שיח ובכובד ראש כעומד בהיכל המלך.

כעין דבריו ראיתי בספר כד הקמח לרבינו בחיי (ערך ביהכ"נ ד"ה אפשר לנהוג דכתב וז"ל, 'אסור לנהוג קלות ראש בביהכ"נ, כגון אלו שנכנסין שם בקלות ראש משעת התפילה ומגביהים קולם לדבר כאלו היו ברחובות קריה, והם הולכים בשרירות לבם הרע'.

ויה"ר שנוכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ.
ה.ה. ב"ב

סיפור השבוע

השרדה לא יפגע הם אפסיים. זאת אומרת שבמקרה הטוב ישאר מנשה רתוק למיטתו כל ימי חייו.

הדבר עדיין לא התפרסם, ובשלב זה זימנה ההשגחה העליונה את רבי מאיר מיכאל שיבוא לדבר בהיכל הישיבה ובסייעתא דשמיא יוכל מנשה מיודעינו לקבל את התשובה. רבי מאיר מיכאל שאל לשמו ורשם לעצמו: מנשה דוד בן הדסה חיה, תוך ברכה שבזכות קבלה זו יזכה לראות ישועההמן השמים.

"שלום עליכם רבי מאיר מיכאל" ניגש אליו יהודי לא מוכר ולחץ ידו בחום. "עליכם השלום" ענה "מה שמך"? "שמי מנשה דוד בן הדסה חיה" היתה התשובה "למדתי לפני שנתיים בישיבת 'עמלי תורה', שם מסרתם דרשה בזמן החורף". רבי מאיר מיכאל התרגש "ודאי אני זוכר את שמך! מה שלומך?" בהתלהבות סיפר מנשה את כל מה שעבר עליו מתחילת הטיפולים עד הסוף הטוב, גם סיפר על הקשיים שעמדו לו לעמוד בקבלה, שנאלץ לגבור על בושתו ולרמו לחבריו כי אינו מדבר בעת התפילה, אך מה לא עושים בשביל לחיות. אכן הרופאים היו בהתפעלות, לא רק שהצליחו לנקות לגמרי את כל הגרורות, אלא שיצא בריא ושלם בלי שום נזק, והולך על משענתו כאחד האדם. "הייתי במעקב במשך כל התקופה, ובבדיקה האחרונה קיבלתי את ההודעה המשמחת כי לא נשאר שום זכר מהמחלה". (מתורגם מגליון 'קדושת ביהמ"ד')

לע"נ מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דרורי זצ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל

מבקשים אנו מכל מי שנשאו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע וחד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 ניתן לתרום באשראי דרך נדרים פלוס: קופת – אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) כטגורית קדושת בתי מקדש מעט

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

בלק תשפ"ד

החשש של בלק

"וירא בלק בן ציפור את כל אשר עשה ישראל לאמור" (כב ב). לכאורה יש לעיין מפני מה לא נאמר בפסוק שבתחילת הפרשה "וירא בלק בן ציפור מלך מואב", שהרי בפסוק להלן (פס' ד) נאמר "ובלק בן ציפור מלך למואב בעת ההיא", ואם כן מפני מה בתחילה נזכר רק "בלק בן ציפור", ולא נזכר שהיה מלך מואב.

וביאר ר' חיים מבריסק זצ"ל שבפסוק זה נרמז כיצד בלק בן ציפור להיות מלך מואב, שהסיבה היא משום ש"וירא בלק בן ציפור את כל אשר עשה ישראל לאמור", עוד כאשר היה בלק בן ציפור אדם פשוט ולא היתה לו משרה, כבר ראה איזו סכנה נשקפת למואב מפני בני ישראל, אחר שראה מה שאירע לאמור.

ומחמת שראה בלק בן ציפור את הסכנה הנשקפת, עורר בלק את כל עם מואב על סכנה זו, ומשום כך "ויגר מואב", נכנס פחד בלב כל העם, וכיון שבזכות בלק בן ציפור נתעוררו כולם לפחד מישראל, שהוא הראשון שהכיר בסכנה, מחמת כן בחרו בו למלך.

ומבואר היטב שמשום כך רק לאחר שנאמר "ויגר מואב מפני העם מאד", איז נאמר "ובלק בן ציפור מלך למואב בעת ההיא", שאז מינו אותו למלך, אך כאשר "וירא בלק בן ציפור", כאשר ראה את מה שעשה ישראל לאמור, עדיין לא היה בלק מלך מואב, אלא היה אדם פשוט במואב.

ישראל למעלה מן הזמן

"ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלוש רגלים" (כב כח).

'זה שלוש רגלים'. רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלוש רגלים בשנה' (רש"י).

וכן איתא במדרש רבה (פרשה כ ס"ד) ובמדרש תנחומא (ס"ט) 'ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלוש רגלים, רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלוש רגלים בשנה', ע"כ דברי המדרש.

ולכאורה יש להבין מפני מה רמזה לו האתון שהוא מבקש לעקור את ישראל, ונקטה ברמז דוקא את ענין זה שאומה זו חוגגת שלוש רגלים, והלא ישנם מצוות רבות אשר ישראל מקיימים, ומדוע רמזה לו דוקא את מה שישאל מקיימים מצות שלוש רגלים.

והרבי מקוצק זצ"ל ביאר בזה כי הנה כמבואר בגמרא בברכות (דף ז.ו) היה בלעם מתפאר שהוא "יודע דעת עליון" (כד טז), שיודע לכוון את השעה והזמן שהקדוש ברוך הוא כועס בהם, וכפי שנאמר בפסוק (תהלים ז יב) "וקל זועם בכל יום".

והנה בגמרא בראש השנה (דף כה.) דרשו על הפסוק (ויקרא כג ד) "אלה מועדי ה' וגו' אשר תקראו אותם", 'אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין', ע"כ דברי הגמרא.

והיינו שכל עיקר קביעת הזמנים נתונה בידי ישראל, והם קובעים אימתי יחולו המועדים ואימתי יהיה זמנו של כל חג.

וכן איתא במדרש רבה בפרשת ואתחנן (פרשה ב ס"ד) "ד'א אשר לו אלוקים קרובים אלו (דברים ד ז), א"ר יוחנן כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא לומר אימתי ראש השנה ואימתי יום הכפורים, הקדוש ברוך הוא אומר להם, לי מה אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה, מנין, דכתיב אשר לו אלוקים קרובים אלו, אשר לו אומה קרובה אין כתיב כאן, אלא אשר לו אלוקים קרובים אלו, הוא וכל

פמליא שלו, אמר רבי יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא עד שלא נעשית אומה שלי, מועדי ה', מכאן ואילך, אשר תקראו אתם', ע"כ דברי המדרש.

ואם כן לפי זה מבואר היטב מה רמזה האתון לבלעם, שכיצד עלה בדעתו לקלל אותם מחמת שיודע אימתי הוא הזמן שהקדוש ברוך הוא כועס, הרי כל תוקף הזמן נמצא אצל ישראל, והם למעלה מן הזמן, ואין יעמוד נגדם עם ידיעתו בקביעת הזמן.

השכמה של אברהם

"ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב" (כב כא). 'ויחבוש את אתונו'. מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו, אמר הקדוש ברוך הוא, רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו' (רש"י).

יש להבין מהי השייכות בין מה שאברהם אבינו חבש את חמורו בבוקר קודם עקידת יצחק, לבין מה שבלעם הרשע חבש את אתונו בבוקר, ומהו ביאור דברי הקדוש ברוך הוא אל בלעם כי 'כבר קדמך אברהם אביהם'.

וביאר הרבי מקוצק כי כוונת הדברים היא, שאברהם אבינו קם בבוקר מוקדם וחבש את אתונו בכדי לקיים את מצות הבורא העולם, ואף זה לא הועיל לו שיתכלה עם ישראל, דהיינו שהרי אברהם אבינו קם בכדי לעקוד את יצחק ולשוחטו על המזבח, ואילו לא היה הקדוש ברוך הוא מונעו היה שוחטו והיתה כליה לכל עם ישראל [שהרי נאמר (בראשית כא יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע"], אמנם אף על פי שקם אברהם אבינו והזדוץ לקיים את מצות ה', לא הועילה המצוה שיתכלה עם ישראל, אלא ניצל יצחק.

וכפי שהביא הר"ן בתענית (דף טו.) מהירושלמי שם (פ"ב ה"ד) שסיום ברכת "מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה" הנאמרת בסדר תעניות [וכן בסליחות בימנו] היא "ברוך אתה ה' גאל ישראל", כיון שעל ידי העניה שענה הקב"ה לאברהם אבינו להציל את בנו יצחק, נגאלו כל ישראל ולא נאבדו.

ואם כן, אם אצל אברהם אבינו מצאנו שאף שקם מוקדם בבוקר לעשות את מצות קונו ולעקוד את יצחק, אף זה לא הועיל לו שיתכלה עם ישראל, בודאי ובודאי שבלעם שקם מוקדם בבוקר להרשיע ולעבור על דעת קונו, ודאי שלא יועיל לו שיתכלה עם ישראל, ובודאי שלא תעלה לו מחשבתו הרעה ומזימתו בידו.

וזהו השייכות בין חבישת אברהם את אתונו בעקידת יצחק לבין חבישת האתון על ידי בלעם בלכתו לקלל את ישראל.

התביעה על בלעם

"ויחר אף אלוקים כי הולך הוא ויחיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רוכב על אתונו ושני נערי עמו" (כב כב).

לכאורה יש להקשות מאחר שנתן הקדוש ברוך הוא לבלעם הרשע רשות גמורה ומפורשת ללכת, כפי שנאמר בפסוק (פס' כ) "אם לקרא לך באו האנשים קום לך איתם", אם כן מדוע חרה אף ה' כאשר ראה שהולך בלעם, הלא הרשה לו לילך והסכים על ידו, וכפי שדרשו בגמרא במכות (דף י:) כי בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו, ואם כן מהו המקום לחרון אף זה.

והגרא"ה ב'קול אליהו' ביאר שישנו חילוק בין לשון "עם" לשון "את", שלשון "עם" הוא כאשר שני הדברים בכוונה אחת, ואילו לשון "את" הוא כשאר אין שניהם בכוונה אחת ואינם שוים במחשבת הלב.

ולפי זה ביאר הגר"א כי מתחילה אמר הקדוש ברוך הוא בלעם "לא תלך עמהם", דהיינו שלא ילך עמהם בכוונה שלהם שהיא לקלל את ישראל, ואחר כך כשהתאמץ בלעם ללכת, נתן לו הקדוש ברוך הוא רשות ללכת איתם, כמו שנאמר "קום לך איתם", דהיינו לא בבחינת "עמהם", אלא רק בבחינת "איתם", שלא תהא מחשבת ליבו כמחשבת ליבם לקלל את ישראל, ואילו היה הולך בלעם "איתם" לא היה חורה בו אף ה', אלא שבלעם הלך עמהם, כפי שנאמר (פס' כא) "וילך עם שרי מואב", וכפירוש רש"י שם 'ליבו כליבם שוה', משום שרצה לקלל את ישראל, ועל כן חרה בו אף ה', ע"כ דברי הגר"א.

ואילו מן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל היה רגיל לבאר כי הטענה על בלעם היתה, שהרי כבר אמר לו הקדוש ברוך הוא (פס' יב) "לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא", ו"אך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר" (פס' כ), ואף הוא הודה באזני השלוחים (פס' יח) "אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' אלוקי לעשות קטנה או גדולה", ואם כן מדוע הולך בלעם עם שרי מואב, הלא יודע הוא כי לא יוכל לקלל.

בלעם מרגיע את אומות העולם

איתא בגמ' בזבחים [קט"ז]. "ר"א המודעי אומר: מתן תורה שמע [ובא], שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהכיליהן ואמרו שירה, שנאמר: ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, (אמר להם) ה' למבול ישב, [אמר להם] וישב ה' מלך לעולם, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו: מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא שנהא: כי (הנה) באש ה' נשפט, אמר להן כבר נשבע שאינו משחית כל בשר, ומה קול ההמון הזה ששמענו אמר להם: חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום. [ועי' במכילתא בפרשת יתרו שנכתב בנוסח קצת אחר].

אמרו מן הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש שבדרון זצ"ל שרואים פה דבר נורא, שהנה בלעם הוא נביא, והעולם כולו ברעדה, ומפחדים שיש מבול, ובמקום לומר להם שיש בורא עולם ולהכניס להם קצת יראה הוא ממקור את כל הבריות ואומר להם ה' נותן תורה לבניו ואין זה קשור אליכם כלל, ויתרו הוא זה שכן לקח את הרעדה הזאת מעצמו ובא. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

הבדל בין הפרות לאתון

[כ"ב, כ"ח] "ויפתח ה' את פי האתון ותאמר בלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים". שמעתי שהקשו למר"ר הגאון רבי גדליה איזמן זצ"ל מה ההתפעלות הגדולה מזה שה' פתח את פי האתון, ע"כ שמואר במשנה באבות [ה', ו'] שהיה זה אחד מעשרה דברים שנבראו בער"ש בין השמשות, והרי מצינו כבר בשמואל א' [ו', י"ב] שכתוב "וישירנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וכו'", ואומרת הגמ' בע"ז [כ"ד:]: "מאי וישירנה, א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה". וא"כ מצינו פרות שאמרו שירה, וא"כ מה ההתפעלות מהאתון.

כלות השלושים להגאון המופלג רבי אברהם נח גרבוז זצ"ל נלב"ע ט"ו סיון תשפ"ד

ותירץ ר' גדליה זצ"ל דבר נפלא, שבסמוך לארון הקודש גם פרה יכולה שיר, וא"ז שום רבותא, דכח ארון הברית הוא מעל הכל ויכול לגרום לשינוי הטבע ללא שום חידוש. כבגמ' ביומא [כ"א:]: "בשעה שבה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמן", וא"כ חזו"ן שבבית המקדש גם אילי הזהב טענו פירות. [וידוע שעיקר קדושת המקדש הוא מחמת ארון הקודש]. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

לדעת להתבונן

י"ב. שם. מן הגר"ש אלישיב זצ"ל דרש דרש נפלא, שצריכים אנו ללמוד מבלעם, שהנה הוא קיבל כ"כ הרבה סימנים שהוא טועה, ולא הבין מה הקב"ה רוצה ממנו, וכמ"כ אנו צריכים להיזהר להבין כשהקב"ה מדבר אלינו, שלא יצטרך הקב"ה לפתוח עלינו את פי האתון כדי שנבין מה הוא מדבר אלינו. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

הרמוז בג' רגלים

ט"ו. שם. וכתב רש"י בד"ה "זה שלש רגלים" וז"ל, "רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה".

ויל"ע מדוע רמזה לו דווקא עניין זה שלש רגלים, וכי אין עוד מצוות לכלל ישראל שיכלה לרמוז לו בהם, שהוצרכה לרמוז דווקא בג' רגלים. ושמעתי בשם הגר"ש פישר זצ"ל שביאר דבר נפלא, שהנה כתוב במשנה באבות [ה', י"ט] ששלשת מידותיו של בלעם היו עין רעה נפש רחבה ורוח גבוהה, והביא זאת רש"י לקמן [כ"ד, ב'] בד"ה "וישא בלעם את עיניו" שכתב וז"ל, "בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מידותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה", וכל רגל הרי הוא בא כנגד אחד מהמידות הללו, שחג המצות הוא חג של התגברות על התאוות, שאוכלים לחם עוני ועצם לא תשברו בו וזה כנגד נפש רחבה האדם אוהב כסף [ובכלל זה אוכל טוב ושאר תאוות], וחג השבועות הוא חג הביכורים אדם מביא את ראשית פריו לקב"ה וזה כנגד עין רעה, שאדם צר עין לא יכול לראות שיש לפניו טוב וכ"ש לא לתת לו שום דבר טוב, וכאן האדם מביא את הכי טוב שלו לקב"ה, וחג הסוכות זה כנגד רוח גבוהה שהאדם הולך לדירת עראי וחייב להוריד את גאוותו, ולכן רמזה לו אומה שמתקנת בג' הרגלים שלה את כל הדברים שאתה נגוע בהם איך אתה יכול עליהם בכלל. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

הפתיחה שכיבדה את ר' ישראל

כתוב בפסוק [כ"ד, ה'] "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל". הרב להמן זצ"ל כתב סיפורים בשפת היידיש בגרמניה כדי למשוך את ליבם של בני הנוער שלא ירדו חלילה מהדרך.

וסיפר לי חותני הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל שהרב להמן זכה ועשה חנוכה בית הכנסת והזמין לכבוד המאורע שני גדולי הדור המלבי"ם ור' ישראל סלנטר והסתפק את מי יכבד לדבר ראשון. והכריע לתת למלבי"ם לפתוח, וכיון שלמלבי"ם לא היה נוח בכך, פתח בפסוק מה טובו וגו', ואמר מה טובו אהליך יעקב זה בתי כנסת, משכנותיך ישראל-כשר' ישראל סלנטר שוכן בה. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

ר' אברהם עם ר' שמואל, אמר להם בחיך שזה לא ב' עדים אלא עד אחד, כי מרוב דבקותם ביחד חשובים כאחד.

בשנה אחרונה התקיימה ברית לנין הגר"א זצ"ל, ומיד אחרי הברית חזר לביתו ולא נשאר לסעודה. והסביר מכיון שהיה ספק עם הברית תקים בזמן, לא הועית לחברותא שאני לא יהיה היום, והבוקר לא הצלחתי לתפוס אותו הטלפון, ולכן אני ממחר לחזור שלא יבוא סתם.

הגרלה שהשלימה את המילגה

עוד סיפר בנו הגר"ב זצ"ל שמחותנו הגר"י גרשנבוין זצ"ל הוצרך פעם לשהות בבית חולים שערי צדק בר"ה, וכשהגיע ר' אברהם לבקרו ראהו מוטרד, ושאלו ע"כ ואמר לו, שאינו יודע מי יתקע לו בשפר כפי שהוא רגיל, ור' אברהם אמר שהוא יקח את זה על עצמו. וקבע עם אברך א' מומחה שיבוא לתקוע והוא ישלם על זה. בסוף האברך לא הגיע ומישו אחר תקע.

ואברך הגיע לר' אברהם להתנצל שלא יכל בסוף להגיע, והוסף וביקש שהוא מאוד בנה על התשלום וכעת זה יחסר לו. ור' אברהם בדיוק קיבל אז את המילגה מהכולל, ונתן אותה לבעל תוקע שלא תקע. וכשהיה צריך לחזור הביתה נבהל מה עשיתי אין לי מילגה לחודש זה. וזה פעם יחידה שעצר ליד דוכן מפעל הפיס ומילא וקיבל שם זכיה במקום, את כל הסכום של המילגה של אותו חודש.

כיבוד אב

סיפר בנו הגר"ב שליט"א שפעם נשאל אביו כיצד זכה למשפחתו המופלאה. ואמר שמעולם לא המרה פי אביו, ומיד שביקש ממנו משהו מיד עשה בלי שום ויכוח.

אף תקופה ארוכה החזיק את אמו הצדקנית ע"ה אצלם בבית, עם כל בני המשפחה.

והוסיפו סיפור מעניין, שפעם אחת הזעיק אביהם הגאון זצ"ל רופא מאוחר בלילה, מפני חשש מסויים לבריאותה.

וכשהגיע הרופא וראה בית מלא עם ילדים קטנים, התפלא האין מחזיק שם ר' אברהם נח גם את אמו, והתפעל מאד, ואמר לרא"נ זצ"ל, תראה אתה עם בית כזה קטן, מסוגל גם לגדל ילדים וגם להחזיק את האמא, ואני יש לי בית "גדול" ושמתי את אמי בבית אבות.

והשפיע עליו הדבר עד כדי כך, שהלך והוציא את אמו מבית אבות, והביאה אליו הביתה.

וכשהיא סבלה מחולי שגרם לה להקיא כלא הספיקו להביא כלי היה מניח את ידיו לספוג הקיא כדי שלא יפול על הריצפה ואשתו תצטרך לנקות.

כבוד החברותא

להגרא"נ היה חברותא קרוב לשבעים שנה, ה"ה הגאון רבי שמואל גפן שליט"א. ובאחד החתונות של מן הגר"א פינקל חיפס עדים, וראה את

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי דעה

פרשת בלק תשפ"ד

גיליון מס' 33

בענין מעשר עני בימינו

העניינים, זה איסור על בעל המפעל עצמו. ועניתי ע"פ הר"ן בגיטין [לו, ב] שכתב לענין פרוזבול, שיש דין שללוהו יהיה קרקע, ובמידה ואין ללוהו קרקע, יכול המלוה להקנות לו מדין זכין, ומקשה הר"ן שהלא אי"ז זכות, מאחר ומחמת זה הוא צריך להחזיר את ההלוואה ששוויה יותר מהקרקע, ומתוך הר"ן שבדין זכין לא דנים על ההשלכות אלא על הזכות עצמה, וע"כ זכות היא ללוה לקבל קרקע, וא"כ ה"ה הכא, שכעת עשינו תיקון לבעל המפעל, ומה שאחר כך אינו מביא את המעשר עני, זה כבר בעיה של בעל המפעל. אולם הגר"ח ברטלר דחה טענה זו, ואמר שהלא כל הדין זכין בהפרשת תרומ"מ הוא על שם העתיד, שהלא כרגע שהמוצרים נמצאים במפעל, אין בכך שום איסור, אלא שמחמת העתיד שהמוצרים נמכרים לציבור, יש בכך תועלת, וא"כ כלפי העתיד יש בכך ג"כ גזל עניים, וצ"ע. ושמעתי לומר טעם אחר מדוע הוי זכין, שזה אינו משום הזכות הרוחנית, אלא משום הזכות הכלכלית, שהלא מכיוון שבעל המפעל רוצה למכור את הסחורה, ובמידה ולא יעשר לא יהיה לו הכשר, ודבר זה יפגע במכירות, וא"כ פעולת ההפרשה מועילה לו מבחינה כלכלית, והאמת דטפי מסתבר דזכין במעשרות היינו משום הזכות הכלכלית, והנחות שיכול לאכול, ולא משום הזכות הרוחנית, כיוון שלא בריא שזכות רוחנית נחשבת זכות לענין זכין, ודנו בזה לענין הגט מצפת, שזיכו גט לבעל צמח, ובגט זה ישנם שישים טעויות, כפי שהאריך בספר אמת על תילה, ואחת הטענות שהלא הבעל שהוא כעת צמח הוא פטור מחובותיו כלפי אשתו, משום שהוא אנוס, וא"כ מנ"ל שיש בכך זכות לשחרר אותו מחובותיו כלפי אשתו, שאי"ז אלא זכות רוחנית.

ג'. ועוד יש להעיר דלכאורה המשגיח עובר בלפנ"ע, כיוון שמכשיל את בעל המפעל באיסור חמור יותר של גזל, אם נאמר שאכן מדובר בגזל דאורייתא, ואי נאמר דאכן עובר בלפנ"ע ממילא אם המשגיח מפרש מדין שליח, הרי הוי שליח לדבר עבירה, וא"כ לדעת הרבה אחרונים בשלד"ע השליחות בטלה, ויש לפלפל בזה מכמה צדדים, א'. האם אכן עובר בלפנ"ע דאפשר שכעת עושה מצוה, ומה שאח"כ נכשל בגזל אי"ז מעניינינו, ולכאורה יש לדמות נדון זה למה שדנו הפוסקים האם מותר להכשיל בידיים את חברו באיסור קל כדי למנוע איסור חמור יותר, וע"ע בחזו"א [שביעית סי' י"ב סק"ט] ובמנחת שלמה [ח"א סי' מ"ד] לענין להביא דבר מאכל לאדם שלא יכרך ע"ז, אולם במידה ולא יביא לו יעבור על לאו ד"לא תשנא" דשרי, ויש בכך מחלוקת אחרונים, ואכמ"ל, וא"כ אפשר

הנה השנה הבאה, שנה ג' למחזור השמיטה – תשפ"ה – תהיה שנת מעשר עני, ולדאבוננו כיום המפעלים ברוכס לא נותנים מעשר עני, שהם תשעה אחוזים מהתוצרת, מפני העלות הגבוהה שכרוכה בזה, שהרי לאחר כל הוצאות התפעול, וכן משום החובה להפריש מן היפה, ניתנת מעשר עני במלואה פירושו כחמישים אחוזים מהרווח הנקי, [ואמנם גם מעשר ראשון ללוי לא נותנים, אולם בזה כתב הרמ"א באה"ע סי' ג' ס"א שאין לנו לוויים ודאים, וע"כ יכולים לומר המוציא מחבירו עליו הראיה] וההכשרים ברוכס לא מקפידים ע"ז, וטענתם היא שמכיוון שהמוצר ראוי וכשר לאכילה, אינם צריכים לפעול יותר מזה¹, משום שביטול מצוות הנתינה היא עבירה של בעל המפעל, ויל"ד בזה בכמה שאלות הלכתיות.

א'. מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו תשובות והנהגות [ח"ג סי' ש"מ] כתב דאפשר שלא חלה הפרשה כלל, משום שבעל המפעל לא מתכוין לכך, וממילא לא חלה שליחות, ואמנם מי שמפריש בביתו ג"כ לא מקיים מצות נתינה, אולם התם כך היא ההלכה שפטור מלתת, משא"כ במעשר עני שעובר על ההלכה, ממילא מגלה דעתו שאינו מתכוין לקיים את ההלכה.

ב'. אם המעשרות של המשגיח הם מדין זכין, [ולא מדין שליח, שהלא אין שליחות בדבר שלא בא לעולם, ובזמן שהתמנה לשליח הירקות עוד לא נזרעו, וכן מדין פועל, בחברה בע"מ לדעת מרן הגר"ד לנדו שליט"א ל"ש פועל², וע"כ יש מקומות שהמשגיח מקבל שותפות עם העסק באחוז מזערי, וע"כ הוא יכול להפריש מדין שותף, ואכמ"ל], א"כ אין זה זכות, שהלא לפני ההפרשה בעל המפעל מחויב בזה"ז בתרומ"מ מדרכנו, וכעת הוא עובר על איסור גזל דאורייתא, ושמעתי מהגר"א בייפוס שליט"א ששאל את הגר"ד לנדו שליט"א שהוכיח לו מהרשב"א שגם לאחר ההפרשה הוא עובר על גזל דרבנן ולא דאורייתא, [ושמעתי מהגר"י פישוהוף שליט"א לבאר שזה משום שלא הייתה כאן נתינה אלא רק הפרשה, ומכיוון שהעני לא זכה בכך מבחינה קניינית, ע"כ אינו גזל מדאורייתא, אולם מו"ח הגר"י טולידנו שליט"א הקשה ע"ז דהלא מצינו אופנים שרבנן מקנים והדבר מועיל לדאורייתא, כגון בענין גט, שרבנן מקנים את הדיו והקלף לבעל, ואי"ז שייך לסוגיית קנין דרבנן אי מהני לדאורייתא]. אולם העירני הגר"ח ברטלר שליט"א שעדיין יש לדון שהאיסור למכור מוצר שאינו מעושר הוא רק משום לפנ"ע, ואילו לא לתת מעשר עני לאחר שהופרש, ולגזול את

[וישנה שמועה שאינה מאומתת, על אחד המשקאות הפופולאריים, שיש בו ביטול איסור לכתחילה, כלומר שיש בו חומר אסור, אלא שהובטל בשישים, ומערכת הכשרות המפורסמת, נותנת לכך הכשר משום שאינה אחראית לעבירות של בעל המפעל, אלא רק לאיסורים של הצרכנים].

² ראה בספר יסודות בחו"מ מתורת הגר"י ברטלר וצ"ל ח"ב עמ' י"ח שגם כתב כך, וראה בקונטרס שיעורי הגר"ח ברטלר על תרומ"מ, שהביא שאביו סבר להיפך, שיש בעלות בחברה בע"מ, ואילו הגר"ד לנדו ס"ל שאין בעלות.

¹ וכן המצב בענין כלאים, שכיום רבים מן הירקות הם כלאים דאורייתא, שלדוגמא מגדלים מלפפון על מצע של אבטיח, כדי לחזקו, אלא שאין זה אסור באכילה, משום שרק כלאי הכרם אסורים באכילה, וחקלאים נכשלים באלפי איסורי דאורייתא, ואין פוצה פה ומצפצף, ובחורף תשפ"ג התלוויתי בענין זה להגר"א בייפוס שליט"א שעלה למרן הגר"ד לנדו שליט"א וקרא הגר"ד לפרסם שרשתות השיווק החרדיות יקנו אצל חקלאים שאינם עוברים על איסורי כלאים, משום מסייע בידי עוברי עבירה.

שהמקילים יחמירו הכא והמקילים יחמירו, שהרי סברת המחמירים היא שדנים את הפעולה העכשווית, וסברת המקילים שדנים את כל המצב כולו, וא"כ הפעולה העכשווית של הפרשת תרומה היא מצוה, אלא שאח"כ בעה"כ נכשל, אכן יש לחלק בין הגדונים, ואפשר שאף להמחמירים התם ככה"ג יהיה אסור, משום דהתם דנו על הכשלה בדיינים, אולם הכא בוודאי שאין לו לעשות כדי להצילו, אם באופן עקיף גורם להכשלה, ודמי לכללא ד"מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", דהיינו שאמנם האדם מצווה על מחאה, אולם הם הוא מזיק בכך, הוא צריך להימנע, ואף הכא לכאור' הוא מכשיל את בעה"כ בהפרשה זו.

ד'. והעירני אחי הרה"ג דוד שליט"א שהלא לדעת רש"י ביבמות [פא] שיסוד איסור טבל הוא משום שתרומה וחולין מעורבים זב"ז, וכך מכו' בעוד ראשונים, וראה באתון דאורייתא [ס"ב ב'] שהאריך בזה, [והיינו אף למ"ד מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמין, ע"י חולין קלב,א] וא"כ אף קודם ההפרשה אנו דנים את הבעלים שלא מפריש כאדם שגחל מעניים.

ה'. ועוד יל"ד בדברי הגר"ל דהוי גזל מדרבנן, משום שההפרשה היא מדרבנן, דהלא כתבו הנצי"ב והצפנת פענח דאע"ג דתרומה דרבנן, מ"מ לאחר ההפרשה הרי"ז חל מדאורייתא, וא"כ הוי גזל דאורייתא, אכן דברי הנצי"ב והצפנת פענח צע"ג מדברי הגמ' בפסחים [מד,א] לענין תערוכת "הנה לתרומות ומעשרות כזה"ז מדרבנן", והיינו לאחר ההפרשה, וצ"ע.

ו'. ויל"ד בזה עוד, דתליא בשאלה האם עוברים בלפנ"ע מדאורייתא כשמכשיל את חבירו באיסור דרבנן, שהלא כל איסור טבל כזה"ז הוא מדרבנן, והנה במנחת חינוך [מצוה רלב אות ד'] כתב שהמכשיל את חבירו באיסור דרבנן עובר בלפנ"ע מדאורייתא, משום דלא גרע ממשיל לחבירו עצה שאינה הוגנת, וזה כנגד פשוטות התוס' בע"ז [כבא ד"ה תיפוק], ומתחילה היה נראה להוכיח מהמשנ"כ דלא ס"ל כהמנ"ח, דבשער הציון [ס"ה רמ"ב] כתב שיש מחלוקת האם מותר ללוות בריבית דרבנן לצורך סעודת מצוה, ובשלמא משום איסור ריבית עצמו, ניהא שהתירו משם סעודת שבת, אולם הלא בכל איסור ריבית ישנו גם איסור לפנ"ע, כמכו' בב"מ [ע"ה,ב], ולדברי המנ"ח, גם בריבית דרבנן האיסור לפנ"ע הוא מדאורייתא. ואמר לי מו"ח שליט"א שמכיוון שאם לא יתירו לו להלוות בריבית הוא ילווה, ע"כ התירו אף למלווה להלוות בריבית, אולם עדיין תיקשי מהמשנה ברורה כהל' יו"ט [ס"ה תקכ"ו ס"ק ל"ב] שכתב לענין מת ביו"ט שני, שאם אין גוי, יקברוהו ע"י ישראל בחינם, ואם אין בחינם, יקברוהו ע"י ישראל בשכר, והכא ודאי הישראל עובר איסור של שכר יו"ט, ועדיין קשה איך התירו איסור לפנ"ע, וע"ז צ"ל שכל דברי המנחת חינוך נאמרו דווקא כשהנכשל שוגג, דאז דמי לעצה שאינה הוגנת, אולם כנכשל מזיד, אמנם עוברים ע"ז בלפנ"ע כמכו' ברמב"ם [פ"י מהל' כלאים הל' ל"א], אולם לא עוברים במשיל לחבירו עצה שאינה הוגנת, וע"כ בענין קבורה, מיירי שאומרים לו שאסור לו לקחת ממון, והוא מתעקש לקחת, דבכה"ג הוי לפנ"ע דרבנן, ואיסור זה הותר לצורך מת, וראה מה שביארתי בזה בהרחבה במאמרי בענין זה, שנדפס בספר הזיכרון שירת אליעזר עמ' רמ"ט לזכר זקני הגר"א בן דוד זצ"ל.

ז'. וכעת נדון לענין הלקוחות שקונים מוצרים אלו, שלאחר שבעלי המפעלים אינם נותנים מעשר עני האם אנחנו צריכים לתת את המעשר עני, שהרי לכאורה אנו יודעים בוודאות שלא נתנו לעני את המעשר עני, ויש בזה כמה צדדים להקל על שאר הציבור בכ"ז, שהלא איננו יודעים היכן נמצאים התשעה אחוזים של העניים, וכל אדם יכול לומר לעני תביא ראייה שבחלקי נמצא המעשר עני, אולם כ"ז נכון ברוב ההכשרים, אולם בכד"ץ עדה החרדית בעבר היו מפרישים בצורה שכל חכילה וחכילה יהיו תשעה אחוזים של מעשר עני, כדי שאם יהיה מי שירצה לעשר, לא תהיה בעיה של הפרשה מהפטור על החיוב, וא"כ לדוגמא אדם שקונה קופסה של מלפפונים חמוצים, ואוכל את כולה הוא בשאלה של גזל עניים, אולם כיום כבר לא עושים כך בכד"ץ עדה"ח.

ח'. והיה מי שטען שכל אדם שיטען שהוא עני יצטרך להביא ראייה

שהוא עני, ולענ"ד אין בכך כדי להעלות תרופה, שהלא מחובו של המפריש למצוא מי העני, וכמו בכל מתנות עניים. ועוד, שיכול לבוא אדם ולהוכיח שהוא עני, כמו שמקובל בענייני צדקה, ויביא לכך ראיות שקבילות בב"ד, וכמו שאנו מקיימים מצוות מתנות לאבינונים [אולם ע"ז י"ל ש"כ כל הפושט יד נותנים לו" הוי דין לקולא, שאינו צריך לבדוק האם הוא אכן עני, וע"כ יוצא יד"ח בכל אופן].

ט'. ושמעתי הצעה של פתרון, לדעת הסוברים שמעשר כספים אינו חיוב גמור, יכול להתנות ולומר שכל מה שנותן מעשר כספים, [או במידה ונותן חומש לצדקה, יכול לומר שכל מה שהוא יותר ממעשר, אלא שצריך להיזהר שאם הוא נוהג לתת חומש באופן קבוע, א"כ צריך התרת נדרים, כדי להפחית את חיובו] יחול בו גם מעשר עני, אולם לפ"ז צריך להיזהר להביא את הכסף דווקא לעניים, ולא למטרות צדקה אחרות חשוכות ככל שיהיו, כמו ת"ת ובתי כנסת.

י'. טענה נוספת שהעלו להקל, משום שיש ספק בחשבון השנים, וא"כ שוב הדר דינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אולם כבר דחו טענה זו גדולי ישראל, כשדנו בענין ההיתר מכירה, והמקילים העלו צד זה, וראה את מאמרו הנפלא של מוריניו הגרא"א בוקוולד שליט"א רב קהילת משכן חיים [מוריה תשרי תשפ"ב עמ' שנ"א] שהוכיח מהמצבות של צוער כנגד טענה זו של חשבון השנים.

יא'. וישנה עוד טענה להקל, שהלא אחז גדול מהתבואה באר"י הוא משדות של עכו"ם, וא"כ הוא פטור ממעשר עני, ושוב יכול לומר לעני המוציא מחבירו עליו הראיה, ואף אם רוב השדות הם של ישראל, מ"מ אין הולכין בממון אחר הרוב, ואע"ג שבדבר שהוא ממון ואיסור יחד, אמרי' שהרוב מחזק את האיסור, והממון נגרר האחריו [כגון לענין פדיון הבן, דאע"ג שהוא אביו רק מדין רוב בעילות אחר הבעל, מ"מ אמרי' שהממון הולך אחר המצוה, וע"ע בש"ש ש"ד פ"ח, וראה בהרחבה בשו"ת יבי"א ח"ט יו"ד סי' י'] אולם הכא משום החיוב הבסיסי, הלא הוא קיים מצוה בהפרשה, ומה שאינו מביא בפועל לכהן, הוא מדין המע"ה, ואילו בפדיון הבן ליכא מצוות הפרשה אלא רק מצוות נתינה, ועוד יש להוסיף ספיקות נוספים לפטור ממעשר עני, דאפשר שאי"ז מגבולות הארץ לענין מעשר, וכן אפשר דהוי רבעי, ופטור ממעשר עני.

יב'. ויל"ד בשאלת המעשר עני לענין האתרוגים של סוכות תשפ"ו, שאם לא יפרישו מעשר ראשון, א"כ ישנה שאלה על כשרות האתרוגים, משום שחלק מהאתרוג הוא כבעלות העני, וא"כ אי"ז "לכם". וכן נפ"מ במצה ובמרור.

יג'. והגר"י יהושע אדלר שליט"א בקונטרס ישועות כהן על מעשר עני, כתב לדון האם יועיל למצוא עני שיש לו ירא"ש וכואב לו המכשלה הרבה, כדי שיזכה בכל המעשר עני, ויחזיר בחזרה לבעל המפעל, שהלא במתנות עניים לא מצינו את הדין של "כהן המסייע בבית הגרנות", שאסור לגרום למחיר של מתנות הכהונה לרדת. עוד כתב לדון שאפשר להלוות לעני את כל המעשר עני, ולפדות לפי שער הזול, דהיינו שעדיף לעני לקבל משכורת קבועה בשווי של עשרים אחוזים מהסכום שהיה אמור לקבל, מאשר שילך בעצמו למכור טונות של ירקות, אולם אם יעשו פתרון זה, יצטרכו לבדוק שהוא עדיין נשאר עני לאחר שמקבל את המשכורת הקבועה, או לעשות הסכם זה מול קופת צדקה והכסף ילך לטובת העניים.

אין לפסוק הלכה ע"פ העלון

לע"נ בתוז קלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

0556770051 או במלפון zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733718752

— נוספו עשרות רבות של שיעורים חדשים —

השיעור מתקיים מידי יום רביעי בשעה 23:45–23:15 בבית

הכנסת הניכי הישיבות רח' בירנבוים 12 בני ברק

עמק השבוע

גליון יט

פרשת בלק תשפ"ד והימים שאחריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וזמני ראובן

קריאת פרשיות קרח חקת ובלק לפני ימי בין המצרים

חלק בארץ שחודש זה לכ"ע לישראל שבו נחרב בהמ"ק, וע"ז אמר יעקב אעה"ש "ארור אפם כי עז" וגו', ולכן אין בו ברכה, כמ"ש "במספר ירחים אל יבוא" כמ"ש במדרש, רק כשעושים רצונו של מקום אז שולטין על המזל, ולכן כללו ביהודה בניסן שבו היה הגאולה, כמ"ש "צום הרביעי וגו', יהיה לששון ולשמחה" וגו', ובט"ו בו יום טוב לישראל נגד בנין בהמ"ק כמ"ש בסוף תענית, וכמ"ש "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", ולכן הם רק י"א כוכבים אחד עשר מזלות. עכ"ל. ובאופן שמבואר מכל זה דשבת שמעון הוא יותר נוגע לחודש אב משאר שבטים.

והנה יש חילוק בין ראובן לשמעון, דמיד אחרי שמסופר בתורה שראובן שכב עם בלהה, כתיב ויהיו בני יעקב שנים עשר להדגיש שראובן עדיין חשיב א' מן השבטים קה. אבל בשמעון מצינו מקומות שהוא לא נכלל עם שאר השבטים, חדא בפ' וזאת הברכה כמו שהביא א' מוצרים בדבריו הנ"ל, שנית בהר גריזים והר עיבל הלויים אמרו י"א ארורים ולפי א' הפירושים שם היינו כנגד י"א שבטים ולא אמר ארור כנגד שמעון, שלישית כשהאחים חזרו ליעקב אחרי שיוסף דיבר אתם קשות שמעון לא חזר עמהם. ונראה מכל זה דע"י שבת שמעון יש איזה חסרון בהשלימות של הי"ב שבטי קה. (ולכאורה זהו מידה כנגד מידה משום דשמעון רצה לסלק יוסף מהשלימות של השבטי קה.) ובאופן שראובן הפסיד מעלה ונעשה מ"בכור" ל"פשוט", ושמעון היה במדרגה יותר גרוע דבאיזה בחינה הפסיד מלהיות כשאר ה"פשוטים".

וכל זה נוגע להחילוק בין תמוז לאב, דבתמוז אף שהיו הרבה פורעניות אבל עדיין לא הלכו לגלות, דעדיין היו כלל ישראל יושבים על אדמתם בלי להיות מעורבים בגויים, אבל באב הלכו לגלות, דשוב לא היו במצב של יושבים על אדמתם.

הרי מבואר מכל הנתבאר דמובן מאד למה תמוז הוא כנגד ראובן, ואב הוא כנגד שמעון.

והנה פרשת קרח מיירי בבני ראובן שהתעוררו על הכהונה משום שהפסידו אותה, ולהנ"ל, בענין זה שבת ראובן ושבעה עשר בתמוז הם דומים, דשניהם שייכים לחטא העגל, וא"כ פרשת קרח היא דומה לשבעה עשר בתמוז. והנה סוף פרשת בלק מיירי בחטא פעור והמגיפה בבני שמעון

כוחות להיות העובדים בבית ד', ומחמת מעשיהם הפסידו מעלה זו. ובאופן ששבת ראובן הוא יותר נוגע לחודש תמוז משאר שבטים.

והנה לפי הסדר הנ"ל חודש אב הוא כנגד שבת שמעון. וגם בזה י"ל דמובן מאד למה חודש אב הוא כנגד שבת שמעון. דהנה חודש אב הוא החודש שבו הלכו לגלות, ושמעון היה א' הגורמים להגלות הראשונה, דשמעון פתח תחילה בהעצה לסלק יוסף מהשבטים כשאמר "הנה בעל החלומות הלזה בא וכו' ונהרגהו". וחודש אב הוא חודש של פורענות לכלל ישראל ומצינו פורענות בשבת שמעון יותר משאר שבטים דכל המתים במגפה בסוף פ' בלק היו משמעון. ולא מצינו במקום אחר בתורה שהיה פורענות כזו לשבת שלם. ועי' בס' יד מוצרים להגריא"ח ז"ל על הפיוט א' מי יודע דאיתא ז"ל מבואר במדרש שמשנה רעה"ש אמר י"א מזמורים נגד י"א שבטים שבירך אותם ומוכלם יצאו מלכים לבד משמעון שלא בירך אותו לבדו, רק כללו עם יהודה, כמ"ש "שמע ה' קול יהודה", ולכן גם בא"י נטלו כל אחד חלק בפ' ע"ש שמעון נכללו בתוך שבת יהודה, ועליו אמר יעקב אעה"ש "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ואף שגם שבת לוי לא נטל חלק בארץ, זהו מצד מועלתם, כמ"ש "כי אין לו חלק ונחלה וגו', ה' הוא נחלתו" וגו', ועי' אמר שהם נגד אחד עשר כוכביא, כמ"ש יוסף בחלומו "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" וגו', והענין כי י"ב מזלות הם ותלי תנין המזלות המהפך אותם לכל צד הוא הי"ג הכולל כולם, ונגד זה הם י"ב שבטים ושבת לוי הי"ג הכולל ולפעמים הם י"ג עם חודש העיבור, ונחלקים לד' תקופות, כל תקופה מג' חדשים, נגד י"ב שבטים שנחלקו לד' דגלים, כל דגל מג' שבטים, ודגל ראשון הוא יהודה, והוא נגד ג' חדשים ניסן סיון, טלה שור תאומים, שיהודה הוא מלך על כולם, ולכן "בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה לקדשו", וניתן לו המלוכה, שהוא חלק הבכורה שנטל יעקב מראובן ונתנה ליהודה, נגד מזל טלה שהוא הבכור במזלות. עכ"ל. ועי' בספר פרי צדיק ראש חודש אייר אות ב' דאיתא ז"ל וי"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב שבטי י"ק וחשב האר"י ז"ל כסדר הדגלים, וחודש ניסן כנגד יהודה ואייר כנגד יששכר. עכ"ל.

הנה יש להעיר דהג' פרשיות שקוראים בחודש הרביעי לפני י"ז בתמוז, קרח חקת ובלק, הן קשורות לימי בין המצרים.

בהקדם, עיין בטור באר"ח סי' תי"ז דאיתא ז"ל שהמועד' נתקנו כנגד אבות פסח כנגד אברהם דכתיב לוישי ועשי עוגות ופסח היה שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מותן תורה היה בשופר מאילו של יצחק סוכות כנגד יעקב דכתיב ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים. עכ"ל. הרי מבואר דהי"ב חדשים הם כנגד הי"ב שבטים אבל לא נתבאר איזה חודש הוא כנגד איזה שבת.

והנה ראיתי בהרבה מפרשים דסדר החדשים כנגד השבטים הוא לפי סדר הדגלים ומתחילים מניסן. לדוגמא, עי' בספר יד מוצרים פירוש הגדה של פסח להגריא"ח חבר ז"ל (בפיוט א' מי יודע) דאיתא ז"ל הענין כי י"ב מזלות הם ותלי תנין המזלות המהפך אותם לכל צד הוא הי"ג הכולל כולם, ונגד זה הם י"ב שבטים ושבת לוי הי"ג הכולל כולם כמו שיבאר, והם נגד י"ב חדשי השנה, ולפעמים הם י"ג עם חודש העיבור, ונחלקים לד' תקופות, כל תקופה מג' חדשים, נגד י"ב שבטים שנחלקו לד' דגלים, כל דגל מג' שבטים, ודגל ראשון הוא יהודה, והוא נגד ג' חדשים ניסן אייר סיון, טלה שור תאומים, שיהודה הוא מלך על כולם, ולכן "בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה לקדשו", וניתן לו המלוכה, שהוא חלק הבכורה שנטל יעקב מראובן ונתנה ליהודה, נגד מזל טלה שהוא הבכור במזלות. עכ"ל. ועי' בספר פרי צדיק ראש חודש אייר אות ב' דאיתא ז"ל וי"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב שבטי י"ק וחשב האר"י ז"ל כסדר הדגלים, וחודש ניסן כנגד יהודה ואייר כנגד יששכר. עכ"ל.

הנה לפי הסדר הנ"ל חודש תמוז הוא כנגד שבת ראובן. וי"ל דמובן מאד למה חודש תמוז הוא כנגד שבת ראובן. דהנה ראובן היה הבכור והפסיד מעלות הבכור מחמת מעשיו וכמו שנומ' בברכת יעקב בפרשת ויחי. והנה המוארע העיקרי דחודש תמוז הוא החטא העגל, ועי' החטא העגל הבכורות הפסידו מועלתם, כמו שמבואר בכ"מ. והיינו ממש דומיא דשבת ראובן. ובאופן שיש יסוד א' עיקרי לשבת ראובן ולחודש תמוז, דבעצם היה להבכורות

ולשמוחה, אשר על זה בא הרמז בתורתנו הקדושה שאמר אהרן חג לה' מחר, ומוצאי בקונטרס דהארז"ל שהדברים כפשוטן, כי יש מחר שהוא לאחר זמן, ויהיה חג לה' מחר שהוא י"ז בתמוז כי יהיה לששון ולשמוחה, ועוד תתבונן ותראה ענין נפלא, הנה דבר בעתו מה טוב, ואנחנו רואים שהפרשיות שהם תמיד בשבתות דבין המצרים, דהיינו מוטות ומסעי ודברים, שבהם מוזכר ניצוח ישראל להאומות וחילוק הארץ, והוא ההיפך מעת רעה שבאותן הימים, ולפעמים גם כן פרשת פנחס בהתחלת המצרים ועם כל מועדי ה', אלא הענין הוא כמו שהזכרנו שהצומות יתהפכו למזעדים, והגלות גורם קיום הארץ לעתיד, ובמקום חדשים ומועדיכם שנה נפשי, יתהפך מאבל ליום טוב. עכ"ל.

וצע"ע בזה.

הנה עיין בשו"ע או"ח סי' תכ"ח דמבואר דבדרך כלל קוראים פרשת במדבר בשבת שלפני עצרת. והנה עפ"ז נמצא דקוראים פרשיות קרח חקת ובלק בהג' שבתות שלפני בין המצרים. (ואף דלפעמים קוראים גם פרשת פנחס לפני בין המצרים, אבל פרשת בלק היא הפרשה האחרונה דתמיד הוי לפני בין המצרים.)

וצ"ב למה קוראים השלש פרשיות שהן כעין ימי בין המצרים בהג' שבתות שלפני בין המצרים. אתמהא.

ואפשר שיש ליישב זה ע"פ הא דאיתא בשל"ה הק' מסכת תענית פרק תורה אור (ב) וז"ל לזו הסיבה נקרא ט' באב מועד, כי מתוך צרה רוחה, וזהו שאמר (ישעיה ס"ו:), שישו אתה מושו וגו', וכן מה שאמרו כי הד' צומות יהיו לששון

מחמתו, ולהנ"ל, בענין זה שבת שמעון ותשעה באב הם דומים. וא"כ פרשת בלק היא דומה לתשעה באב. והנה כיון דפרשת קרח היא דומה לשבעה עשר בתמוז ופרשת בלק היא דומה לתשעה באב, ויש פרשה ביניהם, דהיינו פרשת חקת, א"כ פרשת חקת היא דומה להזמן בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, דהיינו בין המצרים. וא"ש לומר כן דהתאריך היחיד בתורה שהוזכר לגבי מיתת בן אדם הוא ראש חודש אב שבו מת אהרן הכהן כדכתיב בפרשת מסעי. הרי דמיתת אהרן הוא מיוחד להזמן בין י"ז בתמוז לט' באב, ומיתת אהרן מסופר בפרשת חקת. (ויש להוסיף דהעובדא בבני ראובן הוא בתחילת פרשת קרח, והעובדא דמיתת אהרן הוא באמצע פרשת חלק, והעובדא בבני שמעון הוא בסוף פרשת בלק.)

קריאת פרשת בלק סמוכה לבין המצרים יכולה להציל מהפורעניות

ביעקב וכו', בע"ת בגימטריא בלע"ם ב"ן בעו"ר, שקישר בכשפיו עת צרה הוא ליעקב שהיא בין המצרים. עכ"ל. ואפשר דזהו סיבה דקוראים פרשת בלק לפני בין המצרים, דקריאת "כי לא נחש ביעקב" וזה שבלעם לא הצליח, יכולה להצילו מקטב מרייר.

דאיתא וז"ל ענין כ"א יום שבין המצרים שבהם קטב מריירי שולט, שזה היה כח של בלעם, ובאומות העולם ק"ם (כדאיתא במ"ד פ"ד:כ'), נוטריקון ק'טב מריירי, שבהם כל מיני כישוף בעולם, אבל באמת בישראל לא ק"ם, ר"ל ק'טב מריירי אינו נמצא בישראל כי לא נחש

עיין בשו"ע או"ח בסוף סי' תקנ"א דאיתא וז"ל צריך ליזהר מ"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מוד' שעות עד ט' שעות משום שבהם קטב מריירי שולט. עכ"ל. הרי מבואר שקטב מריירי שולט בבין המצרים. והנה עיין בספר מגלה עמוקות על ואתחנן אופן ק"ז

ליל שבעה עשר בתמוז

ולכן יש להתיר לצורך ובאופן זה שחל י"ז בתמוז ביום א' שהוא דבר שאינו מצוי לא שייך לחקור איך נהגו בדבר שלא מצוי לא שייך מנהג ולכן יש להקל, אבל ב"ז בתמוז שחל בש"ק ונדחה ליום א' פשוט לעז"ד שיש לאסור משום דדיני בין המצרים חלו עוד בשבת דיש מהם שנוהגין גם בשבת. עכ"ל. ועיי"ש בח"ג סי' ק' דאיתא וז"ל ובדבר תענית י"ז בתמוז שחל בשבת ונדחה יש לאסור להתגלה גם במוצאי שבת כדכתבתי וכל דיני בין המצרים כדכתבתי באגרות משה חאו"ח סימן קס"ח ואם חל במוצאי שבת הוא תלוי במחלוקת הראשונים שכתבתי שם ואם אינו צורך גדול יש להחמיר. עכ"ל. וכן עיי"ש בח"ד סי' ק"ב ס"ק ב' דאיתא וז"ל דבר אם מותר תספורת בלילה השייך לשבעה עשר בתמוז הנה למה שבארתי בתשובה או"ח ח"א סי' קס"ח לענין לעשות נישואין בלילה הוא במחלוקת ראשונים בעה"מ ורמב"ן תענית י"א ובפה אין לי ספרים לעיין בהם ולצורך גדול יש להתיר. עכ"ל. וכל דבריו יכולים להתפרש כדברינו הנ"ל, דהוא אצל כפשוטן ההלכה דניהוגי הימים מיוסדים על אבילות ישנה לחוד, מומילא הוא אומר שיש צד דאין כל הנפק"מ נוהגות בליל שבעה עשר בתמוז, דרק ביום מתחיל התענית דשבעה עשר

ל"ז בתמוז, והשבתי שלצורך יש להתיר, דלכאורה תלוי זה במחלוקת הראשונים אם התענית מתחיל בלילה ואומרים עננו באור התענית, דלבעל המאור תענית דף י"א שאין אומרים משום שהתענית מתחיל מבקר גם דיני בין המצרים אין מתחילין אלא מהבקר, ויש לע"ד ראייה גדולה לדבריו מריש פסחים דאמר רבא"י לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא גבי תענית צבור אלמא דהלילה לא נחשב מהתענית כלל דאם הוא מהתענית רק שאיסור האכילה מתחיל מהבקר לא הוי זה פלגותא בין יממא לליליא, אלא דדיני היום הוא רק להתענות ביום ולא בלילה והיה זה כהרבה דינים בכל יו"ט שיש שאינם אלא ביום ומי"מ נחשב גם הלילה בשם היום וכן באיסור אכילה דהוא רק ביום לא היה זה נחשב פלגותא מהלילה, ולכן משמע כבעה"מ שהלילה לא נחשב כלל מהתענית, אבל ודאי אין בידנו להכריע בין הראשונים בשביל קושיא מכל מקום לענין זה שמדינא לא היה לן לאסור כלל אלא שהוא מנהג בעלמא משום אבלות דרבים ולא מסמנא מלתא אפשר גם הר"ף ורש"י ורמב"ן הסוברים דהתענית מתחיל מבקר יודו שלענין זה הוא רק מהזמן שניכר שמתאבלין שהוא מהבקר שמתחילין להתענות וגם לבד זה במנהג יש לילך אחר המיקל

הנה יל"ע האם "דיני בין המצרים" נוהגים בליל שבעה עשר בתמוז. והנה אפשר דזה תלוי במה שיש לחקור בגדר מהות ימי בין המצרים, האם הם רק ימים שמתאבלים בהם "אבילות ישנה" או האם הם ימים מיוחדים בעצמותם המיועדים לפורעניות ח"ו. [הנה הרוצה לזכנם ביותר עומק להאי חקירה ויסודותי יפנה ל"כתובת מייל" שהובא בסוף הגליון, ונשלח הרברים בעז"ה בל"נ]. דאם הם רק ימים שמתאבלים אבילות ישנה א"כ יש לצדד דאין דיני בין המצרים נוהגים בליל שבעה עשר בתמוז, דלמעשה הניהוגים בפועל דשבעה עשר בתמוז הם ביום, ויסוד התענית דשבעה עשר בתמוז הוא מלתא דאבילות על החורבן, א"כ חזינן דהאבילות בפועל מתחיל ביום, וא"כ י"ל דכל ניהוגי בין המצרים מתחילים ביום. אבל אם הימים הם מיוחדים בעצמותם, א"כ לכא' פשוט דכל ניהוגי הימים מתחילים בלילה, שאז מתחיל עצמותם של הימים.

עיין בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קס"ח דאיתא וז"ל נשאלתי מידידי הגאון ר' מנחם פאלאק זצ"ל בשנת תש"י שחל שבעה עשר בתמוז ביום א' אם יש לעשות נישואין בליל מוצאי ש"ק אור

בתמוז לפי הבעה"מ, ורק ביום ניכר האבילות לכ"ע, ואפשר לסמוך על האי צד לצורך, אולם גם לפ"ז יש צד להנפק"מ נוהגות בלילה משום שאז מתחיל התענית דשבעה עשר בתמוז לפי אידך ראשונים, אבל הא מיהא לצורך יש בזה מקום להקל.

והנה עיי"ש בהמשך דבריו בחלק ג' שכתב דכל דבריו הנ"ל נוגעים גם לענין ברכת שהחיינו וז"ל שהחיינו וכו' בלילה וכו' אם איירי ב"ז ממש מסתבר שכיון שהוא תלוי במחלוקת הראשונים אין להחמיר לענין שהחיינו ששיטת הגר"א היא שצריך לברך שהחיינו בבין המצרים מאחר שנתחייב תיכף בראייתו ובי"ז בתמוז נדחה יש להחמיר כיון שהוא בין המצרים ממש. עכ"ל. והנה אפשר שיש להעיר בזה, דכיון דמבואר במג"א ובמ"ב דהא דאין מברכים שהחיינו בבין המצרים הוא משום שהוא זמן פורעניות, ולא משום אבילות, א"כ אין זה תלוי בהמחלוקת ראשונים, ואין לברך שהחיינו גם בליל י"ז בתמוז, דבליל י"ז תמוז כבר מתחיל זמן הפורעניות. אבל צע"ע בגדר הא דאין מברכים שהחיינו בבין המצרים וכטענת הגר"א.

(הנה לגבי דברי האג"מ בדעת הבעה"מ, ראיתי בכתבי הגר"מ מרקוס ז"ל ש"ל דבדאי גם הבעה"מ מודה דגם הלילה הוא חלק מהתענית, והא דאין אומרים ענו בלילה הוא כמבואר בלשון הבעה"מ דאין עיקר תפילת תענית אלא ביום, דמדויק דגם הלילה הוא חלק מהתענית אלא דכיון דהאיסור אכילה הוא רק ביום לכן עיקרו של התענית הוא רק ביום, ולכן אומרים ענו רק ביום).

הנה יש סוברים שיש להעיר על דברי האג"מ אפילו לגבי תגלחת ונישואין מהא דלכאורה מוכח דהתענית ד"ז בתמוז מתחיל בעצם בלילה, דעיי' בשו"ע או"ח סי' תקנ"ט ס"ב ובמ"ב שם בס"ק ו' ובשעה"צ ס"ק ט' דאיתא וז"ל צומות הללו, חוץ מנ"ב, באב, מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום, דבשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תענית הלילה לא קבלו עליהם שיהיו בחומר ת"צ כט"ב לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובעל נפש יחמיר בכלן כמו בט"ב, דהאיזנא מצוי גזירות מן עובדי גלולים וא"כ חל עצם החיוב על הג' צומות כמו על ט"ב לפי דברי הרמב"ן, וגם הגר"א בביאורו מסכים לדברי הרמב"ן, ועיי' בא"ר בשם השל"ה דבעל נפש צריך להפסיק גם מבעוד יום, אלא שאם חל ליל טבילה יקיים עונתו וגם בנעילת הסנדל לא יחמיר משום חוכא וטלולה וכן אם חל י' בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת. עכ"ל. ומבואר דבעצם התענית מתחיל מהלילה, ולכן יש לבעל נפש להחמיר ולהפסיק מבעוד יום. אולם עכ"פ יש להעיר דראיתי בספר הלכות חג בחג שהעיר שלא ראינו מחמירין בכל זה להפסיק מבעוד יום. וא"כ אפשר דיש איזה טעם שמחמתו לא נוהגים בכל זה כהמבואר בדברי רבינו המשנה ברורה. וצע"ע בזה.

וע"ע בשו"ת חיים שאל ח"א סי' כ"ד דאיתא לגבי ברכת שהחיינו וז"ל כיון דתענית י"ז בתמוז מעיקר תקנת וגזרת הנביאים היה להפסיק מבעוד

יום כט"ב, נהי דהשתא הקילו לאכול בלילה ולרחוץ וכו', מ"מ זמן פורענות הוא, וכך היתה התקנה מעיקרא לנהוג בתענית מבעוד יום כט"ב, ומאחר שכן למה שנהגו שלא לומר שהחיינו ודאי מתחילת ליל י"ז אין לומר שהחיינו. עכ"ל. אולם עיי"ש שהביא שיטה אחרת דס"ל דכל דיני בין המצרים מתחילים ביום שבעה עשר בתמוז ולא בלילה משום דבי"ז בתמוז ארעו מיילי דפורענותא ואין לך בו אלא חידושו דמזמן הפורענות דוקא, וביום י"ז הובקעה העיר, ולא בלילה, דדרך המלכים לעשות מלחמה ביום, ויש להוסיף דגם שבירת הלוחות, שורש היום, היה ביום ולא בלילה. ולפי שיטה זו אף הנפק"מ הנ"ל אליבא דהאר"ז"ל רק ינהגו מיום י"ז בתמוז, ולא בלילה. (הנה לפי שיטה זו אפשר דהחילוק בין תשעה באב לשאר צומות לגבי הלילה אינו משום דתשעה באב הוא יותר חמור, אלא משום דהבכיה מחמת חטא המרגלים היה בלילה).

עוד יש לצדד בכל זה, דהנה שאני י"ז בתמוז ותשעה באב וכיו"ב מושאר ימים מיוחדים, דהפסוק לא הזכיר לצום בחודש הרביעי, אלא הפסוק קרא לעצם שם היום "צום הרביעי". וא"כ י"ל דאין "בין המצרים" בין היום ד"ז בתמוז להיום דט' באב, אלא בין המצרים הוא בין התענית ד"ז בתמוז להתענית דט' באב, דהתענית היא עצם היום בימים אלו. (עיי' בספר אפיקי מים ענין ז' דאיתא וז"ל הנה לגבי ט"ב שחל להיות בשבת שנדחה ליום ראשון הרי קי"ל שגם ביום ראשון אין אומרים בו תחנון, אשר לכא' בשלמא התענית עצמה שפיר נדחת ליום ראשון אבל השם מועד אינו צריך דחייה ושפיר הול"ת תחנונים ביום א' מכיון שהמועד כבר היה בשבת, ועל כרחך שהשם מועד אינו דבר נפרד מן האבילות אלא שמחמת האבילות גופא הול"ת מועד להעה. עכ"ל.) וא"כ כיון שהתענית היא רק ביום [לפי הצד הנ"ל של האג"מ ודעמינ'] גם כל חלות בין המצרים היא רק ביום.

[הנה ראינו דברי המ"ב בסי' תקנ"ט ס"ק ו' ובשעה"צ ס"ק ט' דבעצם התענית ד"ז בתמוז מתחיל מהלילה, ולכן יש לבעל נפש להחמיר ולהפסיק מבעוד יום. והנה השער הציון ביאר דהטעם לזה הוא משום דהאיזנא מצוי גזירות מן עובדי כוכבים, דהיינו יש לבעל דין לחשוש שיש דין גמור להתענות בליל י"ז בתמוז, דהרי כשיש גזירות אין שום חילוק בין תשעה באב לשאר תעניות, אלא דלמעשה מעיקר הדין לא מתענים בלילה בשאר תעניות כיון דאין זה כ"כ ברור אם יש חיוב להתענות בזה"ז, דאפשר דלא חשיב שעת גזירת מלכות, לזה אומר השל"ה שיש לבעל נפש לחשוש ששפיר הוי שעת גזירת מלכות, ושאין חילוק בין ט"ב לשאר תעניות, ולכן שפיר יתענה גם בליל י"ז בתמוז, ולזה הסכים המ"ב. אבל העירוני שיש להעיר בזה, דעיי' בספר השל"ה הק' מסכת תענית פרק ג' מצוה ו' דאיתא וז"ל מן הראוי היה להחמיר בג' צומות צום גדליה ועשרה בטבת וי"ז בתמוז כמו בט' באב, שכולם הם משום החורבן, אבל אין גזרין גזירה על הציבור אלא אם כן יכולין לעמוד בה, על כן לא החמירו אלא בט' באב בעצמו, ומבואר מדברי הפרדס שנתחבר בשם רש"י ז"ל, שעל כן איזה יחיד שמרגיש בעצמו

שיוכל לעמוד בזה, טוב לו בכל ד' צומות שיחמיר על עצמו לפסוק האכילה מבעוד יום, ע"כ, ונראה בעיני דדוקא באכילה ובשתיה להפסיק מבעוד יום יחמיר כדי שיהיה תענית שלם יום ולילו, אבל בשאר דברים אין צריך להחמיר, מכל מקום אם מחמיר בהן גם כן בינו לבין עצמו, שלא יהא נראה כיוהרא, תבוא עליו ברכה. עכ"ל. הרי לכאורה השל"ה ביאר באופ"א למה יש לבעל נפש להתענות בליל י"ז בתמוז, ולא כתב משום שיש בזה חשש שהוא דין גמור להתענות. והנה יתכן שיש מי שירצה להתענות בלילה אם יש חשש שיש בזה דין גמור להתענות, אבל לא ירצה להתענות אם בודאי ליכא דין גמור להתענות. והנה כיון דמבואר בדברי רבינו המ"ב ז"ע דהטעם לבעל נפש להתענות בלילה הוא מחשש שיש בזה דין גמור, לכאורה היינו אומרים דפשוט מאד שיש להאדם הנ"ל להתענות, ולא אכפת לן למעשה אם יש בזה איזה הערה. אבל למעשה יש להעיר דלכאורה לא ראיתי נוהגים להתענות בליל התענית כלל, אף הני שמשדלים בדרך כלל לנהוג כבעל נפש. ואפשר דזהו על פי ההערה הנ"ל. אבל יש לדחות, די"ל דזהו משום חולשת הדור, דלכך מקילים בהרבה ענייני תעניות. וכן עיי' בהלכות חג בחג חלק בין המצרים עמ' ח' דאיתא וז"ל מה שלא ראינו מחמירין בכ"ז להפסיק מבעוד יום לפי שהדורות חלשים ודיינו במה שחייבו חז"ל. עכ"ל. (שו"ר דברי השו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ל"ד, יעו"ש.) עוד י"ל שהטעם שלא ראינו מחמירין בזה הוא משום דהמנהג הוא כהרמב"ם שחולק על הרמב"ן וס"ל דאף בתעניות מדברי קבלה רק מתענים ביום ולא בלילה. וצע"ע בזה. הנה עיי' בספר לקראת שבת בהנהגות הגר"ש דבליצקי ז"ל דאיתא וז"ל מזהירונו היתירה של רבינו שלא יבוא דבר בגבול חבירו וכל דבר שקל ומדד במאזני פלס שכן מצוה זו כנגד שלמות מצוה אחרת כך למושל אף שנהג להחמיר בתקופות מסוימות שחשבו לשעת השמד לצום בתענית ציבור מן הערב והוסיף עליהם חמשה עיניים וכ"ז ע"פ דברי הרמב"ן והגר"א המובאים בשער הציון סי' תקנ"ט מכל מקום כשנדחה צום ליום ראשון היה נמנע מזה משום מעלת סעודת מלוה מלכה. עכ"ל. ולכאורה מבואר דבדרך כלל לא היה מתענה בליל התענית, ורק בתקופות מסוימות שחשבו לשעת השמד היה מתענה, ולכאורה מבואר מזה דס"ל כדברינו הנ"ל דבדרך כלל אין בעל נפש צריך להתענות בליל התענית. (הנה לגבי הא דהגר"ש דבליצקי ז"ל לא החמיר בזה במוצ"ש, עיי' בספר הלכות חג בחג חלק בין המצרים עמ' ח' דאיתא וז"ל ודע שבחל במוצ"ש אין רשות להחמיר בזה לכו"ע לענין הפסקה מבעוד יום דהרי עיי"ז יבטל מצות מלוה מלכה שחיובו מדינא דגמ' ושו"ע, ואין ראוי להדר בחומרא ולוותר מחמת כן על דינא דגמ', וכמו שכ' בשל"ה שבטבילת מצוה לא יפרוש מאשתו, וכן ברחיצה, עיי"ש, וראה מעשה רב להגר"א מה שאמר לאשתו על שרצתה להתענות תענית הפסקה ברצופין ולהתחיל ממוצ"ש שאפי' כל ימיה בצומות רצופין לא יעלה לה למלוה מלכה אחת. עכ"ל. אבל עיי' בספר חשוקי חמד למס' מגילה דף ט"ו דאיתא וז"ל ושמעתי שהרב יוסף חיים זוננפלד ז"ל צם בליל י"ז בתמוז וביטל מצות מלוה מלכה כדי לקיים הצום כמו בעל נפש. עכ"ל.)

על מה נקבע עצם התענית די"ז בתמוז

אבל ע"י בסליחות ליי"ז בתמוז דא"נ מעיקרא הוזכרו כל החמשה דברים כמה פעמים, וזוהי נראה דהתענית נקבע מחמת כל החמשה דברים, אבל ע"י בפזמון, דאומרים אחרי כל קטע "יום גבר האויב ותבקע העיר", דמזה נראה שיש ייחוד מיוחד להצרה ד"הובקעה העיר" וכמו שמדויק בברייתא וכו"ל. וצ"ע בזה.

[ע"י בקרן אורה על מסכת תענית דף ל ע"ב דאיתא וז"ל והוא כי ידוע אשר תכלית הכל ועיקר חפצו יתברך לחונן אותנו בשני מתנות הטובות האלו האחד הוא נתינת תורתו הקדושה וכו' להאיר כל העולמות ע"י מעשה ידינו ועל ידי זה יתבער ויתבטל כל רוחות הטומאה מעולם הזה ונוכל לזכות אל המתנה השניה היא השראת שכינתו הקדושה בתוך ארצנו וכל ישראל כשתלי זיתים סביב לשולחנו יתברך וכו' הנה גרמו המעשים והתחיל המילוי לחסור אחר ימי שלמה המלך ע"ה והגורם לזה כי אור התורה לא האיר בנו בשלימות מעת אשר נשתברו הלוחות הראשונות כמו שמבואר במדרש (שמות רבה פרשה ל"ב) ובזהר הקדוש (פרשת לך לך) ע"כ לא עמדנו על מעמד השלימות בתמידות כ"א פעם במילוי פעם בחסרון ח"ו וכמש"נ (תהילים פ"ב ו') אני אמרתי אלהים אתם אכן כאדם כו' ומן אז והלאה נפגם מעט נח החירות אשר יצאנו ממצרים כמש"נ חרות על הלוחות אל תאמר חרות אלא חירות (עירובין נד ע"א) ואחר השבירה הורד עדינו מעלינו ע"כ היום הזה מעומד לכל המאורעות בביטול התורה ח"ו והן החמשה דברים שאירעו לאבותינו ביי"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביטל התמיד כי התמיד הוא בחינת התורה שנאמר בה והגית בו יומם ולילה, והובקעה העיר כי התורה היא לנו לחומה להגין עלינו מכל אויבנו מסיבב וכמו שדרשו ז"ל בבבא בתרא פ"ק (ז ע"ב) על הפסוק אני חומה זו התורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, ושרף אפוסטמוס התורה והעמיד צלם בהיכל וכל המוזהר בה כאלו כופר כו', ויום תשעה באב בו אירעו חמשה דברים בהעדר מתנת בנין המקדש והגורם לזה היא הבכ"י בלילה הוא מפני הדיבה אשר הוציאו מרגלים על ביאת הארץ (לעיל כט ע"א) אשר היא תכלית הטובה להביאנו אל הארץ ולהשרות שכינתו בתוכינו. עכ"ל. הרי לפי דבריו כל החמשה דברים באים מפורש אחד, וא"כ אף אם התענית היא משום הובקעה העיר עדיין שייך בעצמותו לכל החמשה דברים.]

נקבע משום שהובקעה העיר, ולא משום אידך ארבעה דברים.

(ובדעת הבבלי הוא מוכח לכאורה, דהא בברייתא בבבלי מבואר דהתענית היא בעצם בט' תמוז, ורק דבר אחד אירע בט' תמוז ולא ה' דברים, ובע"כ דהתענית היא משום דהובקעה העיר.)

[הנה לפ"ז צ"ב, למה איתא במשנה בתענית דה' דברים אירעו ביי"ז בתמוז. הרוצה לייחס להאי ענין בעומק יפנה ל"כתובת מי"ז" שהובא בסוף הגליון, ונשלח הדברים בעו"ה בל"נ.]

הנה עיין ברמב"ם בפ"ה מהל' תעניות דאיתא וז"ל יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה וכו', ואלו הן יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיבב להתם גלותן ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלם והביאה במצור ובמצוק ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו נשתברו הלוחות וביטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה והעמיד צלם בהיכל, ותשעה באב וחמשה דברים אירעו בו וכו' וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי וכו'. עכ"ל. הרי ברמב"ם נראה דעצם קביעות התענית היא משום החמשה דברים, ואין שום ייחוד ל"הובקעה העיר".

וצ"ע מהו מקורו של הרמב"ם לפרש בזה דלא כברייתא והתוספתא והמדרשים. ובחמלת ד' עלי ראיתי דברי הירושלמי במס' תענית פ"ד ה"ה (דף כג ע"א) תני רשב"י ר"ע רבי היה דורש כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו' צום הרביעי זה יי"ז בתמוז שנשתברו הלוחות וביטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל צום החמישי זה ט"ב וכו'. הרי מפורש בירושלמי דהתענית נקבע מחמת כל החמשה דברים.

הנה ע"י במשנה ברורה בסיומן תקמ"ט ס"ק ב' שלכאורה כתב כהרמב"ם וז"ל חייבים להתענות וכו' והוא מדברי הנביאים דכתיב בקרא מופני דברים הרעים וכו' כי ביי"ז בתמוז ארעו בו ה' צרות וכו'. עכ"ל.

עיין בספר זכריה פ"ח פ"ט דכתיב "כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו".

ועיין במס' ר"ה דף יח ע"ב שהובא הברייתא שמסביר הפסוק, יעו"ש דאיתא תניא אמר רבי שמעון ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש ואני אין דורש כמותו צום הרביעי זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר ואמאי קרי ליה רביעי רביעי לחדשים צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו ואמאי קרי ליה חמישי חמישי לחדשים צום השביעי זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם וכו' צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלם שנאמר וכו'. ועי' גם בספרי בפרשת ואתחנן דאיתא "צום הרביעי זה יי"ז בתמוז שבו הובקעה העיר", וכ"ה בתוספתא במס' סוטה בסוף פ"ו ובילקוט לספר זכריה. הרי מבואר בברייתא בגמ' ובתוספתא ובמדרשים ד"צום הרביעי" נקבע מחמת המאורע ד"הובקעה העיר". ועו"ש בברייתא דאיתא צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלם וכו' ואמאי קרי ליה עשירי עשירי לחדשים והלא היה ראו זה לכתוב ראשון ולמה נכתב כאן כדי להסדיר חדשים כתיקנן ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר וכו' ונראין דברי מדבריו שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון והוא אומר על ראשון אחרון ועל אחרון ראשון אלא שהוא מונה לסדר חדשים ואני מונה לסדר פורעניות. הרי מבואר דכל הד' תעניות הם סדר אחד של פורעניות שאירעו בשעת חורבן בית ראשון, והיינו כנ"ל ד"צום הרביעי" נקבע מחמת המאורע ד"הובקעה העיר".

והנה עיין במשנה במס' תענית דף כו ע"א דאיתא חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות וביטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. הרי מבואר דחמשה דברים אירעו ביי"ז בתמוז וחמשה דברים אירעו בט' באב. אבל אפ"ה נראה מכל דברי הברייתא הנ"ל דעצם התענית

גליון זה מוקדש לע"נ זעליג מאיר בן יעקב ע"ה

אותלחופת
עימוד שחורן טקסט ליצירה
otl/10-11@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר

בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים ושיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com

או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)

או בפקס: 1532-5326259

לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

תוספת שבת

שים לב!

השקיעה וזמן
הדלקת נרות
שבת מתקדמים
מידי שבוע
בכמה דקות!

זמני הדלק"נ שבת פרשת בלק

ירושלים: 7:08 מוקדם: 6:58
בני ברק: 7:24 מוקדם: 7:14
מודיעין עילית: 7:18 מוקדם: 7:08
חיפה: 7:18 מוקדם: 7:08
טבריה: 7:15 מוקדם: 7:05

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

**למה בשמות שלוש הפרשיות "קרח חוקת בלק" מזכרת בשם הפרשה האות ק'?
וכן בשלוש פרשיות אלו יש דבר בפרשה הנברא בערב שבת בין השמשות!**

אך באמצע הפרשה ישנה קללה (מי מריבה, מיתת אהרן ומרים) ולכן האות ק' נמצאת באמצע השם של הפרשה, ובפרשת בלק בתחילת הפרשה ובאמצעה נאמרו דברים טובים, ברכות בלעם, אך בסיום הפרשה מגיעה הקללה, שמבואר שהתחילו בני ישראל לזנות אל בנות מואב, ולכן האות ק' נמצאת בסוף הפרשה. (בשם רח"ב גולדברג זצ"ל) **וכן בשלוש פרשיות אלו יש דבר בפרשה הנברא בערב שבת בין השמשות, בפר' קרח פי הארץ, בפר' חוקת פי הארץ, ובפר' בלק פי האתון, ויל"ע.**

עליית שישי בפר' בלק היא עליה חשובה שבעבר היה נהוג למוכרה, מאחר ואומרים בה: מה טובו אהליך יעקב,

הפרשיות שרגליו למוכרן בכל השנה בפני עצמן, ונודרין עליהם, כגון פר' ויתן לך, פר' המלאך, פר' ויכולו, פר' יברכך פר' מה טובו, שאלו נקראו נדרים, ע"ש.

בשמות ג' הפרשיות האחרונות מזכרת האות קו"ף בשם, "קרח חוקת בלק", אבל בפרשת ק'רח הקוף בהתחלה, בפרשת חוק'ת באמצע, ובפר' בלק' בסוף, והטעם משום שהאות ק' רומז לקללה, ובכל אחד משלושת הפרשיות ארעה קללה שקרתה לעם ישראל, בפרשת קרח הקללה התחילה בתחילת הפרשה, שם נמצאת מחלוקת קרח, אבל בהמשך הפרשה אין קללה, ולכן האות ק' היא בתחילת שם הפרשה, בפר' חוקת בתחילתה על פרה אדומה ואין קללה, וכן בסוף הפרשה מדובר על ניסי מלחמות ישראל ועוד,

וכמו שכתב הרמ"א בסי' תרס"ט הלכות שמחת תורה, שנהגו לקרוא בליל שמחת תורה, פרשיות הנדרים שבתורה (דהיינו הפרשיות הנמכרות כל השנה) והמשנ"ב ס"ק טו, כתב וז"ל: הם

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על דברי האור החיים הקדוש על תוספת שבת, ועל שני מופתים שקרו מחיזוק בתוספת שבת קודש (מתוך באר הפרשה)

את ביתו בישראל (כנודע אשר הבטיח הרה"ק שמי שיעלה על קברו ביום ו' ויקבל עליו קבלה טובה בוודאי תבוא ישועתו - אך בתנאי חמור שעליו לקיים קבלתו בכל תוקף), וכך עשה, השתטח על הציון הקדוש ובאותה שעה קיבל על עצמו להוסיף 'תוספת שבת' עוד חצי שעה על זמן הדלקת הנרות.

משם מיהר לדרכו לארה"ק, ואכן, עוד באותו יום שישי כבר נחו רגליו על אדמת קודש בהגיעו בשלום למחוז חפצו, מיד סידר את חפציו ומטלטליו אשר הביא עמו שהרי מהיום עליו להקדים לקבל שבת... בהגיע הזמן שקיבל על עצמו להוסיף על השבת נטל את ה'בעקטשע' שלו מתוך החבילה והנה כולה נצבעה בצבע לבן ממשחת שיניים ששכנה לצידה בין החפצים, עד שבזיון נורא היא גורמת ללובש אותה, אבל, הרי אצלו כבר 'שבת...' ובגבורה התגבר בגבורה לשמור על קבלתו ולא ניקה את הבגד כלל, מכיוון שלא היה יכול להלך בו על כן 'לבש שחורים' שנהפכו ללבנים והלך למקום שאין מכירים אותו... בבית הכנסת שב'מושב' זקנים הסמוך. וכך עשה גם בצפרא דשבתא וכן במנחה, בצאת השבת שאלו אחד הזקנים השוכנים שם לפשר הבגד המלוכלך שעליו וסיפר לו כל אשר קרהו... תשובתו ותמימותו מצאה חן בעיני הזקן שהלך מיד לפעול בעדו, וביום השלישי הבעל"ט בא הבחור הלז בקשרי שידוכין ונעשה נכדו של אותו זקן.

ואף ל'חתני רבנן' יזכה בזכות 'תוספת שבת' כפי שסיפר הגה"ח רא"ז מרגליות זצוק"ל בשם הרב מבארנוב זי"ע - דבר המעשה היאך זכו בני המשפחה ליקח את הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב כחתן לבתם (שהייתה אלמנה), וכך גילה הרה"ק מרימנוב בעצמו שבעודו נער היה משמש את החייט ונשלח פעמים הרבה לבית חמיו להחזיר להם בגדים מבית החייט, והיה רואה שבערב שבת

וכך כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע על הפסוק (שמות לא, טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, שלכאורה קשה מהו 'לעשות' את השבת [שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה], אלא, 'כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת, ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול, בני ישראל עושים אותם שבת, עכ"ל.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'ייטב פנים' זי"ע (לשבת הגדול אות ב) את דברי חז"ל (שבת קיח:) 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, דקאי על שני סוגי השבתות, שבת א' - השבת שה' עושה, והשבת ב' - השבת שבני ישראל עושין על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו. וכתב הרה"ק ב'סידורו של שבת' (שורש א ענף ד עלה יא) דכתיב בפסוק (שמות טז, ה) 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, והרי אין והיה אלא לשון שמחה' (בר"ר מב ג), לרמז ששמחה ותענוג להקב"ה מה שאנחנו מוסיפים לו מיום השישי ליום השביעי. ומבואר בזהר הקדוש (תיקו"ז לח. פה:) שכל המוסיף על השבת מוסיפין לו על נשמה היתירה הנוספת לכל איש ישראל ביום השבת.

מעשה בבחור מבוגר - זקן מופלג' מתושבי ארה"ב שהפליג ללמוד באחת הישיבות הקדושות שבארץ הקודש. פעם אחת בשובו מחו"ל לארה"ק נמלך בדעתו לעבור דרך לונדון הבירה ושם יפקוד ביום שישי את ציונו של הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע ויעתיר בדבר ישועה ורחמים שכבר יבוא עתו וזמנו לבנות

מהבית היה נושא תפילה אל ה' שיזכרו להכנס לבית אשר מרגישים בו קדושת שבת מחצות היום של ערב שבת, ואכן, שמע אלוקים לקול תפילתו, ולבסוף נשא את בתם לאשה.

מחצות הבית כבר מוכן לשבת קודש בשולחן ערוך ומיטה מוצעת, וראש הבית יושב אצל השולחן ומעביר את הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום, והיו מרגישים בחלל הבית 'קדושת שבת', ובצאתו

לרגל לימוד במסגרת דרשו הלכ' שבת סי' רמ"ח, נביא את המכתב המלא מבעל השרידי אש, הגאון הגדול רבי יחיאל יעקב ויינברג זצוק"ל בהלכות עלייה לספינת מעפילים בשבת, שנכתב לפני כשמונים שנה, ומתפרסם כאן לראשונה, בנושא אין אומרים לו לאדם חטא אתה כדי שיזכה חברך.

ברבים, ואין דבר העומד מפני הרצון. אם אחינו יראו ויכירו כי הדתיים הם אנשים בעלי נפש ורוח יתירה, מוכנים לכל הקורבנות, ומקבלים עליהם כל העינויים שבעולם, אז מתעורר בליבם היהודי זיק של אהבת תורה ויהדות, וחוגרים שארית כוחם לעזור להם בביצוע מחשבותיהם הקדושות לשם שמירת הדת.

ואעפ"י שחז"ל התירו לומר לגוי שיכתוב בשבת בשביל מצות ישוב הארץ, עיין גיטין ח' ע"ב, זהו רק ע"י אמירה לגוי, אבל לא ע"י מעשה של ישראל אפילו ע"י שבות, ע"י שם בתוס' רי"ד. מובן כי כל זה לא אמור אלא במקום שאין ספק של פיקו"נ, כי במקום שיש ספק של פיקו"נ הכל מותר. ולי אי אפשר לידע ולדון בדבר זה. ולכן אם תראה שיש כאן אף ספק של רחוק פיקו"נ אין לך לחשוש כלל, ומותר לך לעשות ככל מה שנראה בעיניך נחוץ ומועיל.

ולסמן בסימונים את התרמילים של העולים ע"י כתיבה בעט או בעיפרון-חם ושלום! אין אתה אחראי בעד החופשים מלעבור עבירה כדרכה. ולי ברור כי עבודה זו אפשר לעשותה קודם שבת.

ונחוץ רק כי אתה והכרוכים אחרך תעמדו על דעתכם בכל תוקף, ולא לחרף ולא לגדף או לזלזל בכבוד אחרים אלא להודיע להם כי מרוצים אתם לסבול יסורים ועינויים והפסדים רבים ובלבד שלא לחלל את השבת שהיא אחד מעיקרי דתנו, שעליה הורגנו וטובחנו ושורפנו מיום שגלינו מארצנו ועד היום הזה.

ורגיל אני לפרש מה אמרו חז"ל גבי אותה מטרונתא שבאו והפגינו בלילה ואמרו אי שמים לאו בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו (עי' מס' ר"ה דף יט ע"א) וכו', שהקריאה זו היא מכוונת כלפי יהודים חופשיים שחיללו את השבת בלילה, ומה שאמרה בואו והפגינו בלילה וכו', ע"ש ברש"י, הכוונה שאז יראו כי היהודים מחללים את השבת ברצונם, וע"י זה גורמים שיגזרו עלינו גזירות קשות, עיי"ש.

סוף דבר, לא לחפש קולות, כי אם ללחום, לא בחרב ולא בחנית - כי אם ברוח ובאומץ הלב. נאום ידיך מוקירך יחיאל יעקב

ב"ה יום ב' פרשת תולדות כ"ו מר חשון תש"ז מונטרי ידידי חביבי מר אשר וסרטייל נ"י שמחתי במכתבך מאוד, ורבה הייתה שמחתי לראות אותך עוסק בעבודת ההצלה בפדיון שבויים ובעברתם לארצנו הקדושה. אשריך בעוה"ז וטוב חלקיך בעוה"ב. זכית להיות בין הבונים - אשריך.

על דבר שאלותיך: ההפלה בספינה בשבת מותרת על פי דין תורה, ובלבד שיקנה שביתה בערב שבת, היינו שישב בספינה בערב שבת כל בין השמשות עד שתחשך, ומה טוב אם יכולים לעשות קידוש בספינה. ואח"כ מותר לחזור לבית וללון שם, וביום השבת מותר לחזור לספינה ולהפליג בים, וכל זה מבואר בשו"ע או"ח סי' רמ"ח סע' ג עיי"ש, ובמקום שיש דוחק גדול וא"א לקנות שביתה בער"ש בשום אופן, אפשר שיש כאן מקום להקל מטעם מצות ישוב א"י ופדיון שבויים וכמו שכתבת שלעצם ההפלה בשבת אין התנגדות מצד גדולי התורה, אף כשאני לעצמי לבי מהסס בדבר זה. ולכן ראוי ונכון להשתדל בכל מאמצי הכוחות שהעולים החרדים יקנו שביתה באניה בע"ש, וכמו שכתבתי לעיל.

ומה ששאלת על דבר שנוגע אליך באופן אישי, אם מותר לך להשתתף בעניין זה ע"י איסורי טלטול ברה"ר והוצאת מרשות לרשות וכו', כדי למנוע את העולים הדתיים ממלאכות מיותרות, וגם לעודד אותם בראותם כי מלווים אותם לאניה ודואגים להם עד לרגע הפלגתם - אין זו שאלה כלל, כי בוודאי אסור על פי דין, על פי הכלל אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. ולא התירו אלא באופנים מיוחדים, כגון מי שהוציאו בתו מביתו להוציאה מכלל ישראל, עיי"ש בשו"ע או"ח סוף סי' שו.

ודעתי היא כי נהפוך הדבר, עליך לעמוד על דעתך בעניין שמירת שבת בכל תוקף ועוז, ויש בזה משום חינוך הפועלים בעניין שמירת שבת וחיזוק הדת, וממך יראו וכך יעשו גם בעתיד לשמור על השבת בכל תוקף ועז במסירות נפש ממש, ובזה ישפיעו גם על אחינו החופשים, כי אין לנו גורם משפיע יותר גדול ממסירות נפש בעד קודשי הדת. וכמה גדולה היא מצות קידוש שם שמים

גיליון שבועי מס' 15

פרשת חקת תשפ"ד

תורת
הקרבנות

לימוד קרשים בעיון אליבא דהלכתא

משמרת המקדש

מהנעשה והנשמע בקו המענה ההלכתי לענייני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'

שו"ת 'משמרת המקדש'

הודעה מרגינה

בקובץ 'בית אהרן וישראל' המופץ
עתה בבתי כנסיות מופיע נואמר
מיוחד בענין קרבן תודו

דבר העורך

השבוע ביום שני ט' תמוז חל היהודי
השלושים לאדמו"ר הקדוש מצאנו בעל ה'שפע
חיים' זצוק"ל.

הגאון ר' אשר וייס שליט"א תלמידו מספר
שפעם האדמו"ר אמר לחסידיו "בעת שהמתים
יקומו לתחיית המתים והמשיח יבוא ובית
המקדש יבנה, כולם ירצו לראות את הכהנים
בעבודתם ואת הכהן הגדול נכנס לפני ולפנים,
אבל אני אומר לכם תישארו ליד הגמדות
ותלמדו, זה יותר חשוב!"

על אחת כמה וכמה הלימוד של הלכות בית
המקדש והקרבנות שמקיימים את שניהם גם
את ענין בית המקדש וגם את הלימוד תורה.

אשרינו שזכינו!

ובזכות עסקינו זה בעז"ה יבנה בית המקדש
ותחזור התפארת של ישראל על מקומה.

שבת שלום

העורך

בפסחים נח: איתא: תנו רבנן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, ת"ל וערך עליו
העולה וכו'. ויל"ע, כשלא הקריבו תמיד של שחר, ועבר זמנו, אי מותר להקריב קרבנות?

איתא ביומא (כט.): תני אבוב דרבי אבין לא זו בלבד אמרו אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה בלילה,
תשרף. ע"כ. היינו שמליקה וקמיצה שנעשו בלילה הרי זה פסול להקריבה כמו קרבן שנשחט בלילה. התוס'
(בד"ה אלא) הקשו: ותימה, תיפוק ליה, משום דקרבן קודם לתמיד של שחר, ואמרינן (לקמן לד.) מנין שלא
יהא דבר קודם לתמיד של שחר, דכתיב "העולה" - עולה ראשונה.

מקשיית התוס' חזין, דבלילה נפסל הזבח משום שקרב קודם התמיד של שחר, הגם שאכתי לא הגיע זמן
התמיד שהוא ביום. וביאר ב"ב קודש' (ח"א סימן יב) דהדין של "העולה" - עולה ראשונה" הוא דין בקרבנות,
שהקרבנות חייבם הוא להיות לאחר תמיד של שחר, ואין חיוב בתמיד שיוקדם לכל הקרבנות, ומשום כך
אסור להקריבם בין לפני זמן התמיד ובין אחריו, כיון שההקריבה אז היא לא אחר התמיד.

ולענין דיעבד האם הקרבנות שהקריבו לפני התמיד כשרים, איתא בתוספתא פסחים (פרק ד' הלכה ב'):
כל הקדשים שהקריבו קודם תמיד של שחר וכו' הרי אלו פסולים. ע"כ. ובפסחים (נח: סוד"ה העולה) וביומא
(כט. ד"ה אלא) כתבו התוס', שהפסול הוא מדרבנן. אך הריטב"א שם בתירוץ השני נקט שההקריבה פסולה
מדאורייתא, דהרי הפסוק של "העולה" - עולה ראשונה קאי בהקטרה, אך השחיטה כשרה. ומכיון שהקרבן
פסול לפני התמיד של שחר כתב הערוך השולחן (או"ח רפ"ז סי') שצריך להביא קרבן אחר. אך רש"י כתב
בהוריות (ד. ד"ה ספק), וכן המאירי שם, שאי"צ להביא קרבן אחר. וכן פסק הליקוטי הלכות' במנחות מט:
וצ"ע מהתוספתא דלעיל.

ובריטב"א שם דחה את קושיית התוס', וד"ל: לא קשיא כולי האי, דלא שייך למיפסל משום דבר הקרב קודם
לתמיד של שחר, אלא כשהגיע זמן התמיד. עכ"ל. וחזין מדבריו שכל שלא הגיע זמן התמיד לא נפסל
הזבח. וביאור דבריו הוא, שהוא פליג על הראשונים הנ"ל וס"ל בהיפוך שהדין להקדים את התמיד הוא דין
בתמיד שצריך ליקרב ראשון, ולא דין בשאר הקרבנות שצריכים להיות אחר התמיד, ולכן בזמן שלא ראוי
להקריב תמיד, אפשר להקריב את שאר הקרבנות כי אין שום חיוב בקרבנות אלו שיהיו אחרי התמיד.

וב'מקדש דוד' (ס"א א' סק"א) הוכיח, מהא דאיתא בערכין (יא:): אמרו כשחבר הבית בראשונה, אותו היום
תשעה באב היה וכו' והיו כהנים ולווים עומדים על דוכן, ואומרים שירה וכו' האי שירה מאי עבידתיה אילימא
דעולת חובה, מי הוא, ב"י בתמוז בטל התמיד, אלא לאו דעולת נדבה. מוכח דכשאין תמיד של שחר, מותר
להקריב את שאר הקרבנות, דהרי לא היה אז תמיד. (ומיהו יש לדון אי היו צריכים אז [כשבטל התמיד]
להמתין עד שיעבור זמן התמיד, או דכיון דידעינן שלא יהיה היום תמיד, אפשר להקריב כבר בבוקר) וכן
הוכיח ממנחות (מט.) שאם אין די כבשים לתמיד ולמוסף, יכול להקריב את המוסף, (לולא הדין של "כל
התדיר מחברו קודם את חברו") אפילו שלא קרב התמיד.

העולה לדינא: הקרבת קרבנות לאחר זמן תמיד של שחר, ללא שקרב תמיד של שחר, תלוי במחלוקת
הראשונים כדלעיל, והאחרונים (מקד"ד ס"א סק"א, החזו"א מנחות ס"ג סק"ג וחי' הגרי"ז מנחות מט.)
נקטו לדינא שמותר להקריב קרבנות, אי אין זה זמן התמיד.

לעיון

איתא בירושלמי בפסחים (ריש פ"ד) הטעם שערב פסח אסור במלאכה "אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך
וקרבנך קרב, אבל אסרו מלאכה", ולכן המקריב קרבן אסור במלאכה באותו ביום. ויש לעיין במביא מנחת
נסכים שלא ביום הקרבת הזבח, האם אסור במלאכה, או שכיון שהנסכים טפלים לקרבן אין איסור מלאכה.

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

[אפשר להשאיר הודעה בשלוחה 6] כמו כן ניתן לשלוח שאלות בפקס: 072-3377748 או בדוא"ל של רבני משמרת המקדש: 6183442@gmail.com

דיני אכילת קדשים

מצות האכילה

א. מצות עשה לאכול מבשר הקדשים שנאמר (שמות כ"ט ל"ג) "ואכלו אותם אשר כפר בהם" מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.¹

ב. וכן מצוה על הכהנים לאכול שיירי מנחות שנאמר (ויקרא ו' ט') "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו".²

ג. קדשים קלים הנאכלים לישראל יש בהם מצות עשה שנאמר (דברים כ"ז ז') "וזבחת שלמים ואכלת שם"³, אבל יש מי שכ' שאין בהם מצוה⁴

ד. י"א שבקדשים קלים אף שנאכלים לכל אדם מ"מ מצוה על הבעלים שיאכל בעצמו מהקרבתו.⁵

כפרה באכילה

ה. אין הבעלים מתכפרים עד שיאכלו הכהנים כזית מבשר הקרבן, ומ"מ אם נפסל הבשר נתכפרו הבעלים אף בלא אכילת הכהנים⁶, וי"א שמהזמן שהבשר הותר לאכילה נתכפרו הבעלים אע"פ שעדיין לא אכלו הכהנים.⁷

אכילת כהן המקריב

ו. י"א שמצוה על הכהן שהקריב הקרבן וזרק את דמו שיאכל בעצמו כזית מבשר הקרבן, וכן מצוה גם על כהן שקמץ המנחה שיאכל משיירי המנחה.⁸

כוונה באכילה

ז. אם אכל קדשים בלא כוונה יצא⁹, אבל י"א שמצוה שיתכוין לשם מצות אכילת קדשים¹⁰.

ברכה

ח. קודם האכילה מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול הזבח, וכהן האוכל קדשים הנאכלים לכהנים מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול החטאת או האשם וכדומה.¹¹

שיעור האכילה

ט. עיקר מצות אכילת קדשים בכזית, ומ"מ י"א שאף בפחות מכזית יש קצת מצוה¹², וי"א שאם שבע בפחות מכזית גם כן נחשב אכילה ומקיים מצוה¹³, וי"א שיש מצוה אף בפחות מכזית כיון שעיקר המצוה שיאכל כל הקרבן ומתקיים בכל אופן¹⁴.

⁸ יבמות מ' א' תד"ה רצה בת"י הב', פ"י הראב"ד לתו"כ פ' צו פרשתא ב' ט', ועי' תבואות שור סי' כ"ח סק"ד, אמנם המנ"ח מצוה קל"ד סק"ו דקדק מדברי הרמב"ם שלא הביאו שחולק ע"ז.

⁹ יבמות שם תד"ה מאי תרי, ועי' טורי אבן ר"ה כ"ט א' ד"ה איכוון, ובית הלוי ח"ג סנ"א סק"ג.

¹⁰ עי' ריטב"א יבמות שם.

¹¹ תוספתא פסחים ספ"י, ברכות מ"ח ב' רד"ה כי הוא יברך, ועי' רמב"ם הל' ביכורים פ"א ה"ב, ומשל"מ הל' מעה"ק פ"י ה"א.

¹² יומא ל"ט א', תוס' ישנים שם ד"ה שמגיעו כפול.

¹³ שו"ת חת"ס או"ח סי' מ"ט.

¹⁴ עי' בית הלוי ח"א ס"ב סק"ז.

¹ פסחים נ"ט א', רמב"ם הל' מעה"ק פ"י ה"א.

² רמב"ם שם ה"ב.

³ פסחים שם רד"ה בשאר ימות, ועי' רמב"ן בהשמטות לסה"מ עשין א', ועי' ספר יראים מצוה צ"ה.

⁴ עי' רמב"ם שם שלא הביא מצות אכילת קק"ל, ועי' צל"ח ביצה י"ט ב' ד"ה ומדי עסקי, וחסדי דוד על התוספתא קרבנות ספ"ו, אמנם יעוי' ליקו"ה פסחים שם בז"ת ד"ה אף.

⁵ עי' לשון רש"י פסחים שם, ובליקו"ה שם מה שהקשה ע"ז, ולפ"ז מיושב שפיר, ועי' אור החיים עה"ת שמות כ"ט ל"ג, ובפנים יפות שם.

⁶ פסחים נ"ט ב' תד"ה יכול, ועי' מקד"ד סי' ד סק"ז.

⁷ חזו"א או"ח סי' קכ"ד לדף נ"ט ושפ"א שם.

כניסת שבת ב"ב 7:24

יציאת שבת ב"ב 8:26

פרשת בלק

גיליון 110

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת בלק

'מסירות הנפש' לטומאה אפשר לבטל רק עם 'מסירות נפש' לקדושה

"ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו" (כב, כא)

רש"י כותב: מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה - רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" שהאבהה קלקלה את השורה.

בילקוט שמעוני (פרשת וירא) מובא הדברים הללו עם דוגמא נוספת, מיוסף שאסר בעצמו את מרכבתו לקבל פני אביו אפילו שהיה מלך, ולעומתו שנאה מקלקלת את השורה אצל פרעה שאסר בעצמו את רכבו לרדוף אחרי בני ישראל.

ונאמר שם "אמר רשב"י תבוא חבישה שחבש אברהם אבינו לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם, ותעמוד על חבישה שחבש בלעם. תבוא אסרה שאסר יוסף לעלות לקראת ישראל אביו, ותעמוד על האסרה שאסר פרעה לרדוף אחרי בני ישראל".

עוד מצינו בגמרא מגילה יג, ג. אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו.

היינו שעל האדם למסור את רצונותיו לכבוד שמים. וישנן שלש סוגי אהבה בליבו של אדם: אהבת החיים, אהבת הכבוד, ואהבת הממון. אברהם אבינו מסר את אהבת החיים, שהולך לעקוד את בנו יחידו להשי"ת. ויוסף מוסר את אהבת הכבוד, שהיה לו כבוד מלכות, לכבוד מצוות השי"ת לקבל פני אביו. וכל ישראל מוסרים את אהבת הממון ע"י שנותנים שקליהם למקדש.

ועדיין יש להבין, דהמשמעות בדברי חז"ל שהיה צריך לזכות ש'קדמו אברהם' במסירות נפש כדי להינצל מבלעם וכן זכות של יוסף כדי להינצל מפרעה, ובכל זה היו ישראל בסכנה ח"ו מכח המסירות של הרשעים (כמו חבישת האתון ע"י בלעם בעצמו), ובשביל להתגבר על כך, היה צריך מסירות נפש לקדושה של אברהם ויוסף. מדוע? וכי מסירות לרשעות היא סיבה להצליח?

אומר רבי חיים שמואלבאב"צ זצ"ל (שיחות מוסר ל"ב, כב) ללמדינו ש'מסירות נפש להרע כוחה גדול לסכן את ישראל ח"ו'. דזה לעומת זה עשה אלוקים. יש מרכבת קדושה ויש מרכבת טומאה. והמסירות נפש למרכבת הטומאה נותנת כח לטומאה, ומגבירה את כוחות הטומאה בעולם, ורק ע"י המסירות נפש לקדושה יש בכוחה להתגבר על הטומאה.

ה' מרחם על האדם ומכוונו לדרך הישר

"ויחר אף אלוקים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו" (כב, כב)

מפני מה פתח הכתוב במידת דין 'אלוקים', וסיים במידת הרחמים - 'ויתיצב מלאך ה'?

ביאר ה'חפץ חיים' שהקב"ה שכעס על בלעם, שלח לו ברוב רחמיו מלאך על מנת להשיבו למוטב, אולם בלעם התעלם והמשיך בדרכו. ברחמיו המרובים שינה הקב"ה סדרי בראשית בדיבור פי האתון כדי שיחזור בו מללכת לקלל את ישראל ולא יאבד, אך עדיין בלעם אטם אזניו משמוע.

זוהי דרכו של הקב"ה בעולם הזה - הוא משגר לאדם מסרים ע"מ לכוין אותו לדרך הישר, אך האדם מצידו צריך להטות אזניו לשמוע ולהפנים ולהעשה.

עניני חינוך - לכבד ולייקר את התלמיד ומעלותיו

הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל כתב על רבו רבי שלמה היימן זצ"ל (בהקדמה ל"חידושי רבי שלמה"): "בעת משא ומתן היתה מתגלה אהבתו לתלמידיו. כאשר היה תלמיד מעלה סברה נכונה היה חוזר עליה ומלבנה, והיה מביא דברי אותו תלמיד לפני תלמידיו אחרים ומציין לשבח. מדה זו לייפות ולקשט דברי תלמידיו ולציין בחביבות לפני אחרים, ידש רבינו מרבו רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל". ע"כ.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל נשאל ע"י ראש ישיבה כיצד הוא זוכה שנמשכים אחריו תלמידים?

השיב רא"ז: במקרה ובא בחור לראש ישיבה ואומר לו 'חבורה', אם היא אינה נכונה אומר לו 'טעית בהבנת הסוגיא', אם היא בינונית, אומר לו 'נו, זה מניח את הדעת', וכשאומר 'חבורה' מעולה אומר לו 'פיין', אצלי, כשבא בחור ואומר לי חבורה וטועה בהבנה, אני אומר לו 'אתה בטח מתכוין לומר כך וכו', וכשאומר חבורה ברמה נמוכה אני אומר לו 'גאנץ פיין'. וכשאומר חבורה טובה אני אומר לו 'פלאי פלאים' וכו'. השבחים מרוממים את הבחורים.

אומרים בשם רבי חיים מצאנז' לבאר בדרך דרוש "לא הביט און ביעקב" - אדם שלא רואה כל עוול וחיסרון ביהודי אחר. אינו מביט אל עונו וחובתו אלא מלמד עליו זכות ורואה רק את מעלותיו הטובות. יהודי כזה יזכה להנהגה מיוחדת ש"ה' אלוקיו עמו" שהשכינה תהא מתייחדת עמו, "ותרועת מלך בו" - שהקב"ה נעשה לו כרע' מלשון ריעות.

כך בחינוך יש לראות את מעלות התלמיד ולטפל בחסרונות. כאשר התלמיד יקבל את מלוא הערכה על הנקודות בהם הוא מצטיין, יוכל לקבל ביקורת על מה שעליו לתקן.

הזהירות בטיולים מפני סכנות רוחניות

"וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב"

שואל האור החיים הקדוש, מה בא ללמדינו המקום שישבו בה? וביאר, שהכתוב יעיד סיבת הזנות, שהיתה לפי שיצאו העם לטייל חוץ למחנה ישראל ושם נמצאו בנות מואב, והוא אומר 'וישב ישראל בשטים' פירוש, במקום שהיו מטיילים בו חוץ למחנה, ו'שטים' הוא לשון טיולים, כדרך אומר 'שטו העם' (לעיל יא, ח) ופרש"י שם 'אין שייט אלא לשון טיול', וזה סיבת ויחל העם לזנות...

במשנה באבות (פ"ו מ"ט) נאמר: אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד וכו' אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומינו (שאינו מקום תורה) וכו'. וכתב שם ה"רוח חיים": "ע"ד מליצה בא ללמד שלא יצא אדם מפתח בית המדרש, כי אך פעם אחת יצא ופגע בו המסית להדיחו מעסק התורה. [וכבר עורר המהרש"א (שבת קט"ב, בסופו) על ביטול תשב"ר "שהוא מצוי בכל קהילה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים"].

בתפילת הדרך אומרים "ותנתנו לחן וחסד בעיניך ובעיני כל רואינו". ובשלמא 'רואינו' ניאח, שהולך בדרך למקום עם אנשים אחרים, אבל מדוע 'בעיניך'? מה נשתנה בעיני הקב"ה ביציאתנו לדרך מאשר במקום קביעותנו?

ובדרך צחות י"ל שצריך תפילה מיוחדת להצליח למצוא חן בעיני ה' וכן ראשון מצא בטיול ואינו במקומו הקב"ה.

היזק ראייה ועין הרע

"וַיֵּשֶׁא בַלֶּעָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לַשֶּׁבֶטַי וְתָהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים..."

מה טובו אהליך יעקב משפנתיה ישרא"ל (כ"ד ה')

פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון א. מצד צניעות ב. מצד היזק ראייה ג. אם מהני מחילה ד. בימינו כשאפשר לסגור התריסים ה. כשהרגילות לסגור את הפתח מיד ו. אם יש 'עין הרע' בחלון ראווה

אפשר שלא להתפעל עכ"פ רגע כמימריה ולהביט בתמיה, וכשזה גורם לרעה הו"ל כשגגה שיצאה מלפני השליט.

והסוג השני מצינו שנתן עיניו בו בתורת הקפדה כההיא דברכות נ"ח, א' דרב ששת נתן עיניו בההוא צדוקי שביזהו ונעשה גל עצמות, וכן בב"ב דף ע"ה, א' בההוא תלמיד דאלמלא לא ראה לא היה מאמין והיה כמלגלג על דברי חכמים, נראה שבאלו לא פעלו במה שנתנו עיניו בו כדרך שעין הרע פועל אלא כעין פסק דין שחייב עונש ומשמיא הסכימו לפס"ד זה וענשוהו, וכיון שנענש ע"פ הוראת בי"ד של מעלה אין בזה סרך איסור מזיק.

אם יכול לתבוע שלא יפרסמו את תמונת בנו הקטן

הגאון ר"י זילברשטיין נשאל האם אדם יכול לתבוע מבעל חנות צילום להסיר את תמונת בנו הקטן מחלון הראווה מחשש עין הרע? - הרבינו יונה באבות פ"ב מ"א וה"תורת חיים" בב"מ דף פ"ד מבארים שעין הרע פועל ע"י שפע רע היוצא מהעין ונדבק בדבר הנראה, וכל שיש הפסק בין העין לדבר הנראה אין הרע מגיע אליו, והראיה מדגים שבים שלא שולטת בהם עינא בישא דמכוסים במים אע"פ שהם נראים. לשיטתם לא שייך כלל ענין עין הרע בראיית תמונה ובפרט שהיא מאחורי זכוכית.

החזון איש (בחו"מ ליקוטים ב"ב סימן כ"א) מבאר שעין הרע נגרם כשאדם מתפעל מהצלחת השני וגורם לו קטרוג אם ראוי לכך, ולדבריו שייך עין הרע גם בהתפעלות מראיית תמונה. והא דלדבריו לא שייך עין הרע בדגים לפי שה' בירכם כמבואר בכתובות ה,א.

הפתחי תשובה בחו"מ סימן קנ"ד ס"ק ט' הביא את דברי הב"ב בספרו "אבקת רוכל" שמותר לראות בגינת חברו אם עשה בפניה מחיצות זכוכית ואין בזה משום עין הרע, ותמה הפ"ת דהלוא דרך זכוכית יכול עדיין להביט ויש כאן היזק ראייה!

בשו"ת "דובב מישרים" (ח"א סימן קכ"ד) תירץ דהיזק ראייה בגינה אינו משום מניעת תשמישים אלא משום עין הרע, וכשיש זכוכית אין היז"ר שולט.

'עין טובה' היא כל הזמן גם כשלא בא מעשה לידו

במשנה באבות (פ"ב מ"ט) אמרו "איזוהי דרך ישרה שידבק בה אדם" ובאבות דר"נ (פרק י"ד ה') הוסיפו כדי שיכנס בה לעוה"ב, "עין טובה". מבאר הגה"צ ר"ח זיציק זצ"ל שבכל סוגי המצוות האיברים פועלים רק כשלא מעשה לידו, אבל "עין טובה" מצויה בכל עת אפילו כשלא באה לידו מצוה של עשיית טובה לחברו, אלא רק בראיה בעלמא כשרואה האדם בהצלחת חברו בעשירותו או בגדלותו והוא שמח בגדלותו וכבודו הרי כבר קיים ועשה, ולכן אומר התנא שדרך טובה שידבק בה האדם היא עין טובה דאל"כ הוא עלול להכשל על כל צעד ושעל שתהפך לצרות עין.

הרמב"ם בפיה"מ כתב שהדרך לקניית מעלת "עין טובה" היא ע"י הסתפקות במה שיש לאדם והוא שמח בחלקו.

האיסור לעשות חלון כנגד חלון או מהיזק ראייה או מדין 'צניעות' ונפק"מ למחילה

"שו"ת לשבטיו" פרש"י כמבואר ב"ב דף ס' א' שביקש להכניס בהם עין הרע וראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה כנגד זה אמר ראויין שתשרה עליהם שכניה, מכאן שלא יפתח אדם חלון כנגד חלון חברו. לכאורה דרשה זו שאין פתחיהן מכוונים שמכאן ילפינו שאסור לפתוח חלון מול חלון חברו היה מתאים יותר לדרוש על הפסוק "מה טובו אהליך יעקב" ופרש"י על פתחיהן שאינן מכוונים זה מול זה, וביותר דכאן כתיב רק שכל שבט שכן לעצמו?

בשו"ת "מים חיים" כתב ליישב דבשו"ע חו"מ סימן קנ"ד סעיף ג' נחלקו אם מועילה חזקה ומחילה בפתח חלון כנגד חלון של חברו. הסמ"ע שם כתב שטעם הסוברים שלא מועילה חזקה מאחר וטעם האיסור משום צניעות, והחולקים סוברים שאין לעשות פתח כנגד פתח משום היזק ראייה דקפדי אינשי ומהני מחילה כדין היזק ממוני. וכתב שלשיטה שטעם ההרחקה הוא משום צניעות אתי שפיר שלא יכלו להוכיח כן רק ממקרא זה שאמר בלעם שראויים שתשרה עליהם שכינה דצנועים הם, אבל מהפסוק "מה טובו אהליך יעקב" לא יכלו להוכיח כן דשמא הטעם משום היזק ממוני.

מדוע מקילים בפתיחת 'חלון כנגד חלון חברו' ו'פתח כנגד פתח'

מדוע נהגו להקל בזמננו בפתיחת חלון כנגד חלון חברו? (לא מועילה בזה הרחקת ד' אמות.)

בשו"ת "תשובות והנהגות" (ח"ג סימן תנ"ג) כתב שהואיל ועיקר ההיזק ראייה הוא שמונעו מלעשות תשמישים צנועים והיום שמקובל להתקין תריסים או וילונות בחלון, כיון שיכול לסגור את התריסים או הוילון להכי חשיב ההיזק אינו מצוי כ"כ, ומ"מ להסתכל במכוון אסור. מה שנהגו לעשות פתח כנגד פתח בחדר מדרגות כתב בספר "פתחי חושן" (נזיקין פי"ד), שמכיון שבדרך כלל יש פרוזדור לפני הפתח ושם אין תשמישים צנועים אין דינו כפתח כנגד פתח.

בשו"ת מהריט"ץ ח"א סימן רנ"ג כתב שגם בדיני היזק ראייה הולכין אחר מנהג העיר. - לפי"ז הובא ב"ציון במשפט" (עמ' קל"ט) שהגרי"ש אלישיב זצוק"ל הורה שמאחר ואין די קרקעות לקיים את דיני היזק ראייה, ניטלה זכות הדיירים להתלונן על נזקי היזק ראייה. טעם נוסף להתיר כתב ב'עמק המשפט' משום שבזמננו דרך הפתחים להיות סגורים כל היום, וא"כ שוב אין אפשרות ראייה מיוחדת של תשמישי חברו בתוך ביתו.

ב' סוגים של 'יהבו ביה רבנן עיניהו ונח נפשיה'

במה שמצינו בכמה דוכתי "יהבו ביה רבנן עיניהו ונח נפשיה" או "נתן עיניו בו ונעשה גל עצמות" האם יש בזה משום איסור מזיק? הקהילות יעקב ב"ק סימן מ"ה כתב שבמזיק בדרך סגולית בעין הרע מצינו ב' סוגים. האחד שלא נתכוין כלל להזיק איזה אדם רק הביט עליו דרך תמיה שהוא מצטיין באיזה דבר יותר מחבריו ועי"ז ניזוק, כההיא דב"ב דף י"ד, א' דרב אחא בר יעקב כתב ספר תורה אחד ונזדמן לו שארכה בדיוק כרחבה יהבו ביה רבנן עיניהו ונח נפשיה, דפשיטא שלא כיוונו להזיקו רק תמיהו והתפעלו וכה"ג נחשבים כאנוסים כי אי

יגיד עליו רעו

רבבות לומדי הדף יומי נתקלו השבוע ביום א', בביטוי 'יגיד עליו רעו' ובעקבות כך נביא סיפורה של מצבה שנכתבה עליה תואר זה.

בבית הקברות היהודי העתיק בקראקוב, סמוך לקברו של רבי נתן נטע שפירא המגלה עמוקות, הייתה קיימת מצבה ועליה נוסח ספינקסי אפוף הוד. הנוסח שעל גבי המצבה עבר גלגולים שונים, ובשלב כלשהו הועלתה השערה אודות זיהוי הנקבר תחתיה, אך במהלך מלחמת העולם השנייה נעקרה המצבה והושחתה, ושוב חזרה אלמוניותו של הנקבר תחתיה בנוסח המצבה.

בשנת ה'תרנ"ט צוין נוסח המצבה על ידי חיים דב פרידברג: [על פי פנקס החברה קדישא ועל פי יוהאן כריסטוף וולף (אנ'), מציין את זהותו של הנקבר תחתיו: הרב יצחק שפירא, בנו של רבי נתן נטע].

"ציון לנפש חיה פה מצאנו - לדעת שמה לריק יגענו - יען נמצא קבור באשמונים - ותמחנה אותותיו מרוב שנים

כן יגיד עלי' רעו גאון עוזנו - מגלה עמוקות ומגיה חשכנו - כי רב כבודו בשם תפארת - להישאר בדור דורים למזכרת

גבאי הח"ק זאת אל לבם השיבו - ומצבה חדשה על קברו הציבו - תקב"ץ לפ"ק לבריאת ארץ ושמם".

לאחר חצי יובל, בשנת ה'תרפ"ד, הוקמה המצבה מחדש, ונכתב עליה הנוסח הישן עם תוספת - לזיהוי הנקבר תחתיה:

"נתחדשה ע"י ראשי קהלתנו מש' תרפ"ד - וכפי הנראה מכתבי ... קדמוניות - נקבר פה הר' יצחק בהג' מו' - נתן שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות - נפטר בדמי ימיו בן כ"ה שנים - בר"ח שבט ת"ט לפ"ק תנצב"ה"

במהלך מלחמת העולם השנייה נעקרה המצבה ממקומה והושחת הכיתוב שעליה. לאחר המלחמה, עם שיפוץ בית הקברות הוצבה המצבה מחדש, אך במיקום אחר בתוך שטח בית הקברות - שלא בסמיכות ממש לקברו של רבי נתן נטע שפירא. הכיתוב שעליה מטושטש, וכיום חלקה התחתון - ובו זהותו המשווערת של הנקבר תחתיה - אינו קריא. על מקום הכיתוב שמלפנים מופיע באופן בולט הכיתוב: "יגיד עליו רעו".

*

בעקבות נוסח המצבה (הראשוני, ובדומה למופיע בה כיום), התהלכה אגדה סביב הנקבר ונסיבות הקבורה:

לאחר פטירתו של רבי נתן נטע שפירא, הופיע בקרקוב באחד הימים אברך צעיר אלמוני שפנה אל גבאי החברה קדישא בבקשה לקבור אותו במקום פנוי מסוים הסמוך לקברו של רבי נתן נטע שפירא. הלה אף הציע תשלום נאה עבור הרכישה. גבאי החברה קדישא סנט בו בתגובה כי רבי נתן נטע שפירא ביקש להשאיר את סביבותיו ריקים, ובכלל איך עלתה על דעתו להיקבר במקום קדוש שכזה. אולם האברך הפציר שוב ושוב עד שלבסוף נעתר לו הגבאי מתוך מחשבה שמלבדם אין מי שיודע על כך, ומפאת גילו של האברך סביר כי ייפטר אחר הגבאי וממילא לא יצרך למלא את דבריו.

ביום המחרת נפטר אותו אורח אלמוני, ומשום כבודו וקדושתו של רבי נתן נטע שפירא החליט הגבאי להתעלם מהמכירה שביצע ואנשי החברה קדישא קברו את האלמוני בשטח צדדי בבית הקברות, כשעל מצבתו מצוין תאריך פטירתו בלבד. הדבר היחידי שהיה ידוע עליו.

בלילה, בא הנפטר האלמוני אל הגבאי בחלום בטענה על אי קיום סיכום הדברים ביניהם. הוא הוסיף ואיים כי ברצונו לתבוע אותו בבית דין של מעלה. הגבאי התעורר בבהלה מהחלום, אך ניחם את עצמו שזה חלום הבל ושב לשנתו. משחזר על עצמו החלום בלילות שלאחר מכן שוב ושוב, פנה הגבאי אל רב העיר, רבי יואל סירקיש, וסיפר לו את הדברים. השיב לו רבי יואל סירקיש כי בפעם הבאה שיבוא אליו האלמוני בחלום, יאמר לו כי הוא חפץ לדון עמו בבית דינו של רבי יואל סירקיש. בלילה הבא אכן בא הנפטר והסכים להצעתו של רבי יואל סירקיש.

ביום המיועד, נועדו חברי בית הדין לדין, תוך שייחדו מקום מיוחד עבור הנפטר. לאחר שהוצגו שני הצדדים, ומשסירב הנפטר להזדהות כדי לדון על טיבו, הוכרע כי המצב יישאר כפי שהוא כעת, ואם

הנפטר ראוי להיקבר על יד רבי נתן נטע שפירא, יעבור מעצמו למקום זה. למחרת עם שחר נחרדו אנשי החברה קדישא לגלות את קברו של הנפטר ריק, ועל יד קברו של רבי נתן נטע שפירא מופיעה תלולית עפר.

לאור הסיפור הפלאי הקימו הגבאים מצבה על קבר האלמוני ובה נכתב, על פי אגדה זו: **"פה נטמן האברך לא נודע מיהו, יגיד עליו רעו"**

עם השנים טושטש הכיתוב מעל המצבה, ומאוחר יותר הוסיפו את הנוסח כפי שהופיע אצל פרידברג (דומה לנוסח המופיע כיום), בו מצוינת גדלותו המסתורית של הנקבר תחתיה.

יש המקבלים את אלמוניות הנקבר, אך מכחישים את אמיתותה של האגדה וטוענים כי הנוסח המופיע עליה אינו אלא משום אי זיהויו של הנקבר תחתיה.

בספר מסע פולין כ' אגדת יגיד עליו רעו זה פשוטה: לפני יותר ממאתיים שנה חידשו אנשי הח"ק את מצבת המג"ע ובחפצם לחדש אף את מציבת השוכן לימיו לא ידעו מי נטמן שם וכתבו על המצבה **'מצבה זו לא נודעת למי כי ברבות הימים נטוש האותיות ונמחק הכתב אך יגיד עליו רעו בי הוא אדם גדול'** (כך שאין מקום לסיפור זה שלא ידעו מי נטמן אלא שבעבר ידעו ונשתקע הדבר) שוב נוסף על כתב המצבה בשנת תקב"ץ נודע ע"פ פנקס הח"ק שכאן מקום קבורת בנו של רבינו בעל המג"ע (כך נראה בפירוש בצילומי המצבה מקודם המלחמה נדפסו בספר מגלה עמוקות עה"ת מהדורא תניינא מכת"י ע"פ פרישת שלום בני ברק תשל"ט הצילומים בסוף ספר בראשית וראה שם בסוף הספר בקונטרס זכרון רייזל מש"כ הרה"ג יצחק ישע"י ווייס בענין זה). **ומצו"ב התמונה.**

היו שהעלו השערה שאכן הגירסא השניה יש לה על מה להתבסס ולמרות זאת איננה סותרת את הגרסא הראשונה אלא בשינוי משמעותי גם הוא שאכן על יד קברו של בעל המג"ע נקבר לא אחר מאשר בנו ר' יצחק, ויודעי דבר העידו שראו מצבה כזו שעל גביה הונחה המצבה הנראית בתצלומים כלומר שהיתה מצבה מודבקת על מצבה, אלא שיתכן ומקובל היה בזמנם לקבור קבורה כפולה ומשום כך אכן קברו גם את אותו אלמוני כפי ההבטחה וגם את בנו כמקובל לקבור בן אצל אביו.

לפני כמה שנים שני יהודים תלמידי חכמים מירושלים שבאו לביה"ק בקרקא מצאו שם איזה מרצה שמספר לקבוצת נערים את סיפור היגיד עליו רעו וטען לפנייהם שהנה כעת אין את המצבה של היגיד עליו רעו בסמיכות למג"ע, ולכן הסיק שיש לפקפק באמיתות הסיפור, אלא שכאן הפסיק אותו אחד מן הת"ח והראה לו תמונה מלפני המלחמה ששם כן סמוכים שני הקברים זה לזה, ועוד הראה לו שבמרחק 5 מצבות כן ישנו את הקבר עם הכיתוב יגיד עליו רעו, אלא שמסתבר שבעקבות המלחמה ונסיון שיקום בית הקברות לא החזירו את המצבות למקומם הנכון.

*

כדי לפענח את הסיפור הזה נעתיק עוד סיפור שנרשם בפנקס החברה קדישא. בימי הרב הגאון עולם והנורא בעל מגלה עמוקות זללה"ה בק"ק קראקא בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו וחפש לו מעמד לשרת שמה ונשתכר אצל בעל הבית אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו ועשה עבודתו באמונה והתנה עם הבעה"ב בפירוש על זה האופן יהיה אצלו משרת שיוכל לילך ערב ובוקר לתפלה אל בית הכנסת והסכים על זה הבעל הבית ומאז בא הבחור אל החנות נתברך העסק והמסחר למעלה ראש בשפע ברכה.

פעם אחת הלך הבחור המשרת הזה לבית הכנסת להתפלל תפלת שחרית במנהגו בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון אדם רב אל חנותו של בעל הבית עד שלא היה יכול למלא לכל אחד משאלותיו והבחור הלזה אחר מלבא ושאל הבעל הבית כמה פעמים את המשרת איפה הוא והשיבו לו כי עדיין לא בא מבית הכנסת וילך הבעל הבית בחרי אף לראות מדוע בושש מלבא אם האריך בתפלתו יסלח לו ואם אך מבלה זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו וכאשר בא לבית הכנסת ויראהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה ואין אומר ואין דברים בפיו. וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת והבעה"ב עזב את בית הכנסת וילך לחנותו והבחור הלז לא שב לבית אדוניו עוד, אך הלך אל הרב הקדוש בעל מגלה עמוקות מכירו מלשעבר ליטול רשות ולהפרד ממנו ויתמרמר הרה"ק לנגדו למה זה תעזבני אבל לשוא היה כל הפצרותיו וללא יועיל כי ירט הדרך לנגדו. ויאמר לו הרה"ק על כל פנים אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי לי למזכרת נצח. הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים על פסוק זה ואתחנן וידבר ה' אלי אל תוסף לדבר אלי בדבר הזה כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל אמור לי גם כבודו מה זה אשר לא הבאתי בספרי. ויאמר לו הבחור יש אתי רמז מה שלא מובא בספרים להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה העליונה והכסא כבוד לה ד' רגלים ואמרו רז"ל האבות הן המרכבה והאבות הקדושים המה שלשה כנגד שלשה רגלים ורצה משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל וע"י קדושת הארץ יוכל להיות רגל רביעי שבמרכבה ואמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי. ורמז לזה כי בדבר ר"ת בן דוד ברגל רביעי ע"כ. ויפטרו ממנו ופרח לו איש האמת בעל החנות בראותו כי הנער לא בא עוד לביתו נתחרט מאוד על שביישו ברבים והלך במר נפש להרה"ק בעל מגלה עמוקות ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק מה שהכית אותו על הלחי הוא לא הרגיש כלל ולו לא עשית מאומה אבל אך לי עשית הרחקת ממני אוהב וריע והוא עתה על ת' פרסה ולא אראה אותו עוד ושש אנכי על אמרותיו שהניח לי כנ"ל והוא מעשה הפלא ופלא.

*

ולאחר פטירתו של בעל המגלה עמוקות חזר הנער שהיה לאברך וקנה בעילום שם את החלקה ליד בעל המגלה עמוקות. ולאחר שגבאי הפר את תקיעת הכף התרחש כל האמור לעיל והוא נקבר בה באופן פלאי ועד היום הוא טמון שם.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 93 | חמוז תשפ"ד | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

עונש מופרז

הטיפול בתינוקי דרש זמן רב, וכאשר הגעתי לאולם הסעודה, גיליתי כי האנשים כבר נטלו את ידיהם מזמן, והם נמצאים כעת באמצע המנה הראשונה.

נמצאים?

לא, לא מדויק. ילדה אחת, בוכה, שכבה על הרצפה בכניסה לאולם, ובכתה. ביתה של מרים.

"מה קרה?" שאלתי אותה.

"אני רעבבבבההההה" היא יכבה, מעומק ליבה, "ואמא שלי לא מוכנה לתת לי אוכל!" נדהמתי.

האמנם מימשה מרים את איומה? ומנעה אוכל מילדה בת שלוש כיוון שזו לא מיהרה לעזוב את המתקן החדש והמרתק בגינה?

"מה?" שאלתי, חושבת שלא שמעתי טוב, אבל הילדה חזרה על שלה: היא רעבה, ואמא לא מוכנה לתת לה אוכל. ליכי נשבר.

השעה הייתה כבר קרובה לשתיים עשרה וחצי בצהריים, מן הטופי והממתקים שחילקו בכית הכנסת לא טעמה הילדה – כהוראותה של אמא.

האם גם מסעודת השבת לא ייתנו לה לאכול? איזה הורה נודמלי ייתן לילד קטן כל כך עונש כה נורא?

דמי ביעבע ורתח. היה לי ברור שאסור לי לשתוק, ואני חייבת לטפל בעניין.

החלטתי לגשת אל סבתה של הילדה, ולשתף אותה במה שקרה.

האם יש לכם רעיון כיצד ניתן ללמד כף זכות על אמא של הילדה הרעבה?

אולם למחרת בבוקר – כאשר זרקנו סוכריות על חתן בר המצוה – שב הזיכרון הזה והיכה בי במלוא עחו, כאשר ראיתי את ביתה של בת הדודה יושבת ומביטה בעיניים כלות בסוכריות הטופי שחולקו שם בגדיבות, ואינה מעזה לקלף את העטיפה מעל אחד מהם.

"קחי מתוקה", הושטתי לה אחת, אולם הילדה, בת שלוש ואפילו לא שבוע יותר מכך, נענעה בראשה לשלילה: "אמא שלי לא מרשה לי לאכול טופי", אמרה בקול מתוק מדבש, "זה מסוכן".

מה מסוכן בטופי? תהיתי ביני לביני, ילדים אוכלים טופי ללא הפסקה, ושום דבר רע לא אירע להם. אבל כמובן שלא אמרתי לה דבר, רק הרחתי באימה שאכן מצליחה 'להציב גבולות' בצורה ברורה עד כדי כך שילדתה אינה מעזה אפילו לבקש סטייה כלשהי מן הכללים שנקבעו בביתה.

ואם תהיתי כיצד היא עושה זאת – בא המשכו של היום והוכיח לי כיצד.

בדרכיני אל אולם הסעודה חלפנו על יד גינה ציבורית גדולה ונאה, והפעוטות שהיו איתנו נכנסו אליה והשתוללו בה כהוגן, מסרבים להמשיך בדרכם אל אולם הסעודה. גם ביתה של בת דודתי, נכנה אותה מרים, הייתה בן המשתוללות, ומרים נגשה אליה ואמרה לה בסמכותיות רבה כי עליה למהר להצטרף אלינו כעת, אחרת תפסיד את האוכל שיוגש באולם השמחות ולא תוכל לאכול שום דבר. בשלב זה החל תינוקי לבכות, ואני מיהרתי להתקדם הלאה, מותירה את האימהות לפעוטות להתמודד עם האתגר לבדם.

שמחות במשפחה המורחבת, הם זמן נהדר לאיחוד משפחתי, לראות זה במעלותיו של זה ולהדק את הקשרים בין הבני דודים שהשתעשעו בעבר עלך הספות בבית סבא וסבתא והיום הם הורים לדור מקפץ חדש.

אבל נחטא לאמת אם לא נודה בכך שלפעמים הם גם זמן של... ההיפך. והמפגשים המשפחתיים הושפים לעינינו חסרונות של הזולת, חסרונות בהם לא הבחנו עד היום, אולי מפני שלא שהיינו זה לצד זה מספיק זמן.

זה מה שאירע לי בשבת בר המצוה האחרונה בה השתתפתי. לשבת הזו החמנו זוגות עם ילדים עד גיל שלוש, שאי אפשר היה להשאיר במקומות אחרים, ואני נפרדתי בלב כבד מביתי בת השלוש וחצי, והגעתי לאירוע עם תינוקי בן תשעת החודשים בלבד.

בליל שבת היה תינוק לא רגועה, ואחת מבנות דודתי שישבה בשולחן סמוך, עם ילדתה השקטה והמנומסת, אמרה לי שכבר בגיל הזה ניתן להציב לתינוקות גבולות, ושאין הגיון בכך שהתינוק יהרוס לכולם את הסעודה.

הסכמתי איתה שצרחותיו של תינוק עייף ועצבני אינם מוזיקה נעימה כל כך, אבל התקשיתי מאוד להבין את דרישתה ש'אציב לו גבולות' ואחנך אותו. הרי לדבר איתו בהיגיון – אי אפשר, האם אני אמורה להעניש אותו כדי שיפסיק לבכות?

אולם כיוון שהייתי עסוקה בתינוק – לא התפניתי לנהל איתה דיון על הנשוא. טיילתי איתו מעט בחוץ, עד שנרדם, ושכתי אל אולם הסעודה כשאני שוכחת מכל העניין.

כיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבעה בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

"יש לי שכנים שמלכלכים קבוע את הבניין", סח כותב הסיפור, "לפני פסח ראיתי אותם בנינה, והזהרתי אותם שלא ישאירו לכלוך אחריהם. ובכל זאת – נוכחתי לדאוג כי הם השאירו פסולת רבה זרוקה על הדשא. איך ניתן לדון אותם לכף זכות?"

סופו המפתיע של הסיפור – הרי הוא לפניכם.

חג הפסח חלף עבר, והנה אני רואה על לוח המודעות של הבניין הזמנה לקידוש שעורכים שכני, אותה משפחה נחמדה אך בלאגניסטית שממדרת את חיי. על מה הסעודה? תדיתי באוזני שכן אחר, אך גם הוא לא ידע, ורק שכן שלישי שעבר במקום עדכן אותו: "הם עושים את זה במקום סעודת הודיה, על הנס שאירע לכן שלחם לפני פסח".

"איזה נס?" תהינו שנינו והוא נתן בנו מבט מופתע, "איפה אתם חיים שלא שמעתם?" שאל אותנו, "לא שמעתם שהבן שלחם נעקץ בגינה מדבורה, ופיתח אלרגיה קשה?"

לא לא שמענו.

"בקושי הצילו אותו", המשיך האיש וסיפר, "היה להם נס גדול... הוא היה מאושפז בליל הסדר... סיפור לא פשוט בכלל".

"איפה זה קרה?" שאל השכן שלידי. "בפארק, בסוף השכונה", הוא הוסיף

ואמר, "הם שחקו על הדשא, ופתאום הילד נעקץ והתחיל להתנפח... האח הגדול לא ידע מה לעשות, והריץ אותו הביתה במקום לקרוא לאמבולנס". פנס אדום מתחיל להבהב במוחי. האם יכול להיות... כלומר.... "מתי זה קרה?" אני מתעניין. "ביום ראשון, לפני החג".

"בפארק החבלים?" אני שואל, ושכני מהנהן בטבעיות, מבלי לדעת איזה אבן הניח על ליכי עכשיו.

הייתי שם. סמוך ממש. וילדיהם של שכני ידעו על כך. ובכל זאת – כאשר נתקלו במקרה חירום – לא פנו אלי, אלא רצו את כל הדרך הארוכה הביתה כדי לבקש עזרה.

אולי הבחלה שלהם מן העקיצה והתופעה האלרגית היא זו שגרמה לכך, אבל אולי... אולי על אף שחשבתי שאני מעיר בעדינות ובנעימות, בכל זאת הצלחתי להפחיד ולהרתיע אותם עד כדי כך שחששו לבקש ממני עזרה?

האם כשם שהם נתפסים בעיני כחסרי התחשבות ובלאגניסטים – אני נחשב בעיניהם כאדם נוקשה, חסר התחשבות ורגישות, שאי אפשר לצפות ממנו להבנה ועזרה?

רציתי כל כך לעשות טוב, והייתי משוכנע שאני עושה זאת. הייתי

בטוח שאני מצליח להעיר בנעימות ובאדיבות ובצורה עניינית ולא פוגעת, אבל מסתבר שטעיתי לחלוטין! ולמרות שההערות של הצליחו להביא לשפור במראה המדרגות, כנראה שהחטאתי את מטרתי – להפוך את הבניין שלנו למקום נעים יותר למגורים... לא רק עבורי, אלא גם עבורם.

עליתי לביתי כשאני מהורהר, ידעתי שעוד אחשוב רבות על מה שאירע כאן היום, ואנסה להבין איך נכון לנהוג כאשר שני סגנונות חיים מתקיימים יחד תחת אותו גג של בניין מגורים משותף, וקיוויתי שאצליח למצוא פתרון שיהיה יעיל מצד אחד, ורגיש ואיכפתי מצד שני – לא רק כלפי הרגשות והצרכים של אנשים כמותי, אלא גם מכוון ומבין את רגשותיהם של השכנים שלי.

ועוד דבר ידעתי שלמדתי היום – שגם כאשר התנהגויות קודמות של הזולת גורמים לי לשפוט אותו בצורה מסויימת, עדיין ייתכן כי הפעם הזו – התנהגותו הייתה הגיונית, נכונה ומוצדקת מכל סיבה.

דבר העורך:

התורה הקדושה מצווה עלינו "בצדק תשפוט עמיתך", ונשאלת השאלה, אם עלינו לדון את חברינו לכף זכות מדוע לשון הציווי היא 'לשפוט' "בצדק"? הרי מהות הציווי היא ללמד זכות, ומה הקשר ל"צדק"? לכאורה, במקום "בצדק" צריך היה להיות כתוב "לטוב", או "בטוב", או "לכף זכות" וכדומה?

והוא ב"באר הפרשה" (קדושים תשפ"ב, הערה יט) כי על כך "היה אומר הר"ק רבי יעקב מפשעווארסק, דלכאורה צריך ביאור מהו הלשון 'בצדק תשפוט עמיתך'... היה לו לומר 'לכף זכות תשפוט עמיתך', מהו בצדק? אלא מכאן מוכח, דאכן רוב רובן של 'לימודי הזכות', הם הם 'בצדק' ואמת לאמיתה... וכבר ידועים דברי החכם כי כשהאדם יבדוק עצמו 'באמת', יגלה שלימודי החובה שלו עקומים הרבה יותר מלימודי הזכות שלו".

לַשַׁבָּת עֵנֶג

שנה א ❖ בלק ❖ תשפ"ד 19

תפילה כשמתחיל בזמנה וממשיך אחר הזמן

"מָה אָקֵב לֹא קֵבָה אֶל וְמָה אָזַעַם לֹא זָעַם ה'" (כג, ח)

במגן אברהם (סי' קי סק"א ועיי' בפמ"ג) נקט, שכדי שיחשב תפילה בזמנה צריך לסיים כל התפילה קודם סוף זמן תפילה, ולפיכך כתב שאם לא יוכל לסיים שמונה עשרה עד סוף הזמן צריך להתפלל רק תפילת הבינו. וכן פסק המ"ב שם, וכ"כ המג"א (סי' קכ"ד סק"ד) שאם לא יוכלו לסיים חזרת הש"ץ עד סוף הזמן יתפללו מנחה קצרה.

והנה בגמ' ברכות (ו, א), מבואר בכוונת הפסוק כאן, שכל כוחו של בלעם היה לכוין לקלל בשעה שהקב"ה כועס ובאותם ימים לא זעם ה', ובתוס' שם הקשו דכיון דהקב"ה כועס רק רגע אחד, מה אפשר לקלל ברגע?

ותירצו התוס' וז"ל, "ויש לומר 'כלם', אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר מכן". ומבואר בתירוץ השני בתוס', שסגי שתחילת הקללה יהיה בשעת הזעם ועי"ז נחשב שכל הקללה היתה בשעת הזעם.

וא"כ כיון שמדה טובה מרובה ממידת פורענות, כ"ש שלגבי תפילה בזמנה סגי שיתחיל בתוך הזמן, ומ"ט נקט המג"א שבעינן דווקא שכל התפילה תהיה בזמנה.

(ובאמת בערוך השולחן (או"ח סי' ק"י סק"ה) מכח ראייה זו מהתוס' בברכות, נקט דלא כהמג"א אלא דאם תחילת התפילה היה בזמנה נחשב שהתפלל בזמן, ולפיכך כשהזמן מצומצם אי"צ להתפלל תפילת הבינו). **פנינים מבי מדרשא** - ועיין עמ' רט מה שהביא בהרחבה ליישב בזה)

ראיית בלעם את ישראל מבעד לענני הכבוד

"וַיֵּשֶׁא בַלַּעַם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי" (כד, ב)

וברש"י: "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו"

צ"ב כיצד ראה בלעם את ישראל, הלא ענני הכבוד הקיפום מכל עבר וכיסו את ישראל מעיני כל [ע"י בדברי רבינו בחיי (שמות יב, ב) שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם, ולא ראו שמש וירח, והיו קובעים החדשים על פי חשבון ולא על פי ראייה].

ולכא למימר דכיון שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד, שוב לא יכול היה לראותם, שהרי מפורש בתענית (ט). שחזרו ענני נכבוד בזכות משה [ואף שלא חזרו מיד, שהרי עמלק הספיק להילחם בישראל, מ"מ לאחר מכן חזרו], וכיצד הצליח בלעם לראות את בני ישראל מבעד לעננים.

ואמנם צירוף המילים של "וישא עיניו וירא", מורה על ראיית עיניים, לא על ראיית רוח הקודש ונבואה. וכיון שכוונתו של בלעם היתה ל"עין רעה", כמובא במפרשים [ועיין ברש"י על אתר ועוד], ע"כ שבמראה עיניים עסקינן, לא במראה נבואה.

אך נראה שיתכן, ש"מכסה" העננים [שמחמתם לא ראו את "השמש ביום ואת הירח בלילה"] לא היה דבר "ממשי" חוצץ, אלא עננים של "אורה". והכוונה במה שכתב רבינו בחיי "לא ראו בכולם שמש ביום ולא ירח בלילה", היינו שמחמת עמוד האש, לא הצליחו לראות את הלבנה [בדרך שמחמת השמש, אין רואים את הלבנה ביום]. וכמובן, שכל זה לא הפריע לראות את שבטי ישראל מבעד לעננים. ואדרבא, אולי היתה הראיה חדה יותר. **(ברכת מרדכי)**

וירא בלק - ראה כוח ההפך

"וַיֵּרָא בַלַּק בֶּן צְפּוֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי" (כב, ב)

והלא ניסי מצרים היו גדולים יותר מהריגת סיחון ועוג, ולמה לא התבונן באותן גדולות ונוראות אשר עשה ה'. **אלא** מדרך העולם שהמלכים יש להם ספר דברי הימים אשר עליו כתובים כל הקורות מימים רבים, ולפיכך בלק שהיה מלך הנה מימים רבים יפקד אצלו מה שעשה יעקב ישראל סבא אל האמורי, כי הוא היה רק איש אחד ובני ביתו מתי מספר, ואעפ"כ נצח אומה שלימה, כמ"ש 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ולפי פי' ה"ל 'בחרבי ובקשתי' היינו בתפלתו, אתי שפיר שראה בלק כל אשר עשה ישראל סבא לאמורי בתפלתו, לפי שכל כוחו בפיו, ע"כ השתדל הוא ג"כ אחר אחד שג"כ כוחו בפיו, ולכן נאמר "וירא" בלק, ולא נאמר "וישמע" בלק, כי כל הקורות ההם הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי האדמה, וראה בעיניו הדבר כתוב על ספר, ונכנס מורכ בלבבו לאמר, אם כן עשו בשנים קדמוניות בהיותם מתי מספר, מה יעשו עתה בהיותם עם רב ועצום, ולכן לא נאמר "בני ישראל", לפי שבישראל הוא מדבר. **(כלי יקר) (טללי אורות)**

אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ-

דברים נוקבים בעיני השעה

הגאון הגדול ר"ח פינשטיין שליט"א

אחר ההחלטות האחרונות לפגוע ולהרים יד בבני הישיבות הקדושות, נשא הגאון הגדול ר"ח פינשטיין שליט"א משא מיוחד בעניינים העומדים על הפרק, והאריך בדברים על השמירה המיוחדת שיש לעולם התורה. ולקוצר המקום הבאנו רק קטעים נבחרים מתוך דבריו.

מחשבתם רק איך לעקור את התורה:

"יושבים אנשים וחושבים איך אפשר לסגור את הישיבות, שלא יהיה זכר לתורה, עושים כל מיני פעולות לכך, יושבים בביהמ"ש אנשים שיש להם 'מהלך' לעקור את התורה, יש המוני העם שהם לא בעד ולא נגד, לא יודעים בין ימינם לשמאלם, אבל יש קבוצות שלמות של אנשים ששונאים את התורה ונלחמים נגד התורה.

ועלינו להתבונן במצב, הרי בצפון חתכו חתיכה מארץ ישראל, וכך גם בדרום, מאה אלף פליטים נמצאים בבתי מלון כבר כמה חדשים, ומי יודע עוד מה יהיה רח"ל, הם לבד רועדים מפחד, ואין שום אפשרות להילחם כידוע, מתגרים עם האומה הזו והאומה הזו, זה שעת סכנה עצומה, כמו שכל אחד יודע, ומה העסק שלהם באותו זמן? איך שלא יהיו לומדי תורה! זה מוסבר! זה הרי טירוף גמור! וכי זה מה שמדאיג אותם? חסר מה לעשות כעת?",

אבל הסט"א לא עושה כאלו חשבונות, הוא רוצה להעביר את הגחלים שלומדי התורה חותים על ראשו, הם כ"כ כפותים לעשות רע שלא עוזר כלום מהדברים שקורים כאן, לפחות יחכו שיהיה שקט שלום ושלוח, ואז יראו היאך לבצע את זממם, אבל כבר עכשיו בתוך החושך, בתוך המלחמה שכל יום נהרגים רח"ל, אין להם עסק אחר רק לעקור תורה רח"ל! הם בכלל לא רוצים אותנו, והכל שקר ועלילה".

אם נתבדל נזכה לשמירת מיוחדת:

"אנו לא יכולים להילחם בכח הזרוע, העצה היא רק מה שכתוב במלחמת עמלק 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל"

"עלינו לדעת שאם נתבדל מהם ונתחזק בקיום התורה ונהיה לעצמנו, נזכה לשמירה מיוחדת, כמו שראינו בשמחת תורה שעל שומרי התורה היה שמירה מיוחדת.

כפי שסיפרו לי שבעיר אופקים נכנסו מרצחים ימ"ש והרגו עשרות אנשים רח"ל, ולרחובות שיש בתי כנסיות הם לא נכנסו, הם רקדו כרגיל בהקפות ולא ידעו בכלל מה נעשה ברחובות אחרים, אחד אמר לי שנכנסו עד גבול העירוב, אינני יודע בדיוק אם אכן כך, אבל עכ"פ לבתי מדרשות הם לא נכנסו, גביתי עדות מאנשים נאמנים, הם רקדו ולא ידעו כלום, זה שמירה מיוחדת, גם בכל הישובים שהיה מחסום שאין להיכנס בשבת הם לא נכנסו, הם הרגו מחללי שבת שנסעו בכביש, אינני אומר שמגיע להם מיתה ח"ו מהגויים, אבל עכ"פ עלינו להכיר את המציאות שהיה שמירה מעולה על שומרי התורה, גם במצב כזה הקב"ה עשה לנו ניסים, אמנם אנו מתפללים שיהיה ניסים לכל הישוב בא"י, אבל אנו צריכים להתחזק בתורה שלנו, שזה ההצלה היחידה".

הגאון האדיר רבי שמעי' גרינבוים זצוק"ל בעל ה'סייעתא דשמיא'

"שישי שבת"

במעונו של מרן רבינו הגאון ר"מ שטרנבוך שליט"א התקיים מעמד סיום הלכות שבת שנלמד ע"י אברכי כולל יום שישי שע"י 'מרכז התורה תשובות והנהגות' שבנשיאותו.

בדברים מיוחדים שנשא מרן הגר"מ שליט"א במעמד הסיום, עורר על המעלה והחיוב לעסוק בתורה גם בימי שישי שבת:

"יש חשיבות מיוחדת ללימוד בערב שבת שהוא זמן רפיון בלימוד התורה, וכדי להצליח בלימוד בזמן כזה צריך להחליט החלטה איתנה שהלימוד יהא בקביעות וכמו מסמר הקבוע בקיר שהוא קבוע בו ללא הרף, ואם תלכו בדרך זו, תראו בעז"ה ברכה והצלחה".

"אולי אתם לא יודעים לשמוע כראוי על הזכות הגדולה שזכיתם, אבל תדעו שבשמים יש שמחה גדולה שאתם עוסקים בלימוד הלכה למעשה, שחז"ל אמרו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, וא"כ המקום שלכם מוכן בעולם הבא, ולכן אתם צריכים להיזהר במיוחד בעולם הזה לא להיכשל בחטא, וצריך לראות לחטוף מצוות ולנצל הזמן, שבכל רגע ורגע שלומדים מקיימים מצווה, ובכל כמה מינוט שלומדים תורה הק', אוספים הרבה אוצרות, ופרוטה לפרוטה מצטרפת, והרגעים מצטרפים עד שתצאו ברכוש גדול"

וסיפר פעם מרן שליט"א על הלימוד בימי שישי בתקופה שלמד בשיבתו של הגרמ"י שניידר זצוק"ל:

"סדרי הישיבה בערש"ק היו כמו בכל יום בלא שום שינוי, ורק זמן מועט קודם כניסת השבת הפסיקו את סדר הלימוד כדי שהבחורים ילכו לטהר עצמם במקווה לכבוד שבת ומיד אח"כ היו חוזרים להמשיך בסדרי הלימוד כרגיל כמו בכל יום".

"וכן בשבת קדש, היה הזמן כולו מלא וגדוש בסדרי הישיבה, ותיקן מו"ר (הגרמ"י שניידר) זצ"ל, שיהיה קידוש עם מזונות לאחר התפילה קודם הסעודה, ואז היו יושבים ולומדים עד שעה אחת בצהרים, ואחר כך התפללו מנחה ורק לאחר מכן היה סעודת היום".

"יכול זה היה בזמן מלחמת העולם השנייה, שהשמועות על הזוועות שנעשו במלחמה הגיעו לאוזני בני הישיבה, והרבה מתוכם היו פליטי מלחמה שדאגו לקרובי משפחתם, ואעפ"כ השקיעו עצמם לגמרי באוהלה של תורה"

בשב"ק פרשת קרח הסתלק מעמנו לאחר מחלה קשה הגאון האדיר ר' שמעי' גרינבוים זצוק"ל מרבני קהל סאטמר בארה"ב ובעל ה'סייעתא דשמיא' על ששה סדרי משנה, אשר זכה משמיא ופירושו הייחודי התפשט בכל העולם, ובכל אתר ואתר עוסקים באורו הבהיר פירוש וביאור עמוק ועיוני הולך וסובב מפסוקי התורה המשך בגמ' ראשונים ואחרונים וכלה בהלכה הפסוקה, באופן השווה לכל נפש.

אפשר להספיק רבע משנה:

ושלא נהיה חלילה מתעצלים בהספדו של חכם נביא כמה סיפורים ששמענו מפי השמועה מה שסיפרו מקורביו ושומעי לקחו. כל ימיו עסק בתורה הק' בעמל רב וברבן השררה, מיעט בהשתתפות באירועים חתונות וכדו' וזאת מחשש לביטול תורה. ופעם הפציר בו אחד שישתתף באיזה אירוע, וכמובן שסירב, אך הלא התעקש ולא רצה לוותר בשו"א. אמר לו ר' שמעי', **"ידידי היקר כמה זמן זה יקח לי מהרגע שאני יוצא מהבית עד להרגע שאני חוזר? מינימום של שלוש שעות. נו, אתה יודע כמה אפשר להספיק (אריינאפען) בשלוש שעות? רבע משנה!"** וזה היה שיגורו ושיחו שכל ימיו סובב האיך יספיק עוד ועוד הן בהוצאת ספריו והן במסירת השיעורים תמידין כסדרן עד ממש לסוף ימיו.

התמדתו הגדולה גם ביום חתונתו:

ושמענו כי למחרת ליל החתונה שלו, השכים בשעות המוקדמות בלילה כהרגלו לילך לביהמ"ד לעסוק בלימודו מבעוד יום, וכדי שלא להשאיר את הכלה יחיד, הזמין מראש שיהיו בביתם בשעה המיועדת כשישכים לעזוב את הבית. וכך הוי והוא הלך ללמוד בבית המדרש כשהוא משאיר את רעייתו בבית יחד עם אחותה, בביהמ"ד פגשו הגה"צ הרב משאפראן זצ"ל, ונזף בו קשות... והזהירו לבל יהיו להתראות בביהמ"ד במשך כל השבוע של השבע ברכות...

פירוש הר"ש כת"י:

אחת המתנות שהעניק ר' שמעי' זצ"ל לעולם התורה, היה האדרתו ופרסומו של הר"ש כת"י על סדר טהרות וכפי שכתב במכתב שנדפס בספר 'פירוש הר"ש השלם' וז"ל,

"כבר בשרתי צדק בהקדמה למשניות מס' כלים עפ"י סייעתא דשמיא אשר תה"ל המציא לי הקב"ה דבר בעתו כת"י שך פירוש הר"ש על סדר טהרות אשר בו הוספות ומילואים ותיקונים על מה שיש לנו בר"ש הנדפס, והוא אוצר גדול.

ושמחה רבה לעולם התורה שנמסרו הדברים לידי מומחה לדבר, הן בהענקת הדברים לאמיתן מבלי להחטיא כחוט השערה, והן בביאור הדברים, ה"ה חבר המערכת של פירוש סייעתא דשמיא על משניות ה"ה ידידי איש האשכולות הרה"ג מוה"ר יצחק מאיר וואלדמאן שליט"א, שעם היותא עסוק בפירוש סייעתא דשמיא, נטה שכמו לעול תורה ולהתעסק בתורת רבינו הר"ש ז"ל..."

ומפי השמועה שמענו:

שכאשר ביקר ר' שמעי' בארץ ישראל, הלך לבקר אצל מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, כשהם רק החלו לשוחח בלימוד ראה רבי חיים שמדובר אודות ת"ח בהיקף אדיר ("אריזינג תלמיד חכם"), הם דנו יחדו בסוגיות החמורות שבש"ס. לבסוף הפטיר רבי חיים, **"מה מעשיו של תלמיד חכם שכמותכם בחוץ לארץ?"** השיב לו רבי שמעי' (שהיה מבית מדרשו של הרבי מסאטמאר זי"ע) במתק לשונו, **"וכי מפני מה על חוץ לארץ להתרוקן?"** (מאנשי תורה ויראת).

ר' שמעי' זצ"ל היה שולח את ספריו למרן הגר"ח זצוק"ל כשהוא מעלה על הכתב את ברכתו ובקשתו שיזכרהו לטובה בברכתו, לפנינו ההקדשה המיוחדת שכתב כאשר שלח את מסכת מקוואות שהוציא (בשנת תשע"ח) כשהוא מבקש מהגר"ח שיברכו שיזכה לגמור ולחוציא פירושו על כל ששה סדרי משנה.

בס"ד עשי"ת תשע"ח

הרי זה עוד מסכת עם סייעתא דשמיא והריני לאחל ברכת גמח"ט לכט"ס ולבריאות השלימה עד ביאת משיח צדקנו בב"א

וכן הריני להתקבל ברכה של גמח"ט לי ולכל הנלוים אלי ולזכות לסיום הפירוש בטוב טעם ודעת על כל ששה סדרי משנה וכן אי"ה להשלים הפי' על חמשה חומשי תורה מתוך בריאות השלימה וכט"ס אכ"י

שמעי' בן חנה לבריאות הגוף והנפש והצלחה בכל הענינים ובפרט בעשיית הפירושים הנ"ל ולגומרם ושימצאו חן בעיני אלוקים ואדם.

הרי זה עוד מסכת עם סייעתא דשמיא והריני לאחל ברכת גמח"ט לכט"ס ולבריאות השלימה עד ביאת משיח צדקנו בב"א

וכן הריני להתקבל ברכה של גמח"ט לי ולכל הנלוים אלי ולזכות לסיום הפירוש בטוב טעם ודעת על כל ששה סדרי משנה וכן אי"ה להשלים הפי' על חמשה חומשי תורה מתוך בריאות השלימה וכט"ס אכ"י

בלעדי: נוסח ההקדשה שכתב הגאון ר' שמעי' זצ"ל למרן הגר"ח קניבסקי על ספרו 'סייעתא דשמיא' מסכת 'מקוואות'

שיחה ממרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל

נמסר בהיכל ישיבת 'בית מדרש עליון' מוצש"ק פרשת בלק

[הימים ימי ביטול חוק הגיוס. א.ה.] כבר דיברנו אתמול ואני רוצה להציע את זה גם עכשיו, שהיות ואנחנו מחפשים 'זכות'ים' שהקב"ה יוריד מעלינו את הגזירה הנוראה, והיות וברור שכל הגזירה הזו באה כדי לנסות אותנו, ועיקר הנסיון הוא להתחזק בתורת ד' דהיינו הלימוד שלנו את התורה.. אין תורה בלי ישראל ואין ישראל בלי תורה.. יש לנו חולשה בהחזקת התורה. אני מציע שכל אחד יחשוב בקירבו שהוא מאמין ובטוח שהקב"ה מנסה אותנו [ככלל א.ה.], וכל אחד בפרט, ואנו מבטיחים לעמוד בנסיון דהיינו להתחזק.. כל אחד יודע כמה למד היום ומה יקבל ע"ע מחר להיות יותר טוב, יותר עמל בתורה. כמובן תורה עם ירא"ש כי בלעדיה זה לא תורה. שכל אחד יקבל במחשבה עכשיו. ואת זה הקב"ה יקבל כהתחזקות בתורה, צריכים להיות בטוחים שאנחנו עומדים בנסיון ואין שום ספק שלא יאונה לנו כל רע, אין פתרון בדרך הטבע, אין מי שמבין.. שיכול להבין, אבל צריך להתחזק, צריך בהירות שנוסכת באדם שמחה שיש פתרון שהקב"ה מסיר את הגזירה.

יש חז"ל שבלי גוזמא הוא נורא נוראות.. "מכאן ואילך התנבאו לעכו"ם אליפז התימני.. ובעור אבי בלעם, ובלעם והוא האחרון שבכולם. ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא גילה לבלעם. ומפני מה, מפני שגלוי וידוע לפניו יתברך שמו שעתידין כל העכו"ם מכחישי התורה לומר לפניו יתברך שמו ליום הדין רבש"ע אלו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך, לפיכך נתן להם הקדוש ב"ה את בלעם שהיה מעולה בחכמתו יותר ממשה [!!!] משה יתר בדבר אחד מבלעם, ובלעם יתר בדבר אחד ממשה. משה יתר בדבר אחד מבלעם - במשה הוא אומר ויקרא אל משה ובבלעם כתיב ויקר אלהים אל בלעם.. דהיינו דרך מקרה, בלעם לא זכה לקביעות.. "במשה הוא אומר ואתה פה עמוד עמדי ובבלעם הוא אומר נופל וגלוי עינים. ובלעם יתר בדבר אחד ממשה במשה הוא אומר הודיעני נא את דרכך ובבלעם הוא אומר וידע דעת עליון במשה הוא אומר הראני נא את כבודך ובבלעם הוא אומר מחזה שדי יחזה" (תנא דבי אליהו רבה פרק כח) אני רוצה להסביר בדרך דוגמא, לקטר יש כח עצום שמוביל קרונות, מה העיקר הקטר או הקרונות? קטר הוא בשביל הקרונות! שהם מחסני ענק, שצריך להגיע אליהם [איתם א.ה.] בכל מקום בזמנים קצובים, וקטר זה רק היכי תימצא.. ועשרות קרונות עולים בראש הר תלול, קשורים זה בזה ובקטר.. הוא הסוחר.. [והוא ריק מכולם, יש בו רק קיטור שגורם שהוא יסחוב.. הפלא ופלא..] והנה אם מתנתק הקטר מן הקרון.. נשחק הקשר.. הקטר כבר לא קשור לקרון והקרון לא קשור אל הקטר.. אזי אז ככל שהקטר [יעמוד במקום] גבוה יותר כך יפלו וי-ת-ר-ס-ק-ו הקרונות בתהום בצורה מוחלטת יותר.. הקטר - זה הראש [ההשגות], והקרונות הם האיברים עם הרצונות והשאיפות, התשוקות והתאוות.. והראש הוא המוביל.. אבל בתנאי שהוא מחובר אל הגוף..

בלעם היה לו ראש קטר שיכול לסחוב את הגוף גבוה גבוה.. אבל קרה נתק בין הקטר לקרונותיו.. ובלעם התרסק אל התהום!! משה רבינו מבקש 'הודיעני נא את דרכיך' ובלעם אומר בנבואה.. וכתוב בתורה שהוא 'יודע'.. משה מתחנן, והוא יודע!!

הלוקומטיב [הקטר א.ה.] שלו היה גבוה גבוה.. והוא התרסק! משה רבינו היה לו את הקטר של משה רבינו.. מעיקרא לא היה לו כמו לבלעם.. היה צריך להתחנן.. אבל משה רבינו הצמיד כל הזמן את הקרונות אל הקטר.. והקטר הגביה גבוה גבוה.. רבן של ישראל, נותן התורה.

זהו יסוד שצריך לדעת.. רבותיי. ההבדל בין מי שיש לו קשר עם בלעם ח"ו, למי שהוא משה רבינו ד"ק.. זה הקשר בין הקטר לקרונות - כמה הוא מזרים בתוך תוכו.. כמה הוא צמוד

לדבר ד'. כמה הוא צמוד לתורה.. לא רק כמה זמן הוא לומד תורה, אלא כמה התורה מלמדת אותו.. מציאות אחרת לגמרי.. זה בכל דבר כך.. וצריך לדעת שהירא שמים הגדול [ביותר] והראשון ביותר צריך ללמוד!! יש כאלו שרוצים לדעת ללמוד, זה לא לוקסוס!! זה חיים!! לדעת ללמוד זה יראת שמים.

* * *

יש עוד חז"ל על הפסוק 'יהי ליבי תמים בחוקיך למען לא אבוש' ופירוש הפסוק הפשוט הוא אם אני לא אהיה תמים אני יהא בוש, זה הפשטות.. אבל זה לא הכל.. "אמר דוד רבון העולם כשאני עוסק בחקיך" [ובפשטות 'חוקיך' זה חוקי התורה והמצוות, אבל הכוונה היא כשאני לומד תורה, ולא כשאני עוסק במצוות. אז] "לא יהא רשות ליצה"ר להציץ בי שנאמר (שם פו) הורני ה' דרכך אהלך באמתך שלא יטעה אותי יצה"ר ואני מתבייש מן הצדיקים ועוד שמתוך שהוא מטעה אותי אני מונע עצמי מד"ת ואני בא להשמיע תלמודי לפניך" לא יודעים כנראה.. אבל יש פעם [זמן] שצריך להשמיע תלמודי לפניך כמו דוד המלך, אני לא יודע פשט אחר [בזה] חוץ מ'שטיקל תורה'.. שטיקל תורה שצריך להגיד בשמים. ואם היצה"ר מסתכל עליי ואני מונע עצמי מדברי תורה.. אני אלמד פחות, אני אהיה שקוע פחות, פחות אלון בתורה, זה מה שכתוב כאן.. שממילא לא אוכל להשמיע תלמודי לפניך.. תרוצו לחז"ל הזה!! השטיקל תורה יותר חלש כי לומדים פחות.. "וקטנים ממני הם משיבין ואומרין אינו כך ואני מתבייש".."וקטנים ממני הם משיבין ואומרים אינו כך ואני מתבייש" מה אכפת לדוד שיגידו לו הקטנים שלא כך? הוא לא עוצר [בתפילתו] בלימוד הפחות, ולא בשטיקל תורה, אלא במה שהקטנים יפרכוהו.. פלא.. וכי החז"ל הזה יותר קל מהסוגיא של תגרי לוד? או מר"י ור"ל? או מכל סוגיא אחרת שלומדים כאן בשיבה? זה לא מדרש פליאה, אלא יותר מזה.. ומכאן זה מתפלל דוד "אלא עשה לבי אחד כדי שיהא עוסק בתורה בתמות הה"ד יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש וכו'" (מדר"ר שמות פרשה יט פסקה ב). הפשט הוא שדוד המלך מפחד שמא הוא עמד במשימה, נתנו לו את כל האוצרות של דוד.. הוא 'נצח ישראל', הוא יודע מה יש בקרבו.. [האלטער מסלבודקה היה מרבה לדבר בזה, והממשיך אחריו זה מו"ח, המשגיח, ר' מאיר חדש.. פעם ביקרתי את הרב שך או אולי אפילו פעמיים.. ובשניהם אמר שהיה בסלבודקה זמן קצר (נדמה לי פחות משנה.. איני זוכר) ואמר 'אם לא הסב'ע, הייתי נשאר סמרטוט' (באידיש).. לכל אדם יש שליחות. לר' אהרן קוטלר הייתה רגילות לדבר על 'מעשה איש ופקודתו' (ועל שהיה צריך להודות לסבא) מעשה איש - כולם שווים, הבריסקער' רב, החזו"א, או כל אחד מאיתנו.. עד ההידור האחרון.. כל זה 'מעשה איש'.. אבל 'פקודתו' - כל אחד זה שליחות אחרת, מה הקב"ה נתן לי.. מה אני מסוגל.. וכשאדם יבוא לתת את הדין לוקחים אותנו על המשקל.. מה עשינו שלא היינו צריכים, ומה לא עשינו כשהיינו צריכים.. האם מילאנו את שליחותינו..] מי דומה לדוד המלך, יש מי שכשיאמר שטיקל תורה מסוג אחד הוא ממלא פקודתו.. אבל דוד - אם יבואו קטנים שלמים שהגיעו לשלימותם ופקודתם, הוא שלם ואני לא שלם.. כך נראה לעניות דעתי, שזה הפשט בחז"ל, וזה גם הפשט במציאות החיים.. פעם שמעתי גדול אחד שאמר שטיקל תורה שכל מי שהיה שם ליקק את השיניים, ואז הוא אמר 'עם זה אני יכול לבוא לשמים'.. כשלומדים 'צורות' צריך לחשוב אם יכול לומר את השטיקל תורה שלו בשמים.. אני לא מסתכל על היצה"ר! הוא מסתכל עליי!! ואני בא לומר שטיקל תורה לפניך.. קטנים ממני יאמרו שזה לא כתוב.. שזאת לא קושיא.. אז אני לא מתבייש מהקטנים אלא מהבורא עולם!! מה זה קטנים? זה מי שנראה קטן אבל [בעצם] הוא יותר גדול ממני כי הוא הגיע לשלימות שלו.. 'יהי ליבי תמים בחוקיך למען לא אבוש'..

זה כל מה שרציתי לומר כאן, חשבתי שזה יארך זמן קצר, אבל זה לא היה כך.. בואו נלמד ונחשוב על הייעוד שלנו, והוא - לדעת ללמוד דבר ראשון, ובשביל זה צריך יראת שמים.. ובשביל זה צריך ששום דבר לא יעניין.. יש מחלה של נייע'ס.. איזה נייע'ס?? אני רוצה נייע'ס של רבי עקיבא איגר.. קושיא חדשה.. תירוץ חדש.. דבוק וקשור בתורה בלי הסח הדעת.. לפני התפילה להפסיק כל קשר עם היצר הרע.. שהיצר הרע לא 'יסתכל עליו'.. שלא יהיה שום קשר איתו.. 'שלא יציץ בי' - קוק.. דרך הסדק, והסדק הוא באדם.. צריך לדעת שהקב"ה חנן את כולם, שכל אחד יכול להיות גדול הדור.. מי שלא חושב כך זה מינות!! אפי' שיש מי שיותר קל לו, צריך לעשות כל מה שבכוהו.. ועיקר העיקרים הוא שהשאיפות האלו יהיו תמיד מחוברות אל כל האישיות, כי אם יהיה איזשהו נתק אז זה כמו בלעם.. אפשר להתרסק.. הקרון צריך להיות מחובר לקטר כל הזמן.. 'יציץ בי היצה"ר'.. הקב"ה יצילנו מכל רע, ויצליחנו להצליח ולגדול, אנו נמצאים בשיבה גדולה, עם מסורת, עם מחנכים, צריכים ללמוד ולגדול ולצמוח.. לא לתת ליצה"ר להסתכל עלינו, וכל אחד יגדל ברוחניות, ויצליחו. יישר כח.

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

מלה אחת של ודוי

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לכלעם (כב, כה)

המשנה באבות (ה, ו) אומרת, שעשרה דברים נבראו ביום ששי בין השמשות. אחד מהם הוא 'פי האתון'.

שואל מרן הגר"א ל' שטיינמן זצ"ל: חתן צועד לחפה כשאביו מלווה אותו מצדו האחד והמחתן מצדו השני. התזמרת מנגנת את הנגון של החפה, הכתבה מוכנה, האורחים צועדים לכון מקום החפה, ומסדר הקדושין גם הוא כבר מתקדם לשם.

"רגע אחד", צועק אביו של החתן. "שכחתי משהו!"

לא מצאתי זמן אחר? הרי עכשיו כבר הולכים לערוך את החפה! לא משנה מה הוא שכח, דבר אחד ברור: מדבר בדבר יקר ביותר, ברמת קרישיות שמחבת אותו לעצר גם בסיטואציה הזו.

הקב"ה בורא תבל ומלאה בששה ימים: ביום הראשון את השמים והארץ. ביום השני את כל המים שבנהרות ובימים, ביום השלישי את כל העצים הדשאים הפרות והירקות, ביום הרביעי את כל מערכת הכוכבים, הפולקל מיליארדי כוכבים שבתוכם השמש והירח. ביום החמישי את כל בעלי החיים שבים והעופות, ביום השישי את כל בעלי החיים, ואת האדם ואשתו. וזמן קצר לאחר שנברא, הספיק האדם לחטא ולאלל מעד הדעת, גרש מגן עדן, והוא, האשה והנחש נתקללו. אז היתה אמורה לבוא שבת, שבת מנוחה בה נח הקב"ה מבריאת העולם הגדול. העולם כלו אמור היה להתאחד במנוחה אחת עם הבורא.

אך בערב שבת בין השמשות, ברגע האחרון שלפני המנוחה, יש עוד דבר שנברא דוקא באותה שעה: פי האתון!

מה דחוף לברא אותו דוקא בזמן זה? הרי נתן לברא אותו גם אחרי שבת! התמיהה הולכת וגוברת כשחושבים שהיא נועדה עבור בלעם הרשע שברשעים, שעליו מספרת הגמרא (סו"ט ע"א) שכבר אלפי שנים הוא נדון בגיהנום הנורא ביותר. בכל זאת, כאשר אונקלוס מעלה אותו באוב ושואל האם להדבק בעם ישראל, משיב בלעם בעזות מצח: "לא תדרש שלומם וטובתם כל הימים!" האם עבור רשע כזה היה צריך לברא את פי האתון דוקא בערב שבת בין השמשות?

אמר הרב שטיינמן תרופ גפלא: הקב"ה ידע שבלעם הוא רשע גדול, שהשתמש בנבואתו לשמאה ומלקול, לקלל את ישראל ולכלותם, ולכן אם יבוא אדם ויזכיר אותו על מעשיו הרעים - אין סכני בעולם שהוא ישמע את דבריו. היה שנה אפוא, לקב"ה לברא בריאה כה מיוחדת כפי האתון, כדי שהיא תפתח את הפה ותתן לו מוסר כמו שצריך. אז הוא יחטף 'שוק' ויאמר מלה אחת - "חטאתי" (במדבר כב, לד).

אמנם זה לא היה ודוי רציני, שהרי במקום לשוב לביתו ולבתו ולתחרט כל חייו - הוא המשיך במעשיו הנלוזים, אבל מכל מקום היה זה חדוש, שרשע נאלץ שבזה מוציא מפיו את המלה "חטאתי", ורק עבור כן היה שווה לקב"ה לברא את פי האתון!

מכאן לומדים למוד יסודי: הקב"ה ברא את פי האתון דוקא בערב שבת כדי ללמד אותנו על ערכה של מלה אחת של ודוי ותשובה! לכל אדם יש את האפשרות לשוב בתשובה, אם רק יאמר את הודוי כמו שצריך "חטאתי, עויתי, פשעתי", לא באופן של ודוי פה גרידא, אלא בודוי חלב.

(רבי גואל אלקריי שליט"א - נאה דורש כרך חדש - במדבר)

מוליכין אותו

לך עם האנשים (כב, לה)

בלעם הרשע נתנה רשות ללכת עם האנשים על אף שהקב"ה הורה לו בתחלה שלא לעשות זאת, שכן "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו" (מכות י"ב). כל אדם קבל זכות בחירה. משמים מסייעים לו להוציא את בחירתו לפעל, גם כאשר היא מנגדת לרצון ה'.

למותר לציין, שהדברים נכונים גם להפך - כאשר יהודי משתוקק לקיים מצוה, דואג הקב"ה שהוא יצליח לעשותה גם כשהענינים מסתבכים ונראה שהדבר לא יעלה בידו.

ספר לי בחור בעל תשובה:

כשעשיתי את צעדי הראשונים ביהדות, קבלתי על עצמי להניח תפלין מדי יום ביומו. התמדתי בכך והמצוה מלאה אותי בספוק אדיה הרגשתי קשר חזק אל הקדוש ברוך הוא. כעבור תקופה קבלתי על עצמי קבלה נוספת: להתפלל תפלת שחרית קצרה מדי יום לפני העבודה.

באחד הימים קמתי בשעה מאוחרת, ועמדתי לאחר למקום עבודתי. הייתי מאכזב מעצמי שלא אספיק להתפלל, והחלטתי שמגיע לי 'קנס' כדי שלא יקרה לי שוב דבר כזה. מה הקנס שבחרתי לעצמי? החלטתי לבחור את הדבר שאני הכי רוצה לעשות עכשיו, ולקנס את עצמי שלא לעשותו. מאחר שיותר מכל דבר אחר רציתי להניח תפלין, החלטתי שפענש לא אניח היום תפלין... בבירורי ובתמימותי לא הבנתי את משמעות החלטתי...

יצאתי לעבודה. הרמזור התחלף לאדום בדייק כשהגעתי אליו. עצרתי מהרהר ראשי היה תפוס בשחרית, בתפלין ובדו"ח שקבלתי היום מעצמי. בינתיים התחלף הרמזור לירק מבלי שהבנתי בכך.

הנהג מאחורי החל לצפצף. ישראל לי לחוץ. בתחלה לא שמעתי אותו כלל, וכשסוף סוף שמעתי - שוב התחלף הרמזור לכתום ולאדום. שנינו לא עברנו. הוא התרגז עלי, עקף מימין, סמן לי לפתח את החלון וצעק לעברי בקול: "אתה יושן על ההגה? אתה בחור עם כפה, תגיד את האמת: קמתי מהמשה ומיד נכנסת לרכב? לא נראה לי שהנחת תפלין היום... אתה יותר מדי רדום".

פי נפער. מכל הצעקות שבעולם שיכול היה לצעק עלי - בדייק המלים הללו נשלחו אלי הבקר הזה...

כשהתחלף הרמזור לירק לא המשכתי הלאה. עשיתי פרסה, חזרתי הביתה, הנחתי תפלין והתפללתי שחרית.

באותו יום הגעתי לעבודה בשעה עשר, אף הייתי מאשה הרגשתי כמה יקרות התפלין שלי והתפלות שלי לפני בורא עולם.

(רבי יעקב שיש שליט"א - נאה דורש כרך חדש - במדבר)

ההולך לישון ביהודי - קם ביהודי!

הו עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישפה (כב, כז)

בלעם היה מסלל נורא, אולם הקב"ה הפך את הקללה לברכה, כן שבכל קללה שבקש לקלל נאלץ בלעם לאחל אחרים לברכים לעם ישראל. חז"ל

(סנהדרין ק"ב) אומרים: "מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבבו" - מתכן הדברים שאמר לומדים מה היתה הקללה המקורית שרצה לומר.

בפסוק שלפנינו משבח בלעם את עם ישראל על קימתם בבקר: "כששון עומדיו משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות ללבש שלית לקרא את שמע ולהניח תפלין" (רש"י). לאחר מכן הוא משבח אותם על הצורה שבה הם הולכים לישון, בדברי רש"י הקדוש "לא ישכב בליילה על משתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. ביצר? קורא את שמע על משתו ומפקיד רוחו ביד המקום" - על ידי קריאת שמע זו מפיל הקב"ה את המחנות שרוצים להרג את היהודי ומציל אותו.

מין הבית יוסף מתחיל את חלק 'ארח חיים' של השלחן ערוך במלים: "יתגבר בארי לעבודת קונו" - כל יהודי צריך להתעורר בבקר בשמחה ובזריזות. לצד מה? - לעבודת בוראו. אין לתת ליצר הרע לומר שעוד לא שבענו די והגוף לא נח מספיק, ולשמע לעצתו לישון עוד קצת. בא הרמ"א ואומר על כך: "בשוכבו ידע לפני מי הוא שוכב" -

שִׁיעָשָׂה חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ וַיִּרְגֵשׁ כְּאִלוֹ הוּא נִמְצָא לִפְנֵי מֶלֶךְ.
תָּמָה עַל כֵּךְ רַבִּי מֵאִיר מִפְּרִמִּישְׁלוֹן זצ"ל: מִפְּנֵי מַה הַמַּחֲבֵר מְדַבֵּר
עַל הַקִּימָה בַּבִּקְרָה וְאִלוֹ הַרְמָ"א עוֹסֵק בַּהֲלִיכָה לִישׁוֹן?
הוּא מֵבָאֵר: אֵין זֹאת אֶלָּא שֶׁכְּאַשֶׁר יִהְיֶה הוֹלֵךְ לִישׁוֹן כְּמוֹ יְהוּדִי - הוּא
קָם כְּמוֹ יְהוּדִי, וְחִלְלָה כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁוֹן כְּמוֹ גּוֹי הוּא קָם כְּמוֹ גּוֹי.
לֹא בְּקִלּוֹת קָמִים בַּבִּקְרָה לְעַל מַלְכוּת שָׁמַיִם. הַיֵּצֵר הָרַע חִזַּק מִן הָאֵדָם וַיֵּשׁ
לְהִתְחַבֵּם כִּנְגָדוֹ. כְּשִׁיְהוּדִי הוֹלֵךְ לִישׁוֹן מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה שְׂיֵשׁ בּוֹרָא עוֹלָם וְהוּא
צָרִיךְ לָתֵת דִּין וְחֲשָׁבוֹן עַל כָּל מַה שֶׁעָשָׂה, וְהוּא חָדוֹר בִּירְאָת שָׁמַיִם - שֶׁנִּתְּנוּ
תְּהִיָּה נִפְלְאָה, וְאֵין יוֹכֵל לָקוּם בְּאִפְּסוֹ שְׁמוּרָה לוֹ הַמַּחֲבֵר לָקוּם. כְּלוּמָר:
הַרְמָ"א הִדְרִיךְ אוֹתָנוּ בִּיצֵד אֲפָשֶׁר לָקִים אֶת דְּבָרֵי הַמַּחֲבֵר.
הַדְּבָרִים רְמוּזִים בְּדְבָרֵי בִלְעָם. בְּתַחֲלָה הוּא מְשַׁבֵּחַ אֶת הָעַם הַמִּיחִיד
שֶׁכְּלִבְיָא יָקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא - קָם בְּגִבּוֹרָה כְּדֵי לָקִים אֶת מִצְוֹת ה'.
וְכִיצַד זֹכִים לָכֵךְ? עַל יְדֵי הַמַּשָּׁה הַפְּסוּק: "לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאָכֵל סֶרֶף" - עַל
יְדֵי שְׁקוּרָאִים קְרִיאַת שְׁמַע עַל הַמַּשָּׁה, וְהִיא מַחֲבֵלֶת בְּכָל הַמְּזִיקִים.
נִמְצָא שֶׁשְׁנֵי חֻלְקֵי הַפְּסוּק מְשַׁלְמִים זֶה אֶת זֶה: כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל קָמִים הֵם
חוֹטִיִּים מִצְוֹת שֶׁל תַּכְלִין וְקִרְיַת שְׁמַע. וְאִיךְ יִתְכַּן שְׁקוּרָצִי חֹמֶר זֹכִים
לָכֵךְ? עַל יְדֵי הַצּוּרָה שֶׁבָּהּ הֵם הוֹלְכִים לִישׁוֹן!
אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא (בְּרִכּוֹת ה' ע"א) "אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל
מִשְׁתֵּוּ מְזִיקִין בְּדִלּוֹן הִימְנוֹ". הָאֵר"י הַקְּדוֹשׁ אוֹמֵר, שֶׁמִּכָּל מִצְוָה שֶׁמְזִיקִים
נִבְרָא מִלֶּאֱדָר טוֹב, וְהוּא מְמַנֶּה בְּשִׁלְחוֹת ה' יִתְבָּרַךְ לְהַצִּיל אֶת הַיְּהוּדִי,
וְחִלְלָה מִכָּל מַעֲשֶׂה שְׁלִילִי נִבְרָא מְזִיק וּמִלֶּאֱדָר רַע, וְתַפְקִידֵם שֶׁל הַמְּזִיקִים
הִלְלוּ לְעֶרְעֵר אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁל הָאִישׁ הַיְּהוּדִי. אוֹתָם מְזִיקִים מְצוּיִים בְּרָגוֹ
גָּדוֹל עַל הָאֵדָם עַל שֶׁהִמְרָה אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא וְעֶבֶר עַל
דְּבָרָיו, וְהֵם רוֹצִים לְהַעֲשִׂינּוּ אוֹתוֹ. וְהִנֵּה, כָּל יְהוּדִי שְׁקוּרָא שְׁמַע - בְּדִלִים
מִמֶּנּוּ הַמְּזִיקִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ בְּרָא עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו!
וְעוֹר, "כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִשְׁתֵּוּ כְּאִלוֹ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִיּוֹת
בְּיָדוֹ". כְּשֶׁשְׁתֵּי מִדִּינוֹת נִלְחָמוֹת זוֹ עִם זוֹ בַּחֲרָבוֹת, בְּרוּר שִׁיְהִיָּה יִתְרוֹן לָזֶה
שֶׁבָּא עִם חֶרֶב בְּעַלְת שְׁתֵּי פִיּוֹת, שֶׁיִּכּוֹל לְהִרְגַּם מִכָּאן וּמִכָּאן. הָאֵר"י הַקְּדוֹשׁ
אוֹמֵר, שֶׁבְּכָל קְרִיאַת שְׁמַע שְׁקוּרָא יְהוּדִי, הוּא הוֹרֵג אֶלֶף עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה
מְזִיקִים. כֵּךְ יוֹכֵל הוּא לְנַצֵּחַ אֶת הַמְּזִיקִים.
עַל יְדֵי אוֹתָהּ קְרִיאַת שְׁמַע מְרָאָה הַיְּהוּדִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ עַל מַלְכוּת
שָׁמַיִם. גַּם אִם טָעָה וְנִכְשֵׁל בְּאוֹתוֹ יוֹם, הוּא רוֹצֵה לְתַקֵּן וּלְשַׁנּוֹת אֶת דְּרָכּוֹ.
סוּד נִפְלָא זֶה גֵּלָה לָנוּ בִלְעָם הָרָשָׁע בְּדְבָרִים שְׂאֵמֵר בְּעַל כְּרוֹחַ, כְּאַשֶׁר
קִשֵּׁר אֶת הַצּוּרָה הַנִּפְלְאָה שֶׁבָּהּ קָמִים יְהוּדִים בַּבִּקְרָה לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא לֵאמֹן
הַמַּצְלָח שֶׁבּוֹ הֵם הוֹלְכִים לִישׁוֹן.

(רבי אהרן שוויסיג שליט"א - נאה דורש כרך חדש - במדבר)

כְּפִתְחוֹ שֶׁל בִּלְעָם

מֶה טָבוּ אֱהֲלֵיךְ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל (כ"ה)

בְּאֵר רִש"י: "מֶה טָבוּ אֱהֲלֵיךְ - עַל שֶׁרָאָה פְּתִיחֵיהֶם שְׁאִינִן מְכֻנָּיִן זֶה מוֹל
זֶה".
בְּעִירָה פּוֹלְגִית קִשְׁנָה וּמְרַחֶקֶת תְּהוֹרָרוֹ בְּמַה יְהוּדִים חֲסִידִים שֶׁהִשְׁתַּוְּקוּ
עַד מָאֵד לְנִסֵּעַ אֶל הַרְבֵּי שְׁלֵהֶם. דָּא עָמָא שֶׁהִעֲנִיּוֹת הַגְּדוֹלָה שֶׁהִיָּתָה מִנֵּת
חֻלְקִים מְנַעֶה מֵהֶם לְהוֹצִיא לַעֲמַל אֶת חִלּוּמֵם הַגְּדוֹל. מִי שְׁאִין לוֹ פֶּתַח לָחֶם
לוֹ וּלְבִנָּיו בֵּיתוֹ, אֵינּוּ יוֹכֵל לְחַשֵּׁב עַל מוֹתָרוֹת כְּמוֹ נִסְיָנָה אֶל הַרְבֵּי...
בְּכָל זֹאת חִזְקוּ עֲלֵיהֶם הַפְּסוּפִים לְחַצֵּר הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהִגּוּ אֶת הָרַעֲיוֹן הַבָּא:
הֵם הִצִּיבוּ בְּשִׁטְבֵּל קִפְּהָ גְדוֹלָה, כָּל אֶחָד הֵנִיחַ בָּהּ מִדֵּי פֶעַם פְּרוּשׁוֹת
שֶׁהִצְטָבְרוּ בְּאַמְתַּחֲתוֹ.

שְׁבוּעוֹת וְחֻדָּשִׁים חִלְפוּ, וְסוֹף סוֹף הִתְקַבֵּץ בְּקִפְּהָ סִכּוּם הַמַּסְפִּיק לְנִסְיָנָה
שֶׁל אָדָם אֶחָד אֶל הַרְבֵּי. קָמוּ כָּל הַחֲסִידִים וְנִתְּבוּ אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם עַל
גְּבֵי פִתְקָאוֹת, עֲרַבְּבוּ אֶת הַפִּתְקִים בְּסֻלְפִי וְעִרְכוּ בִּינֵיהֶם גֹּרֶל - אֶחָד
מֵהֶם יִזְכֶּה לְקַבֵּל אֶת הַפֶּסֶף וּלְנִסֵּעַ. בִּידּוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ זֶה תִּכְנְנוּ לָתֵת אֶת
הַקּוֹשִׁטְלָאָה שֶׁל כָּלֵם.

בְּמִתַּח רַב הַמִּתֵּנוּ לְתוֹצָאָה, אוֹלָם כְּשֶׁהִכְרָז בְּקוֹל שְׁמוֹ שֶׁל הַזֹּכֵה הַמְּאַשֶׁר
הִתְכַּרְכְּמוּ פְּנִיָּה. הִיָּה זֶה יְהוּדִי פְּשׁוּט שֶׁבִּפְשׁוּטִים, לֹא חֲכָם בְּמִיחָד, עִם
הָאֵרֶץ דְּאוֹרִיתָא וְדִרְבָּנָן עִם כָּל הַחֲמֻרוֹת...

אֶךְ הַגִּרְלָה הִיא הַגִּרְלָה, וְאֵין לְעֶרְעֵר עֲלֶיהָ. הַשְּׁלִיחַ בְּשׁוּם אִפֹּן לֹא
הָעֵלָה בְּדַעְתּוֹ לְחַר עַל זִכְרָתוֹ. בְּלִית בְּרִירָה הֵם צִידוֹ אוֹתוֹ בְּכָל

הַקּוֹשִׁטְלָאָה. הַזְּהִירוּהוּ חֲזוֹר וְהִזְהֵר, שִׁיָּטָה אֵין לָכֵל אֲשֶׁר יֹאמַר הַרְבֵּי,
וְיִחְזוֹר אֲלֵיהֶם עִם תְּעוּדָה מְדֻקְדָּק מִכָּל אֲשֶׁר רָאָה בַּחֲצֵר קִדְּשׁוֹ.
נִסְעָה הַחֲסִיד - וְבוֹיָם רִאשׁוֹן שֶׁב לְעִירָה, מִתִּיב מֵאֵין לֵאמֹן.

"אֵיךְ הִיָּה?" הַקִּיפּוּהוּ כָלֵם.

"גְּעוּאֲלִדְיָגוּ תַּפְסֵנוּ מִלְּאָכִים", עָנָה.

"הָאֵם הַרְבֵּי אָמַר אֵיזָה דְּבַר תּוֹרָה?"

"בְּיֹדָאִי גַם בְּלִילָה וְגַם בַּבִּקְרָה".

"מַה אָמַר?"

פִּיּוֹ הִתְעַשֵּׂם בְּמִבּוֹכָה. אֵין הוּא יוֹדֵעַ.

לְחַצוֹ עָלָיו. "אֵיךְ יוֹכֵל לְשַׁכַּח דְּבַר כְּזֶה! אֶתָּה מְכַרְח לְהִזְכְּרוֹ הֲלֹא שְׁמִשְׁתָּ
שְׁלִיחַ עֲבוּר כְּלָנוּ!"

חֲרִיצִים נִחְרְצוּ בְּמִצְחוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהִתְאַמֵּץ לְהִזְכֵּר בְּמִשְׁהוֹ. סוֹף סוֹף אוֹרוֹ
פָּנָיו: "רַגַּע אֶחָד, אֵנִי חוֹשֵׁב שְׂאֵנִי נֹכֵר בְּמִשְׁהוֹ יִפְּהָ שְׂאֵמֵר הַרְבֵּי. הוּא חֲזוֹר
עָלָיו בְּמָה וְכִמָּה פְּעָמִים, וְאוֹתוֹ כֵּן הִצְלַחְתִּי לְהִבְיֹן".

"נו?" דְּחָקוּ בוֹ.

"הַרְבֵּי אָמַר: פִּתְחוּ לִי פֶתַח כְּפִתְחוֹ שֶׁל מַחֲשֵׁ, וְאֵנִי אֶפְתַּח לָכֵם פֶּתַח
כְּפִתְחוֹ שֶׁל בִּלְעָם".

"כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם", תִּקְנָה אוֹתוֹ מִיד.

"לֹא", הִתְעַקֵּשׁ, "הַרְבֵּי אָמַר כְּפִתְחוֹ שֶׁל בִּלְעָם. אֵנִי זֹכֵר הַיִּשְׁב".

הִתְנַחֲחוּ עִמּוֹ שְׁטָעוֹת בִּידּוֹ - וְהוּא בְּשִׁלּוֹ. הַרְבֵּי אָמַר "כְּפִתְחוֹ שֶׁל בִּלְעָם".
הִגִּיעוּ הַדֵּי הַנּוֹכַח לְאֵזְנֵי הָאֵדָמוֹר ה' "אֲמַרִי אֶמֶת" מִגּוֹר. שְׁמַע וְהִרְגִּיעַ אֶת
הָרוּחוֹת הַסּוֹעֲרוֹת: הַפֶּעַם צִדֵּק, וְאֵל נָא תוֹלְלוּ בְּדְבָרִים שֶׁהִשְׁמִיעַ לִפְנֵיכֶם.
הוּא בָּאֵר: כְּשֶׁרָאָה בִּלְעָם שְׁאִין פְּתִיחֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְכֻנָּיִם זֶה לָזֶה הוּא
בְּרָךְ אוֹתָם.

מֶה פְּרוּשׁ "אֵין פְּתִיחֵיהֶם מְכֻנָּיִם זֶה לָזֶה?"

אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "פִּתְחוּ לִי פֶתַח כְּחִדּוֹ שֶׁל מַחֲשֵׁ וְאֵנִי אֶפְתַּח לָכֵם
פֶּתַח כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם". יוֹצֵא אֵם כֵּן, שֶׁהִפְתַּחְתִּים אֵינֶם מְכֻנָּיִם וְשׁוּיִם זֶה
לָזֶה; אֲנַחְנוּ פּוֹתְחִים לוֹ פֶּתַח קִטָּן, וְהוּא פּוֹתֵחַ לִפְנֵינוּ פֶתַח עָנִק. רָאָה זֹאת
בִּלְעָם וְאָמַר: וְכִי יוֹכֵל אֵנִי לְקַלֵּל אֶמָּה כְּזֶה, שֶׁכֵּךְ פּוֹתֵחַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא? מִיד עָמַד וּבְרַכֵּם.

זוֹ הִיָּתָה נִכְנֵת רַבָּכֶם כְּאַשֶׁר חֲזוֹר וְאָמַר: "כְּפִתְחוֹ שֶׁל בִּלְעָם" - בִּלְעָם רָאָה
בְּעֵינָיו שְׁאִין פִּתְחֵי יִשְׂרָאֵל מְכֻנָּיִם כִּנְגָד פִּתְחוֹ שֶׁל הַקִּבְּ"ה, וּמִמִּילָא לֹא
יוֹכֵל הִיָּה לְקַלֵּל עִם כְּזֶה!

(רבי שלמה לונגשיין שליט"א - נאה דורש כרך חדש - במדבר)

חֲסִירוֹן הַבְּטָלִינִים

מֶה טָבוּ אֱהֲלֵיךְ יַעֲקֹב (כ"ה)

הַרְבֵּי גוֹדְלִבְסִקִּי שְׁלִיט"א סִפֵּר סִפּוּר מְעִינָן אוֹדוֹת אֲבִיו, הַפּוֹתֵחַ לָנוּ צִהָר
לְמַשְׁגִּי הַהִתְמַדָּה בְּדוֹרוֹת עֲבָרָה:

הוּא לָמַד בְּשִׁטְלוֹ אֶצֶל רַבִּי אֲבִרָהָם יִצְחָק בְּלוֹךְ זצ"ל. בְּהִגָּעַ עַת דּוֹדִים
לְהִתְאַרְס, וְכִמְקַבֵּל - הַמְּשִׁיף לָלַמַּד בְּיָשִׁיבָה עַד הַחֲתָנָה, שֶׁעֲתִידָה הִיָּתָה
לְהִתְקַיֵּם בְּסִלְבוֹדָקָא.

לְקִרְיַת הַיּוֹם הַמִּיעַד נִגַּשׁ לְהַפְרֵד מֵרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה וּלְקַבֵּל אֶת בְּרַכְתּוֹ. בֵּין
הַשָּׂאֵר אָמַר, כִּי מִכֵּיּוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ שְׁמִירָה כְּפִי שְׁנוֹהִיגִים מִקְדָּמָא דְּגוֹן בְּחִתָּה,
הוּא מִבְּקִשׁ אֶת רְשׁוֹתָ שֶׁל רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה לְקַחַת אוֹתוֹ בְּחוֹר שִׁילִיָּה אוֹתוֹ
בְּדְרָכּוֹ לְתַחֲנַת הַרְבֵּבָת. שִׁיִּסְעוּ אוֹתוֹ לְסִלְבוֹדָקָא לֹא הָעוּ לְבִקְשָׁה... בְּקִשָּׁה
כְּזֶה בְּיֹדָאִי הִיָּתָה נְדָחִית עַל הַסֵּף...

אָמַר לוֹ רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה: הַצִּדֵּק אֶתָּה! מִנְּהַג יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁהַחֲתָן לֹא יֵלֵךְ
לְבִדּוֹ; לֶךְ לַיְּשִׁיבָה, וְאֵם תִּמְצָא בְּחוֹר בִּטְלָן, קוֹח אוֹתוֹ כְּמִלּוֹה לְרַכְבָּתוֹ!
נִכְנֵס הַחֲתָן גוֹדְלִבְסִקִּי לַיְּשִׁיבָה בְּאַמְצַע סֵדֶר א'. הוּא הִסְתַּבֵּב מִפָּה לְשָׁם
- וְלֹא מִצָּא אֶפְלוֹ בִּטְלָן אֶחָד. כָּלֵם לָמַדוּ!

בְּמַשָּׁה שְׁעֵתִים וְחֻצִּי הִסְתַּבֵּב שָׁם - עַד שֶׁהִתְיַאֵשׁ... חֲזוֹר לְרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה
וְאָמַר: לֹא מִצָּאִי שׁוּם בִּטְלָן, אֵנִי מְכַרְח לְצֹאֵת כְּעֵת, עוֹד מַעֲט תִּגִּיעַ
הַרְבֵּבָת, מַה עוֹשִׂים? אֵנִי צָרִיךְ לוֹוִי!

הַתְּרַגֵּשׁ רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה, קִפֵּץ מִמְּקוֹמוֹ וְאָמַר: חֲתָן יִקָּר, אֵיךְ צָרִיךְ לוֹוִי!
הַתְּמוּנָה הִוא תְּלוּה אוֹתָךְ כָּל הַחַיִּים - תִּזְכֹּר שֶׁהִסְתַּבֵּבְתָּ שְׁעֵתִים וְחֻצִּי
בַּיְּשִׁיבָה לְמַצָּא בִּטְלָן אֶחָד וְלֹא מִצָּאִית...

(רבי חזקיהו יוסף מרלנשיין שליט"א נאה דורש כרך חדש - במדבר)

וארטים לפרשת השבוע

כב ג. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. יש להקשות מה הטעם פחדו מואב מפני בני ישראל הרי יש ציווי של הקב"ה אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, אי"כ בני לא ילחמו בהם ומדוע פחדו. ועיי"ק מה לא התוספת כי רב הוא, הא כבר פסוק לפניו מבואר שהפחד היה בגלל יורא כל אשר עשה לאמורי, ועו"ק דהא ברשי"י כתב שהיו 2 מלכים גיבורים וישראל ויצאם, ולכן הם חששו שכ"ש שישראל ינצחו אותם. וקשה אי"כ למה כתוב כאן כי רב הוא, הרי לא זו סיבת הפחד שלהם. יש ע"ז כמה תרוצים (רמב"ן, ר"י איבשיץ, ועוד). אנחנו נכתוב חלקם (הלן). וי"ל ע"פ מה שכתוב ברשי"י פסוק ד, שיהלך היה מניסיכי מדן, והדן הוא שגופא בתר רישא גריר (עירובין מא), וכיון שהראש (דהיינו בלק) הוא לא מואב, הם פחדו שהם יגררו בתר הראש, שהוא המלך ובלע"ז הירב' שלהם, וזה היה פחדם כי רב הוא. ולפי"ז מובן למה הם פחדו למרות שהקב"ה אמר לישראל שלא להילחם עם מואב, כיון שהם לא מואב אלא מדינים. וזה מה שהם אמרו כי רב הוא, היינו הירב' שלנו שהוא המלך הוא מדייני ועליו לא נצטוו בני"י שלא להילחם איתו. עו"יל בדרך צחות שיש מחלוקת בין רב לשמואל האם קרקע נגזלת או קרקע אינה נגזלת ולרב קרקע נגזלת, ומואב בגיטין שעומן מואב טיהרו בסיחון, והיינו שכבשו אותם, ולכן הם לא מואב כי כבר כבשו אותם, וזה רק לפי רב שקרקע נגזלת, ומזה פחדו משיטת רב. ומי"ש כי רב הוא.

כב ו. כי ידעת את אשר תברך במורד ואשר תאר יואר. מדוע לעניין הברכה כתב מבורד בלשון הווה, ואילו בקללה כתב בלשון עתיד יואר? וי"ל, אומר הזרע שמשון, ע"פ רש"י בשמות ד ו שהובא שם שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, וכשיש מידה טובה הקב"ה ממחר להביאה ולכן אשר תברך באותו רגע זה כבר מבורד, אבל פורענות זה לא כך אלא אשר תאור הוא יואר רק אח"כ כי הקב"ה לא ממחר לעשותה.

כב ז. ויכלו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם. אומר רש"י קסם זה נטל, אמרו אם יבוא פעם ראשונה יש בו ממש. אם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקווה. רבים נתקשו מה פרוש הפסוק: ויאמר מואב אל זקני מדין. מה ראה ליטול עצה ממדן, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמר במדיון נתגדל ונשאל שם איד, הלך ונשאל ענו לו אין כוחו אלא בפה אף אנו נלחם בהם בפה מיד הלכו לבלעם שכוחו היה בפיו ע"י קללות. ולכאוי קשה איך חשב שיתיעל הרי גם משה יכול לברך חזרה ומה תועיל הקללה. וי"ל שלמד בדקו וזה הקסם: הנה אצל משה כתוב עמדו ואשמעתי כי צוה ה', היינו שהיה צריך ללכת לבדוק מה ה' אומר. אמרו אם יבוא בפעם הראשונה סימן שהוא יותר ממששה שהיה צריך לומר עמדו ואשמעה מה צוה ה'. ואם ידחנו אז הוא כמשה, ואין בו תועלת כי הוא יקלל ומשה יברך. וכשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה כי הוא לא יותר ממששה רבינו, ומשה יכול להפוך את קללתו.

כב יב. לא תאור את העם כי ברוך הוא. וברשי"י אמר בלעם לקב"ה אני אקלל, אמ"ל הקב"ה לא לקלל, אי"ל אז אני אברך, אי"ל הקב"ה לא מדובשך ולא מעוקצך. תימה, הוא רצה לקלל, הקב"ה אי"ל לא, אז הוא אמר אני אברך, מה הוא רוצה, לקלל או לברך? וי"ל שבלעם ידע שרבהק היה עקרה בגלל שילבן ברח את רבקה: אהותו את ה"י לאעלה רבבה, וכדי שלא יאמרו משברכותיו של אותו רשע נושעה, הקב"ה עשהא עקרה. ובלעם שרצה לקלל חשב שיוכל לעשות זאת או ע"י קללה, או ע"י ברכה, משום שברכתו היא חובה לעם ישראל שלא יאמרו מברכתו של אותו רשע נושעו והקב"ה לא יביא עליהם את הברכה. ויש להוסיף שכתב בתרגום יונתן, שבלעם הוא לבן. עו"ל דאמרין בפרק חלק כל הברכות שברך בלעם את ישראל נתהפכו לקללות, וכוונתו היתה שיברכם ואח"כ יתהפכו לקללות.

כב יז. כי כבד אכבדך מאוד וכל אשר תאמר אלי אעשה וגו', ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'. יש להקשות מה הזכיר כאן כסף וזהב מי דובר ע"ז בכלל, וי"ל שהם אמרו כבד אכבדך מאוד, ואמרו חז"ל בכל מאוד – ממונן. רבי נתן גשטטר.

כב. אם לקרוא לך בן האנשים קום לך איתם. וברשי"י אם הקריאה שלך, וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך איתם ע"כ. ויש להקשות וכי בשכר מותר לו לקלל את ישראל? וי"ל ע"פ המחנה אפרים שלוחין יא שכתב דאף דאין שלוחות לעכו"ם ואין שליח לדבר עבירה, כ"י"א פועל דינו שיהיה וידו כיד בעה"ז ממש אף כשאין שלוחות. וכאן נמי כיוון שיקבל שכר אז הוא פועל וידו כיד בעה"ז והוי כאילו בלק עושה העבירה ולא בלעם ולכן שרי למיזל. המאור שבתורה בשם רבי ישראל בארי.

כב כח. וילך עם שרי מואב. אומר רש"י ליבו כלבים. וקשה מנין לו לרש"י שילבו כלבים. ועו"ק דאיתא בפסוק **ויחר אף ה'** כי הולך עמהם, למה הקב"ה כעס עליו, הרי הוא אמר לו בפסוק קודם, **קום לך עמהם.** וי"ל, אומר הגאון, שהלשון **עם** זה ביחד, והלשון **איתם** זה לא ביחד, אלא רק הולך אתו ולא ביחד. (ורבי דן דרבקין מדייק זאת מכמה מקומות. נביא אחד מהם, אצל אברהם אבינו כתוב, ושני נערי אנו. כי הם עם הדומה לחמור. והם לא הורלכם עם אברהם בקדושתו אלא אתו. מאידך אצל בלעם כתוב ושני נערי עמו.. וזה מה שאמר הקב"ה לא תלך עמהם ביחד באותה מחשבה, ואח"כ אי"ל קום לך **איתם** - לא ביחד, ומה הוא עשה, וילך עם שרי מואב - היינו ביחד וליבו כלבים. ולכן גם הקב"ה כעס עליו.

כב כח. כי הכייתי זה שלש רגלים. בכוונת האתון במילים שלש רגלים, אומר רש"י, רמז לו על אומה ששומרת שלש רגלים אתה מבקש לעקור. וקשה וכי חסרים מצוות לעם ישראל, רק שלש רגלים הוא מצא? וי"ל, אומר הגאון, שאיתא בחז"ל שבעה שבלעם דובר עם הקב"ה וא"ל אני רוצה לקללם, אי"ל הקב"ה אי"כ מי ישמור את כל המצוות, ענה בלעם אני. והרי בלעם היה חגור וסומא בעין אחת ואינו יכול לעלות לרגל, דחגור פטור מעלייה לרגל. וא"כ זה מה שא"ל האתון, אתה עוקר אומה שמקיימת עלייה לרגל ג' רגלים, ואת זה אתה לא יכול לקיים. עו"יל שחתרגום בכד א אומר שבלעם רצה לקללם ע"י הזכרת חטא העגל, ואיתא בחז"ל שג' רגלים מכפר על חטא העגל וזה מה שרמז לו - שהוא לא יוכל לקללם ע"י הזכרת חטא העגל כי הם מכפרים זאת ע"י קיום מצוות ג' רגלים.

כג יב. אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר. בסנהדרין פט איתא הכובש נבואתו לוקה, ותוסי' שם כתב שאין כזה לאו, אך הר"י"ק כתב שיש לאו שלא לכבוש את נבואתו, ונלאו המפרשים לחפש היכן יש כזה לאו. והרוגטשובר מצא זאת בפרשתנו, שכתוב אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, והרי השמר פן ואל הר"י"ז לא תעשה. וכאן יש אשמור לדבר ונמצא שיש לאו בזה.

כג טז. ויקר ה' אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. וברשי"י ביאר שהקב"ה אמר לבלעם שע"כ הוא יילך עם בלק לברך את ישראל. וקשה הרי קודם הקב"ה אמר לו לא מדובשיך ולא מעוקצך והיינו שלא הסכים שירכך, ומה קרה כאן שפתאום כופה אותו ללכת לברך? וי"ל, אומר האוסטרובא ע"פ קידושין ט: **לש**, ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא וטעם הדבר כי מכיוון שאין מענישים על מצוות עשה אז ממילא גם אין שכר (מנחות מא). ובמנחות שם שבשעת כעס מענישים גם על אי קיום עשה. וממילא לפני"ז צ"ל שבשעת כעס גם יש שכר על קיום עשה. והנה באותה מציבה ימים שבלעם הלך לקלל, הקב"ה לא כעס (ברכות ז) ועם ישראל גם הפסיד מזה כי לא היה להם שכר המצוות בזמן שכונס כי לא כעס. ולכך מעיקרא אמר הקב"ה שיש יילך כי לא צריך לברכותיו משום דהווי שעת כעס ויש להם שכר קיום מצוות עשה בהאי עלמא, אולם אחרי שהלך וגורם כעס למצב של אי כעס שגורם לזה שאין שכר בעוה"ז על מצוות עשה, לפחות שייך לברך.

כג כא – כב. אל הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בן. קל מוציאם ממצרים. איתא באור החיים הקדוש בפרשת משפטים אם בעליו עמו לא ישלם, הקב"ה מוחל עוונותיהם של ישראל משום שהם דבוקים בו והוי כבעליו עמו בשמירתם על הנשמה שניתנה להם בפקודי מה'. אולם איתא שבעליו עמו פטור רק מגניבה אבידה ואונס, אבל פשעה יש מחלוקת אם מקרא נדרש רק אלפניו או גם אלפני פניו ואז הפטור הוא אף בפשעה (ב"מ צח). והנה בברית בין הבתרים נאמר לאברהם ועבדום ועינו אותם 400 שנה, וקשה הלא יצאו ממצרים אחרי 210 שנים, והתרוץ ע"כ הוא מקרא נדרש לפני פניו שנאמר שם כי גר יהיה ורעד והיינו שהגלות התחילה מאז היותם גרים, ולא רק מאז שעבדום ועינו אותם, וגר הרי זה מעת שנולד יצחק כמבואר ברש"י בפרשת לך לך, ומאז עברו 400 שנה. וזהו מה שאמר הכתוב אל הביט אוון ביעקב כי ה' אלוקיו עמו, ומנלן שגם על פשעה נאמר דין זה? התשובה היא דכתיב קל מוציאם ממצרים ואיך הוציאם הרי עברו רק 210 שנים! התשובה היא שהגלות התחילה כבר בזמן יצחק שגרה ה' כי מקרא נדרש לפני פניו, וא"כ שפיר פטור כשבעליו עמו אף בפשעה. האוסטרובא.

כג כג. כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל. יש לעיין למה הזכיר פעם ישראל, ופעם יעקב, ופעם ישראל ויעקב, י"ל בכוונת הפסוק כך: הנה בפסוק א' אמר לכה ארה לי יעקב ולכה זוגמה ישראל, אומר רש"י שביקש בלק מבלעם שיקלל את ישראל בשני השמות גם יעקב וגם ישראל. ואח"כ בפסוק י באמת הזכירם בבי' השמות, מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל. ובפסוק כא אומר לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל. אומר הגר"א שכאשר

פרשת בלק תשפ"ד

מברכים יש לברך בשם המדוייק, ואף כאשר מקללים יש לומר השם. ובלעם היה מעוניין לומר את שמם המדויק של כלל ישראל, לכן הוא לא ידע אם נקראים בני יעקב או בני ישראל, אך בתחילה בפקוד א קלל בשם יעקב. כשראה שזה לא הולך בנה עוד שבעה מזבחות וקילל בשם ישראל. כשראה שזה לא הלך הוא קילל בבי' השמות ביחד גם יעקב וגם ישראל. וכשראה שגם זה לא הולך, מרוב יאוש אמר מסתמא שמם א-ל וכהגמי במגילה י ששהקב"ה קרא לעקב א-ל. וא-ל איז יכול לקלל, וזה מה שאמר בהמשך כי לא נחש ביעקב, ולא קסם בישראל, כעת יאמר ליעקב ולישראל, וכשראה שזה לא מועיל אמר כנראה ששםם א-ל. ונגד זה אני לא יכול לפעול.

כד ב. וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. אומר רש"י ראה שאין פתחיהם מכוונים זה לזה, אמר ראויה שתשרה שכניה ביניהם. הגמ' בב"ב מביאה את דברי רש"י הללו על פסוק ה' דלקמן **מה טובו אלחך יעקב משכנותך ישראל.** וא"כ קשה מה ראה רש"י להביא את זה על הפסוק וירא את ישראל שוכן לשבטיו? וי"ל דהנה יש בחז"ל ב' טעמים למה לא לכווין את הפתחים אחד מול השני, א. משום עין הרע, שזה טעם שאינו מספיק חשוב כדי להשרות את השכינה בגללו. עוד טעם משום צניעות, שזה דבר גדול - והוא סיבה להשרות השכינה. ולפי"ז י"ל דהנה איתא בברכות כ. ששבת יוסף לא שלטה בו עין הרע (בן פורת יוסף בן פורת עלי עין), ואם כל השבטים היו מעורבבים ביחד, אז אין ראה שעושים זאת משום צניעות, דלא הוה משום עין הרע, אבל כעת שהוא רואה שבני ישראל שוכנים כל שבת בנפרד, וגם יוסף אין פתחיו מכוונים, סימן שהטעם הוא משום צניעות, כי ליוסף אין בעיה של עין הרע, ולכן ראויה שתשרה שכניה ביניהם.

כד ג. נאום הגבר שותים העין. התרגום פירש גברא דשפיר חזי. ואילו רש"י פירש שהיתה עינו נקורה והיה סומא באחת מעיניו. בפשטות יש כאן סתירה בין הפרושים דלתרגום הוא שבת, ולרש"י הוא גנאי. אבל, אומר הבעל שם טוב זיע"א, שהפרושים לא סותרים אחד לשני. וכוונתם היא לעניין דהלחן. הנה שבביל להשיג נבואה צריך איזו קדושה תיחר, והרי הקב"ה רצה להשרות שכניתו על הגוי הרשע הזה כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות שאין להם נביא, ולכך השרה שכניתו על בלעם, והמכשף הזה היה רשע מופלג, ומדוע זכה לנבואה הרי אין לו שום קדושה, לכך הקב"ה עיוור את עינו האחת ואז היא לא נטמאת, ודרכה השרה את השכינה. וזהו כוונת התרגום ששפיר חזי דע"י העין התשומה הוא היה חוזה בנבואה כי לא חטא בעין זאת.

כג יז. אפס קצוה תראה וכלו לא תראה וקבני לי משם. מה הטעם שהוא חיפש מקום שהוא יוכל לראות רק חלק מעם ישראל ולא את כולם? י"ל, אומר הברוך טעם ע"פ ברכות דף ז. שבלעם היה יודע לכוין את השעה שהקב"ה כעס ובאותה העת הוא רצה לקלל את עם ישראל ואומר תוסי' שאפשר לקלל ברגע, ע"י שיאמר כלם. והרי הקב"ה נשבע לעם ישראל שאם לא יכלה אותם (לא מאסתיים ולא גאלתיים לכלותם) אז לכן הוא חיפש מקום שרואים רק חלק מעם ישראל, כדי שקללתו תוכל להתקיים משום שאם זה היה במקום שרואה את כולם לא היתה מתקיימת קללתו.

כד כג. אוי מי יחיה משמו א-ל. הנה בסליחות אנו אומרים וסלחת לעווננו כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעוונותינו רבות לכן וסלחת לעווננו? לפחות שלא נגיד כי רב הוא כי הרי זו לא סיבה לסלוח. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ בדרך צחות, שהנה נפקש בשו"ע כמו רב, שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. והרי מבואר בגמ' (חגיגה טז) שכשאדם מתוודה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים ע"ז, וא"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ורק אם נסבור כרב צריך להיות פטור, אבל אם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה מה שאנחנו אומרים כי רב הוא, כי נפסקה ההלכה כרב שפטור, ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו. וזה מה שאמר בלעם: **אוי מי יחיה משמו א-ל.** היינו שאם נסבור כשמואל לא נחיה והיינו שלא נוכל לעמוד בפני ב"ד של מעלה, כי ס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

כה ז. וירא פנחס וגו' ויקח רומח בידו. ובסנהדרין פב. אילו נהפך זמרי והרג לפנחס היה פטור, משום רדף. וקשה הרי זמרי יכול לפרוש, והוי לפחות כיכול להצילו באחד מאבריו! ומכח קושיה זו חדש בשו"ע מא' כה'. שגב שבה בשבת, מותר להתקשר למשטרה כדין בא במחתרת שהווי פיק"נ, ולכאורה קשה הרי יש אפשרות שיאמר לגנב קח את כל כספי ואז ממילא לא יהיה פיקוח נפש. אלא התשובה היא שלומדים מהמפרשה שלנו שהנרדף לא חייב לשלוח מצב, אלא מכווין שבמצב הנוכחי הוא יכול להיחרג זה נחשב פיקוח נפש ולא אומרים לו שיציל את עצמו מפיקוח נפש על ידי שיישנה את המצב. ולכן, אומר השו"ע, גם לא אומרים לאדם שיתן את כל כספו לגנב ובכך יימנע מלהיות במצב של פיקוח נפש, אלא יחלל שבת.

נפש רחבה

בפרשה מסופר על בלעם שאמר לעבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'. ואמר רש"י במקום: מכאן למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים, אמר: ראו לו ליתן כל כי כסף וזהב שלו, מבאר השפת חכמים ובעיניו במדרש תנחומא: מזה שלא אמר בלעם אם יתן בלק את ראשי, או שום דבר אחר יעשה לי, לא אוכל לעבור, אלא אמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים. כי אדם מדבר מהרהורי ליבו, ואדם שמעניין אותו כסף מדבר כל היום על כסף, ואדם שמעניין אותו אוכל מדבר כל היום על אוכל. ולכן מכך שבלעם הזכיר כסף וזהב, ועוד הוסיף מלא ביתו למדו חז"ל: שהיתה לו נפש רחבה ומחמד ממון אחרים. **רבי ירוחם ממיר** מבאר מהי המידה הזאת של נפש רחבה: היסוד הוא שלאדם שיש נפש רחבה הוא מרגיש תמיד חסר לעולם אינו מתמלא ויש לו מנה רוצה מאתים ואם אך ימלא החסרון, שוב לא יהיה לו טעם בזה, שייסוד הדבר הוא, כי על ידי המילוי עוד תגדל התאוה משביעו רעב מקודם חסר לו מלא ביתו ואח"כ יחסר לו מלא העיר ואח"כ מלא העולם אבל מלא לא יהיה לעולם, כי סוד הענינים הוא חסרון, וכל אשר יתמלא יותר, יתרחב החלל ויתחזק הרעב, וזה פשוט כי גם החולניות תתגבר עם הרעב, הלא ממנה עד מלא ביתו יש הבדל ותרום רבה, וכן הוא בכל המדות, עצמותיו ותרקבנה, וכריסו יתפתח ומתגברת הרעב, זאת ממדת נפש רחבה. כלומר: מהותו של היצר הרע, היא לתת לאדם הרגשה שתמיד חסר לו, יש לו מנה רוצה מאתים, ולכן תמיד האדם רודף אחר הנאות העולם הזה, ומעולם האדם לא ירגיש שבה על סיפוקו בעניני העולם הזה. וזמ"ש בטן רשעים תחסר. וזו היא מדת נפש רחבה. מאידך צדיק אוכל לשובע נפשו, תמיד טוב לו, יש לו מה שצריך אל פחות ולא יותר.

ונשאלת השאלה למה אין אדם מת וצחי תאותו בידו הרי צחי יש לו? למה הדשא של השני ירוק יותר, אם החפץ גורם את התנהגותו למה של השני ירוק? למה מים גנובים ימתקו וכי המים בברז של השני יותר מתוקים מהמים שלו? אלא אמר המכתב מאליהו יסוד ההנאה הוא מהשלמת החסרון, רק כשחסר לאדם והוא משלים אותם רק בזה נהנה, הדשא של השני ירוק יותר כי זה חסר לי, המים הגנובים מתוקים יותר, כי קשה לי להשיג אותו, והוא חסר לי יותר, ככל שהחסרון גדול יותר, ההנאה בהשלמתו גדולה יותר, אבל כשלא חסר כלום לא נהנים כלל. לא בגלל שסיגריה היא טעימה לאדם שהוא מעשן, אלא בגלל שאדם החליט שהסיגריה חסרה לו, לכן הוא מעשן, כי בעישונו הושלם לו מה שחסר לו, וכיון שזה חסר לו הוא מטעה את השכל שיסכים עמו כדי להשלים לו את חסרונו, אבל באותה מידה האדם היה יכול להחליט שלא חסר לו עישון סיגריה והוא לא צריך זאת וזה מזיק לו, וברגע שיגיע להכרה אמיתית ברורה שסיגריה כעת זה לא טוב לו, והיא לא חסרה לו, לא יהיה לו לה שום רצון, ולכן אנשים שמכורים לסיגריה אין להם בעיה לא לעשן בשבת ויו"ט, כי יודעים שעכשיו לא שייך, וממילא לא מפתחים השתוקקות ורצון ולא חסר להם זאת ולא צריכים סיגריה בשבת. מספרים על אדם אחד שהיה תמיד שמח וטוב לב. יום אחד פגש אותו חברו וראה שעצב נסוך על פניו, שאלו מה קרה מדוע נפל פניך? ענה לו אין לי מזל, לפני כשלושה שבועות נפטר אבי סבי, והוריש לי 50 אלף דולר אמר לו החבר אז מה כל כך נורא בזה? ענה לו אז עוד כלום לפני שבועיים נפטרה דודתי בת התשעים והיא הורישת לי 30 אלף דולר, לפני כשבוע נפטר הדוד הזקן שלי והוא הוריש לי 40 אלף דולר. שאלו החבר אז מה לבדיוק אתה מתלונן? ענה ואמר: השבוע, אף אחד מקרובי לא נפטר. כמה צדקו חז"ל כאשר אמרו איזהו עשיר השמח בחלקו.

ומצינו בעיניו בדברי הבעל שם טוב על דברי המשנה מי שיש בו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע. ולכאורה המשנה פירוט במפורט את ההפרש בין זה לזה, אבל התנא ממשך ושואל מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע? ומקשה הבעש"ט איזה שאלה היא זו, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, הרי ההפרש בין זה לזה כבן מות לחיים? ומבאר: דשורש כל המידות הנמצאים בבלעם הרשע נמצאים ג"כ בתלמידיו של אברהם אבינו, וכן להפוך. רק תלוי איך משתמשים בזה, בלעם השתמש בכל מידותיו של באופן שהיה טובה לעניניו עולם הזה לענינים גשמיים, למשל במידת 'נפש רחבה', השתמש רק כדי למלאות תאות לבו, וכן במידת 'עין רעה' שכל מה שהיה לו בעוה"ז לא הספיק לו, ולא היה שבע והתאוה לעוד,

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

וכן יש לו לבלעם ג"כ מידה של עין טובה פי' שמסתפק במועט, אבל בזה השתמש רק לרוחניות, מסתפק במיעוט תורה, וגם זה שלא לשמה רק להתפאר, מסתפק בהליכה לבית הכנסת רק בשחרית, וגם תפלתו זו היא מצות אנשים מלומדה ובחפזון, וכן בצדקה מסתפק במיעוט שנותן. וכן יש לו לבלעם ג"כ מידה של 'רוח נמוכה' אמנם גם בזה משתמש רק ברוחניות, ואומר מה אני חשוב ליכנס להיות בגדד חסיד, הרי אני כלום בזה יש לו רוח נמוכה. וכן בכל המידות שלו משתמש להרבות תאות לבו בכל מה שיוכל, וברוחניות משתמש במידותיו רק למעט בעבודת ה'. אבל אצל אברהם אבינו ותלמידיו הוא להיפוך, לעניני עוה"ז משתמש במידה של עין טובה, מסתפק במועט ואינו מבקש יותר ממה שיש לו, וגם משתמש במידה של רוח נמוכה באומרו מי ומה אני ליהנות מכל תאוה בעוה"ז, וכן בכל המידות, אבל בעניני רוחניות עושה להיפוך, למשל משתמש במידה של עין רעה כל מה שלומד תורה לא מספיק לו, כל מה שנותן צדקה לא מספיק לו, רוצה ללמוד יותר שעות, רוצה לחלק יותר צדקה, אינו שבע בכל המעשים הטובים שעושה, וכן משתמש במדה של נפש רחבה, מתאוה בכל מיני תאוה שאפשר בעבודת השם, כל עניני עוה"ז ככלום חשבו לו ורק מתאוה לעבוד השכיית' ולהנות מזיו השכינה הרגשה רוחנית, להרגיש טעם רוחני של שבת ושל ימים טובים וכדומה, ולא נח ולא שקט כמו שאמר שלמה המלך בשיר השירים (ח ז) "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישתטפו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה וכו' יבואו לו' וזהו כוונת המשנה ששואל מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע הרי לשניהם יש אותן המידות: ומתרץ התנא החילוק הוא כך: תלמידיו של אברהם אבינו התנא בעולם הזה ונחליץ העולם הבא, פירושו אוכלים בעוה"ז מהתאוה והתענוג שיש לו בעבודת השם יתברך, "ישקני מנשיקות פיהו" וכמו חלב ודשן תשבוע נפשו אם שפתי רננות יחלל פיו, ונוחליץ לעולם הבא - ככשוטו. אבל תלמידיו של בלעם הרשע, לא ימיהם ומידותיהם של מלאות תאות לבם, לכן תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדים לבאר שחת. (תפארת למשה לך לך).

בספר ענף עץ אבות מופיע הסיפור הבא שממשיל היטב מה עובד ע"ל בעל נפש רחבה: מעשה באדם אחד, שהיה חוטב עצים מן היער בכל יום, לצורך פרנסתו, והיה נושאם על כתפו להביאם אל העיר בזעת אפיים, למוכרם ולהתפרנס מהם הוא ובני ביתו. והיה היום בתקופת תמוז שהיה שר בחבד, אחר שחטב עצים ועשאל חבילה על קשי יומו ועל מר גורלו, ומרוב בכייתו נרדם אצל חבילתו. ויחלום שבא לקראת נער נחמד יפה עינים ובידו שריטת זהב. ויאמר לו. ראה ה' את דמעתך ושמע קול פתלתך, ועתה, שאל ממני שאלה, ואמלא שאלתך. ויאמר לו שאלתי ובקשתך, שבכל דבר אשר אגע בו יהפך להיות זהב. ויען הנער ויאמר לו כשהוא שוחק ומחיד, כדברך כן יהיה וכן יקום. ויוגע בו בשרביט הזהב אשר בידו ומיד נעלם. ויקשש לנסות הדבר בחלומו, ויוגע בעץ מחבילת העצים אשר חטב בזעת אפר, ויהפך העץ לזהב כבפז, ויוגע בכד החרס של המים במחוץ ונהפך לכד לזהב, וישמח מאד, ויאמר בחלומו, "את עניי ואת יגיעי כפי ראה אלהים ויוכח אמש" ומעתה והלאה אמלא את ביתי ואצורות זהב שכל אבן או עפר ורגבי אדמה אשר אקח ביד, יהפכו לזהב. ויקויים בו ועפרות זהב לו וכשאלך יחף על הרצפה, תתהפך לזהב, ואהיה רם ונשא על כל מלכים ונסיכים ועשירים וגבירים. ובהיותו שש ושמח בחלומו, הרגיש כי הוא צמא מאד כחום היום, ויושט ידו בחלום לא הכד אשר על ידו, וכשגעו המים בפיו, נהפשו לזהב ויוציאם מפיו, ואז הרגיש בכסלותו בתאוה אשר התאוה בשאלתו. ויבכה בקול מר בחלומו, ויאמר מה זאת עשיתי, כי מעתה כל מה שארצה לאכול ולשתות מיד שיעה בשפתי או בלשוני יהפכו לזהב, ואם כן מה אוכל ומה אשתה? ובלעדיהם אין לי חיים. ויחשוב עוד, שכנראה זה היה טעמו של הנער ששחק בשומעו את שאלתי, שידע שהסכלתי לשאול דבר שהוא רעה גדולה אלי. ואז נתעורר האיש והנה חלום, ויראה כי חבילת העצים כולה על ידו וכן המים מונח אצלו, ואז נפקחו עיניו, ויאמר בלבו, והנה חלום זה הראני כי לא טובה התרעומת אשר נתרעמתי על עמלי, וכמה רעה היא התאוה לכסף וזהב שכל תאוות האדם המה הבל וריק, מעשה תעתועים, ואיזהו עשיר השמח בחלקו.

ומאידך כותב המשגיח רבי ירוחם אצל הצדיקים הכל להיפך, שם ישנו ענין של נפש שפלה, לא חסר להם מאומה, ומסופר על רבי אריה לוינ' שכאשר ראיין אותו עיתונאי ושאלו, רבי אריה, יאמר נא לי איזה טוב ונוח לך כאן? כלום אתה התקרה הזאת צדפת בחורף? והמטיה אינה קשה? ודלתות הארון גם כן נפתחו בקושי? הניח הצדיק ידו על כתפו ואמר ישמע נא, פעם נדברתי עם רעייתי כי תמיד נחיה ממה שיש לנו וכך הווה, והיום ברוך השם מה חסר לי, החדר גבוה ממני ואיני צריך

להתכוף בשביל להיכנס, יש עכשיו לוקסוסים, ואני למה לי זה? מדוע לרוץ בשביל להביא איזה חפץ מחדר שלישי, אם הוא תחת יד בחדר ראשון? מים יש לי ברוך השם וגם חשמל ובאמת שאני רג' היום איד אומרים ממש כמו 'לורד'. ופעם אחרת התבטא, פעמים רבות ניסו להשפיע עלי שאעתיק דירתי למקום מרווח יותר, וסירבתי, צא וראה לאחר אריכות ימים ושנים מובל אדם מידתו לבית החיים, אבל לא יקשה המעבר כי מחדרי לכאן אין חניגוד חריף, אבל אדם שהורגל לחיות מתוך רווחה ובדירה מפוארת מאוד, יקשה לו באחרית ימיו להעתיק מקומו לארבע אמות על ארבע אמות. והנה אנו אומרים בברכת המזון ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. ולכאורה וכי לא וראים תלמיד חכמים עניים שאין להם מה לאכול? אין להם בשר ולא דגים וגזונין מקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ודאי שחסר להם הכל טוב. אלא הביאור הוא, לא כתוב שאין להם טוב, אלא שחטוב לא חסר להם. הם לא מרגישים שחסר להם. אדם רגיל, אם אין לו בשר או עוף לאכול כל יום הוא מרגיש שחסר לו משהו. אצל דורשי ה' לא יחסרו כל טוב, הם לא מרגישים שזה חסר להם. ולזוגת אדם בריא שלא זקוק לתרופות וכי הוא מרגיש חוסר שאין לו בבית תרופות! **מסופר** על החפץ חיים שבזמן מלחמת העולם הראשונה גלה מעירו והזדמן למקום שבו התגוררו עשירים גדולים, שרבו ביניהם מי יזכה לארח את החפץ חיים. לבסוף זכה גביר פלוני שהיה לו שבע עשרה משרתים וכולם גויסו להכין את הסעודה לכבוד הצדיק, וגם בעל הבית עצמו לבש סינר כמו משרתיו והתייצב ביניהם לשמש את הצדיק. לכבוד החפץ חיים שחט בעה"ב שור ובנוסף כמה אווזים ותרנגולים. ממש כסעודת שלמה בשעתו. הגיעה השעה לטיוול ידים לסעודה, ישב החפץ חיים על מקומו ליד השולחן ולפניו שולחן ערוך מלא מיני מאכלים. שאל העשיר את החפץ חיים במה הרבי יסעד היום, מה אוכל להגיש לו? התשובה שקיבל לא ציפה הגביר. שכן שאל אותו הרב אם יש תפוח אדמה? רבי נזעק העשיר כל מעדני העולם לכבודם הכנת. א"ל החפץ חיים, איני רגיל לאכול דברים אלו, מספיק לי לאכול תפוח אדמה ודג מלוח. וז"ש ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. הטוב הנ"ל לא חסר להם. אין הם זקוקים לו, הם מסתפקים ושמחים בחלקם.

ומצינו סיפורים רבים על גדולי ישראל שהסתפקו במועט והיה להם רק טוב מזה: נביא להלן כמה סיפורים ע"ז: **רבי יחיאל מיכל** מזלאטשוב היה חי בעינות מרובה והסתפק במועט שבמועט. פעם התארח אצלו אחד מצדיקי הדור ששאלו מדוע הוא חי בבזאת פשטות? ענה רבי יחיאל למה פשטות הלא הכל יש לי.. וכשנשאל היכן כלי הכסף לכבד את השבת? ענה רבי יחיאל מיכל והיכן כלי הכסף של מר? ענה אותו צדיק בביתו, ולמה לא הבאת אותם, ענה אותו צדיק מה אתה רוצה שאני תאגלגל איתם בגלות? אמר רבי יחיאל מיכל אני הפוך אני צמאי בביתי ואילו הכלי כסף וזהב נמצאים בגלות. **רבי צבי** הירש מרימינוב היה בעל צדקה עצום ותחת ידו עברו סכומי עתק למען הכלל אך הוא עצמו היה חי בעניות אדירה והיה מסתפק במועט והיתה לו מורת רוח גדולה שקטנו בביתו איזה חפץ שהיה בזה טיפה יותר ממה שצריך למחיה. **על רבה** הראשי של גירבה רבי כלפון משה הכהן מסופר שההסתפקות שלו במועט היתה עד כדי מסירות נפש כי פשוט לא היה מסוגל אחרת, ומסופר עליו שנהג לא ללמוד כלל מאכלי בשר בימות החול. בתקופת המלחמה הוא היה שרוי בחולשה רבה ורופאו אמר שהוא חייב לאכול בשר בימות החול לבריאותו, אך רבי כלפון לא הסכים לכך כלל ואמר שאינו מסוגל לאכול בימות החול והוא מרגיש שבאכילתו מותרות הוא נעשה חולה יותר מאשר זה מועיל לו. **גם רבי** אליעזר יהודה פינקל שהיה מחלק כספים לכל ת"ח שאמר לפניו חידו"ת הקפיד מאוד מאוד להסתפק במועט ומעולם לא השתמש בכספי הישיבה לצרכו וגם כשנסע למען הישיבה השתדל לא לקחת מונות וכדו' אלא במקום שאם היה לוקח מונות לעצמו אז לקח מהישיבה, את חתונות צאצאיו היה עורך בצמצום רב ופעם אף ערך אחת החתונות ביום שישי אחה"צ כדי לחסוך בכסף. **רבי** מנחם מנדל מווישווא היה מחשב כל הוצאה שאפשר, והיה אומר את ההוצאה פלגיונת הרי אפשר לתת אותה לבחור שישבה שיקנו לו אוכל ומשקה וכך לא הסכים שיוציאו עבורו שקל בזמן שיכל להשתמש בדברים יותר פשוטים, וכשהוצרך לנסוע לעיר אחרת מפעם לפעם היה נוסע בעגלה חלי פשוטה למרות שהיתה לו אפשרות בעגלה נוחה באומרו הרי הכסף של עגלה נוחה יכול ללכת ללומד תורה, לא חבל! **רבי** עזריא עטיה היה משתבח כל יום לפני ילדו בשמחה ראה כמה טוב לי שיש לי פת במלח ואכן זה מה שהיה אוכל יום יום, פת עם קצת מלח, והיה שמח בזה שמחה רבה ולעצמו מעולם לא היה צריך מאומה ואף כשהלך לחתונות הוא שאל חליפה מחבר.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מה הדרך שלומדים מהפרשה לעשות רצון ה' בשלימות? **תשובה:** רצון חזק. כשמתבוננים מעט בפסוקי הפרשה מתעוררת קושיה עצומה. בפעם הראשונה שבאו שלוחים לבלעם הקב"ה מצווה לבלעם לא ללכת עמכם, וכשבאו השלוחים בפעם השנייה הקב"ה אומר לבלעם קום לך איתם, מה ההבדל בזה שבתחילה הקב"ה לא נתן לו ללכת ואילו לבסוף הקב"ה אמר לו ללכת איתם. מה פשר הדברים? ועו"ק מדוע כשהלך לבסוף הקב"ה כעס עליו שהולך איתם הרי הקב"ה בעצמו אמר לו ללכת! מתרצת ע"כ הגמ' במכות י: מכאן שבדרך שאדם רוצה לילך מולכים אותו. כי מתוך תשובות של בלעם השתמע שבאמת הוא מעוניין ללכת כי הוא אמר אין כבודי ללכת עם שרים פשוטים כמותכם ולכן הקב"ה לא נותן לו ללכת, כמו שמרחיב רש"י, והיינו שהוא הוסיף על איסור הקב"ה ללכת פרשנות משלו כי הוא באמת מאוד רצה ללכת, לכן הקב"ה אמר אתה רוצה ללכת, אין בעיה, אבל תישא בתוצאות. ודבר זה הוא עניין חדש בעבודת ה' ומידה טובה מרובה ממידת הפרוענות שאם לאדם יש לו רצון חזק לעשות מעשה טוב ולקיים רצון ה' והוא רוצה בכך באמת אז הוא בוודאי יצליח, ויהיה לו ס"ד אדירה בזה. וכל אדם מקבל עזרה ממורם בהתאם לאופי הבחירה שבחר וזהו הבחירה החופשית שהקב"ה נתן לאדם. וכשרוצים לגמור את הש"ס הקב"ה נותן בזה ס"ד. וע"י לימוד המוסר מגיעה תשובה ורצון אדיר להיות יותר טוב ואז ממילא הקב"ה מסייע בידיו. המלחמה"א במכות מביא שזה עובד כך שהרצון מוליד מלאכים מיוחדים שהם מלווים אותו ונותנים לו את היכולת לקבל את מה שרוצה וזהו מולכים אותו. **ויש להוסיף** שהדברים נאמרו גם בעניין של פרנסה שאדם קובע לעצמו איך יתפרנס האם יצטרך לטרוח הרבה בשביל פרנסתו ובהרבה דם וזיעה, או שתספיק לו השתדלות מועטת בשביל לקבל את פרנסתו. בפלא יועץ ערך מנוחה הביא עניין זה שאדם המשקיע מעט בפרנסה וכל השאר הוא בוטח בה' הוא יקבל בדיוק מה שמגיע לו גם ללא טירחה. ובערך גר הביא שאם ישקיע הרבה ויקבל יותר כסף אז זה ילך להוצאות כרופאים ורפואות מה שלא נגזר עליו. והעיקר הוא שישקיע מאמץ בפרנסה לא על חשבון התורה, התפילה והמצוות שמחוייב בהם. ובאילת השחר במדבר מא, יד. הביא מהחזו"א זצ"ל שאמר גב לא מתפרנס בלי גניבות, מחלל שבת לא מתפרנס בלי חילולי שבת רח"ל (וכך אומרים הרבה מחללי שבת עיקר פרנסתנו בשבת), והמצוות הזאת נגרמת ע"י שהם מצביעים לעצמם מצב כזה ומשו"ה נזהרים איתם כך משמים, דמי שגנב או מחלל שבת מזה תהי' פרנסתו, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והוא ליטמא פותחין לו. אבל הדבר תלוי בהם, דכשיפסיקו לגנוב או לחלל שבת הם יתפרנסו בלי זה כמו כל שומרי תורה ומצוות. ובנחל אליהו לרבי אליהו דיסקין כתב ג"כ במידת הביטחון ההנהגה עם האדם היא כפי שהוא מעמיד את עצמו, אדם שלא בוטח בהקב"ה ומרבה לעשות השתדלות באמת זורקים אותו למקרי הטבע. וזה הביאור בלשון הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' שלכאורה זה נראה כפילות לשון: 'אלה הפטש הפשוט הוא מי שבוטח בה' ההנהגה אותו היא של והיה ה' מבטחו. וכע"י בחובות הלבבות שער הבטחון.

שאלה: האם יש דין לחוס על כבוד הבריות גם כשהשני הוא רשע גדול? **תשובה:** בפרשתנו מסופר שה' פתח את פי האתון. וברש"י פסוק לג הביא שחס המקום על כבוד הבריות וכו' ואמר חז"ל שהקב"ה הרג את האתון כדי שלא לבייש את בלעם. רואים כאן שאפי' בלעם שהיה רשע גדול שבא לקלל ולהזיק לישראל, גם לכה אחד צריך לדאוג שלא יתבייש. ועל אחת כמה וכמה מוטל עלינו לחוש בכבודו של יהודי בן של מלך מלכי המלכים. ומצאנו רבות אצל גדולי ישראל כמה השקיעו בשביל לשמור על כבוד הבריות בכל מצב. וכן לשמור על כבוד הילדים הקטנים.

שאלה: מה ראוי לכל אחד לעשות בימים אלו? **תשובה:** בשו"ע סימן א - ג נוסק: ראוי לכל ירא ה' שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, ויש חיוב מדאורייתא לצפות כל הזמן לישועה. ופסק הרמב"ם יא א ממלכים כל מי שאינו מחכה לביאתו כבר בתורה. ובסידור בית יעקב הלכות תשעה באב כתב שהסיבה לכל הצרות הנוראות והמפלגות שיש עמנו היום היא בגלל שאנשים מזלזלים באבל על ירושלים. ובמשנ"ב תקנ"א כתב בשם האר"י שבימים אלו יש להתאבל ולבכות לפחות חצי שעה על החורבן.

ומינימום צריך להזיל דמעה (והיינו שצריך להצטער במקסימום שיכול), ומי שקשה להם לפחות שיכונו ויחשבו ע"מ שאומרים ב-יולירושלים עירך ואת צמחך, שע"י שתתקבל תפילה זו, נגיע לשלמות האמיתית, ותהיה לנו שלווה הנפש ללא צרות כלל ולכל בשום עניין. וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכל אחד יעשה את המינימום הזה להשקיע קצת יותר בימים אלו שנקבעו בחז"ל להתאבל על החורבן, ובעיקר לתקן את הסיבה שבגללה נחרב הבית. כי מה יעזור אם אחד יתפלל על ירושלים, ובמקביל ימשיך ר"ל בעבירות שגרמו את החורבן. לכן כל אחד, לבד מתפילה על עניין החורבן, גם יתחוק ביתר שאת להתרחק מעוונות שגרמו לכך, ובמיוחד בזירות משנאת חנם, וע"י נזכה לראות בבניין ירושלים בב"א. וכתוב בחז"ל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ומי שאינו מתאבל אז חלילה כשתבנה ירושלים לא יזכה ויראה בשמחתה, וכתבו הראשונים (נראה מובה בריטב"א בסוף תענית) שלעת"ל כשתבנה ירושלים כ"א יזכה להנות כפי רמת האבילות שלו עליה. אם הוא התאבל הרבה אז הוא ישמח הרבה ואם מעט אז הוא ישמח מעט וכו'. וחז"ל עשו לנו טובה גדולה וכיוון שבימים אלו ארעו דברים נוראים לעם ישראל ולבית המקדש תיקנו בג' שבועות אלו למעט בשמחה ואסרו אף לשמוע שירים וניגונים וכיוצ"ב להתעורר בעניין זה של החורבן ולהתחזק ביתר שאת בעניין הזה. אם זה ע"י אמירת תיקון חצות לפחות בימים אלו. ואמירת התיקון יכולה להיעשות גם בחצות היום או בסמוך למנחה. ולפחות יש לאמרו בלי שיש. וער"ש בסוף ור"ח אין לאמרו בחצות היום. כמו"כ בימים אלו ראוי להימנע מכל פעילות שיש בה סיכון אפי' קלוש כי זה זמן המסוגל לרעה, וכל טיפול רפואי שיש בו סיכון והוא לא דחוף יתמה לאחר ט בלב. ובשו"ע תקנא יח הביא שמי ידמה אסור ללכת יחיד בן שעה רביעית לתשיעית ובוודאי יקפיד בזה כשהולך סתם לא לצורך מצווה במקום שומם, וכן ראוי להימנע מלהתענג בימים אלו ואסור לומר שהחיינו. וללכת לים לצורך בריאות התירו, וסתם ללכת יש שנמנעו מכך (הסתיפלער והרב אלישיב) אבל גם מי שהולך יזהר לא להיכנס לעומק או סוער. והחזו"א גם לא היה נוח לו שמחפשים דירה בימים אלו. וכ"ש לקנות דברים שמשמחים מאוד.

שאלה: איזהו דרך טובה שידבק בה האדם: **תשובה:** באבות פרק ב' איתא איזהו דרך טובה שידבק בה האדם ר"א אומר זו עין טובה. ופירש שם המהר"ל בדרך חיים: כי מי שיש לו עין טובה היא מדה שגורמת לאדם טוב הרבה, שאין דבר שרגיל בו האדם כמו זאת, כי כל שעה וכל רגע רואה אצל בני אדם עושר וגדולה ושאר מעלות ועינו טובה בבריות, הרי מדה זאת יותר רגיל בה משאר מדות טובות, שלא יוכל האדם לעשות אותה המדה תמיד כמו שבעל מדה זאת אפשר לו לתת עין טובה כהרף עין. ולכן אמר שידבק במדה הזאת ביותר מכל שאר מדות. עין טובה מהי? התשובה היא לפרגן. כמו שרש"י מציין שאין לו קנאה על חברו וחביב עליו כבוד חברו ככבודו. ואחרי הפעולות נמשכים הלבבות, לפרגן ולשמוח עם החבר.

שאלה: לא תאור את העם כי ברוך הוא, האם יש לחשוש מקלות של אדם שמקלך שלא בצדק? **תשובה:** אם לא בצדק אמרו חז"ל קיללת חנם חזרת למקלל ולא משפיעה כלום על השני.

שאלה: מה הסגולות הנוהגות ביום פטירת האור החיים הקדוש? בטו בתמוז: **תשובה:** ידוע שביום פטירת האור החיים הקדוש רבים נושעו מלימוד בספריו, והתפרסם שהחזן איש שלח את אחד מאחייניו לקברו בהר הזיתים להיוושע. לכן מי שצריך ישועה או במוצ"ש או בראשון הקרוב ידליק נר וילמד מספריו. ואז יבקש רחמי שמים מהקב"ה שבזכות רבי חיים בן רבי משה בעל האור החיים, הקב"ה יחוס עליו לכל צרכיו בתוך שאר עמו ישראל, ויפטר בקדשה. ואם יש אפשרות לעלות לקברו בלי סכנה וודאי הדבר הוא טוב. ועצם הלימוד בספרי האור החיים ידוע שהוא סגולה גדולה לכל הישועות. הבעש"ט אמר שכל דבריו הם ברוח הקדוש, ורבי פנחס מקוריץ אמר שהלימוד בספר זה הוא מסוגל לשמחה כמו הזוה"ק.

שאלה: מה הזכויות של עם ישראל שאין להם מזיקים בשניה: **תשובה:** בלעם אמר שהוא לא יכול לקלל את ישראל כי הם קוראים קר"ש על מיטתם, ואמרו חז"ל ככו"כ מקומות שהקורא קריאת שמע על מיטתו מזיקים בדלים ממנו, ומסיר ממנו פחד. וכתב

הבן איש חי שאדם שרוצה להוסיף יראת שמים בילדיו הקטנים ירגילים מקטנות לומר קר"ש על המיטה. ובכך החיים כתב שאף נשים צריכות להקפיד בזה. והוא סגולה לשמירה.

שאלה: מי שאין בידו תורה ומעשים טובים ובכ"ז רוצה למצוא חן בעיני ה' שיעזור לו באיזה בעיה מה יעשה כדי שיושע? ה' **תשובה:** מצינו בחז"ל שיש כח עצום בריבוי תפילה ובתד"א כתוב ששני רואה את בני אדם שאין להם תוחלת לא במעשיהם ולא מעשה אבותיהם וכו' אלא בשביל שהן עומדין ומברכין ומתחננים ומרביין תפילה לפני אני נזקק להן וכופל להן מזונותיהם. וכן בתנחומא ואפי' אין אדם כדאי לענות בתפילתו לעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

שאלה: נשאר עוד חודש עד סוף הזמן, מה יעשה בשביל לסיים את הזמן בצורה הטובה ביותר? **תשובה:** צריך לזכור שהכל הולך אחר החיתום, וגם בחור או אברך ואפי' ילד שכל השנה לא למד טוב אם הוא לוקח את החודש האחרון, קם בזמן לתפילה, לומד כמו שצריך, אז זה לא רק שהקב"ה נותן לו המון ס"ד ומוחל לו על כל השנה אלא גם החברה והסביבה שוכחים הכל וזוכרים רק את הסוף וכן להפך מי שכל השנה למד מצויין וסיים את הזמן לא טוב אז גם הקב"ה וגם החברה הסביבה הרבנים וכולם לא מה שזוכרים את הסוף, לכן כל מי ששכל בקודקודו יקח את הזמן הזה שנשאר ויתאמץ מאוד לקום בזמן להישמר מדיבורים אסורים לנצל את הזמן ללימוד בהתמדה, להשלמת המסכת, לקבוע יעדים וללמוד טוב, וגם אם יהיו פה ושם נפילות אין לנו להתרגש מזה כי שבע יפול צדיק וקם.

שאלה: למה זה פנחס שלא מת לעולם? **תשובה:** החתם סופר כתב כמה פסוקים הבוונות שקיבל, על בויון מקבלים מיליונים כבר בעולם הזה.

שאלה: מה צריך להקפיד באוכל בחודשי הקיץ החמים בשביל לשמור על הבריאות? **תשובה:** מזהימה מעיים. בעיקר "קלקולי קיבה" הנגרמים ממזון - יש חיידיים המתרבים בטמפרטורות גבוהות. ע"י להיזהר מדוכני מזון ללא אמצעי קירור, אוכל העומד בחוץ, אפילו הכריך שנלקח לקייטנה והיה בתיק בשמש כמה שעות - כל אלו יכולים להוות "בית חרושת" להתרבות החיידקים. יש מאכלים שרגישים במיוחד לחום כגון ביצים, טונה ומוצרי חלב. חלק מהחיידקים מפרשים רעלן לאוכל והוא זה שגורם מחלת המעיים. ובמקרה של קלקול קיבה יש להקפיד על שתייה מרובה ועל שטיפת ידיים תכופה. **כמו"כ** יש להיזהר מהתייבשות הנגרמת ע"י שתיה בכמות לא מספיקה. גם הזעה מרובה ו/או אידיז הנוזלים געומים חום כבדים יכולים לגרום להתייבשות, המתבטאת ביובש בפה ובחולשה. במקרים קלים של התייבשות יש להקפיד על מתן כמויות קטנות של נוזלים לעיתים תכופות מאד. במצבים קשים יותר מומלץ להגיע לטיפול רפואי.

שאלה: על מה חשוב מאוד להקפיד בבית היהודי? **תשובה:** לא לספר ולהוציא כביסה החוצה, אפי' בפני ההורים. וכן ידידיו לא יעשו השוואות ביניהם ולא ידברו כ"א על מנהגו בבית פנימה, וגם כשצריך ויש תועלת לשתף אדם נוסף בעניינם, יש להיזהר מלחשוף דברים שאינם נחוצים, אלא יאמר אך ורק את מה שחובה לומר לצורך העניין.

שאלה: מה ייחודם וכיצד להתייחס לילדים המכונים "ילדי סנדוויץ"? **תשובה:** הילדים המכונים "ילדי סנדוויץ" הם בדרך כלל ילדים במשפחות ברוכות ילדים, שאחד הילדים הוא ילד שבגלל אופי המשפחה אינו זוכה לתשומת לב או להערכה אישית מיוחדת. בדרך כלל הוא לא בכור, לא הקטן, לא נולד פג או לא נולד לאחר הפרש גדול של שנים ולא גאון במיוחד, ילד אפור בלי איזו מעלה מיוחדת שניראית לעין, ילד שמרגיש "תקוע" בגלל שאחיו הקטן זוכה לתשומת לב מיוחדת בגלל היותו קטן וחמוד ואחיו הגדול מקבל גם הוא תשומת לב יותר ממנו בגלל היותו גדול ומועיל לסביבה, ילד שנולד אחרי חמש בנים ברצף, או בת שנולדה אחרי חמש בנות ברצף וכו' וכו' - סוג של ילדי ביניים שלא מעוררים תשומת לב מיוחדת וכדי להשיג את תשומת הלב הנדרשת להם הם מסוגלים לפתח מצב של מצוקה ולבקש תשומת לב ע"י התנהגות חריגה ויוצאת דופן, כאשר כוונתם היא אחת בלבד, לומר להורים: אני קיים תבחינו בי. ועל ההורים מוטל העניין הזה להכיר את התכונות והמעלות של כל ילד שהוא עולם בפני עצמו ולתת לכל

יכל את ההרגשה שהוא כל עולמם. מרבי אליהו רוס זצ"ל שנפטר בחודש זה.

שאלה בחושן משפט: בפרשתנו: וישא בלעם עניו וירא את ישראל שכן לשבטיו. וברשי"י שכן לשבטיו, ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינו מעורבין, ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו. בגמ' בבא בתרא ס. תנן: לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, ובגמ' לומד רבי יוחנן דין זה מפסוק הני"ל. טעם האיסור: לרש"ב"ם שם: משום צניעות. למאירי: משום היוק ראייה. לתורת חיים: שלא יציץ לתוך אהל חבירו ולכן יתן עין רעה. לכא"פ יש נפק"מ בין השטמים אם מועלת מחילה או לא, שאם הוא משום עין רעה או היוק ראייה מועלת מחילה, אבל אם הוא משום צניעות, לכאורה לא מועלת מחילה. ובדעת המאירי שהוא משום היוק ראייה כתבו האחרונים (קהילות יעקב ב"ב סימן ה' ושיעורי ר' שמואל) שנכלל בזה שני דברים, א. צער הגוף כשהשני מסתכל בביתו. ב. מניעת תשמיש בבית, שכשהלה מציץ או יכול להציץ לתוך בית חבירו, אין חבירו יכול להשתמש בביתו כהרגלו. ולפי"ז מובן מה שבסידור הגר"א ביאר את ה"גזלונ"י שאומרים בוידוי, בזה"ל: אל יחשוב האדם מעולם לא גזלתי, ומשאי ומתני באמונה, שצריך לדעת שדיני גזל הם כהררים התלויים בשערה, ועלולים לטעות בהם, וממני הגזל כאשר שפך מים אצל כותלו של חבירו, או כשהסתכל בחלון חבירו לראות במעשיו. ולכאורה מה קשור היוק ראייה לגזל, אלא שמחתם שהאדם פותח מהיוק ראייה אינו משתמש בחלק מביתו, ולכן זה אבק גזל, שכביכול גזל לו את ביתו. והנה יש לחקור אם איסור זה שייך גם בימינו. כיון שכחיים בד"כ הכניסה לבית היא פרוודור לחדרים, ואין עושים בה תשמישים צנועים, ולכן מקילים יותר בזה. כמ"כ יש עוד טעם להקל, שבזמן הגמ' הפתח היה פתוח רוב הזמן, כי היו נדרשים לו בעבור שיהיה אור לבית, משא"כ בזמננו שיש אור מהחשמל, לכן בד"כ הדלתות סגורות כמעט כל שעות היום. כמ"כ בחלון מול חלון מקילים יותר.

חידות שינון הפרשה לפי סדר הא-ב. א. מי ראתה מולה מה שלא ראה אדונה? **א. אתונו של בלעם.** **ב. שמות שני רשעים בפרשה - בלק בלעם.** **ג. כי מראש צורים אראנו ומ_____ אשורנו - גבעות.** **ד. "_____ כוכב מיעקב" דרך.** **ה. מאיפה שלח בלק לקרוא לבלעם (ע"פ משל בלעם) הררי קדם.** **ו. "ד' אל בלעם" - ויקר.** **ז. מי הלך לבלעם ממואב וממדן? זקנים.** **ח. במה רצה בלעם להרוג את אתונו? חרב.** **ט. כמה _____ אהליך יעקב" - טובו.** **י. מה בלעם אמר על עצמו? שהוא - יודע דעת עליון.** **כ. מה בלק הבטיח לבלעם? כבוד.** **ל. מתי ד' דיבר עם בלעם? ב- לילה.** **מ. מי חסם את דרכו של בלעם עם האתונו? מלאך.** **נ. משה הוקיע את ראשי העם _____ השמש.** **גוד. ס. כתוב שהקהל ילחכו את כל _____ סיביותינו.** **ע. בלק העלה בסך הכל 42- עולות.** **פ. מקום מושבו של בלעם - פתור.** **צ. אביו של בלק - ציפור.** **ק. אראנו ולא עתה אשורנו ולא _____ - קרבו.** **ר. מה נחה על בלעם? רוח אלוקים.** **ש. מה בלק היה? שתום עין.** **ת. "ד' אלוקיו עמו ו_____ מלך בו" - תרועת.**

חידות פרשת שבע: א. בתחילת הפרשה ויגר מואב מפני בני ישראל. היכן מזכירים עניין זה כל יום בתפילת שחרית? **ב. איזה בעלי חיים מוזכרים בפרשה? ג. למי יש עין בפרשה חוץ מבני אדם ובעלי חיים? ד. איזה מצוות חוטפים? ה. מה לא היה מכוון אחד מול השני? ו. איזה שני שמות מפרשת בראשית מובאים בפרשה?**

חידות ידע תורני: **ז. איפה בתפילה אומרים יתי וית?** **ח. היכן בתפילה בשבת עמים ברצף אותם שלושה פסוקים? ט. דברים מעניינים שאירעו עם אריות? י. היכן מצינו היתר לאכול בהמה שהרגו אותה עם גרזן? יא. איזה נדר פוקע מאליו? יב. מה משותף לתפילין, מיילדות, טבעות?**

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים: א. בעניין מה ששאלו להוריד שמן מהמעצור של האופניים? אפשר להחליף רפידה. זה לא דבר יקר. את השמן מהדיסק עצמו אפשר להוריד על ידי מסיר שומנים של סנו וכדו'. ועוד כתבו: לשטוף היטב בעזרת סקוצ' את הדיסק ורפידות הברקס עם סבון כלים (אין צורך לפרק כלום), במידה ולא עזר יש להחליף את הרפידות. יש לציין שבשביל להורדת שמן מכל מקום שהוא: אפשר ע"י טלן, סבון כלים פיירי. **ב. הורדת מייק אפ לכול סוגי הכתמים כולל כתמי אקונומיקה במקרים מסוימים תלוי בסוג בד - לרסס סנט מוריץ ולייבש בשמש ולהכניס שוב למכונה, לפעמים זה נראה כאילו הכתם לא ירד אבל אחרי כביסה זה יורד ב"ה. **אחר כתב:** כתם מייק אפ ניתן להסיר עם סבון כלים פיירי בצבע צהוב. לשפשף מיד, לפני כביסה, עם סבון, עד שכל הכתם יורד ואז לכבס. מועיל מניסיון. **עוד כתבו:** כמעט כל כתם קשה או שומני ניתן להסיר עם סבון כלים פיירי צהוב. אבל צריך להשתמש בו לפני הכביסה. אחרי כביסה כתמים מסתקעים בבגד וקשים יותר להסרה. **ג. טיפול** בשפשפת מניסיון למרוח שכבה עבה של וזלין. רצוי לשטוף קודם את המקום ולנקות עם סבון כדי לנקות מהחידקים. הוולזלין אינו משמיד חידקים הוא מרגיע ומרפא את העור. אם שמים את וזלין לפני השינה כמעט תמיד קמים בבוקר ללא שפשפת. ועוד כתבו: בבית המרקחת מוכרים קרם מעולה ביותר אקילן ספורט. ועוד כתבו: החום והלחות יוצרים פטריה שהופכת את המקום לדביק לכן הוא משתפף, הפתרון הוא, למרוח כל יום משחת אונדציל נגד פטריות וחממת שיאה להחלקת העור. **ד. בקשר לעדשות אנטרופלקס:** לאופטיקה גורא ברחוב חזון איש בבני ברק יש חומר כימי שמסיר את הציפוי המקולף והעדשות יוצאות כמו חדש רק בלי הציפוי. **ה. קשקשים:** פטנט אדיר להורדת קשקשים, קונים בחנות טבע גיל של כורכומין מורחים על הראש במקלחת שוטפים ויורד**

חידות

חידות נוספות: יג. מה משותף לבישול, ים, ברית? יד. מה משותף לעתיד, חסד, מאין? טו. מה המשותף לצדיק, כסא, שווא. טז. מה משותף ל: 101 - 4 - 17 ? יז. איזו מצווה שואלים את האדם אם הוא רוצה לקיים אותה? יח. איך קוראים לרגלים הקדמיות של הבהמה? יט. איזה זקן עולה על המזבח? כ. לאיזה זקן יש הלכה אישית מיוחדת? כא. מי דיבר עם מלאך ועם בהמה במפגש אחד?

חידות אותיות לשאל את הילדים: כב. באיזה אות גרים? **כג. עם איזה אות אוכלים? כד. על איזה אות תולים? כה. איזו אות יש לכל אדם בפנים? כז. איזו אות זה בעל חיים? כח. איזה שלוש אותיות כותבים אותן אותו הדבר רק בגודל שונה? כט. מה המכנה משותף באותיות. כ. מ. נ. פ. צ. ל. איזה שתי אותיות כתיבתן אותו הדבר, אך פעם נקראת בדרך כזאת ופעם בדרך אחרת? לא. איזה אות היא מספר גדול? לב. איזה אותיות נכתבות ישר והפוך אותו הדבר?**

תשובות: א. אילי מואב יאחזמו רעד. ב. ציפור, שור, אתון, בקר, צאן, פרים, אלים, נחש. **ג. הנה כיסה את עין הארץ והוא יושב ממול. ד. רשי"י** כג כד הביא שישאל קמים בבוקר וחוטפים מצוות טלית קרש"י ותפילין. **ה. רשי"י** כד ב הביא שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. **ו. קין** שת. **ז. בברוך** שמייה. למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי. **ח. ביהי** כבוד ה' הפיר עצת גויים וגוי. וכן ברננו צדיקים. **ט. ט. 1. איש** האלוקים עידו הנביא שהוכיח את ירבעם בן נבט ואכל אצל הנביא שקר אחרי זה נטרף ע"י אריה. **2. שמשון** הגיבור שהרג את האריה. **3. בנימו** שירד ביום השלג והיכה את האריה. (שמואל ב כג). **4. דוד** המלך שאמר לשאלו גס את הדב והארי היכה עבדך. (שמואל א). **5. בתקופת** הושע בן אלהי אחר שהגלה שלמנאסר את היהודים והביא

כל הקשקשים, ממש הפלא ופלא. היות וזה מלכך מאוד יש להזהר שלא יהיה ליד בגדים וכן לשים עם כפפות. **ו. לגבי השאלה איך משיגים ריטלין** ללא מרשם לפני כשבועיים ריטלין נמכר בבתי מרקחת לאחר אישורים מסועפים ומוציאים אותו ללקוח מתוך כספת (בשיא הרצינות) מבחינה חוקית זה בעיה גדולה מאוד. **ז. ניתן לקבל את הספר** החשוב שיעורי המסכת ב"ק סנהדרין לבתי מדרשות ולת"ח שלומדים מסכתות אלו בפל 0583212115

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים: א. למי יש פתרון לגדילה לבחור בן 14 שהוא נמוך מתחת לממוצע למי שיועד דרכי טיפול מתאימים מנסיון נשמח לשמוע ולברר. **ב. ספר** שבעליו השקיע בו רבות וכתב בצדדיו חידושי תורה התרטב ונעשו גלים על כל הדפים האם יש אפשרות לסדר זאת או לפחות למנוע היוצרות עובש תודה רבה מראש, שכינודע חביב לאדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. **ג. איך** להוציא חצי מפתח מדלת פלדת שנשבר ותקוע בתוך הדלת (ולכן אין אפשרות לנעול את הדלת מ-2 הצדדים). **ד. איך** מחליפים את השם של בעל מסי' פלאפון (144 שולחים לחברת תקשורת והם 144) אני מכיר הרבה שסובלים מזה מידי פעם לקבל טלפונים מאנשים שמחפשים מישהו אחר זה די מטריד. **ה. אם יש** למישהו פתרון לטיפול לגוש של גנגליון במפרק כף היד, תודה מראש תזכו למצוות. **ו. כל** מסגרת שתולים על הקיר ששמים בו תעודה או תמונה וכד' אם מניידים אותו בצורה לא עדינה הוא נשבר, וגם יש מצבים שהציפציק של התליה או במקום החיבור שלו נהרס ואז אי אפשר לתלות על הקיר.

גויים אחרים במקומם, האריות היו הורגים בהם. (מלכים ב יז כה). **6. "את** ארגוב ואת האריה" (מלכים ב טו) רלב"ג, רד"ק, - גיבור ששמו אריה. מלבי"ם - גיבור בשם ארגוב שהיה לו אריה מאולף לטרוף. רשי"י - אריה של זהב בארמון. **7. והוא** גם בן חיל אשר ליבו כלב האריה המס ימס (חושי הארכי לאבשלום על דוד). **י. בן** פקועה. **יא. אמר** קונם שדך ומת בעל השדה. **יב. בתים** לתפילין, "ויעש להן בתים", "תהיין הטבעות לבתים לבדים". **יג. מלח** בישול, ים המלח, "ברית מלח עולם" (במדבר י"ח, י"ט). **יד. יש. טו. נח. טז. טופס. יז. בפדיון** הבן הכהן שואל את האב אם הוא רוצה לפדות את בנו. **יח. ידיים. יט. זקן** התישים. **כ. זקן** ואינה לפי כבודו. **כא. בלעם. כב. בית. כג. כף. כד. וו. כה. עין, פה. כז. קוף. כח. יון. כט. יש** להם אות סופית. **ל. ש** ימנית. **וש** שמאלית. **לא. אלף. לב. וו. מס. נון.**

חידון משמעויות מילים לפרשת בלק: ה'
משמעויות למילה גר

גר - פחד. "ויגר מואב". (במדבר כב ג). "לא תגורו מפני איש". **גר - דר.** מתגורר. אני גר כאן. **גר - עבר** הליך גירור. **גר - זר שנמצא בארץ לא לו.** "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". (דברים כג ח). **גר - זמני.** "לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדך" חזקוני: דירת עראי (בראשית מז ד)

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא'
במייל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למייל: 456al@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ
alon@gmail.com או לטל: 0527633431

לזכות ולרפואת 'יצחק בן באשע' בתושח"י

ר' דוד קלצקין שליט"א (הידוע מהשגחה פרטית) ביקש לפרסם הסיפור דלהלן, כי יש בזה זיכוי הרבים חשוב, ובפרט שבמקרה דנן יש בזה גם ענין סגולי של 'חמירא סכנתא מאיסורא', ואם זה יעורר עוד אנשים, זה יהיה לזכות ולרפואת בנו 'יצחק בן באשע' וכך סיפר:

בתחילת השבוע, כאשר ראינו שהמצב של בני יצחק מצריך הרבה זכויות כדי שישבו לאיתנו, לאחר תאונת דרכים קשה שעבר, החליט בני יעקב מאיר לגשת לביתו של אחיו יצחק בביתר עילית, ולהסיר המזוזות ולבדוק את כשרותם. אומר ועושה, המזוזות נמסרו למגיה מומחה.

מה אומר ומה אדבר, איך שהמגיה נטל את המזוזות לידי וועלעל בהם, החוריר פניו והחזירם מיד לידי ואמר לו: מי שכתב את המזוזות הוא לץ וחדל אישים, ריק מכל תוכן וחסר אחריות, אין לי מה להגיה את המזוזות, רואים בבירור שהכותב עשה זאת במהירות וללא כל ריח של קדושה וכוונה.

לתמיהת בני, איך מכריעים כזה דבר במבט חטוף? הסביר המגיה בהרחבה:

יש מינימום הנדרש מסופר סת"ם, כדי שכתב ידו יהיה ראוי לעלות על מזוזת בית בישראל. הקפדה שלא לדלג על תגים, להקפיד על הקוצים בפניות האותיות, לא לעגל את המרובע ולא לרבע את העיגולים, אלו ועוד דרישות הלכתיות שיש בהם דרגות שונות של מרמה כשרות גרידא ועד מהודר ביותר וכל סופר ומגיה יכול לראות אותם.

אך יש ענין קריטי על פי קבלה שגילו לנו המקובלים הקדמונים, שהאות ל' הבנויה משני חלקים, הבסיס הוא כמו אות כ' בשווה לכל האותיות ומעליה בולט כמו אות ו' מעל כל האותיות (וביחד זה כ"ו שזה מידת הרחמים) ובגג של האות ו' הנ"ל, יש לתייג קוץ מימין וקוץ משמאל, ויש להקפיד מאוד שהקוץ הימני, יהיה גבוה יותר מן הקוץ השמאלי, שהרי ימין היא רחמים ושמאל הוא דין - גבורה, ולכן יש להגביר מידת הרחמים שיהיה גבוה יותר ויכבוש ויכניע את מידת הדין.

וכאן הראה הסופר לר' יעקב מאיר, כי בחלק מהאותיות אין תגים בכלל ובאלו שכן יש, הקוץ השמאלי בולט מעל לימין, ודבר זה ידוע לכל סופר מתלמד, וניכר על הכותב שכתב במהירות בלא שימת לב, רק למען יסיים את הכתיבה ויקבל את כספו, כמו"כ, אצל רוב הסופרים ניכר ששם הוי"ה ברוך הוא נכתב יותר במתינות ובדיוק, שהרי לפני כל שם, יש לעצור ולומר 'הריני כותב לשם קדושת השם', וכאן הראה לו, שגם שמות הוי"ה נכתבו בחפזון ולא צריך להיות מומחה גדול להבחין בזה.

יש לציין, כי המחשב לא יכול לזהות את הבעיה של המזוזות הללו, כי המחשב בודק חסרות ויתרות או קטיעות ניכרות ועניינים טכניים בלבד.

ממשיך ר' דוד ומספר: כל ילד שלי, כשזוכה ונכנס לדירה משלו, אני רוכש עבורו את המזוזות אצל סופר ירא שמים שאני מכירו היטיב וסומך עליו במאת האחוזים, אך במקרה דנן, יצחק בני שכר דירה ואמר לי שהמשכיר אמר לו שיש מזוזות על כל הדלתות והכל בסדר.

אני דן לכף זכות את המשכיר של הדירה, שכנראה קיבל את זה ככה, או שקנה מזוזות בזול ולא ידע כמה סכנה יש בדבר.

כמובן, שעוד באותו יום, דאגתי מיד לשלוח מזוזות מהודרות לביתו של יצחק.

ר' דוד ביקש לפרסם הסיפור, וכל מי שיש בביתו מזוזות שאינו יודע מי כתבם, או שחושש שלא נכתב על ידי סופר סת"ם ירא שמים, שיעשה טובה לנפשו וישלח לבודקם אצל מומחה, שיודע לבדוק לא רק בדיקה טכנית, כפי שצינתי בסיפור דלעיל וכל מי שיעשה הבדיקה, נודה לו אם יאמר שעושה זאת לרפואת 'יצחק בן באשע' וכמובן, נבקש שוב: הרבו תפילה ותחנונים עבורו והמתפלל על חבירו... הוא נענה תחילה. והקב"ה יחיש גאולתנו.

פרשת בלק

דיני עירוי וגוש

סעודת ליל שבת

א. סיר שבתוכו מים רותחים, המים שבו מבשלים גם אחרי שהורידו את הסיר מהאש [והוא הנקרא 'כלי ראשון'], שפיכת רותחים מכלי ראשון על דבר לא מבושל גורם לבישולו [והוא הנקרא 'עירוי מכלי ראשון'], לכן אסור לשפוך מים רותחים מכלי ראשון על תמצית תה קרה הנמצאת בכוס, אלא ישפוך בתחילה את המים בכוס ואחר כך ישים את תמצית התה (ש"כ פ"א ס"ק נז). **ב.** טוב להימנע משפיכת מים מכלי ראשון על סוכר, קפה, אבקת חלב, אבקת קקאו אפילו אם אלה כבר נתבשלו בתהליך הייצור, אלא ישפוך תחילה את המים החמים לתוך כלי ואחר כך יוסף את החומרים (שם ס"ק נה).

סעודת יום שבת

א. אסור לשים בקבוק עם חלב בתוך כלי ראשון אע"פ שאינו עומד על גבי האש, ואם יש הרבה חלב בבקבוק שלעולם לא יוכל להגיע ליד סולדת, מותר להכניסו לתוך כלי ראשון, ומותר לשים בקבוק עם חלב לתוך כלי ריק ולשפוך עליו מים רותחים מכלי ראשון כדי לחמם את החלב, וצריך להקפיד שהמים החמים לא יכסו את הבקבוק לגמרי [משום איסור הטמנה] (שו"ע ש"ה סי"ג, ש"כ פ"א ס"ק נה-נו). **ב.** יש מאכלים הנקראים בפי חז"ל 'קלי הבישול' והם מתבשלים גם בכלי שני [כשהוא חם כדי יד סולדת], ולא ידוע איזה מאכלים הם קלי הבישול, לפיכך צריך להחמיר בכל דבר שאינו מבושל שמא הוא מקלי הבישול ומתבשל גם בכלי שני, ולכן אסור להשים ביצה חיה בתוך תבשיל חם שבצלחת, וכן אסור להשים קקאו [שלא עבר בישול], קפה שחור, דבש וכד' לתוך כוס עם מים רותחים אפילו שהכוס היא כלי שני. יוצאים מהכלל הם מים ושמן שמותר להשים אותם בתוך כלי שני אפילו שאינם מבושלים. מותר לשים בתוך כלי שני סוכר, אבקת קקאו, קפה נמס, מכיון שחומרים אלה נתבשלו בזמן ייצורם [ובדבר יבש אין בישול אחרי בישול] (שם ס"ק סא).

סעודה שלישית

א. דבר גוש [חתוכת בשר וכד'] מבשל גם בכלי שני, כיון שהחום נמצא בתוכם, לכן אין לשפוך מרק קר על גבי נתח בשר חם [בכדי יד סולדת] הנמצא בצלחת, אולם מותר לשים מלח שולחן או מלח בישול על גבי בשר או תפוח אדמה חמים, כיון שהמלח כבר התבשל. **ב.** המוריד סיר רותח מהאש יקפיד שלא להניחה על גבי מגבת רטובה, כי המים שבמגבת מתבשלים מחום הסיר (שם ס"ק סו). מותר לשטוף ביצה רותחת תחת ברז מים קרים, כיון שהמים היורדים על הביצה זורמים ואינם מספיקים להתבשל, אבל אין לשים ביצה חמה בכוס מים קרים (שם ס"ק סז).

מצנתו ברורה

גליון מס' ה, פרשת בלק התשפ"ד

המשך פרק ג – מחיקת אריכות דבריו (ג)

בשבוע הקודם נתבאר שמחק בדבריו שבביאור הלכה את אריכות דבריו, ונתנה יתבאר בס"ד שגם בגוף המשנה ברורה מצינו כן

עוד מצינו בדבריו שבגוף המשנה ברורה, שמתחילה היה רצונו להרחיב ולבאר היין במקום אחר וכתב שיש יתבאר אם ירצה השם, אך לבסוף לא עלתה זאת בידו ולא ביאר במקום השני, ובכמה מקומות מצינו כ"י.

ובל זה רלא כיש ממחזרות המשנה ברורה החדשות ששנו בה, ובמקום שציון לביאור הלכה ולא מצאוהו החקו לומר שנותנו לביאור הלכה שאינו שייך לזה, או שהגיעו הגהות בדבריו ז"ל, ופעמים שנחלקו המחזרות היאך להגיב?

בשבוע הבא נתחיל בס"ד את פרק ד – הספרים שהיו תחת ידו

~ מקורות וחוססות ~

⁴ עיין סימן קל"ב במשנ"ב (סק"א) שכתב, ואיה מזמור נהגין לומר ביום טוב לשיר של יום, יבאר אי"ה לקמן בהלכות יו"ט, ובכל הלכות יו"ט לא כ' מה.

⁵ דהנה בסיומן רצ"ד במשנ"ב (סק"א) כתב, ואם יוצא בלחם משנה בפת הבאה בכיסנין, עיין לעיל בסיומן קס"ח סעיף ד' שם במשנה ברורה וביאור הלכה, ושם לא כתב מה כלום [וכבר העיר בה השנה בהלכות שם (דף ט)]. ויש ממחזרות המשנ"ב שציונו לביה"ל שם (דף הנה), אך שם רק כתב לעורר על מה שיש שמכריזין ברא מיני מנות על מני עוגות שברכות המוציא, אבל לענין לחם משנה לא איירי שם כלל, ובמשנה ברורה שם גם לדעתם לא כתב כלום מענין זה, ואפי"ה ציון גם למשנ"ב וגם לביה"ל דשם, ופשוט שמתחילה כתב מה מחקו אח"כ.

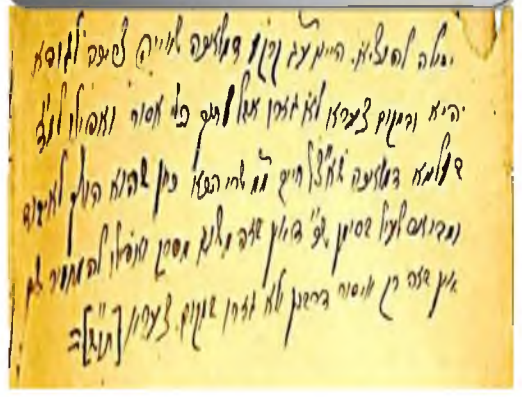
⁶ דבסימן מ"ז במשנ"ב (סק"א) כתב, ואם מותר גם להמתין בברכת נטילת ידים לסדרה בבית הכנסת, עיין לעיל בסיומן ו' ובביאור הלכה שם, ובאותו הסימן אין ביאור הלכה כלל, ויש שחתם ובביאור הלכה שם הגהות ובמשנ"ב שם, אך אין זה נכון, דפשוט הוא שמתחילה כתבו בביאור הלכה ומחקו אח"כ, וכמו שמצינו בהרבה מקומות [וביותר יש להעיר על מה שיש שהגיעו מדעתם ובמשנ"ב שם, ולא כתבו שהיא הגהה כלל]. וכן יש בעוד מקומות במשנ"ב.

⁷ ויש שהגיעו בענין שאין דרך המשנה ברורה לכתוב כן כלל, דבסימן ש"ב כתב במשנ"ב (סק"א), וביום טוב משמע ממנו אברהם (סק"א) דרשי באופן זה ועיין בביאור הלכה, ושם לא כתב מה כלום, ובכמה ממחזרות המשנה ברורה חתם בביאור הלכה הגהות בשער הציון [ויש שלא ציון שהיא הגהה כלל], אך באמת שאין זה מדרכו של המשנה ברורה לציון לדבריו שבשער הציון, ורק בביאור הלכה מצינו כן, ואין זה מדרך החיבור לציון להעיר ששלמטה [ורק במקום אחד מצאתי במשנ"ב שציון לדבריו שבשער הצ"צ, והוא בסיומן תרס"ח במשנ"ב (סק"א) שכתב עיין בשער הצ"צ (אח"כ) מה שהבאנו בשם תמים דיעים (פ"ה דל"ב), ושם מצאו אח"כ, וכמו שכתב שם בשער הצ"צ, ופשוט יש בה שמתחילה כתב בביאור הלכה ומחקו אח"כ.

⁸ דבסימן תמ"ב בשער הצ"צ (אח"כ) כתב, ועיין בסעיף ב' מה שכתבנו בה בביאור הלכה, ויש שמחקו ותיבתו בביאור הלכה וציונו למשנה ברורה שם (סק"א), ויש שחתם בביאור הלכה הגהות בשער הציון (אח"כ).

ונראה שגם בדבריו שבגוף המשנה ברורה חזר ומחק, דבכמה מקומות ציון לדבריו שבמשנה ברורה ולפנינו לא כתב מזה כלום, וגם בשער הציון באיזה מקומות חסרים בו אותיות, ואפשר שמחקן אחר כך. עוד יש שציון למה שכתב במקום אחר ואינו לפנינו, אך לא כתב אם הוא במשנה ברורה או בביאור הלכה או בשער הציון.

צילום כת"י המשנה ברורה בסיומן ש"ל, דמתחילה כתב שם ה' שיש, ואחר כך חזר וכתב לזה בקצרה, וכמו שהוא לפנינו (בסק"ב)

¹ ובגוף בסיומן רצ"ד במשנ"ב (סק"א) שכתב, ואם מותר להתענות תענית חלום בשבועות, עיין לקמן בסיומן תר"ד במג"א (סק"א) ובמה שכתבנו שם במשנ"ב, ובשנה הלכות שם (דף ט) כתב שלא מזה שם.

² עיין בסיומן ע"ט שחסר שם בשער הציון אות כ"ג, אך שציון לו במשנה ברורה שם (סק"א), ובסיומן של"ז במשנ"ב (סק"א) ציון לשער הציון אות י"ח ולידת לפנינו, ובסיומן תע"ב חסר שער הצ"צ אות כ"ג ולא ציון לו אף במשנ"ב.

³ דבסימן ש"ו בביה"ל (דף טו"ח) כתב, עיין במגן אברהם (סק"א) מה שכתב לענין אם אחד נשבע כו', והתקיתו לקמן בסיומן ש"ז ס"א, ולפנינו ליתא שם [וכבר העיר מה שהנה הלכות שם (דף ט)]. ובסיומן ל"ט בביה"ל (דף א) כתב, שבסימן נ"ב ביאר בשם מהרש"ל (שיש ודלן פ"א סי' טח) שהענין מתשובות הגאונים דהיינו שהיו נמצאים שערות כו', ושם לא כתב מה מאומה, ובסיומן ו"ס בביה"ל (דף ט"ח) כתב, אך על ההיא הדוגמה ביהודה גופא כי לענין הרבה וכמו שכתבנו שם, ע"כ, והיינו בסיומן ש"ב, ושם לא כתב מה, וכן בסיומן ש"מ בביה"ל (דף ט"ק) כתב, ועיין לעיל מה שכתבנו בסיומן ש"ט שם, ושם לא כתב מה כלום.

אור חדש האיר על הוגי התורה ודורשיה רבנן ותלמידיהון, בהדפסת הספר "באר אברהם" ובראשו הפירוש לתפילת שמו"ע שכתב רבינו אברהם בן מרנא הגר"א זי"ע, עם הארות וביאורים. ונוסף על זה ביאורים מתורת רבינו הגר"א זי"ע, וכן מראי מקומות מדברי חז"ל, וליקוט מספרי רבותינו על פירוש הקדוש.

וראה זה חידוש ביאור מיוחד על פירוש ר' אברהם עם ליקוטים מהגר"א משולב בתוך תיבות התפילה בלשון קלה השווה לכל נפש, כאשר תיבות התפילה מנוקדות ומאירות.

הספר יוצא לאור על ידי המחבר הרב מתתיהו קיטיי ראש מכון ביאורי הגר"א, ובעזרת עובדי המכון, ובראשם הרב שרי' אלישיב.

רבינו אברהם בן הגר"א הלך בדרכו של אביו, להעמיד עומק הפשט בהתאמה מוחלטת עם סוגיות רזי תורה העומדים ברומו של עולם.

פירוש של רבינו מיוסד על ג' אדנים:

האחד שכל סדר התפילה סובב והולך על תפילת משה רבינו ע"ה שאמר לפני השי"ת הקל הגדול, הגבור והנורא. השני מפרש שברכת אבות כוללת בתוכה את כל הי"ח ברכות שבתפילת שמו"ע.

והשלישי לבאר את כל הלשונות והשמות הנרדפים, כגון "השיבנו" אבינו, "והחזרינו". והסר ממנו "יגון" ו"אנחה".

הספר "באר אברהם" של רבינו אברהם בן הגר"א זי"ע הינו בשורה אדירה למבקשי השם החפצים לכוון בתפילתם, ולהעמיק טפחיים בנוסח שתקנו אנשי כנסת הגדולה.

ובנוסף על פירוש רבינו אברהם בן הגר"א, הוסיף המחבר שליט"א, ליקוטים מרבינו הגר"א על ענייני תפילה, שלאחר עמל ויגיעה רבה, זכה לנפות מתוך כמה כתבי יד של רבינו הגר"א, ליקוטים מדויקים ביותר המנופים בי"ג נפה. והוסיף על זה מקורות מהתורה, ומדברי חז"ל הקדושים, ומהזה"ק.

עוד נוסף על הספר ציונים וביאורים מכתב ידו של הגה"צ רבי שלמה ברעווזה זצ"ל, אשר עמל במשך שנים ארוכות לבאר את תורת הגר"א.

הגרש"ב כתב ציונים ומראה מקומות בשולי ספרו אדרת אליהו על התנ"ך, ובפרט בפירוש לשיר השירים, לאחמ"כ בשנת תשכ"ו-כז, בהיותו אברך צעיר בכולל חזון איש, התחיל לכתוב את פירושו איפה שלמה ואב"ן שלמה על שיר השירים וכתב תוך שנתיים מאות עמודים. לאחר מספר שנים חשקה נפשו של הגרש"ב להוציא לאור את פירושו. אחר עמל רב זכה להוציא לאור רק ארבעה פרקים בד' כרכים. והשאיר אחריו יותר ממאתיים עמודים ממהדורא קמא של מקורות מכל דברי חז"ל וליקוטי הגר"א בבקיות נפלאה בכל כתבי הגר"א בתורת הנגלה והנסתר.

המחבר שהיה מתלמידיו הקרובים של הגרש"ב, קיבל ממשפחתו את כתביו, וצירף בתוך הספר חלק מציוניו הנוגעים לענייני התפילה, שכתב בחיבורו איפה שלמה ואב"ן שלמה על שיר השירים.

ועל כל זאת, הוסיף המחבר ביאור כיצד יוכל האדם לקיים יותר מי' מצוות בעת תפילתו ע"פ דברי חז"ל.

ועוד הוסיף פרפראות נחמדות במעלת וחשיבות התפילה.

לפניות בעניין הספר, ניתן לפנות ל - biureihagra@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 179 | תמוז תשפ"ד | ו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הגאון הגדול ר"א דינר משוחח בלימוד עם מרן הגר"מ גרינמן

מרן הגר"מ גרינמן ור"י בית מאיר הגר"צ דוטברג משוחחים בלימוד בחתונה

המרא דאתרא באופקים הרב פינקוס שליט"א בבית רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שבת גיבוש לתלמידי ישיבת אהבת תורה בראשות מרן הגר"ש גלאי שליט"א.

מעמד הסיום לתלמידי שו"ב ראשון לציון במסגרת לימוד בתי המדרש כנסת ישראל, בחדרו של מרן הגר"ח פיינשטיין

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיעור כללי מיוחד בהיכל הכולל המרכזי באופקים במסגרת מסע חזק לאברכי הקהילות בעיר

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א בשמחת החתונה עם מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א

רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א בשמחת החתונה לנכד הגר"י יונגר שליט"א

הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א רב שכונת נוזה יעקב מרכז בביקור בבתי מדרן גדולי ישראל להזמנים לחתונת נישואי בתו בשעט"מ

הנגיד הרב שמואל הלפרין שליט"א מציג בפני מועדון גדולי ומאזרי הדור שליט"א את המשיניות המפוארות של מפעל 'דף היומי במושניות' – ש"ס משיניות בשנה, שבימים אלו החלו אלפי הלומדים בלימוד סדר 'טהרות'.

מועדון ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

מועדון פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

רבינו מועדון גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מועדון עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א

מועדון ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

מועדון ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א

מועדון הגר"ש גלאי שליט"א

מועדון הגר"י אזרחי שליט"א

מועדון הגר"ש שטיינמן שליט"א

מועדון הגר"ע פריד שליט"א

מועדון הגר"ש קניבסקי שליט"א

מועדון הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א

שמחת נישואי בת הגאון ד' אהרן שפירא שליט"א ראש ישיבת רבינו משה שמואל
עם נכד הגרמ"ב קראוס שליט"א ראש כולל קמניץ בן לחתנו הגר"א זולף שליט"א

הכינוס השנתי של רשת שובו במעוזו של רבינו מרן ראש הישיבה הגדמ"צ בדגמן שליט"א בהשתתפות מרנן ורבנן גדולי ישראל והגאונים הגדולים חברי נשיאות רשת שובו

מרנן ראש הישיבה שליט"א מקבל את פני
מרנן דה"י הגד"ש שטיינמן בבואו למעמד

מנכ"ל רשת שובו הרב גוטדמן
עם מרנן ראש הישיבה בסיום המעמד

מרנן ראש הישיבה שליט"א מקבל את פני
מרנן דה"י הגד"ח פיינשטיין שליט"א

האב"ד הגד"א דינר נושא דברים במעמד

הגרש"ד זואלקין עם האדמו"ר דבי שלמה בוסו

מרנן דה"י הגד"ש שטיינמן נושא דברים במעמד

הגר"י קניג דו"מ כנסת ישראל בדברי פתיחה למעמד

מרנן דה"י הגד"ח פיינשטיין נושא דברים במעמד

מרנן ראש הישיבה במשא המדכוי

הגר"צ קוק נושא דברים במעמד

בס"ד

מקבלים

מתנה אישית
ללא הגרלה

מסיימים

את המסכת
הנלמדת בישיבה

מדווחים

מדי שבוע על ההספק
עד לסיום. בטלמסר
במספר 0733.83.83.80

מתנת
הפתעה!

לוח מאיר
לספר

אוזניות בלוטוס
נגד מים

עוד לא רשום 'בתורתי'? תוכל להרשם בקלות בשלוחה 8

קבלת המתנה מותנית בדיווח רציף בטלמסר | המתנות ניתנות לבחירה עד גמר המלאי מאותה מתנה
| סיום המבצע בראש חודש אלול תשפ"ד |

קבלת המתנה למדווחים מדי שבוע בטלמסר

מסיימים את המסכת הנלמדת בישיבה, אח"כ ניתן לסיים גם מסכת ללא
קשר לנלמד בישיבה - כל מסכת שסיימת, מזכה במתנה.

קבלת המתנה במשרדים ברחוב נחמיה 15 לאחר שראית את שמך בפרסומים

ראשי ומנהלי ישיבות המעוניינים להצטרף
למסלול שקו"ט - מסלול אישי ישיבתי, יפנו לטל
03.6150812

*** מסירות נפש
ללימוד התורה
מסירות נפש
בלומדי התורה!!!**

לא אצלינו במדינה!!!

**מלחמה על התורה, נלחמים על החיים.
לאיזה צד אני משייך את עצמי?**

נענים לקריאת גדולי הדור שליט"א :

לזרבות ח"ה גדולים לדור ע"י שותפות של קבע עם חבורת מקבלי עול תורה

משה הלל הירש

דב לבנד

איתמר גרבוז

אברהם ישעיהו אדלר

ישראל אדלשטיין

ישראל בונים שרייבר

חיים פרץ ברמן

צבי יהודה אדלשטיין

שמעון גלאי

קריאת גדולי הדור לאחר פטירת רשכבה"ג מרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

וזוכים בנופש

מסלולי השותפות

מבצע מיוחד למשתתפים במסלולי השותפות עד מוצש"ק בלק בשעה 23:59
אחד מתוך 10 זוכה בצימר לנופש זוגי

**מקצה
מיוחד!**

וכן כל חודש במשך שנה תערך הגרלה על נופש משפחתי סופ"ש או 2 לילות אמצ"ש

יששכר חבולון
250 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע • **נופש זוגי בצפון מתנה**

יששכר חבולון
150 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.

הקדשת חודש לימוד
150 ₪ * 12 חודשים

מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

חכמי לב
100 ₪ * 12 חודשים

"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

**10
שעות
תורה
ביום**

מ"ל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

* תרומה לחבורה אינה תרומה לקרן שהוקמה ע"י גדולי הדור בחו"ל